

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**FARKLI SOSYAL-KİMLİK KATEGORİLERİNE SAHİP
ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN, YURT
YAŞAMLARINDA GRUPLARARASI TEMAS,
ARKADAŞLIK, EMPATİ, KAYGI VE TUTUM
SÜREÇLERİNİN İNCELENMESİ**

Veysel KARAZOR

**Danışman
Prof. Dr. Abbas TÜRNUKLÜ**

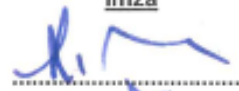
İZMİR - 2019

TEZ ONAY SAYFASI

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAY SAYFASI

Üniversite : Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü
Adı ve Soyadı : VEYSEL KARAZOR
Öğrenci No : 2014801151
Tez Başlığı : Farklı Sosyal-Kimlik Kategorilerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin, Yurt Yaşamlarında Gruplararası Temas, Arkadaşlık, Empati, Kaygı ve Tutum Süreçlerinin İncelenmesi
Savunma Tarihi : 09/04/2019
Danışmanı : Prof. Dr. Abbas TÖRNÜKLÜ

JÜRİ ÜYELERİ

<u>Ünvanı, Adı, Soyadı</u>	<u>Üniversitesi</u>	<u>İmza</u>
Prof. Dr. Abbas TÖRNÜKLÜ	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Doç.Dr.Serap ASLAN AKFIRAT	- Dokuz Eylül Üniversitesi	
Dr.Öğr.Üyesi Filiz KÜNÜROĞLU	- İzmir Katip Çelebi Üniversitesi	

VEYSEL KARAZOR tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olan bu tez savunmada başarılı bulunarak oy birliği / oy çokluğu () ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Metin ARIKAN
Müdür

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Farklı Sosyal-Kimlik Kategorilerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin, Yurt Yaşamlarında Gruplararası Temas, Arkadaşlık, Empati, Kaygı ve Tutum Süreçlerinin İncelenmesi” adlı çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../.....

Veysel KARAZOR

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Farklı Sosyal-Kimlik Kategorilerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin, Yurt Yaşamlarında Gruplararası Temas, Arkadaşlık, Empati, Kaygı ve Tutum Süreçlerinin İncelenmesi
Veysel KARAZOR

Dokuz Eylül Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Psikoloji Anabilim Dalı

Psikoloji Programı

Bu çalışmanın temel amacı, farklı sosyal kimlik gruplarına üye olup, aynı yurt odasında yaşayan Türk ve Kürt üniversite öğrencilerinin: Gruplar arası arkadaşlık, gruplar arası temas, gruplar arası empati, gruplar arası kaygı ve gruplar arası tutum sürecinin değişimini incelemektir. Araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenolojik çalışma olarak kurgulanmıştır. Çalışmanın ana eksenini üniversite yurtlarında yaşayan öğrencilerin farklı sosyal kimlik gruplarının üyesi oda arkadaşlarıyla yurt odasında yaşadıkları deneyim oluşturduğundan fenomenolojik yaklaşım tercih edilmiştir. Çalışmada veriler aynı yurt odasını paylaşan öğrenciler ile yüz yüze görüşme yapılarak toplanmıştır. Kendilerini etnik ve kültürel alt kimlik olarak Türk (22) ve Kürt (23) olarak tanımlayan toplam 45 öğrenci ile yüz yüze derinlemesine görüşülerek nitel veriler toplanmıştır. Araştırmada veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Nitel verilerin analizinde içerik analizi ve tematik analiz birlikte kullanılmıştır. Çalışmada, Türk/Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleriyle olumlu temas kurmaları durumunda, gruplar arası arkadaşlıklar geliştirdikleri görüldüğünde; dış gruba yönelik empatinin geliştiği, gruplar arası kaygının azaldığı, daha olumlu gruplar arası tutumların oluştuğu ve ön yargının azaldığı görülmüştür. Türk/Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleriyle olumsuz temas kurmaları durumunda, dış gruba yönelik empatinin azaldığı, kaygının yükseldiği, olumsuz gruplar arası

tutumların geliştiği görölmüşür. Yurt odasında sosyal kimliklerin görünürlüklerinin azalması, ortak bir üst kimliğin oluşması ve birlikte yapılan faaliyetlerinin sıklığının ve kalitesinin artması daha olumlu gruplar arası temas ve olumlu gruplar arası tutumla ilişkili bulunmuştur. Öğrencilerin büyük bir kısmı insan olmayı, ortak üst kimlikle ilişkilendirmiştir. Buna karşın; sosyal kimliklerin daha görünür olması ve siyasi söylemlerin artması, gruplar arası olumsuz temas, yükselen kaygı ve olumsuz gruplar arası tutumlarla ilişkili bulunmuştur. ¹

Anahtar Kelimeler: Gruplar Arası Arkadaşlık, Gruplar Arası Temas, Gruplar Arası Empati, Gruplar Arası Kaygı, Gruplar Arası Tutum, Sosyal Kimlik, Üst Kimlik.

¹ Bu tez ve araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından finanse edilen “2018.KB.SOS.001” numaralı ve “Farklı Sosyal Kimlik Kategorilerine Sahip Üniversitesi Öğrencilerinin Yurt Yaşamlarında Gruplar Arası Temas Arkadaşlık Empati, Kaygı ve Tutum Süreçlerinin İncelenmesi” adlı projeden çıkarılmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP)’ne teşekkür ederiz.

ABSTRACT

Master's Thesis

An Analysis of the Intergroup Contact, Friendship, Empathy, Anxiety and Attitudes of University Students From Different Backgrounds in their Dormitory Life.

Veysel KARAZOR

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Psychology

Psychology Program

The main aim of this research is to examine to the extent to which university students with different social identity categories (Turkish/Kurdish) living/staying in the same university dormitory room cross-group friendship, cross-group contact, cross-group contact empathy, cross-group attitude and, cross-group contact anxiety. The research was designed as a qualitative study utilizing phenomenological approach. The research was conducted through face to face interviews with the students. A total of 45 students, who identified themselves as Turkish (22) and Kurdish (23) in terms of ethnic and cultural sub-identities. The participants were interviewed and qualitative data were collected. Semi-structured interview technique was utilized to collect data in the study. In the analysis of qualitative data, both content and thematic analyses were performed. In this study, it was seen that students who have Turkish / Kurdish social identity develop positive contact with each other, develop a cross-group friendship with each other. In this way, they develop empathy for the outgroup, decrease intergroup anxiety, increase intergroup attitudes and, decrease intergroup prejudice. It was found that when students with Turkish / Kurdish social identity come into negative contact with each other, it was observed that the empathy towards the external group decreased, the anxiety increased and the negative group attitudes developed. Besides, the decrease in the visibility of social identities in the dormitory room, the formation of a superordinate identity and

the increase in the frequency and quality of the activities performed together were found to be more positively related to inter-group contact and intergroup attitudes in the dormitory room. It was found out that the narrations revealed that, the majority of students associated “being human” with the common ingroup identity. Nevertheless, more visible social identities and increased political discourse were found to be associated with negative contact between groups, increased anxiety and negative attitudes.²

Keywords: Cross-Group Friendship, İntergroup Contact, İntergroup Empathy, İntergroup Anxiety, İntergroup Attitudes, Social İdentity, Superordinate İdentity.

² This thesis and research are brought out from the Project “2018.KB.SOS.001” which is named as “Farklı Sosyal Kimlik Kategorilerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin Yurt Yaşamlarında Gruplar Arası Temas, Arkadaşlık, Empati, Kaygı ve Tutum Süreçlerinin İncelenmesi” and was funded by the Scientific Research Projects Coordination Unit (BAP) of Dokuz Eylül University. We would like to express our gratitude to Dokuz Eylül University, Scientific Research Projects Coordination Unit.

**FARKLI SOSYAL-KİMLİK KATEGORİLERİNE SAHİP ÜNİVERSİTE
ÖĞRENCİLERİNİN, YURT YAŞAMLARINDA GRUPLARARASI TEMAS,
ARKADAŞLIK, EMPATİ, KAYGI VE TUTUM SÜREÇLERİNİN
İNCELENMESİ
İÇİNDEKİLER**

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
GRUPLAR ARASI İLİŞKİLER VE GRUPLAR ARASI TEMAS VE
ARKADAŞLIK İLE İLGİLİ ALANYAZIN**

1.1 GRUPLAR ARASI ARKADAŞLIK	9
1.2. GRUPLAR ARASI OLUMLU VE OLUMSUZ TEMAS	14
1.3. GRUPLAR ARASI EMPATİ	16
1.4. GRUPLAR ARASI TUTUM	19
1.4.1. Doğrudan Temas ve Gruplar Arası Tutum	21
1.4.2. Dolaylı Temas ve Gruplar Arası Tutum	22
1.4.3. Yayılmacı Temas Ve Gruplar Arası Tutum	22
1.5. GRUPLAR ARASI KAYGI	24
1.5.1. Olumlu Temas ve Kaygı	24
1.5.2. Olumsuz Temas ve Kaygı	25
1.5.3. Dolaylı Temas ve Kaygı	26
1.5.4. Doğrudan Temas ve Kaygı	27

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI	29
2.2. ÇALIŞMA GRUBU	35
2.3 VERİ TOPLAMA ARACI	37
2.3.1. Gruplar Aras Temas Soruları	38
2.3.2. Gruplar Arası Temas Soruları	38
2.3.3. Gruplar Arası Empati Soruları	39
2.3.4. Gruplar Arası Tutum Soruları	40
2.3.5. Gruplar Arası Kaygı Soruları	40
2.4. İŞLEM YOLU	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÖLÜM: BULGULAR

3.1. GRUPLAR ARASI ARKADAŞLIK TABLOLARI	44
3.2. GRUPLAR ARASI OLUMLU VE OLUMSUZ TEMAS	56
3.3. GRUPLAR ARASI EMPATİ TABLOLARI	74
3.4. GRUPLAR ARASI TUTUM TABLOLARI	88
3.5. GRUPLAR ARASI KAYGI TABLOLARI	105

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

4.1. GRUPLAR ARASI ARKADAŞLIK	128
4.2. GRUPLAR ARASI OLUMLU VE OLUMSUZ TEMAS	133
4.3. GRUPLAR ARASI EMPATİ	138
4.4. GRUPLAR ARASI TUTUM	146
4.4.1. Olumlu Tutum	146
4.4.2. Olumsuz Tutum	150
4.5. GRUPLAR ARASI KAYGI	156
4.5.1. Olumlu Sıfatlar ve Kaygı	156

4.5.2. Olumsuz Sıfatlar ve Kaygı	161
SONUÇ	168
ÖNERİLER	170
KAYNAKÇA	174

TABLÖLAR LİSTESİ

- Tablo 1:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin görüşme sıklıkları (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)s.44
- Tablo 2:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin yurt binasında birlikte yaptıkları faaliyetler (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.46
- Tablo 3:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin yurt binasının dışında, birlikte yaptıkları faaliyetler (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.48
- Tablo 4:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip Üniversite öğrencilerinin birlikte etkileşime ne ölçüde gönüllü girdikleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.50
- Tablo 5:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrenciler tarafından kabul edilme düzeyi (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.52
- Tablo 6:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin birbirlerini samimi görme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.54
- Tablo 7:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinden memnuniyet düzeyi (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.56
- Tablo 8:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile samimi sohbet etme sıklık düzeyi (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.59
- Tablo 9:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin yardım istediklerinde diğer gruptan bir öğrenciden destek alma düzeyi (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.62
- Tablo 10:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini rahatsız hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.65

- Tablo 11:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini kaygılı hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.68
- Tablo 12:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini kızgın hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.71
- Tablo 13:** Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Birbirlerinin Bakış Açılarını Anlama Düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.74
- Tablo 14:** Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Birbirlerinin Dünya Görüşlerini Anlama Düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.76
- Tablo 15:** Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Sıkıntı Çektiğini Gördüklerinde Hissettikleri Duygular (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.77
- Tablo 16:** Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Sıkıntı Çektiğini Gördüklerinde Gösterilen Davranışlar (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.79
- Tablo 17:** Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Haksızlığa Uğradığını Gördüklerinde Hissettikleri Duygular (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.80
- Tablo 18:** Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Haksızlığa Uğradığını Gördüklerinde Gösterilen Davranışlar (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.81
- Tablo 19:** Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimliğe Sahip Arkadaşlarından Birisinin Üzgün Olduğunu Gördüklerinde Ne Hissettikleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.83
- Tablo 20:** Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimliğe Sahip Arkadaşlarından Birisinin Üzgün Olduğunu Gördüklerinde, Gösterilen Davranışlar (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.84

- Tablo 21:** Belli Bir Sosyal Kimliğe (Türk/Kürt) Sahip Tek Kişi Olarak, Aynı Yurt Odasında Birlikte Kaldıkları Diğer Sosyal Kimlikten Öğrencilerle Etkileşime Girildiğinde Hissedilen Duygular (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.86
- Tablo 22:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “dürüst” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.89
- Tablo 23:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “arkadaş canlısı” bulduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.91
- Tablo 24:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “yardımsever” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.93
- Tablo 25:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “güvenilir” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.95
- Tablo 26:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “bencil” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.97
- Tablo 27:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “kaba” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.99
- Tablo 28:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “tembel” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.101
- Tablo 29:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “saldırgan” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.103
- Tablo 30:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, kabul görmüş hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.105

- Tablo 31:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, güvenderhissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.108
- Tablo 32:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, rahathissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.111
- Tablo 33:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, sakinhissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.113
- Tablo 34:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, tehdit altındahissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.116
- Tablo 35:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, kaygılıhissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.118
- Tablo 36:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, gerginhissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci) s.121
- Tablo 37:** Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, savunmada hissetme düzeyleri s. 123

GİRİŞ³

Türkiye’deki farklı sosyal kimlik gruplarının teması denildiğinde akıllara ilk gelen etnik gruplar Türkler ve Kürtler’dir. 2011 yılında yapılan bir çalışmada Türkiye’nin %73,6’sını Türkler, %18.3’ünü Kürtler, %8.2’sini diğer etnik kimlik grupları oluşturmaktadır (Konda, 2011: 19-20). Türkler ve Kürtlerin tüm Türkiye’ye yayılmasına rağmen, özellikle İstanbul, İzmir gibi büyükşehirlerde çok uzun yıllardır Kürtler’in belli mahallelere toplandığı, oralarda çok homojen mahalleler oluşturdukları diğer sosyal kimlik gruplarıyla temaslarının görece çok daha az olduğu görülmektedir (Saraçoğlu, 2009: 17-46). Türkler ve Kürtler arasında gruplar arası temasın az olması, grupların birbiri hakkında daha az bilgi sahibi olmasına, diğer gruba ve üyelerine daha fazla ön yargı ve kalıp yargıya sahip olmasına ve sonucunda daha olumsuz gruplar arası tutumlara ve kaygılara neden olabilir. Bunun yanı sıra, ülkede var olan siyasi gerginlikler, terör olayları, ekonomik sorunlar, asayiş olayları da gruplar arası ilişkilerde gerilimler yaratabilmekte, temas ortamını olumsuz etkileyebilmekte, Türk ve Kürt sosyal kimlik gruplarının üyelerinin olumlu ilişkiler, arkadaşlıklar geliştirmesini engelleyebilmektedir.

Türkiye’deki Türk ve Kürt sosyal kimlik gruplarının gruplar arası temas sürecine bakıldığında, grup üyelerinin ekonomik ve kültürel nedenlerle büyükşehirlerin belli başlı mahallerinde ikamet ettiği, birbirleriyle daha az temas ettikleri görülmektedir (Saraçoğlu, 2009: 17-46). Bir fabrikada çalışmak, askere gitmek, üniversiteye başlamak ya da bir öğrenci yurdunda yaşamaya başlayınca kadar, farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin teması da asgari seviyede olacaktır. Bu asgari temas ya da temassızlık diye tarif edilebilecek durum, gelecekte gruplar arası olumsuz temaslara neden olabilmekte, zaman zaman yazılı ve görsel basında “üniversitede tehlikeli gerginlik”, “üniversite yurtlarında tehlikeli gerginlik” gibi manşetlere konu olabilmektedir. Bu tehlikeli gerginlik sürecini nedenini anlamak için

³ Bu tez ve araştırma, Dokuz Eylül Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP) tarafından finanse edilen “2018.KB.SOS.001” numaralı ve “Farklı Sosyal Kimlik Kategorilerine Sahip Üniversites Öğrencilerinin Yurt Yaşamlarında Gruplar Arası Temas Arkadaşlık Empati, Kaygı ve Tutum Süreçlerinin İncelenmesi” adlı projeden çıkarılmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi (BAP)’ne teşekkür ederiz.

çok daha öncesinde öğrencilerin birbirleriyle kurdukları ilk teması ve sonrasında edinilen deneyim sürecini incelemek gerekmektedir.

Bu çalışmanın ana eksenini oluşturan üniversite yurtlarına baktığımızda birçok öğrencinin yurt odasına girinceye kadar diğer sosyal kimlik grubuyla bağının çok az olduğu, onların hayat tarzı kültürleri, dünya görüşleri ve hassasiyetleri konusunda çok fazla bilgi sahibi olmadıkları tahmin edilebilir. Bununla beraber yurt odasına ilk kez ayak basan bir Türk ya da Kürt öğrenci yanında kendi sosyal kimliğini, değerlerini ve geçmiş yaşantısını da getirmektedir. Farklı sosyal kimliklere, değerlere ve geçmişlere sahip bu öğrencilerin yurt odasındaki ilk karşılaşmalarından itibaren birlikte geçirilen zamanla birlikte temas sonucu gelişen kişisel deneyimleri ve dış grup üyesi oda arkadaşlarına yönelik tutumları sosyal bilimler açısından ilgi çekici bir konu olmaktadır.

Yirminci yüzyılın ortalarında Gordon Allport (1954: 181-217), farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin birbirleriyle yüz yüze temasının ve etkileşimin olması halinde, gruplar arası ilişkilerin daha olumlu gelişeceğini söylemiştir. Allport'un bu ifadesinden bugüne, yarım yüzyıldan uzun süredir dünyanın birçok ülkesinde kimlikler ile bu kimlikleri edinen insanlar ve o insanların oluşturduğu gruplar arasında gelişen ilişkiler birçok açıdan 20. ve 21. yüzyıl sosyal psikoloji tarihine damga vurmuştur. Bu durum, farklı kimlik kategorilerine yönelik gruplar arası çalışmaları inceleme amaçlı yapılan, kısa süreli bir alanyazın taramasında dahi anlaşılmaktadır. Farklı kimlik kategorileri denildiğinde ise etnik, dini ve mezhebi kimlik kategorileri akla gelebileceği gibi cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, fiziksel engelle sahip olma durumu gibi kategoriler de akla gelebilmektedir.

Tajfel'e göre (1982: 483-507) sosyal kimlik; bireyin benlik algısının, bir veya birden fazla sosyal grubuna olan üyeliklerine ilişkin bilgisinden ve bu üyeliklere atfettiği değerler ve duygusal anlamlardan kaynaklanan parçasıdır. Turner'a (1982: 15-40) göre ise sosyal kimlik; birey için duygusal açıdan anlamlı olan bir sosyal grubun üyeliğine ilişkin sahip olduğu bilgidir. Sosyal Kimlik Kuramı, bireysel kimlikten ziyade, grup kimliği üzerinde durur. Kuramı oluşturanlar, sosyal kimliğin bireysel özelliklerden, bireyin diğer insanlarla kurduğu, geliştirdiği ilişkilerden doğan ve bireysel kimlikten tamamen farklı olduğunu ifade etmektedirler (Tajfel, 1982: 483-507; Turner, 1982: 15-40).

İnsanlar farklı gruplara ayrılma, o gruplara üye olma ve kendisini ait hissettiği grubu diğerlerinden daha iyi ve üstün olarak algılama yönünde eğilimlere sahiptir. Bunun en büyük nedenleri arasında, insanların kendilerine yönelik olumlu öz değerlendirme yapma güduları gösterilmiştir (Hogg ve Abrams, 1988: 317-334). İnsanlar bu olumlu öz değerlendirmeye, kendilerini ait hissettikleri grubu, diğerlerinden daha iyi ve üstün görüp, daha iyi gördükleri kendi gruplarıyla daha sıkı bağlar geliştirerek ulaşırlar (Demirtaş, 2003: 123-144).

Sosyal kimlik kuramına göre, birey için anlamlı ve önemli olan bir gruba üyelik, zamanla kişisel kimliğin önüne sosyal kimliğin geçmesine yol açar (Kelly, 1993: 59-83; Meşe, 1999: 74-137). Kurama göre, insanlar çoğu zaman birey olarak hareket etmek yerine, kendilerini ait hissettikleri, üyesi oldukları sosyal kimliğin özelliklerine göre hareket ederler. Bu noktada da insanlar, içinde bulundukları toplumun kendi dinamikleri içinde, kendilerinin ve diğerlerinin yerlerini tanımlarlar. Birey, kendi 'ben' tanımını üyesi olduğu ve kendisini ait hissettiği sosyal gruba üye olmanın bilinciyle yapmaktadır. Turner'a göre (1978: 431-438) bireyin sahip olduğu benlik kavramı ve bunun yanında benlik saygısı, bireyin içinde bulunduğu sosyal gruba üyeliğine ve algıladığı sosyal kimliğe bağlanmıştır.

Türkiye'de Sosyal Kimlik

Ülkemizde sosyal kimlik denildiği zaman akla ilk gelebilecek olası cevaplar: Etnik temelli sosyal kimlikler (Türk, Kürt, Ermeni, Arap vb.), mezhebi temelli sosyal kimlikler (alevi, sünni) ve uyruk temelli sosyal kimliklerdir (Türkiyeli, Suriyeli). Ülkemizin toplum yapısı dikkate alındığında, diğer sosyal kimlik kategorilerine kıyasla Türk ve Kürt sosyal kimlik gruplarından bireylere ulaşmanın çok daha kolay olacağı düşünülebilir. Diğer sosyal kimlik gruplarına göre nicel yoğunlukları, toplumsal görünürlüklerinin okul, yurt, iş yeri gibi kamusal alanlarda fazla olması ve bu nedenle ulaşılabilirliğin yüksek olmasından dolayı Türk ve Kürt sosyal kimlik gruplarından bireylerle görüşmenin daha işlevsel olacağı düşünülmüştür. Tüm bunların yanı sıra, görüşme yapılan kişilerle aynı dili konuşmanın, nitel veri toplama ve analiz etme sırasındaki sağlayacağı avantajlar göz önüne alındığında, Türk ve Kürt

sosyal kimlik gruplarından gelen bireylerle çalışmanın daha yararlı olacağı düşünülmüş ve çalışma grubu bu doğrultuda oluşturulmuştur.

Türkiye’de hali hazırdaki sosyal kimlik çeşitliliği (etnik, mezhep, cinsiyet ve cinsel yönelim gibi farklılıklar), ülke içindeki insan hareketliliği (göçmenlik, mültecilik ve sığınmacılık) ve farklı kişilerle aynı ortamı paylaşma gerekliliği yaratan koşullar (yatılı okullar, üniversite eğitimi, öğrenci kampları, askerlik ve memuriyette yaşanan tayinler) göz önüne alındığında, temas kuramlarının test edilmesi açısından uygun bir ülke olduğu düşünülebilir (Küçükömürler ve Sakallı-Uğurlu, 2017: 1-31).

Ülkemizin iç dinamikleri göz önüne alındığında göç kavramı farklı sosyal kimliklerin birbirleriyle temas etmesi açısından önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizde göç dediğimizde ilk akla gelen kırsaldan kente yani çeperden merkeze doğru göç, ekonomik gerekçelerle, sağlık imkânlarına kolay erişim ve güvenlik sorunları gibi nedenlerle yer değiştirmeler önemli bir yer tutmaktadır. Ancak bunların yanı sıra eğitim amacıyla her yıl milyonlarca genç insanın, ülke içinde yer değiştirmesi bir başka önemli göç hareketi olarak nitelendirilebilir. Her yıl haziran ayında 2 milyona yakın genç insan, üniversite sınavlarına girmekte ve eylül ayında yüzbinlerce yeni üniversite öğrencisi, yeni şehirlerde yaşamaya başlamakta, yeni insanlar tanımakta, daha önce hiç etkileşime girme imkânı bulmadığı kültürlerle, farklı sosyal kimlik gruplarıyla temas etmekte, iletişim kurmakta ve onlarla yeni arkadaşlık ilişkileri geliştirmektedir.

Üniversite Yaşamı ve Sosyal Kimlik

Üniversite hayatının başlamasıyla, yaşamı süresince o güne kadar farklı sosyal kimlik grubundan biriyle temas etmemiş, arkadaşlık kurmamış bir Türk ya da Kürt öğrenci, diğer sosyal kimlik grubundan bir öğrenciyle aynı amfide, sınıfta derse girebilmekte, aynı yemekhanede yemek yiyebilmekte, aynı yurt odasını paylaşabilmekte, ortak kullanım alanları olan kütüphane, çalışma salonu, banyo, lavabo gibi yerleri paylaşabilmektedir. Daha öncesinde birbirleriyle temas kurmamış ya da çok az temas kurmuş genç insanların aynı üniversitede eğitim almaları ve öğrenci yurtlarında aynı çatı altında, aynı odada barınmaları, bireylerin birbiriyle çok fazla temas etmelerine ve etkileşime girmelerine sebep olmaktadır. Kuşkusuz aynı

odayı hatta kimi zaman iki katlı bir ranzayı paylaşmanın, aynı lavaboyu ve banyoyu ortak olarak kullanmanın, aynı yemekhanede sıraya girip, aynı masada yemek yemenin birtakım doğurguları olacaktır.

Her yıl Eylül ayında ülkenin 81 vilayetinden gelerek üniversiteye yeni başlayan, yaşları genellikle 18 ile 20 arasında değişen yüzbinlerce genç insan bavullarında yalnızca kıyafetlerini değil, doğduktan itibaren sahip oldukları ya da sonradan edindikleri sosyal kimliklerini, yaşam tarzlarını, kültürlerini, yemek yeme alışkanlıklarını, kişisel temizlik ve hijyen örüntülerini, uyku ritüellerini de getirmektedir. Bavullarında bu kadar çeşitli yükleri yanları sıra getiren, tesadüfen aynı odada buluşan bu genç insanların yaşam tarzlarının, örf, adetlerinin, kişisel inançlarının, dünya görüşlerinin, günlük alışkanlıklarının ve sosyal kimliklerinin de içine girdiği tüm öğelerin bir araya gelmesiyle birlikte farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri arası temasın yolları ardına kadar açılacaktır. Aynı odayı paylaşan Türk ve Kürt öğrencilerin kuracakları temas ve yapacakları sosyal aktiviteler yeni arkadaşlık ilişkilerinin de kapısını aralayacaktır.

Aynı yurt odasında yaşamayla birlikte, ortak kullanım alanlarının da artmasıyla, bugüne kadar birbirleriyle az temas etmiş ya da hiç temas etmemiş, etkileşime girme sıklığı düşük olmuş bireylerin birbirleriyle temas etme sıklığının artmasıyla arkadaşlık kurma ve geliştirme olasılığının yükseleceği alanyazındaki diğer çalışma bulgularına bakılarak söylenebilir (Festinger, 1950: 3-17; Shook ve Fazio, 2008a: 717-723). O güne kadar, diğer sosyal kimlik grubundan herhangi bir bireyle yüz yüze temas kurmamış ya da çok az kurmuş genç yetişkin bir Kürt ya da Türk öğrenci, diğer sosyal kimlik grubundan bir bireyle temas kurmadan önce dış grubuna yönelik elinde olan bilgiler, muhtemelen kendi ebeveynlerinin diğer sosyal kimlik grubuyla olan etkileşimlerinden elde ettikleri deneyim, basın yayın araçları ve sosyal medyadan öğrendikleri, şehir efsaneleri, kalıp yargılar ve ön yargılarla dolu olacaktır. Daha önce farklı sosyal kimlik gruplarına ait bir üyeyle hiç temas kurmamış ya da çok az temas kurmuş birinin ilk temasının sonuçları sosyal bilimler açısından çok dikkat çekici olabilmektedir. Bunun yanı sıra birlikte aynı ortamda yaşamının getirdiği duruma özgü sorunlar da temas ve etkileşim açısından dikkat çekicidir. Ortak yenilen yemeğin tuzu ve salçasından tutun da, kullanılan tuvaletin alaturka ya da alafranga olmasına, aynı odada yabancı biriyle uyuma alışkanlığından, odada dinlenen müziğin

türü ve diline kadar gündelik hayatın içindeki birçok küçük ayrıntı belki de ilk defa birbiriyle temas kuracak olan bu genç insanların birbirleriyle girecekleri etkileşim ve geliştirecekleri olası arkadaşlığı ziyadesiyle etkileme potansiyeline sahiptir. Bahsedilen tüm bu konuları derinlemesine anlamak ve farklı sosyal kimlik gruplarının temas ve arkadaşlık sürecini anlayabilmek için, başlıca konular olan gruplar arası arkadaşlık, gruplar arası temas, gruplar arası empati, gruplar arası tutum ve gruplar arası kaygı konuları hakkında incelemeler ve birtakım araştırmalar yapmak gerekmektedir.

Gruplar Arası Temas ve Arkadaşlık Çerçevesi

Genel olarak temas kuramı, gruplar arasındaki ilişkileri düzenlemek için yine aynı gruplar arasında olumlu temasın olması gerektiğini ileri sürer. Gruplar arası temas kuramına göre, temas neticesinde ön yargıların azalacağı varsayılarak, gruplar arası tutumlarında daha olumlu olacağı düşünülmüştür. Gruplar arası temas kuramındaki ilk varsayıma göre, dış gruptan kişilere karşı az bilgi sahibi olmanın, kişileri ön yargıya ittiği ve farklı gruplardan kişilerin birbirini tanıyıp, bilgi edinmesi halinde ön yargının azalacağı düşünülür (Küçükömürler ve Sakallı-Uğurlu 2017: 1-31). Ancak Allport'a (1954) göre, temasın ön yargıyı azaltabilmesi için belli yeter şartların sağlanması gerekmektedir. Bu koşullar; ortak bir amacı paylaşmak, gruplar arası eşit statü, iş birliğine dayalı ilişkinin kurulması ve otorite desteğidir.

Muzaffer Sherif ve arkadaşlarının gerçekleştirdiği ünlü Robbers Cave Deneyi'nde görüldüğü üzere, ayrıışmış ve çatışma halindeki iki grubu birleştiren bir ortak amaç verildiği zaman, her iki grubun da üyeleri birbirlerine karşı olan düşmanca tutumlarını bırakarak diğer grup üyeleriyle birlikte sorunun üstünden gelmeye ortak amacı gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Eğer iki grubunda statüleri birbirine eşitse ve aynı amacı paylaşıyorlarsa gruplar arası ön yargının azalacağı ve temasın artacağı fikri öne sürülebilir (Sherif, Harvey, White, Hood ve Sherif, 1961: 151-197).

Ön Yargı ve Gruplar Arası İlişkiler Çerçevesi

Allport'a göre, hiç kimse ön yargıyla doğmaz; ama içine doğduğu sosyal yapı bağlamından öğrendiği her şey onun kişiliğini geliştirir (Allport 1954: 324). Alanyazın incelendiğinde, çocuklar ve ergenlerin sağlıklı gelişimi için arkadaşlık, erken yaşlardan itibaren kritik bir öneme sahiptir. Okul çağındaki nüfus, etnik ve ırk açısından diğer yaşlardan daha hızlı bir şekilde farklılaşmaktadır (Chen ve Graham, 2015: 749-764). Benzer çalışmaların sonuçlarına göre; çocukluk çağındaki farklı sosyal kimlik gruplarından arkadaşlıklar kurmak, sosyal beceri ve farklı sosyal kimlik grupları arasındaki ilişkiden duyulan memnuniyetle pozitif ilişkilidir (Hunter ve Elias, 1999: 551-573; Lease ve Blake, 2005: 20-41). Hamm ve Faircloth'un (2005: 61-78) yaptıkları çalışmaya göre arkadaşlık, olası potansiyel risk faktörlerine karşı koruyu bir tampon görevi görmektedir. Etnik azınlık grubundaki çocukların farklı sosyal kimlik gruplarından arkadaşlıklara sahip olmaları, algılanan etnik ayrımcılığın negatif etkilerine karşı psikolojik iyilik halinin ve psikolojik sağlamlığın desteklenmesine yarar sağlamaktadır (Bağcı, Rutland, Kumashiro, Smith ve Blumberg, 2014: 107-115). Bunun yanı sıra genç yetişkinlerin farklı sosyal kimlik gruplarından arkadaşlara sahip olması psikolojik iyilik halleriyle ilişkili bulunmuştur (Mendoza-Denton ve Page-Gould, 2008: 933-939).

Geçmiş çalışmaların gösterdiği sonuçlara göre insanlar genellikle kendi kişiliklerine, yaşlarına, cinsiyet ve ırklarına benzer kişilerle daha çok arkadaşlık kurarlar, dış grup üyesi kişiler yerine kendi iç grubundan kişilere kendilerini açmaya daha meyilli oldukları bulunmuştur. Bulgulara göre katılımcılar kendilerine benzemediğini düşündüğü kişilere kendilerini daha az açmaya eğilimlidirler (Graham ve Cohen, 1997: 355-372; Hallinan ve Williams, 1989: 67-78).

Türkiye'nin toplumsal yapısı ve dinamik nüfus hareketliliği göz önüne alındığında, Türkler ve Kürtlerin ülkenin dört bir yanına dağılarak yaşadıkları görülmektedir. Birlikte yaşamamanın doğal bir sonucu olarak ortaya çıkan gruplar arası temasın yanı sıra, birçok farklı etkileşim de beraberinde gelmektedir. Ancak Türkiye'nin yakın tarihine bakıldığında, gerek etnik kimlik, gerek siyasi kimlik, gerekse mezhepsel farklılıklar yüzünden, Türk ve Kürt grupları arasında tartışmalar, gerilimler, kavgalar, hatta zaman zaman çatışmalar meydana gelmektedir. Bu

sebeplerle yüzyıllardır aynı coğrafyada bir arada yaşamalarına rağmen, iki sosyal kimlik grubunun üyelerinin azımsanmayacak bir bölümünün, diğer grupla gerçek anlamda doğrudan temasının, üniversite eğitime başlama, askere gitme, şehir değiştirme, işe başlama gibi önemli yaşamsal olaylara kadar gerçekleşmediği düşünülmektedir. Bu varsayımdan yola çıkarak Türk ve Kürtlerin karşılıklı temasını çalışmak ve bu temasın çıktılarını analiz etmek oldukça önemlidir. Üniversite eğitimi vasıtasıyla farklı sosyal kimlik gruplarıyla yoğun temas kuran öğrenciler gruplar arası temas perspektifi açısından zengin bir örneklem grubunu oluşturmaktadır.

Üniversite öğrenci yurtlarında barınan, aynı sosyal ortamı paylaşan, aynı odada yaşayan Türk ve Kürt üniversite öğrencilerinin temasını inceleyen bu tez çalışması; öğrencilerin birlikte yaşama deneyimlerini referans alarak çalışıldığı için oldukça alanyazın açısından önemli bulguları ulaşılacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda, Türk ve Kürt üniversite öğrencilerin gruplar arası teması sonucu elde ettikleri deneyimler, gruplar arası arkadaşlık, empati, tutum ve kaygı süreçleri açısından derinlemesine sorular sorularak incelenip, tartışılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GRUPLAR ARASI İLİŞKİLER VE GRUPLAR ARASI TEMAS VE ARKADAŞLIK İLE İLGİLİ ALANYAZIN

Bu bölüm araştırmanın temel değişkenleri olan, gruplar arası arkadaşlık, olumlu ve olumsuz gruplar arası temas, gruplar arası empati, gruplar arası tutum ve gruplar arası kaygı başlıkları çerçevesinde yapılandırılacaktır.

1.1. GRUPLAR ARASI ARKADAŞLIK

Allport'un (1954: 305-384) gruplar arası temas kuramı, 20. yüzyılın ortalarından bugüne kadar sosyal psikoloji alanında dünyanın birçok bölgesinde (ABD, Birleşik Krallık, İrlanda, Hindistan, Güney Afrika, Almanya, Hollanda, Belçika, Kıbrıs, İsrail gibi) üzerinde çalışılan, araştırmalar yapılan ve büyük tartışmalara konu olan önemli bir yaklaşım olmuştur.

Allport (1954: 305-384) klasikleşen gruplar arası temas kuramında, farklı grupların üyeleri arasındaki olumlu temasın, grupların eşit statüye sahip olduğunu, ortak hedefleri paylaştığını ve bu hedefler etrafında işbirliği içinde çalıştığını, tüm bu sürecin yasalar ve resmi kurumlar tarafından desteklendiği durumlarda, farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyeleri arasında olumlu ilişkilerin gelişeceğini, gruplar arası ön yargıların azalabileceğini belirtmektedir. Bu dört koşul, herhangi bir toplumsal ortamda fiili olarak gerçekleştiği takdirde, zamanla farklı sosyal kimliğe sahip kişiler arasında ortaya çıkan, statü eşitliğine, işbirliğine ve ortak hedeflere yönelik duygu ve düşünceler zamanla kişilerin dostluk kurmalarına ve arkadaş olmalarına da yol açabilecektir (Pettigrew, 1998: 65-85).

Pettigrew'a (1997: 173-185) göre, farklı sosyal kimliklere sahip grup üyeleri arasında kurulan arkadaşlıklar kısa ilk karşılaşmalardan ziyade, uzun süreli ve tekrar eden ilişkilere evrildiği takdirde, bu ilişkiler temas kuramının belirtilmiş olan dört koşulunu (gruplar arası eşit statü, grupların ortak hedeflere sahip olması, gruplar arası işbirliği ve kamu otoritelerinin desteği) genel anlamda karşılayarak, ilişkilerde mevcut olan bilişsel ve duyuşsal süreci de etkileyecektir. Dolayısıyla, gruplar arası temas kuramına göre, farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyeleri arasındaki olumlu

etkileşimin ve arkadaşlığın genel anlamda gruplar arası ilişkileri geliştirebileceği söylenebilir (Turner ve Cameron, 2016: 212-246). Pettigrew (1997: 173-185)'a göre, gelişen gruplar arası ilişkiler, zamanla bireylerin daha istendik ve olumlu gruplar arası tutumlara sahip olmalarını da sağlayabilecektir.

Pettigrew (1998: 65-85) gruplar arası temas sürecinde, dış grup hakkında bilgi edinme, davranış değişikliği, dış gruba yönelik duygusal bağların oluşturulması ve kendi grubuna yönelik içgörü kazanmanın önemli etkenler olduğunu belirtmektedir. Gruplar arası ilişki tesis edildikten sonra, gruplar arası temas baz alınarak farklı durumlara genelleme, dış grubun bir üyesinden, diğer grup üyelerine genelleme ve dış gruptan yapılan çıkarımla diğer dış gruplara genelleme gibi yollara gidilebilir. Davies, Tropp, Aron, Pettigrew ve Wright (2011: 332-351) göre ise, gruplar arası arkadaşlıkla, farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyelerinin birbiriyle teması aynı şey değildir. Arkadaşlık, duygusal karşılaşmalar, farklılıkların düzenli karşılaşması, dış grup üyesi hakkında bilgi edinme, olumlu duygular ve dış gruba karşı yakınlık, kendini dış grup üyesine açma gibi etmenleri de içerir. Ancak Pettigrew'ın (1997: 173-185) yaklaşımına göre, sık ve nitelikli temas, gruplar arası ön yargının azalmasına neden olur, olası bir potansiyel arkadaşlığa giden yolu açar. Bunun yanı sıra genç insanların sahip olduğu gruplar arası arkadaşlıkları, stres içeren gruplar arası deneyimlere karşı da yardımcı ve yatıştırıcı bir kaynak fonksiyonuna sahiptir (Page-Gould, 2012: 462-470).

Pettigrew ve Tropp (2006: 751-783) 515 araştırmaya ait sonuçlar üzerinden gerçekleştirmiş oldukları meta-analiz çalışmasında, gruplar arası temasın, geniş bir grup ve içerik bağlamında ön yargıların azaltılmasına anlamlı düzeyde katkı sağlayabileceğini bulmuşlardır. Daha fazla gruplar arası temasın, genellikle daha düşük seviyelerde gruplar arası ön yargıya karşılık geldiği ifade edilmektedir. Hewstone (2009: 243-300) , Ortiz ve Harwood (2007: 615-631) yaptıkları çalışmalarda ise, gruplar arası temas ve gruplar arası ön yargı arasında anlamlı derecede olumsuz bir ilişkinin mevcut olduğu, gruplar arası temasın sonucu gelişen arkadaşlığın, basmakalıp fikirleri ve ayrımcılığı azaltmak için etkili bir belirtmiştir. Bu sebeple de, gruplar arası temasın ön yargıları azaltma konusunda etkili bir araç olduğu belirtilmektedir.

Pettigrew (2010: 417-430) gruplar arası temasın, avantajlı grubun üyelerinin dezavantajlı gruplara ve gruplar arası politikalara yönelik tutumlarını geliştirip, hâlihazırdaki ayrımcı durumun korunması konusundaki kararlılıklarını zayıflatırken, aynı zamanda dezavantajlı kişilerin avantajlı gruplara yönelik tutumlarını da geliştirebileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla, gruplar arasındaki temasın, farklı sosyal kimliklere sahip kişileri farklı yönlerde etkileyebileceği söylenebilir.

Gruplar arası temasın doğal ortamda en sık ve kolay gerçekleşebileceği mekânların başında okullar gelmektedir. Okul ortamlarında farklı sosyal kimliklere sahip grup üyeleri arasındaki olumlu temasın, akranlar arasında birlikte çalışma, arkadaş olabilme ve arkadaşlığı sürdürebilme boyutunda sayısız yararları vardır. Ancak, bireylerin her zaman dış gruplardan arkadaşlıklar kuramadığı, çok çeşitliliğe sahip ortamlarda bile, genellikle aynı gruptan akranlarıyla zaman geçirmeyi tercih ettiklerine dair kanıtlar da vardır. Benzer biçimde, gruplar arası arkadaşlıklar kurabilen "temasa hazır" gençlerin, daha sonra dış grup üyeleri ile olumlu deneyimler yaşadıkları ve yeni beceriler kazandıkları gruplar arası deneyimler nedeniyle, temasa daha fazla güven duyacakları ve sonuç olarak, gelecekte daha fazla gruplar arası arkadaşlıklar geliştirecekleri kabul edilmektedir (Turner ve Cameron, 2016: 212-246).

Bazı araştırmacılara göre gruplar arası temasın etkisinin yoğun çatışmaların yaşandığı gruplar arasında daha az olacağı öne sürülmüştür (McGarry ve O'leary, 1995: 837-861). Kuramın koşulları baz alındığında, gergin ilişkilerin olduğu çatışmalı ortamlarda daha az temas durumu olacak, temas kurmak güçleşecektir (Pettirew, 1998: 65-85). Hüsnü ve Mertan'ın (2008) Kuzey Kıbrıs ve Güney Kıbrıs halkları arasında temas deneyimi sonucu tutumların değişimini araştırdıkları boylamsal çalışmada 10 yıl arayla toplanan verilerde 10 yıllık temasın getirdiği deneyim sonucu tutumların daha olumsuz olduğu gözlenmiştir, Bu durumun en önemli nedeni olarak Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ve Güney Kıbrıs Rum Kesimi arasında geçmişte yaşanan nedeniyle toplumsal belleğin hala çok taze olması, bunun sonucu olarak gruplar arası temasın hiç olmaması ya da çok az olması gerekçe gösterilmektedir (aktaran Küçükömürler ve Sakallı-Uğurlu, 2017). Genel olarak geçmişte olumsuz temasların sıklıkla yaşandığı, savaşların ve travmatik toplumsal olayların görüldüğü coğrafyalarda, gruplar arası temas sonucu arkadaşlıklar geliştirmenin daha zor olacağı görülmektedir.

Gelişimsel psikoloji alanyazını, çocuklukta edinilen gruplar arası arkadaşlığın farklı grupların üyelerinin teması üzerinde olumlu çıktıları olduğunu (Kawabata ve Crick, 2008: 1177-1183, 2011a: 48-57; Lease ve Blake, 2005: 20-41) ve arkadaşlıktaki sosyal yakınlık ve becerileri arttırdığı, okul ortamındaki adaptasyon ve tatmini sağladığını vurgulamaktadır. Dolayısıyla dış grupların üyeleriyle daha iyi arkadaşlıklar kurulmasına yardımcı olmaktadır (Turner, Hewstone ve Voci, 2007: 369-388). Mendoza-Denton, Page-Gould ve Pietrzak (2006: 383-398), Bağcı ve arkadaşlarının (2014: 107-115) yaptıkları çalışmalarda, gruplar arası arkadaşlığın kalitesi psikolojik iyilik haliyle pozitif ilişkiliyken, algılanan etnik ayrımcılık, psikolojik iyilik haliyle negatif ilişkili bulunmuştur. Gruplar arası arkadaşlığa sahip olma, algılanan etnik ayrımcılığın olası sonuçlarına karşı psikolojik iyilik halinin korunmasına yardımcı olmaktadır.

Gruplar arası arkadaşlık aynı zamanda psikolojik sağlamlıkla pozitif ilişkiliyken; algılanan etnik ayrımcılık, psikolojik sağlamlıkla negatif ilişkiye sahiptir. Bağcı ve arkadaşlarının (2014: 107-115) yaptıkları çalışmaya göre, gruplar arası arkadaşlığın niceliği arttıkça algılanan etnik ayrımcılığın da azaldığı bulunmuştur. Bunun yanı sıra araştırmacılar, insanların dış grup üyelerine karşı sahip oldukları kalıp yargıları azaltmak için, dış grup hakkında bilgi sahibi olmanın gerekli bir motivasyon olduğunu ileri sürmektedir (Moreno ve Bodenhausen, 1999: 5-16; Operario ve Fiske, 2001: 550-561).

Bikmen'in (1999: 39-54) Türkiye'de bulunan 10 farklı etnik grubun (Türk, Kürt, Çerkes, Laz vb.) birbirlerine ilişkin tutumlarını araştırdığı çalışmada görülmektedir ki gruplar arası sosyal temas arttıkça sosyal mesafe azalmaktadır. Durmaz'ın (2015) Sünniler ve Aleviler arasındaki temas sürecini incelediği çalışmasında: Gruplar arası temasın sıklığı ve kalitesinin; Alevi ve Sünni gruplar arasındaki ön yargıyı ve iç grup yanlılığını azaltıcı etkisinin bulunduğu görülmüştür (aktaran Küçükömerler ve Sakallı-Uğurlu, 2017: 1-31). Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde (KKTC) yapılan bir başka çalışmada da KKTC'de yaşayan Türklerin, Rum kesimindekilerine karşı olan olumsuz tutumlarının sebebinin, iç grup yanlılığı sonucu ortaya çıkan temas azlığı ve bundan hareketle, dış gruba dair kalıp yargı ve ön yargıların artması olarak görülmektedir (Husnu ve Lajunen, 2015: 63-71). Bağcı ve Çelebi'nin (2017: 59-73) Türkler ve Kürtlerin gruplar arası arkadaşlığını

incelediği çalışmalarında, gruplar arası algılanan çatışma azaldıkça, gruplar arası arkadaşlığın güçlendiği ve dış gruba yönelik daha olumlu tutumların geliştiği görülmüştür. Bağcı ve Çelebi'nin yaptıkları başka bir çalışmada da (2017: 63-79), Türkler ve Kürtler arasında sosyal kimlikler arası çatışma algısı yükseldikçe, sorumluluğu dış gruba atfetme arttıkça, dış gruba yönelik daha olumsuz tutumların olduğu, ulusal kimlik üzerinden ortak bir üst kimliğin etkisiyle, sosyal kimlikler arası çatışma algısının azaldığı, sorumluluğu dış gruba atfetmenin düştüğü ve dış gruba yönelik daha olumlu tutumların geliştiği gözlenmiştir. Bilali (2014: 21-38) yaptığı çalışmada Türkler ve Kürtler'in, ortak bir üst kimlik olarak ulusal kimliğin ön plana çıkattıklarında, dış gruba yönelik çatışma algısını azaldığı, sosyal kimliğin görünürlüğü ve etkisi arttığında ise, çatışma algısının yükseldiği ve dış gruba sorumluluk yüklemenin arttığı görülmüştür. Baysu ve Duman'ın (2016: 43-51) Türkler ve Kürtler'le yaptıkları başka bir çalışma da ise, sosyal kimlik grubuyla özdeşim kurma durumunda iç grup yanlılığının yükseldiği, dış gruba yönelik daha olumsuz tutumların geliştiği; üst kimlik olarak ulusal kimlikte buluşulduğunda iç grup yanlılığının azaldığı, dış gruba yönelik daha olumlu tutumların geliştiği görülmüştür.

Shook ve Fazio'nun (2008a: 717-723) iç grup ve dış grup üyelerinin yurt oda arkadaşlığı üzerine yaptığı çalışmada bulunan sonuçlara göre dış gruptan oda arkadaşı olanların, iç gruptan oda arkadaşı olanlara göre daha fazla memnuniyet ve katılım gösterdikleri bulunmuştur. Dış grup üyesi bir oda arkadaşıyla zaman geçirenlerin daha az kaygı gösterdikleri ve dış gruba yönelik daha pozitif tutum geliştirdiklerini rapor etmişlerdir. Trail, Shelton ve West'in (2009: 289-292) yaptığı çalışmada katılımcılar dış grup üyesi oda arkadaşları olduğunda, iç grup üyesi oda arkadaşı olma durumuna göre daha az pozitif duygu ve yakınlık göstermişlerdir. Shook ve Fazio'nun (2008b: 425-437) yapmış oldukları bir başka çalışmaya göre, kolej öğrencileri hem ilk etapta dış gruptan oda arkadaşı arayıp bulmaya daha az eğilimliken hem de yaşama düzenlerini iç grup oda arkadaşıyla erkenden halletme eğilimindedirler.

Gruplar arası arkadaşlık bağlamında cinsiyetler arasında farklılıklar olduğunu gösteren çalışmalar da mevcuttur. Lee, Howes ve Chamberlain'in (2007: 325-346) yaptığı çalışmada, kızların erkeklere göre daha fazla gruplar arası arkadaşlık kurduğu, ancak yapılan bir başka çalışmada erkeklerin kızlara göre daha yaygın sosyal ağlar kurdukları bulunmuştur (Graham ve Cohen, 1997: 355-372). Bağcı ve arkadaşlarının

(2014: 107-115) araştırmasında ise, erkekler kızlara göre daha yüksek oranda çapraz gruptan arkadaş seçmektedir. Sınıfın cinsiyet kompozisyonu, sosyo-ekonomik durumu ve etnik kimliğinin anlamlı etkisi bulunmasına karşın, algılanan etnik ayrımcılığın çapraz gruptan arkadaş seçiminde marjinal düzeyde anlamlı ilişkiye sahiptir.

1.2. GRUPLAR ARASI OLUMLU VE OLUMSUZ TEMAS

Gruplar arası temas, gruplar arası  n yargı ve gruplar arası tutumlarla ilgili yapılan çalışmaların çoğu gruplar arası olumlu temas çalışmalarını içermektedir. Gruplar arası ilişkilerde gruplar arası olumlu temas, olumsuz temasa göre dört kez daha sık yaşanmaktadır (Graf, Paolini ve Rubin, 2014: 536-547). Farklı sosyal kimliklere sahip grup  yeleri arasında olumsuz temas yaşandığında ise, ortaya çıkan sonuçların farklılaşmakta olduğu saptanmıştır. Örneğin, Paolini, Harwood ve Rubin (2010: 1723-1738) yaptıkları çalışmaya göre, olumsuz gruplar arası temas, farklı sosyal kimliklere ilişkin farkındalık ve görünürlük düzeyini artırırken, olumlu gruplar arası temasın ise sosyal kimliklere ilişkin görünürlüğü ve farkındalığı azalttığını vurgulamaktadır. Barlow, Paolini, Pedersen, Hornsey, Radke, Harwood ve arkadaşları, (2012: 1629-1643) farklı sosyal kimliklere sahip grup  yeleri arasında deneyimlenen olumsuz temasın, gruplar arası  n yargıyı ve tutumu, olumlu temasa göre daha güçlü yordadığını belirtmesinin yanı sıra, gruplar arası olumsuz temasın, olumlu temasla karşılaştırıldığında ırk temelli tutumların daha güçlü ve tutarlı bir yordayıcısı olduğu söylemektedirler.

Farklı olarak, Selvanathan, Techakesari, Tropp ve Barlow (2017: 1-20) yapmış oldukları araştırmada, beyaz Amerikalıların, siyahi Amerikalılarla kurmuş oldukları gruplar arası olumlu temasın sonucunda, siyahi Amerikalıların gerçekleştirmiş oldukları, adaletsizliği  ne çıkaran toplumsal eylemlerde, siyahlara karşı daha fazla gruplar arası empati duyarak ve onların yaşadıkları adaletsizliklere ilişkin yaşadıkları öfke nedeniyle onlara destek verdikleri saptanmıştır. Dolayısıyla, gruplar arası empatinin daha fazla eşitlikçi çalışmalara ilişkin ilgiyi ve toplumsal eylemlerde desteğe ilişkin davranışları kolaylaştırdığı bulunmuştur. Araştırmacılar gruplar arası empati ve öfkenin birbirini destekler şekilde birlikte yaşandığını belirtmektedir.

Deneyimlenen gruplar arası empatinin, diğer grubun yaşadıkları olumsuzluklara ilişkin öfke yaşanmasına neden olduğu, bunun da toplumsal eylemlerde desteğe vesile olduğu saptanmıştır.

Hayward, Tropp, Hornsey ve Barlow'un yaptıkları çalışmada (2018: 1-20) dezavantajlı gruplar için dış gruplar kurulan olumsuz temasın kişisel ayrımcılık olarak yorumlandığını ve deneyimlendiğini söylemektedir. Gruplar arası olumsuz temasın yol açtığı, algılanan ayrımcılık duygusundan tamamıyla kurtulmanın mümkün olmamasına karşın, değişen formlardaki olumsuz temasın dezavantajlı grup üyeleri için etkileri söz konusudur. Bu etki, avantajlı gruba ilişkin artan öfke duygusu ve artan grup temelli ayrımcılık algısıdır. Ayrıca, yapılan çalışmada gruplar arası olumlu temasın, hissedilen gruplar arası öfkeyi ve toplumsal kolektif eylem niyetini azaltmak suretiyle, azalan toplumsal kolektif eylem davranışlarını yordadığı tespit edilmiştir. İlave olarak, gruplar arası olumlu temasın dolaylı olarak, ayrımcılığa uğramışlık algılarını azaltarak, toplumsal eylemlere azalan katılma niyetini yordadığı saptanmıştır. Özellikle, gruplar arası olumsuz temasın, artan gruplar arası kaygı ile dış grup üyeleri ile etkileşime girildiğinde gruplar arası olumsuz tutumlar üzerinde dolaylı etkileri olduğu saptanmıştır. Gruplar arası kaygının, gruplar arası olumsuz temas ile gruplar arası tutum arasındaki ilişkide kritik bir aracı olduğu bulunmuştur (Techakesari, Barlow, Hornsey, Sung, Thai ve Chak, 2015: 454-468).

Barlow ve arkadaşları (2015: 1629-1643) olumsuz temas dikkate alınmadığında, gruplar arası olumlu temasın azalan gruplar arası ön yargı ve olumsuz üst algı (metaperception) ile ilgili olduğunu saptamışlardır. Fakat gruplar arası olumsuz temas dikkate alındığında, gruplar arası olumlu temasın gruplar arası tutumu yordamada daha az güvenilir bir yordayıcı değişken olduğu, gruplar arası olumlu temasın ise, olumsuz üst algı ve modern ön yargı ile ilişkisiz olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla, bu bulgular gruplar arası olumlu temasın, gruplar arası antipatiyi azalttığı düşüncesini tartışılır hale getirmiştir. Sonuç olarak, gruplar arası olumsuz temasın, gruplar arası olumlu temasın yararlı etkilerini zayıflattığı; gruplar arası olumlu temasın ise gruplar arası tutumlar için dengeli bir yordayıcı olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Sonuç olarak alanyazındaki birçok çalışmaya göre, gruplar arası olumsuz temasın daha az olumlu dış grup tutumları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bunun sonucu olarak da gruplar arası olumsuz temasın dezavantajlı gruplara üye kişilerin

daha fazla toplumsal harekete geçirebileceği söylenebilir. Gruplar arası olumlu temasın, iç grup kimliğini, ayrımcılık, öfke ve olumsuz dış grup tutumları algılayışını azaltarak, kolektif eylemlere katılımı engelleyebilmesine rağmen; gruplar arası olumsuz temasın bu dört faktörü artırarak kolektif eylemi destekleyebileceği söylenebilir (Reimer, Becker, Benz, Christ, Dhont, Klocke ve ark., 2017: 121-136).

Farklı sosyal kimliklere sahip grup üyeleri arasında yaşanan olumsuz temas arttıkça, sosyal kimliklerin daha görünür olduğu öne sürülmektedir. Konuya tersinden bakılırsa da, sosyal kimlikler daha görünür oldukça, gruplar arası olumsuz temasın yaşanması daha olasıdır (Paolini ve ark., 2010: 1723-1738; Paolini, Harwood, Rubin, Husnu, Joyce, Hewstone, 2014: 548-562). Dolayısıyla, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasında yaşanan olumsuz temas arttıkça, kişilerin birbirlerini sosyal kimlikleriyle daha yoğun ve ilişkili görmeye başladıkları söylenebilir. Sosyal kimliklerin görünür olduğu ortamlarda, tipik bir dış grup üyesi kişi ile yaşanan olumlu ya da olumsuz temasa ilişkin algıların ve tutumun, kolaylıkla dış grubun tamamına genellenmesi söz konusu olabilmektedir (Brown ve Hewstone, 2005: 255-343). Ancak, Paolini ve arkadaşları (2014: 548-562) gruplar arası olumsuz temas sonucu grup kimlikleri çok belirgin ve görünür ise, gruplar arası olumsuz temasın, olumlu temasa göre çok daha kolay bir şekilde grubun tamamına genellenebileceğini belirtmektedirler. Buna karşın, Barlow ve arkadaşları, (2012: 1629-1643) insanların olumsuz temas deneyimlerinin, olumlu temasta olduğu gibi, tek bir olayla nitelendirilemeyeceğini; aksine, teması olumsuz olarak sınıflandıran şeyin daha ziyade dış grup üyeleriyle etkileşimlerin algılanan genel değeri olduğunu belirtmektedirler. Bununla birlikte, geçmişte yaşanan olumlu gruplar arası temasın, şimdi ya da gelecekte yaşanacak olası gruplar arası olumsuz temasın yıkıcı etkilerini telafi etme ve yatıştırma etkisi olduğu da ifade edilmektedir (Paolini ve ark., 2014: 548-562).

1.3. GRUPLAR ARASI EMPATİ

Gruplar arası ön yargıların, ayrımcılığın, dışlamanın ve şiddete varan gruplar arası çatışmaların azaltılmasında ve dönüştürülmesinde gruplar arası temasın ve farklı sosyal kimlikten gelen kişiler arasındaki arkadaşlığın etkileri üzerinde çok sayıda

araştırma yapıldığı gruplar arası temas ve arkadaşlık bölümlerinde vurgulanmıştır. Turner ve Cameron (2016: 212-246) gruplar arası arkadaşlıkların aynı gruptan olan arkadaşlıklara göre, hem daha nadir hem de sürdürülmesi ve dengeli olarak devam etmesinin daha zor olduğunu belirtmektedirler. Bunun nedeni ise, kişilerin sosyal gerçekliğe diğer grup üyelerinin bakış açılarından ve referans noktalarından bakma konusunda zorlanmalarıdır. Dolayısıyla, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasındaki ilişkinin, yapıcı ve barışçıl olarak sürdürülmesinde ve gruplar arası ön yargıların, ayrımcılığın, dışlamanın, tehdit algısının, düşmanca duyguların ve olumsuz dış grup tutumlarının önlenmesinde ve azaltılmasında gruplar arası empatinin yeri ve etkisi büyüktür. Benzer biçimde, Stephan ve Finlay (1999: 729-743) yeterli kişiler arası empatinin, kişilerin birbirlerine ilişkin tutumlarını ve davranışlarını yararlı ve olumlu yönde etkilerken; empatinin olmaması durumunda ise, kişiler arası tutumların ve davranışların olumsuz yönde etkilendiğini söylemektedir. Empatinin varlığı kişiler arasında olumlu, yararlı sosyal kabulü ve dostluğu teşvik etmeyi amaçlayan olumlu kişiler arası davranışlara (prososyal davranışlara) yol açmaktadır. Dolayısıyla, potansiyel faydaları nedeniyle empatinin farklı sosyal kimlikteki kişiler arasındaki ilişkilerin geliştirilmesi için kullanılabileceği düşünülebilir.

Hewstone (2009: 243-300), birçok araştırma sonucunu özetleyerek, karşıdakinin bakış açısından bakmanın bilişsel bir faaliyet olduğunu, duygusal empatinin ise bir başkasının duygusal durumuna şahit olunduğunda ortaya çıkan bir durum olduğunu söylemektedir. Duygusal empati, başka birinin kendi durumunu nasıl algıladığını ve sonuç olarak onun nasıl hissedebileceğini hayal etmeyi içerir. Karşıdakinin bakış açısından bakma ve duygusal empatinin, gruplar arası ilişkiler için birtakım olumlu sonuçları vardır. Özellikle, ben ile diğeri arasında birleşmenin ya da artan örtüşme algısının ortaya çıkmasına neden olur (Hewstone, 2009: 243-300). Dolayısıyla, üniversite yurtları gibi, ortak mekanı paylaşan, farklı sosyal kimlikten gelen kişiler arasındaki sosyal temasın ve arkadaşlığın geliştirilip sürdürülmesinde, kişiler arası empatinin önemli bir sosyal beceri olduğu söylenebilir.

Farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasındaki temas, farklı toplumsal gruplar arasındaki benzerliklerin algılanmasına, gruplar arası empatinin ve olaylara diğer grubun bakış açısından ve referans noktasından bakabilmenin geliştirilmesine ve gruplar arası kaygının azaltılmasına katkı sağlayabilir (Turner ve Cameron, 2016: 212-

246; Pettigrew, Tropp, Wagner ve Christ, 2011: 271-280). Dolayısıyla, karşıdakinin bakış açısından bakma, empati gibi beceriler, yakın ve samimi temas sonucu artabilir ve bu durum da gruplar arası ön yargıların azalmasına, gruplar arası tutumların geliştirilmesine katkı sağlayabilir (Aboud ve Brown, 2013: 176-199). Bu söylemi destekler nitelikte, Pettigrew ve Tropp (2008: 922-934) gruplar arası kaygının azalması ile hem gruplar arası empati hem de diğer gruba ilişkin elde edilen bilgi arasında anlamlı ilişkinin varlığını işaret ederek, artan gruplar arası empatinin, karşıdakinin bakış açısından bakma ve dış grup hakkında elde edilen bilgi birikimi aracılığıyla, gruplar arası ön yargının azalmasına etkili bir şekilde katkıda bulunabileceğini söylemektedir. Dolayısıyla, öncelikle gruplar arası kaygının, gruplar arası temas yoluyla azaltılmasının gerekmekte olduğu belirtilmektedir.

Turner ve Cameron (2016: 212-246) kişilerin, karşıdakinin bakış açısından bakma ve başkaları ile empati kurma kapasitelerinin farklı sosyal kimlikten gelen bireyler arasındaki arkadaşlıkların kurulmasında ve sürdürülmesinde yardımcı ve etkili olacağını belirtmektedirler. Hewstone (2009: 243-300) ise, empatinin diğer kişinin bakış açısından bakma ile yakından ilgili olması nedeniyle, farklı sosyal kimlikten gelen kişilerin birbirlerinin bakış açıları ile bakmalarının, onların birbirlerine yönelik ön yargılarını karşılıklı olarak birbirlerinin gözlerinden anlamalarına katkı sağlayacağını ve sonuç olarak da farklı sosyal kimlikten gelen kişilerin birbirlerine ilişkin empati deneyimlerinin karşılıklı ön yargıları azaltacağını belirtmektedir. Dış gruptan arkadaşlıklara sahip olmak, gruplar arası azalan kaygı, artan duygusal empati, olumlu dış grup tutumları, daha fazla algılanan dış grup değişkenliği ve azalmış olumsuz eylem eğilimleri ile de ilişkilendirilebilir (Swart, Hewstone, Christ ve Voci, 2010: 309-333).

Jugert, Noack ve Rutland (2013: 649-662) birçok araştırma sonucunu özetleyerek empati kurabilen bireylerin olumlu sosyal becerilere (prosocial) ve yardım davranışlarına daha yatkın olduklarını ve olumlu sosyal davranış sergileyen kişilerin farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleriyle arkadaşlık kurma ve bu ilişkiler kurulduktan sonra gruplar arası dostluklarını sürdürme olasılıklarının da daha yüksek olduğunu belirtmektedirler. Araştırmacılar, daha yüksek duygusal empati sahibi kişilerin, diğer sosyal kimlik gruplarına yönelik duygusal bakış açısı kazandıkları ve olumlu tutum gösterdikleri için, gruplar arası sürekli arkadaşlıklar kurma olasılıklarının da daha

yüksek olduğunu söylemektedir. Farklı sosyal kimliklerden gelip arkadaşlık kurabilen kişiler, arkadaşlıklarında çeşitliliği destekleyebilir ve bu kişilerin fiziksel özelliklerine dayalı olarak ayrımcılık yapma olasılıkları daha düşük olduğu düşünüldüğünden, gruplar arası dostlukları sürdürme olasılıkları da doğal olarak daha yüksektir. Empati gibi sosyo-duygusal yetkinlikler, gruplar arası etkileşimleri de artırabilir. Duygusal empatinin, gruplar arası dostlukları korumak konusunda bilhassa önemli olduğu söylenebilir (Jugert ve ark., 2013: 649–662). Gruplar arası temas ve özellikle arkadaşlık, bireyin dış gruba ve üyelerine empati göstermesine, dış grubun bakış açısından bakmasına olanak sağlar. Dolayısıyla, dış gruba dair bu yeni görüş ile gruplar arası ön yargı azaltılabilir. Ayrıca, gruplar arası tehdit ve kaygının da azaltılmasına vesile olabilir (Pettigrew, Christ, Wagner, ve Stellmacher, 2007: 411-425).

1.4. GRUPLAR ARASI TUTUM

Farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyelerinin birbirleriyle kurdukları temasın sıklığına ve niteliğine bağlı olarak, birbirlerine ilişkin tutumlarında değişimlerin olabileceğine yönelik birçok araştırma mevcuttur. Yapılan araştırmalar incelendiğinde, gruplar arası tutumun, doğrudan temas ve dolaylı temas deneyimleri tarafından yordandığı sonucuna ulaşılmaktadır (Pettigrew, 1997: 173-185; Turner ve ark., 2007: 369-388; Voci ve Hewstone, 2003: 37-54). Gruplar arası temas araştırmaları çoğu zaman bir dış grubun üyeleriyle olumlu temas kurmanın, dış gruba ve üyelerine karşı daha arzu edilir olumlu tutumlar oluşturacağını işaret etmektedir (Allport, 1954. 305-384). Pettigrew'e (1997: 173-185) göre ise, temas sıklığına, niteliğine ve sürekliliğine bağlı olarak oluşan, gruplar arası arkadaşlık, dış gruplara karşı pozitif tutum gelişimini sağlanmasına yardımcı olur. Farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri arasındaki arkadaşlıkların, daha iyi gruplar arası tutumlarla ilişkili olduğu belirtilmektedir.

Küçük yaşlardan itibaren, farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyeleriyle kurulan temas ve gelişen arkadaşlık sonucu, dış gruba karşı olan tutumlarda olumlu değişimler olduğu ifade edilmektedir (Cardinali, Migliorini, Andrighetto, Rania ve Visintin, 2016: 294-301). Hayatın her evresinde farklı sosyal kimlik grup üyeleriyle

kurulacak temas öncesi birtakım sosyo-kültürel kimlik değişkenleri, temas sonucu ortaya çıkabilecek tutum değişimini etkilemektedir. Bu olası değişkenler şunlardır: Sosyal kimlik (Chen ve Graham, 2015: 749-764), ön yargı (Aboud, Mendelson ve Purdy, 2003: 165-173), dış gruplarla kurulan temas ve temasın niteliği (Bağcı ve Çelebi, 2018: 36-50; Bigler, Jones ve Lobliner, 1997: 530-543), kendini açma, sosyal baskınlık, aşırı sağ kanat otoriteriyenizmi (Hodson ve Costello, 2007: 691-698), psikolojik olarak hazır olma (Cardinali ve ark., 2016: 294-301), okul ve sınıf ortamı, alınan değerler eğitimi, içinde bulunulan kültür (Hughes, Bigler, ve Levy, 2007: 1689-1705), benlik saygısı, ebeveyn ve diğer rol modellerin sahip oldukları tutumlar (Spears Brown ve Bigler, 2005: 533-553), bireyin yaşı, içinde bulunulan grubun değeri ve o grupla kurulan özdeşim (Navarrete ve Fessler, 2006: 270-282).

Gruplar arası temas ve tutum değişimleri çalışılırken, temasın türü, farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri arasındaki tutumların değişiminde büyük önem kazanmaktadır, öncelikle var olan temasın türünü irdeleyerek incelemek gerekmektedir. Var olan gruplar arası temas çalışmaları incelendiğinde, temasın türünün tutum değişimleri üzerinde büyük etkileri olduğu görülmektedir (Fazio ve Zanna, 1978: 228-243; Paolini ve arkadaşları, 2007: 1406-1420). Alanyazın incelendiğinde doğrudan temas ve dolaylı temas (yayılmacı, hayali, kurgusal) çalışmalarının ağırlıklı olarak yapıldığı görülmektedir (Dovidio, Eller ve Hewstone, 2011: 147-160; Paolini, Hewstone ve Cairns, 2007: 1406-1420; Turner ve Crisp, 2010: 129-142). Doğrudan temas çalışmalarında, farklı sosyal kimliklere sahip grupların üyeleri arasında kurulan doğrudan yüz yüze temas incelenmektedir. Yayılmacı temas çalışmalarında ise, grup üyesi bir kişinin, dış gruptan bir kişiyle etkileşime girdiğinin bilinmesi durumunda kişinin dış gruba yönelik tutumu incelenmektedir. Her iki temas koşulunda da girilen temas sonucu etkileşimde bulunan kişilerin dış grup üyelerine yönelik ön yargılarının azalması ve tutumlarında önemli değişimler olması beklenmektedir (Küçükkömürler ve Sakallı-Uğurlu, 2017: 1-31).

Bu çalışmada yurt odalarındaki farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin temas etme düzeyi ve arkadaşlık ilişkileri referans alındığı için, doğrudan temas ve yayılmacı temas üzerine odaklanılmaktadır. Türkçe alanyazına katkıda bulunması açısından extended contact ifadesi yerine yayılmacı temas ifadesi çalışmada yaygın olarak kullanılmıştır

1.4.1. Doğrudan Temas ve Gruplar Arası Tutum

Doğrudan temas çalışmalarında, her iki sosyal kimlik grubu üyesinin birbiriyle doğrudan iletişim kurması sonucu, olası değişkenler de göz önüne alınarak, kişilerin birbirlerine yönelik tutum değişimleri incelenmektedir (Küçükkömürler ve Sakallı-Uğurlu, 2017: 1-31). Doğrudan temasın, yayılmacı temasa göre gruplar arası ilişkilerdeki tutum değişimlerinde daha etkili olduğu gösteren çalışmalar mevcuttur. Feddes, Noack ve Rutland'ın (2009: 377-390) çalışmasında, doğrudan temasın, yayılmacı temasa göre, çocukluk çağındaki gruplar arası arkadaşlıklarda olumlu tutum değişimleri üzerinde daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Benzer başka bir çalışmada ise, doğrudan temasın, yayılmacı temasa göre dış grubun üyesine yönelik olan tutumların kesinliği üzerinde daha yordayıcı olduğuna ulaşılmış olup, doğrudan temas deneyimlerinin kısa vadede tutum kesinliği ile daha güçlü bir şekilde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır (Christ, Hewstone, Tausch, Wagner, Voci, Hughes ve ark., 2010: 1662-1674). Bunun yanı sıra Fazio ve Zanna'nın (1978: 228-243) yapmış oldukları çalışmada, tutum nesnesi ile doğrudan temas deneyiminin, dolaylı temas deneyimine göre, tutum üzerinde daha güçlü etkilere sahip olduğu bulunmuştur. Voci ve Hewstone'un (2003: 37-54) yaptığı bir başka çalışmada da doğrudan olumlu temas durumunda, gruplar arası kaygının da aracılığıyla, gruplar arası tutumlara olumlu etki sağladığı ve dış gruba ve üyelerine karşı ön yargıyı azalttığı görülmektedir.

Türkiye'de yapılan benzer bir çalışmada, Kürtler ve Türklerin temas etme düzeyinin, çok kültürlü ortamlarda dış gruplarla kurulan temas ve tutumlarla olumlu olarak ilişkilendirildiği görülmektedir (Bağcı ve Çelebi, 2018: 36-50). Tüm bunların yanı sıra, doğrudan temasın olumsuz sonuçlarının da görüldüğü çalışmalar da mevcuttur. Kuzey Kıbrıs ve Güney Kıbrıs gibi geçmişte çatışmanın yoğun olarak yaşandığı yerlerde yapılan çalışmalarda doğrudan temasın, tutum üzerindeki olumsuz etkileri gözlenmektedir. Hüsnü ve Bertan (2008) tarafından Kıbrıslı Türkler ve Rumlar'ın sınırlar açıldıktan sonraki gruplar arası teması ve birbirlerine yönelik tutumlarını inceleyen bir çalışmada; 10 yıllık aralıklarla toplanan verilerde tutumların zamanla her iki grupta da olumsuz yöne doğru arttığı görülmüştür. Kıbrıs özelinde önceden yaşanan savaş, olumsuz koşullar ve birçok açıdan çatışma riskinin olması,

doğrudan temas koşulunda, olumsuz tutumların ortaya çıkmasına sebep olacağı düşünülmektedir (aktaran: Küçükkömürler ve Sakallı-Uğurlu, 2017: 1-31).

1.4.2. Dolaylı Temas ve Gruplar Arası Tutum

Bazı gruplar arası ilişkilerde, doğrudan temas kurmak, siyasi, ekonomik ve zaman gibi nedenlerle mümkün olmaması veya olumsuz sonuçlara yol açabilme ihtimali nedeniyle dolaylı temas yolları önerilmektedir. Dolaylı temasın, yayılmacı temas ve temsili temas olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Dolaylı temas türü olan yayılmacı temasın gruplar arası arkadaşlık ve tutum değişimlerinde önemli sonuçlar doğurduğuna yönelik çalışmalar mevcuttur (Cameron ve Ruthland, 2006: 469-488; Hüsnü, Mertan ve Rüstemli, 2008: 142-142; Hüsnü ve Crisp, 2010: 943-950;). Yayılmacı temasın kullanıldığı bazı çalışmalarda, uzun yıllar aralarında çatışma yaşanmış ve gerginliğin had safhada olduğu gruplarda doğrudan temas kurmak mümkün olmadığı için, dolaylı temas yöntemleri kullanıldığı görülmüştür. Grupların doğrudan bir temasa, psikolojik olarak hazır olmamaları da doğrudan temasın önündeki bir engel olarak görülmektedir. Pratikte yayılmacı temasın, doğrudan temasa göre daha çok gruba ve kişiye ulaşma konusundaki gücü bakımından daha etkili olduğu fikri de savunulan düşünceler arasındadır (Dovidio ve ark., 2011: 147-160).

1.4.3. Yayılmacı Temas Ve Gruplar Arası Tutum

Aron, Aron, Tudor ve Nelson (1991: 241)'ın ifade ettiği "Dostumun dostu, benim dostumdur." ifadesi yayılmacı teması bir cümlede anlatmak gerekirse son derece yerinde olacaktır. Yayılmacı temasın özellikle farklı gruplar ile temas etme imkanı bulamayan grupların üyelerinde dış gruplara karşı var olan ön yargıların azaltılmasında önemli bir müdahale aracı olduğunu belirtmektedir (Cameron ve Ruthland 2006: 469-488; Dovidio ve ark., 2011: 147-160; Küçükkömürler ve Sakallı-Uğurlu, 2017: 1-31; Turner ve ark., 2007: 369-388).

Hayali temasta olduğu gibi yayılmacı temasta da farklı sosyal kimlik grupları arasındaki temasın sonucunda tutum değişimlerinin gözlemlendiği çalışmalar mevcuttur. Cameron ve Ruthland'ın (2006: 469-488) çocuklarla yaptığı çalışmada

gruplar arası yayılmacı temas koşulunda çocukların engellilere karşı olumlu tutumlar geliştirmeye başladığı görülmüştür. Çalışmanın ardından çocukların kendi sosyal kimlik gruplarına karşı olan tutumlarında bir değişikliğin olmadığı, ancak dış gruba karşı tutumlarında olumlu değişikliklerin olduğu görülmüştür. Çalışmanın sonuçlarına göre, yayılmacı temasın, çocukların, engelli bireylere yönelik tutumlarının olumlu anlamda değişmesinde en etkili yöntem olduğunu göstermektedir. Yayılmacı temasın dış gruplara yönelik tutumlar üzerindeki etkisi, hem dış gruba karşı istenilen davranışlar hem de gruplar arası temasa yönelik olumlu anlamda müdahale etkisini yansıtmaktadır. Cameron, Ruthland ve Brown'un (2007: 454-466), mültecilere karşı tutumların incelendiği bir başka çalışmada, çocukların mültecilere yönelik olumsuz dış grup tutumlarını azaltmaya yönelik bir müdahale aracı olarak yayılmacı temas kullanılmıştır. Temas koşulundaki çocukların mültecilere karşı tutumlarının kontrol grubundaki çocukların tutumlarına göre anlamlı derecede daha olumlu olduğu görülmüştür.

İkili kimlik koşulunun uygulandığı bir yayılmacı temas çalışmasında, ikili kimliğe sahip çocukların mültecilere yönelik tutum geliştirmede daha üstün olduklarını ortaya çıkmaktadır (Cameron, Rutland, Brown ve Douch, 2006: 1208-1219). Yayılmacı temasın zor bölgelerde, karşılıklı hoşgörüye sahip olmayan grupların üyeleri arasındaki gruplar arası tutumları iyileştirmekle kalmayıp; aynı zamanda bu grupların üyeleri arasındaki ilişkilerde en iyi şekilde çalışacak temas mekanizması olduğu sıklıkla belirtilmektedir. Bunun yanı sıra yayılmacı temas deneyimi, doğrudan temas deneyiminin düşük olduğu ve bazen de olmadığı, bu tür birbirinden ayrılmış ortamlarda yaşayan gruplar arasında ön yargıyı azaltmada bir araç olarak etkili olması da çalışmalardaki kullanımını arttırdığı düşünülmektedir (Christ ve ark., 2010: 1662-1674).

Wright, Aron, McLaughlin-Volpe ve Ropp (1997: 73-90) yaptığı çalışmada, yalnızca iç grup ve dış grup arasında temas olduğu bilgisine sahip olmanın bile gruplar arasındaki tutumları düzenleyebileceği ifade edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre, doğrudan gruplar arası sosyal bir temas olmasa bile, dış gruptan biriyle temasa sahip olan bir iç grup üyesini tanıma, ön yargıyı azaltma üzerinde olumlu bir etki bulunmakta ve dış grup üyeleriyle dost olunabileceği izlenimini güçlendirmektedir.

Sonuç olarak dolaylı temas birçok alt faktörü içerir. Bu alt temas faktörleri, bir iç grup üyesinin dış grup üyesiyle olan etkileşimini bilmek (yayılmacı temas) olabileceği gibi, dış grup üyesiyle etkileşime girmeyi hayal etmek (hayali temas) de olabilir. Bunların yanı sıra, iç grup üyesinin, dış grup üyesiyle olan etkileşimini dışardan gözlemlemek (vicarious contact) ya da medya kanalları, sosyal medya aracılığıyla farklı grupların birbiriyle temasa geçtiğini gözlemlemek (parasocial contact) de olabilir (Dovidio ve ark., 2011: 147-160.). Tüm bu temas türlerinde, uygun koşullar altında, farklı sosyal kimlik gruplarına karşı olumlu tutumların gelişebileceği düşünülebilir.

1.5. GRUPLAR ARASI KAYGI

Farklı sosyal kimlik grupları arası ilişkiler incelendiğinde, kaygı önemli bir aracı değişken olarak ortaya çıkmaktadır. Farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin kurdukları etkileşimlerin incelendiği çalışmalarda, olumlu temas (Binder, Zagefka, Brown, Funke, Kessler, Mummendey ve ark., 2009: 843-856), olumsuz temas (Stephan ve Stephan, 1985: 157-175), doğrudan temas (Turner ve ark., 2007: 369-388) ve dolaylı temasın (Voci ve Hewstone, 2003: 37-54) bağımsız değişkenler olarak, dış grupların üyelerine karşı olan ön yargı ve tutum gibi bağımlı değişkenlere etki ettiği görülmektedir. Bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki bu ilişki incelenirken, kaygının nasıl bir aracılık işlevi gördüğü, açıklığa kavuşturulması gereken bir soru işareti olarak ortaya çıkmaktadır. Alanyazın incelendiğinde, gruplar arası kaygının, temasın olumlu olup olmaması, temasın kalitesi ve temas türleri tarafından yordandığı görülmektedir (Stephan, Boniecki, Ybarra, Bettencourt, Ervin, Jackson ve ark., 2002: 1242-1254; Turner, Hewstone, Voci ve Vonofakou, 2008: 843-860).

1.5.1. Olumlu Temas ve Kaygı

Farklı sosyal kimlik grupları arasındaki temasın araştırıldığı birçok çalışmada, gruplar arası kaygının, gruplar arası arkadaşlık ve dış grupların üyelerine yönelik tutumlar arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmektedir (Binder ve arkadaşları, 2009: 843-856; Paolini, Hewstone, Cairns ve Voci, 2004: 770-786; Pettigrew ve Tropp, 2006: 751-783; Turner ve ark., 2007: 369-388; Turner ve ark., 2008: 843-860; Voci

ve Hewstone, 2003. 37-54). Kaygının aracılık etkisini derinlemesine anlayabilmek için, temasın niteliği ile olan ilişkisini incelemek gerekmektedir. Temasın olumlu olup olmaması da farklı sosyal kimlik gruplarıyla olan etkileşimlerde gruplar arası kaygıyı etkilemektedir.

Farklı zamanlarda yapılan çalışmalarda, dış grupların üyeleriyle geliştirilen olumlu temas deneyimlerinin, dış grupların üyelerine karşı gelişen kaygıyı azaltmaya yardımcı olacağı görülmüştür (Hewstone, Cairns, Voci, McLernon, Niens ve Noor, 2005: 265-292; Islam ve Hewstone, 1993: 700-710; Voci ve Hewstone, 2003: 37-54). Islam ve Hewstone'un (1993: 700-710) öne sürdüğü ilginç bir görüşe göre, gruplar arası temas, dış grup üyelerine karşı var olan kaygının artmasıyla; kişiler arası temas ise, gruplar arası kaygının azalmasıyla ilişkili bulunmuştur.

Dış grup üyesi arkadaşlara samimi bir şekilde kendini açmanın, gruplar arası düşük kaygı ve dış gruba karşı daha fazla olumlu tutumla ilişkili olduğu bulunmuştur. Buna karşın, iç gruplar için tam tersinin de doğru olduğu ifade edilmektedir. Schmid, Ramiah ve Hewstone (2014: 665-674) çalışmalarında ise, mevcut bulunan ortamda etnik çeşitliliğin daha fazla olmasının, daha fazla olumlu temasla ilişkili olduğunu göstermişlerdir. Farklı sosyal kimlik grupları arasındaki olumlu temasın artmasıyla dış gruba yönelik tehdidin daha az algılanacağı düşünülmüştür. Böylelikle, gruplar arası olumlu temas sonrası, gruplar arası kaygının daha az gelişeceği ve dış grup üyelerine daha fazla güven duyularak, onlara karşı olumlu tutumların artacağı sonucuna varılmıştır.

1.5.2. Olumsuz Temas ve Kaygı

Farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleriyle deneyimlenen olumlu temasın, gruplar arası kaygıyı azalttığı; olumsuz temas deneyimlerin ise dış grup üyelerine karşı var olan kaygıyı artırdığı görülmüştür (Stephan ve ark., 2002: 1242-1254). Bunun yanı sıra, farklı sosyal kimlik grupları arasındaki temasta, temas sırasındaki olumsuz duyguların da farklı sosyal kimlik grubu üyelerine karşı gelişmiş olan kaygıyı olumsuz şekilde etkilediği gözlenmiştir (Stephan, 2014: 239-255; Stephan ve Stephan, 1985: 157-175). Stephan'ın (2014: 239-255) yaptığı çalışmanın sonucuyla uyumlu olarak,

olumsuz temasın, olumlu temas ve nötr temasa kıyasla, gruplar arası kaygının artmasına yönelik daha fazla etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Olumsuz temasla birlikte, var olan grup aidiyetinin gücü ve algılanan gruplar arası çatışma da, dış grup üyelerine yönelik artan kaygıyla ilişkili bulunmuştur (Stephan ve ark., 2002: 1242-1254). Farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri, tarafından grupların statüleri arasındaki farkın çok olduğunun düşünüldüğü ortamlarda, dış grupların üyeleriyle kurulan olumsuz temasın, o gruplarının üyelerine yönelik kaygının artmasına neden olduğu gözlenmiştir (Stephan ve Stephan, 1985: 157-175).

1.5.3. Dolaylı Temas ve Kaygı

Farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin etkileşimlerinde temasın türünün de, grup üyelerinin, dış gruplara yönelik kaygılarını etkilediği görülmüştür. Farklı sosyal kimlik grupları arasında doğrudan ve dolaylı temasın, gruplar arası kaygı üzerindeki etkilerini gözlemlemek için alanyazında derinlemesine bir inceleme yapmak gerekmektedir. Turner ve arkadaşlarının (2007: 369-388) yaptığı bir çalışmada, gruplar arası arkadaşlığın ve yayılmacı temasın, farklı kimlik gruplarının üyeleri arasındaki kaygı ve tutumu yordadığı bulunmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre; farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri arasındaki yayılmacı temas, gruplar arası ilişkiyi anlamlı şekilde yordamaktadır. Buna karşın, yayılmacı temasla, gruplar arası kaygı arasında marjinal düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Sonuç olarak, gruplar arası kaygı kavramının, yayılmacı temas ve gruplar arası tutum ilişkisine aracı değişken olarak etki ettiği görülmektedir. Çalışma sonuçlarına göre, farklı sosyal kimlik grupları arası arkadaşlık ve yayılmacı temas, dış grup üyesine yönelik olumlu tutumlarla pozitif ilişkili bulunmuştur. Buna karşın, gruplar arası kaygı, dış gruba yönelik olumlu tutumlarla negatif ilişkili bulunmuştur. Yapılan bazı çalışmalarda, gruplar arası arkadaşlık ve yayılmacı temasın, gruplar arası olumlu tutumları yordadığı görülmüştür. Bununla birlikte düşük gruplar arası kaygının da yayılmacı temas ve gruplar arası arkadaşlıkla olumlu ilişkide olduğu sonucuna varılmıştır (Turner ve ark., 2008: 843-860; Paolini ve ark., 2004: 770-786).

Bunun yanı sıra, dolaylı temasla birlikte dış grubun üyeleriyle kurulan arkadaşlığın, dış gruba yönelik ön yargıyı etkilediği, gruplar arası kaygının ise bu duruma aracı değişken olarak etki ettiği görülmüştür. Gruplar arası kaygının aracılık etkisinin incelendiği başka bir çalışmada da, dolaylı temasın, gruplar arası tutumlar ve ön yargıyı yordadığı ve gruplar arası kaygının ise aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur (Voci ve Hewstone, 2003: 37-54). Son olarak, hayali temasın incelendiği başka bir çalışmada, hayali temasın, gruplar arası kaygı üzerinde anlamlı bir etkisinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır (Pagotto, Visintin, De Iorio, Voci, 2013: 209-216).

1.5.4. Doğrudan Temas ve Kaygı

Doğrudan gruplar arası temasın, gruplar arası tutumlar üzerindeki etkileri incelendiğinde, gruplar arası kaygı kavramının önemli bir aracı değişken olarak ortaya çıktığı görülmektedir. Alanda yapılan bazı çalışmalarda yaptığı, gruplar arası kaygının, doğrudan temas ile ön yargı ve dış gruba yönelik tutumlar arasındaki ilişkiye aracılık ettiği görülmektedir. Çalışmanın sonuçlarına göre, doğrudan temasın, dış gruba yönelik olumlu tutumlar ve ön yargının azalması üzerinde olumlu etkilere sahip olduğu, kaygının da bu ilişkiye aracı değişken rolü üstlendiği görülmüştür (Voci ve Hewstone, 2003: 37-54; Paolini ve ark., 2004: 770-786; Turner ve ark, 2007: 369-388). Pettigrew ve Troop'un (2008: 922-934) yaptıkları çalışmada ise, gruplar arası doğrudan temas kurmanın ve dış grup ve üyeleri hakkında bilgi sahibi olmanın, dış grup üyelerine yönelik ön yargıyı azalttığı ve bu ilişkiye kaygının aracılık ettiği bulunmuştur.

Olumsuz temasın etkilerinin araştırıldığı çalışmalarda ise, dış grup üyeleriyle kurulan olumsuz doğrudan temasın, daha yüksek gruplar arası kaygıya neden olduğu; buna karşın, olumlu doğrudan temasın tam tersi bir etkiye yol açtığı görülmüştür (Stephan ve Stephan, 1989: 203-219; Ortiz ve Harwood, 2007: 615-631). Azınlık ve çoğunluk grupları arasındaki başka bir çalışma incelendiğinde, gruplar arası kaygı ilişkisine dair ilgi çekici sonuçlar bulunmuştur. Azınlık grubunun çoğunluk grubuna kıyasla, dış gruba yönelik daha fazla bilgi sahibi olduğu koşulda, doğrudan kurulan gruplar arası temasın, gruplar arası kaygıyı güçlü şekilde azalttığı ortaya çıkmıştır (Stephan, 2014: 239-255). Son olarak birçok farklı çalışmada, farklı sosyal kimlik

gruplarından gelen üyelerin birbirleriyle kaliteli temas kurarak iyi vakit geçirdiklerinde, daha düşük gruplar arası kaygının görüldüğü, daha olumlu gruplar arası tutumların ortaya çıktığı ifade edilmektedir (Binder ve ark., 2009: 843-856; Stephan ve Finlay, 1999: 729-743; Turner ve ark., 2007: 369-388; Voci ve Hewstone, 2003: 37-54).

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. ÇALIŞMANIN AMACI VE ARAŞTIRMA SORULARI

Alanyazın incelemesinde de görüldüğü üzere, farklı sosyal kimlik gruplarının ve gruplarının üyelerinin kurdukları temas beraberinde birçok etkileşimi ve farklı sonucu da beraberinde getirmektedir. Türkiye’de Türk ve Kürt sosyal kimlik gruplarının üyelerinin arasında siyasi düşünce farklılığı, sosyal kimlik farklılığı, ön yargı ve kalıp yargı süreçleri gibi nedenlerle ortaya çıkan tartışmalar, gerilimler düşünüldüğünde; Türk ve Kürt sosyal kimlik gruplarının üyelerinin temas sürecini ve bunun çıktılarını incelemek önemli hale gelmektedir. Ülkemiz alanyazınına bakıldığında sosyal kimlik grupları, özellikle de Türk ve Kürt sosyal kimlik gruplarının temasının derinlemesine görüşmeler yapıp, nitel veriler toplanarak çalışılmadığı görülmektedir. Oysaki üniversiteler ve üniversite öğrenci yurtları gibi, farklı sosyal kimlik grupları üyelerinin belki de hayatlarında ilk kez temas etmesini sağlayan; aynı odayı, aynı tuvaleti paylaşmalarına neden olan sosyal ortamlarda, gruplar arası temas sürecini çalışmak ve temas sürecinin sonundaki değişimleri nitel veriler üzerinden incelemek, Türkiye alanyazını katkıda ve Türk ve Kürt sosyal kimlik grupları arasındaki temas sürecinin derinlemesine bir fotoğrafını çekmek açısından oldukça önemlidir. Bu bilgilerin ışığı altında bu araştırmanın genel amacı; farklı sosyal kimliklere sahip olarak (Türk-Kürt) aynı yurt odasını paylaşan üniversite öğrencilerinin arasında yurdun içinde yaşanan, gruplar arası olumlu ve olumsuz temas, kurulmuş olan gruplar arası arkadaşlık, gruplar arası kaygı, gruplar arası empati ve gruplar arası tutum süreçlerine ışık tutmaktır.

Araştırma, nitel araştırma yaklaşımlarından fenomenolojik çalışma olarak kurgulanmıştır. Bu durumun temel nedeni, çalışmanın ana eksenini üniversite yurtlarında yaşayan öğrencilerin farklı sosyal kimlik gruplarının üyesi oda arkadaşlarıyla yurt odasında yaşadıkları deneyimin sürecinin ve bunun sonuçlarının incelenmesidir. Türk ve Kürt öğrencilerin yurt odasında kurdukları temaslar sonucu edindikleri deneyim ve yurt odasındaki yaşantıyı algılama biçimleri fenomenolojik

yaklaşımın kullanılmasına neden olmuştur. Üniversite öğrenci yurtlarındaki koşullar değerlendirildiğinde, ortamdaki farklı sosyal kimlik grubu üyelerinin aynı oda içinde birbiriyle temas kurmalarının oldukça muhtemel olduğu düşünülmektedir. Bu durumda üniversite öğrenci yurtları, farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin doğrudan temasını incelemek ve gruplar arası olası tutum değişimlerini gözlemlemek için önemli bir doğal gözlem alanı oluşturmaktadır. Bununla birlikte, üniversite yurtları sadece doğrudan temas için değil, yayılmacı temas için de önemli bir çalışma alanı olabilir. Yurtta yaşayan sosyal kimlik grubu üyesi bir öğrencinin, aynı oda içinde bir dış grup üyesiyle temas kurma şansı olmasa bile, aynı sosyal kimlik grubuna üye bir arkadaşının, dış grup üyesiyle olan temasını, kurduğu arkadaşlıkları bilebilir, gözlemleyebilir. Bu durumda sosyal kimlik grubu üyesi öğrencinin dış grup üyeleriyle olumlu temas kurma ihtimali artacağı ve gruplar arası olumlu tutum değişimlerinin gözleneceği düşünülmektedir. Tüm bu nedenlerle üniversite öğrenci yurtları, gruplar arası doğrudan ve dolaylı teması çalışmak ve gruplar arası tutum değişimlerini gözlemlemek için önemli bir saha olacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın ana eksenini üniversite öğrenci yurtları oluşturmaktadır. Türkiye’deki üniversite öğrenci yurtlarına bakıldığında, yurtlarda barınan öğrencilerin çok büyük bir kısmının doğdukları, uzun süre yaşadıkları memleketlerinden, kültürlerinden çok uzağa, başka bir şehre üniversite eğitimi için geldikleri gözlenmektedir. Farklı şehirlere üniversite eğitimi için gelen, gerek Türk, gerekse Kürt üniversite öğrencilerinin paylaştıkları yurt odalarında, üniversite amfilerinde, kafelerde ve daha birçok kamusal alanda birbirleriyle etkileşime girerek, farklı kimliklere sahip bireylerle temas kurup arkadaşlıklar, dostluklar geliştirebileceği genel olarak düşünülmektedir. Üniversiteye gelmeden önce diğer sosyal kimlik grubunun bir üyesiyle belki de hiç temasa girmemiş genç bir bireyin, içine girdiği yeni sosyal ortamda kendinden farklı sosyal kimliğe sahip birisiyle kuracağı ilk temas ve akabinde gelişecek olaylar ve aynı sosyal ortamı sürekli olarak paylaşmanın sonucunda oluşacak olan ilişki dinamiği, sosyal bilimler açısından oldukça heyecan vericidir. Tüm bu nedenlerle farklı sosyal kimlik gruplarından gelen bireylerin doğrudan ya da dolaylı temas kurabileceği üniversite öğrenci yurtlarında kurulan etkileşim ve bu etkileşimin sonunda kurulması muhtemel olan arkadaşlığın incelenmesi oldukça önemli görülmektedir.

Bu tez çalışması kapsamında farklı sosyal kimlik gruplarından gelip aynı odayı paylaşan Türk ve Kürt üniversite öğrencilerinin aynı odayı paylaştıkları süreç boyunca gelişen arkadaşlıkları, aralarındaki temasın niteliği, birbirlerine karşı geliştirdikleri tutumları, öncesinde var olan ve temas kurma sonucunda değişme ihtimali olan dış grup üyesine yönelik kaygıları ve farklı sosyal kimlikten gelen grup üyelerinin diğer grup üyesine karşı geliştirdiği empati süreci hakkında ayrıntılı sorular sorularak derinlemesine görüşmeler yapılmış ve farklı sosyal kimlik gruplarından gelip farklı yaşam hikayelerine sahip olup, aynı yurt odasını paylaşan Kürt ve Türk üniversite öğrencilerinin, üniversite yurtlarındaki kurulan arkadaşlık süreci irdelenmiş; gruplar arası arkadaşlık, olumlu-olumsuz temas, dış grup üyesine karşı var olan kaygı, dış grup üyesine karşı geliştirilen, empati ve temas sonucu değişebilen tutumlar incelenmiştir.

Yukarıdaki bilgilerin ışığı altında bu araştırmanın genel amacı; farklı sosyal kimliklere sahip olarak (Türk-Kürt) aynı yurt odasını paylaşan üniversite öğrencilerinin arasında yurdun içinde yaşanan, gruplar arası olumlu ve olumsuz temas, kurulmuş olan gruplar arası arkadaşlık, gruplar arası kaygı, gruplar arası empati ve gruplar arası tutum süreçlerine ışık tutmaktır.

Bu genel amaç çerçevesinde araştırmada yanıtları aranan sorular aşağıda yer almaktadır:

- a) Yurtlarda kalan Türk ve Kürt kökenli öğrenciler, ne ölçüde arkadaş oluyorlar? Bu arkadaşlık öğrencileri nasıl etkiliyor?
- b) Yurtlarda kalan Türk ve Kürt kökenli öğrenciler, ne ölçüde birbirleri ile olumlu/olumsuz temas kuruyorlar? Bu temas öğrencileri nasıl etkiliyor?
- c) Yurtlarda kalan Türk ve Kürt kökenli öğrenciler, birbirleri ile ne ölçüde empati kurabiliyorlar, dünyalarını birbirlerinin gözünden ne ölçüde anlayabiliyorlar?
- d) Yurtlarda kalan Türk ve Kürt kökenli öğrenciler, birbirlerini nasıl algılıyorlar, birbirlerine karşı tutumları nedir?
- e) Yurtlarda kalan Türk ve Kürt kökenli öğrenciler, birbirleriyle aynı odada kalmaktan dolayı kaygı duyuyorlar mı? Yanıt evet ise ne ölçüde kaygı duyuyorlar?

Bu araştırmanın amacı, yurtlarda aynı odada kalan, farklı sosyal kimlik kategorilerine (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin, karşılıklı olarak, birbirleri ile ne ölçüde arkadaşlık yaptıklarını, olumlu ve olumsuz temaslarını, birbirleriyle kurdukları empatiyi, birbirlerine ilişkin hissettikleri kaygı düzeyini ve birbirlerine

ilişkin tutumlarını incelemektir. Araştırma, nitel çalışma olarak kurgulanmıştır. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır.

Gruplar arası arkadaşlık soruları:

1. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler ne sıklıkla birlikte zaman geçiriyorlar?
2. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler, yurt binasında ne tür faaliyetlerde bulunmaktadırlar?
3. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler birlikte zaman geçiriyorlar mı? Eğer birlikte zaman geçiriyorlar ise, ne tür faaliyetlerde bulunmaktadırlar?
4. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler ortak etkileşimlerini ne ölçüde gönüllü olarak gerçekleştirmektedirler?
5. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler diğer sosyal kimlikten arkadaşları tarafından ne ölçüde kabul edildiklerini hissetmektedirler?
6. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler birbirleriyle kurdukları etkileşimleri ne ölçüde samimi bulmaktadırlar?

Gruplar arası olumlu ve olumsuz temas soruları:

Olumlu temas:

1. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile olan etkileşimlerinden ne ölçüde memnundurlar?
2. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile ne sıklıkla samimi sohbetler yapmaktadırlar?

3. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler, gereksinim duyduklarında diğer sosyal kimlikten öğrencilerden ne ölçüde destek alabilmektedirler?

Olumsuz temas:

1. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile olan etkileşimlerinde kendilerini ne ölçüde rahatsız hissederler?
2. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile olan etkileşimlerinde kendilerini ne ölçüde kaygılı hissederler?
3. Üniversite yurtlarında aynı odada kalan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile olan etkileşimlerinde kendilerini ne ölçüde kızgın hissederler?

Gruplar arası empati soruları:

1. Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, birbirlerinin bakış açılarını ne ölçüde anlayabiliyorlar?
2. Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, birbirlerinin dünyayı nasıl gördüklerini ne ölçüde anlayabiliyorlar?
3. Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, diğer sosyal kimliğe sahip bir arkadaşının sıkıntı çektiğini gördüğünde, ne ölçüde canları sıkılıyor? Böyle durumlarda neler yapıyorlar?
4. Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, diğer sosyal kimliğe sahip bir arkadaşının haksızlığa uğradığını gördüklerinde, ne ölçüde kızıyorlar? Böyle durumlarda neler yapıyorlar?
5. Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, diğer sosyal kimliğe sahip bir arkadaşlarının üzgün olduğunu gördüklerinde, ne ölçüde üzüyorlar? Böyle durumlarda neler yapıyorlar?

6. Türk/Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrenciler, yurt odasında kendi sosyal kimliklerinden tek kişi olduklarında, diğer sosyal kimlikten kişilerle etkileşime (konuşmak, proje üzerinde çalışmak vb) girdiklerinde kendilerini nasıl hissediyorlar?

Gruplar arası kaygı soruları:

1. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, kabul görmüş hissetme düzeyleri nasıldır?
2. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, güvende hissetme düzeyleri nasıldır?
3. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, rahat hissetme düzeyleri nasıldır?
4. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, sakin hissetme düzeyleri nasıldır?
5. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, tehdit altında hissetme düzeyleri nasıldır?
6. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, kaygılı hissetme düzeyleri nasıldır?
7. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, gergin hissetme düzeyleri nasıldır?
8. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, savunmada hissetme düzeyleri nasıldır?

Gruplar arası tutum soruları:

1. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “dürüst” olduklarına dair düşünceleri nasıldır?
2. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “arkadaş canlısı” olduklarına dair düşünceleri nasıldır?
3. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “yardımsever” olduklarına dair düşünceleri nasıldır?
4. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “güvenilir” olduklarına dair düşünceleri nasıldır?
5. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “bencil” olduklarına dair düşünceleri nasıldır?
6. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “kaba” olduklarına dair düşünceleri nasıldır?
7. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “tembel” olduklarına dair düşünceleri nasıldır?
8. Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “saldırgan” olduklarına dair düşünceleri nasıldır?

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Bu araştırma, Kredi ve Yurtlar Kurumu’na ve Dokuz Eylül Üniversitesi’ne ait yurtlarda kalan öğrenciler ile yüz yüze görüşme yapılarak gerçekleştirilmiştir. Toplam 45 öğrenci ile yüz yüze derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş ve sözel nitel veri

toplanmıştır. Çalışmaya katılım gösteren öğrencilere kartopu örnekleme sistemiyle ulaşılmıştır. Görüşme yapılan kişilerin 23'ü Kürt (erkek: 9; kadın: 14), 22'si ise Türk (erkek: 7; kadın: 15) sosyal kimliğine sahiptir. Görüşme yapılan öğrencilerin yaşları 18-24 arasında dağılım göstermektedir. Çalışmaya katılan öğrencilerden 15'inin ilçelerde ve kasabalarda, 25'inin büyük şehirlerde, 5'inin de metropollerde hayatlarının büyük kısmını geçirdikleri öğrenilmiştir. Katılımcı öğrencilerin devlet yurtlarında kalması sebebiyle orta ve alt sosyoekonomik düzey grubunda oldukları görülmüştür. Görüşülen kişilerin seçiminde aynı yurt odasında Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler olarak, birlikte kalma koşulu referans alınmıştır. Araştırmaya katılan öğrenciler 38'i Dokuz Eylül Üniversitesi'ne bağlı dört yıllık lisans eğitimi veren fakültelerde, 7 tanesinin ise Ege Üniversitesine bağlı dört yıllık lisans eğitimi veren fakültelerde öğrenim görmekte olan öğrencilerdir. Katılımcı olan öğrencilerin sadece devlete ait yurtlarda yaşamalarına dikkat edilmiş, özel sektöre ve vakıflara ait üniversite öğrenci yurtlarında yaşayan veya evlerde yaşayan öğrenciler çalışmaya dahil edilmemiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 4 ve 4+3 kişilik yurt odalarında yaşayan öğrenciler olduğu görülmüştür. Oda kapasitesi daha az olan yurtlarda yaşayan öğrenciler araştırmaya katılmamıştır. Araştırmaya katılmak isteyen dört öğrenci, odalarında diğer sosyal kimlik grubu (Türk/Kürt) öğrenci bulunmaması ya da kendilerini Türk veya Kürt sosyal kimlik gruplarının üyesi olarak görmeyip, başka sosyal kimlik gruplarına üye olduklarını belirtmeleri nedeniyle görüşme yapılamamıştır.

Öğrencilerin yarısının Türk, yarısının Kürt sosyal kimliğine sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Böylece karşılaştırmalı veri toplanması sağlanmıştır. Çalışma grubunun oluşturulmasında ölçüt örnekleme tekniği benimsenmiştir (Patton, 2014: 243; Yıldırım ve Şimşek, 2011: 112). Çalışmaya katılan öğrencilerden, katılımları öncesinde Aydınlatılmış Onam Formu'nu okuyarak imzalamaları istenmiştir. Aydınlatılmış Onam Formu imzalandıktan sonra, görüşme soruları sorulmadan önce katılımcılarla tanışılmış, çalışma ve çalışmanın amacı hakkında açıklamalar yapılmış, yüz yüze derinlemesine görüşme yapılacağı önemli nitel verilerin elde edilmesi planlanmıştır. Her bir katılımcı ile görüşmeden önce ortalama 15 ile 30 dakika arasında sohbet edilmiş samimi bir sohbet ortamı oluşturulmuş, böylelikle katılımcıların araştırmacıya yurt odasındaki deneyimlerini rahatlıkla anlatabilecekleri

bir ortam hazırlanmıştır. Tüm görüşmeler aynı kafenin, katılımcıların kimse tarafından rahatsız edilmeyeceği sessiz sakin bir köşesinde, aynı masada görüşme yapılmış olup, tüm katılımcılar için aynı şartlar sağlanmıştır. Araştırma boyunca en kısa görüşme 45 dakika en uzun görüşme 210 dakika sürmüş olup, görüşmeler ortalama 120 ila 150 dakika arası sürmüştür. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu tarafından ses kaydı alınmasına sıcak bakmadığı için, sorulara verilen cevaplar anbean kelimesi kelimesine kağıda dökülmüştür. Katılımcılara sırayla, gruplar arası arkadaşlık, gruplar arası temas, gruplar arası empati, gruplar arası tutum ve gruplar arası kaygı durumları hakkında ayrıntılı sorular, sorulmuş, görüşme boyunca soruların sorulma sırası değiştirilmemiştir. Her bir katılımcı ile tek bir seferde bir görüşme yapılmış olup, ikinci bir görüşme yapılmamıştır.

2.3. VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmada nitel veri toplamak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Bu tekniğin seçilmesinin nedeni, görüşülen kişilerden derinlemesine ve detaylı olarak veri elde etmektir. Üniversite öğrencileri ile görüşme yapılırken, görüşmelerde ortaklık ve aynılık sağlamak için ‘görüşme formu’ kullanılmıştır.

Sıklıkla, gruplar arası ilişkiler konusunda betimsel ve ilişkisel tarama çalışmalarında, Likert tipi, kapalı uçlu sorulardan oluşan veri toplama araçları kullanılırken, bu çalışmada farklı olarak yarı yapılandırılmış görüşme tekniği tercih edilmiştir. Bunun nedeni, aynı odayı en azından bir yıldır paylaşan ve birlikte yaşayan Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin, birbirleri ile ne ölçüde arkadaşlık yapabildikleri, temas sıklıkları ve temas niteliği, olumlu ve olumsuz temas deneyimleri, empati, tutum ve kaygı düzeyleri onların gözünden ve dilinden derinlemesine incelenmesine yönelik gereksinimdir. Bu hedefe ulaşmak için gruplar arası arkadaşlık, gruplar arası temas sıklığı ve niteliği, gruplar arası empati, tutum ve kaygı ile ilgili önceden hazırlanmış açık uçlu sorular standart olarak görüşme yapılan her bir bireye sorulmuştur.

Gruplar arası arkadaşlık ile ilgili görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazında yer alan ve birçok çalışmada kullanılan (Barlow, Louis ve Hewstone, 2009: 389-405; ; Chen ve Graham, 2015: 749-764; Florack, Rohmannb, Palcua ve

Mazziotta, 2014: 278-288; Mazziotta, Rohmann, Wrightt, Tezanos-Pintoi ve Lutterbach, 2015: 653-667; Pettigrew, 2008: 187-199; Stringer, Irwing, Giles, McClenahan, Wilson, ve Hunter, 2009: 239-257; Titzmann ve Brenick, 2015: 1318-1331; Tropp ve Pettigrew, 2005: 1145-1158) Likert tipi kapalı uçlu sorular, açık uçlu görüşme sorularına dönüştürülmüştür. Bu yönüyle nicel verileri temel alan betimsel ve ilişkisel tarama çalışmaları ile paralellik kurulmasına çalışılmıştır. Araştırmada kullanılan açık uçlu sorular aşağıda yer almaktadır. Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilere, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilere yönelik sorular; Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilere ise Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilere yönelik sorular sorulmuştur.

2.3.1. Gruplar Arası Arkadaşlık Soruları

Görüşme formunda yer alan gruplar arası arkadaşlık temas soruları şunlardır:

1. Kaldığın yurttta, Kürt/Türk kökenli arkadaşlarınla ne sıklıkla birlikte zaman geçiriyorsunuz?
2. Yurt binasında, Kürt/Türk kökenli arkadaşlarınla birlikte ne tür faaliyetlerde bulunuyorsunuz?
3. Yurt binası dışında Kürt/Türk kökenli arkadaşlarınla takılıyor musunuz? Takılıyorsanız neler yapıyorsunuz?
4. Kaldığın yurttta, Kürt/Türk kökenli öğrencilerle etkileşimlerini ne ölçüde gönüllü olarak gerçekleştiriyorsun?
5. Kaldığın yurttta, Kürt/Türk kökenli arkadaşların tarafından ne ölçüde kabul edildiğini hissediyorsun? Kürt/Türk kökenli arkadaşların seni aralarına ne ölçüde alıyorlar?
6. Kaldığın yurttta, Kürt/Türk kökenli öğrencilerle etkileşimlerini ne ölçüde samimi buluyorsun?

2.3.2. Gruplar Arası Temas Soruları

Gruplar arası olumlu ve olumsuz temas ile ilgili görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazında yer alan çalışmalarda kullanılan (Mazziotta ve ark.,

2015. 653-667; Pettigrew, 2008: 187-199) Likert tipi kapalı uçlu sorular, açık uçlu görüşme sorularına dönüştürülmüştür. Görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

1. Kaldığın yurttta, Türk/Kürt kökenli öğrencilerle etkileşimlerinizden, ne ölçüde memnun olursun?
2. Kaldığın yurttta, Türk/Kürt kökenli öğrencilerle ne sıklıkla samimi sohbetler yaparsınız?
3. Türk/Kürt kökenli arkadaşlarından yardım istediğinde ne ölçüde destek alabiliyorsun?
4. Kaldığın yurttta, Türk/Kürt kökenli öğrencilerle etkileşimlerinde, kendini ne ölçüde rahatsız hissedersin?
5. Kaldığın yurttta, Türk/Kürt kökenli öğrencilerle etkileşimlerinde, kendini ne ölçüde kaygılı hissedersin?
6. Kaldığın yurttta, Türk/Kürt kökenli öğrencilerle etkileşimlerinde, ne ölçüde kızgın hissedersin?

2.3.3. Gruplar Arası Empati Soruları

Gruplar arası empati ile ilgili görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazında yer alan ve birçok çalışmada kullanılan (Aberson ve Haag, 2007: 179-201; Swart ve ark., 2010: 309-333; Vezzali ve Giovannini, 2012: 125-144) likert tipi kapalı uçlu sorular, açık uçlu görüşme sorularına dönüştürülmüştür. Gruplar arası empati ile ilgili görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

1. Türk/Kürt kökenli öğrencilerin bakış açılarını ne ölçüde anlayabiliyorsun?
2. Türk/Kürt kökenli öğrencilerin dünyayı nasıl gördüklerini ne ölçüde anlayabiliyorsun?
3. Yurttta, Türk/Kürt kökenli arkadaşlarından sıkıntı çeken birini gördüğünde, ne ölçüde canın sıkılıyor? Böyle durumlarda neler yapıyorsun?
4. Yurttta, Türk/Kürt kökenli arkadaşlarından, haksızlığa uğrayan birini gördüğünde, ne kadar kızılıyorsun? Böyle durumlarda neler yapıyorsun?
5. Yurttta, Türk/Kürt kökenli arkadaşlarından üzgün olan birini gördüğünde, ne kadar üzülyyorsun? Böyle durumlarda neler yapıyorsun?

6. Yurt odasında, tek Türk/Kürt sen olsaydın ve Türk/Kürt kökenli öğrencilerle etkileşime girseydin, (konuşmak, proje üzerinde çalışmak vb) kendini nasıl hissederdin?

2.3.4. Gruplar Arası Tutum Soruları

Gruplar arası tutum ile ilgili görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazında yer alan ve birçok çalışmada kullanılan (Chen ve Graham, 2015: 749-764; Feddes ve ark., 2009: 377-390; Mazziotta ve ark., 2015: 653-667; Munniksma, Stark, Verkuyten, Flache ve Veenstra, 2013: 752-770; Turner ve Feddes, 2011: 914-923;) Likert tipi kapalı uçlu sorular, açık uçlu görüşme sorularına dönüştürülmüştür. Görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

1. Yurtta aynı odayı paylaştığın Türk/Kürt kökenli arkadaşlarının ne ölçüde dürüst olduklarını düşünüyorsun? Açıklar mısın?
2. Yurtta aynı odayı paylaştığın Türk/Kürt kökenli arkadaşlarının ne ölçüde arkadaş canlısı olduklarını düşünüyorsun? Açıklar mısın?
3. Yurtta aynı odayı paylaştığın Türk/Kürt kökenli oda arkadaşlarının ne ölçüde yardımsever olduklarını düşünüyorsun? Açıklar mısın?
4. Yurtta aynı odayı paylaştığın Türk/Kürt kökenli oda arkadaşlarının ne ölçüde güvenilir olduklarını düşünüyorsun? Açıklar mısın?
5. Yurtta aynı odayı paylaştığın Türk/Kürt kökenli oda arkadaşlarının ne ölçüde bencil olduklarını düşünüyorsun? Açıklar mısın?
6. Yurtta aynı odayı paylaştığın Türk/Kürt kökenli oda arkadaşlarının ne ölçüde kaba olduklarını düşünüyorsun? Açıklar mısın?
7. Yurtta aynı odayı paylaştığın Türk/Kürt kökenli oda arkadaşlarının ne ölçüde tembel olduklarını düşünüyorsun? Açıklar mısın?
8. Yurtta aynı odayı paylaştığın Türk/Kürt kökenli oda arkadaşlarının ne ölçüde saldırgan olduklarını düşünüyorsun? Açıklar mısın?

2.3.5. Gruplar Arası Kaygı Soruları

Gruplar arası kaygı ile ilgili görüşme sorularının hazırlanmasında alanyazında yer alan ve birçok çalışmada kullanılan (Ortiz ve Harwood, 2007: 615-631; Stephan

ve Stephan, 1985: 157-175; Tropp ve Pettigrew, 2005: 1145-1158) likert tipi kapalı uçlu sorular, açık uçlu görüşme sorularına dönüştürülmüştür. Görüşme formunda yer alan sorular şunlardır:

1. Kaldığın yurttan Türk/Kürt kökenli arkadaşlarınla etkileşime girdiğinde kendini ne ölçüde kabul görmüş hissedersin, nedenleriyle birlikte anlatır mısın?
2. Kaldığın yurttan Türk/Kürt kökenli arkadaşlarınla etkileşime girdiğinde kendini ne ölçüde güvende hissedersin, nedenleriyle birlikte anlatır mısın?
3. Kaldığın yurttan Türk/Kürt kökenli arkadaşlarınla etkileşime girdiğinde kendini ne ölçüde rahat hissedersin, nedenleriyle birlikte anlatır mısın?
4. Kaldığın yurttan Türk/Kürt kökenli arkadaşlarınla etkileşime girdiğinde kendini ne ölçüde sakin hissedersin, nedenleriyle birlikte anlatır mısın?
5. Kaldığın yurttan Türk/Kürt kökenli arkadaşlarınla etkileşime girdiğinde kendini ne ölçüde tehdit altında hissedersin, nedenleriyle birlikte anlatır mısın?
6. Kaldığın yurttan Türk/Kürt kökenli arkadaşlarınla etkileşime girdiğinde kendini ne ölçüde kaygılı hissedersin, nedenleriyle birlikte anlatır mısın?
7. Kaldığın yurttan Türk/Kürt kökenli arkadaşlarınla etkileşime girdiğinde kendini ne ölçüde gergin hissedersin, nedenleriyle birlikte anlatır mısın?
8. Kaldığın yurttan Türk/Kürt kökenli arkadaşlarınla etkileşime girdiğinde kendini ne ölçüde savunmada hissedersin, nedenleriyle birlikte anlatır mısın?

Görüşme formu geliştirildikten sonra alanda çalışan beş akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. Getirilen eleştiriler doğrultusunda görüşme formu ve sorular yeniden düzenlenmiş ve geliştirilmiştir. Daha sonra pilot çalışma olarak üç uygulama yapılmıştır. Görüşme formunun çalıştığı görülünce uygulamalara devam edilmiştir. Pilot çalışmada elde edilen veriler de çalışmada kullanılmıştır.

Yukarıda yer alan sorular öğrencilere sorulduktan sonra onların ağızından çıkan her bir sözcük not edilerek araştırmanın nitel ve sözlü verileri toplanmıştır. Araştırmanın sonunda Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birlikte kaldığı yurt odalarında yaşadıkları gruplar arası arkadaşlığa ilişkin derinlemesine ve detaylı veri toplanmıştır.

2.4. İŞLEM YOLU

Bu çalışmada toplanan nitel verilerin analizinde Miles ve Huberman (1994: 63-64)'ın öne sürdüğü etkileşimli model referans alınmıştır. Bu bağlamda, sırası ile veri toplama, veri azaltımı, veri gösterimi ve sonuç çıkarma ve doğrulama basamakları izlenmiştir. Öncelikle, görüşme sürecinde kağıt üzerine kaydedilen tüm kayıtlı görüşmeler bilgisayar ortamına teker teker her bir katılımcı için ayrı olmak suretiyle aktarılmıştır. Daha sonra, araştırmanın amacına uygun olan görüşme soruları belirlenmiştir. Her bir görüşme sorusuna tüm örneklemin verdiği yanıtlar alt alta sıralanmıştır. Daha sonra, her bir soruya ait öğrenciler ifadelerinin olduğu yazılı metin defalarca okunarak araştırma sorusuyla ilgili olan temalar belirlenmiştir. Böylece, veri azaltma süreci yapılandırılmış hale getirilmiştir. Bu süreçte yoğun veri yığını içerisinde kaybolmamak için kodlardan yararlanılmıştır. Her bir araştırma sorusuna ait veri sunumunun nasıl yapılacağına yönelik gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda, temel kodlar belirlenmiş ve bu kodlara bağlı olarak veriler araştırmacı tarafından kategorize edilmiştir. Kodlama sürecine geçilmeden önce analizi yapan araştırmacının kodlama güvenilirliği test edilmiştir. Bunun için iki araştırma sorusuna çalışma grubunun verdiği yanıtlar yedi gün ara ile tek bir araştırmacı tarafından iki kez kodlanmıştır. Her iki kodlama sürecindeki uyum yüzdesi hesaplanmıştır. Bunun için Miles ve Huberman (1994:64)'ın güvenilirlik formülünden yararlanılmıştır [güvenirlik = (görüş birliği sayısı) / (toplam görüş birliği + görüş ayrılığı sayısı)]. Gruplar arası temas, olumlu ve olumsuz temas, tutum ve kaygı çalışmasında kodlama güvenilirliği “.88” bulunmuştur. Bununla birlikte gruplar arası empati çalışması ayrıca farklı bir zaman diliminde yapılmıştır ve kodlama güvenilirliği “.74” bulunmuştur. Güvenirlik çalışmasından sonra verilerin kodlanmasına geçilmiştir. Tabloların oluşturulması sürecinde, kategorilerin frekansına ek olarak, o kategoriye ait kişi söylemlerine de yer verilmiştir. Böylece, verilerin karşılaştırmalı sunumunda matrislere yerleştirilecek kişi söylemleri belirlenmiştir. Matrisler içerisinde hem kategorilere ait frekans hem de kişilerin söylemlerine doğrudan yer verilerek, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin gruplar arası deneyimlerine ilişkin karşılaştırmalı veri seti sunulmuştur. Kategorilere ilişkin frekanslar kimi zaman çalışma grubu olan 22 Türk ve 23 Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciden fazla ya da az olabilmektedir. Bunun nedeni, bazen

öğrencilerin her soruya yanıt vermemeleri, bazen de çok detaylı yanıt vermeleri nedeniyle birden fazla temayı öne çıkarmış olmalarıdır. Öğrenci söylemleri verilirken “K-19-T-K” şeklinde kısaltmalara yer verilmiştir. Birinci harf “kişiyi”; ikinci harf “sosyal kimliği” (T:Türk, K:Kürt); üçüncü harf de cinsiyeti (K: Kadın; E: Erkek) işaret etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BÖLÜM: BULGULAR

Bu araştırmanın bulguları, araştırmada odaklanılan temel temalar olan, gruplar arası arkadaşlık, gruplar arası olumlu ve olumsuz temas, gruplar arası empati, gruplar arası tutum ve gruplar arası kaygı başlıkları altına verilmiştir. Her bir başlığa ilişkin bulgular ve yorumları aşağıda yer almaktadır.

3.1. GRUPLAR ARASI ARKADAŞLIK TABLOLARI

Bu bölümde farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin, aynı yurt odasını paylaşırken yaşadıkları gruplar arası temas deneyimleri incelenmektedir. Bu bağlamda, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken, ne sıklıkla birlikte zaman geçirdikleri, yurt binasında birlikte ne tür faaliyetlerde bulundukları, yurt binasının dışında birlikte takılıp takılmadıkları, eğer birlikte takılıyorlar ise neler yaptıkları, etkileşimlerini ne ölçüde gönüllü gerçekleştirdikleri, diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşları tarafından ne ölçüde kabul edildikleri ve diğer sosyal kimliğe sahip öğrenciler ile deneyimledikleri etkileşimlerini ne ölçüde samimi buldukları incelenmektedir.

Tablo 1’de Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip aynı yurt odasını paylaşan üniversite öğrencilerinin ne sıklıkla birlikte zaman geçirdiklerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 1: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin görüşme sıklıkları (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Hiç	-	1	Türk: Kürt: ...benim yakın arkadaşım yok (K-2-K-E)
Sıklıkla /her gün	16	17	Türk: İhh, odada bulunduğum ya da dışarıda bulunduğum süre boyunca sıklıkla zaman geçiriyoruz birlikte... (K-7-T-K)/ ... her gün neredeyse yurttan çıktığım sürece birlikte vakit geçirebiliyoruz. (K-10-T-E)/ Zamanımın çoğu onlarla, okulda olduğum süre hariç. Okulda da var Kürt arkadaşlar onlarla da zaman geçiriyorum. (K-29-T-K)/ Yani akşamdan akşama görüşme fırsatı buluyorum, akşamları da sohbet

			ortamı oluyor genellikle. (K-22-T-E)/ Aynı odadayız zaten 6 kişi kalıyoruz herhangi bir ayırım gözetmeksizin yapılan etkinlikler hep birlikte yapılıyor. (K-28-T-E)/ İşte ortalama 5 saat yurttaki kalıyorsam üçü falan ama hafta sonları da çıkıyoruz genelde. (K-18-T-K) Kürt: Yaa hep geçiriyoruz vakit, çünkü oda arkadaşlarım Türk... (K-1-K-E)/ Hemen hemen her gün yurttaki olduğum sürece birlikteyiz. (K-8-K-K)/ Daha çok Türk arkadaşlarımla takılıyorum (K-12-K-K)/ her gün, kaç saat okul hariç her saat (K-14-K-K)/ Odada olduğum bütün süremi onlarla geçiriyorum. (K-25-K-K)/ Çoğunlukla Türklerle birlikteyim. (K-45-K-K))/Okul dışında kalan bütün zamanımı ıg beraber ders çalışıyoruz veya sosyal aktivitelerde bulunuyoruz. (K-39-K-E) Türk: ...haftanın da 3-4 günü falan sıklıkla görüşürüz. Ortak zaman harcıyoruz yani. (K-31-T-K)/ ...2 günde 1 ya da gün aşırı görüşüyorum. Oda arkadaşım Kürt olduğu için ıg günün belirli zamanları beraber takılıyoruz... (K-42-T-K) Kürt: ... hafta sonları işte, futbol maçları olunca izleriz ya da oynarız. İşte öyle yani bu sıklıklarla buluşuruz. (K-3-K-E)/ Arada oyun oynarız: voleybol olsun, satranç olsun. Onun dışında bir çay bahçesine falan gideriz. Onun dışında pek bir etkinlik yok oda arkadaşlarıyla. (K-41-K-E)/
Ara sıra/haftada birkaç kez	3	2	
Çok seyrek	2	-	Türk: Çok az çünkü zaten bölümlerimiz farklı olduğu için zaman uyumsuzluğu oluyor, zaten çok ortak yönümüz yok... (K-32-T-K) Yani ayda yılda bir. (K-37-T-K)/ Kürt:
Toplam	21	20	

Tablo 1’de görüldüğü gibi farklı (Türk/Kürt) sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin verdikleri yanıtlar dört temel kategorinin etrafında toplanmıştır. Bunlar; “hiç”, “sıklıkla/her gün”, “ara sıra/haftada birkaç kez” ve “çok seyrek” kategorileridir. Hem Türk hem de Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin yanıtları karşılaştırmalı olarak incelendiğinde verilen yanıtlar daha çok “sıklıkla/her gün” kategorisinde toplanmıştır. “Hiç” ve “çok seyrek” kategorisi en az tercih edilen kategoriler olmuştur. Hem Türk (16 kişi) hem de Kürt (17 kişi) sosyal kimliğine sahip öğrenciler “sıklıkla/her gün” kategorisine yönelik yanıt vermişlerdir. Öğrenciler sosyal kimlik farkı söz konusu olmaksızın, “sıklıkla”, “her gün”, “yurtta olduğum sürece”, “zamanımın çoğu”, “hemen hemen her gün”, “odada olduğum bütün süremi”, “okul dışında kalan bütün zamanımı” gibi yanıtlar vermişlerdir. Bu yanıtlardan farklı olarak çok az sayıda öğrenci “ara sıra/haftada birkaç kez” yanıtını vermişlerdir. “Çok seyrek” kategorisi de sadece 2 kişi tarafından verilmiştir. Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, aynı yurt odasını paylaşan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, zamanlarının önemli bir kısmını birlikte geçirdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 2’de Aynı yurt odasını paylaşan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, yurt binası içinde birlikte yaptıkları faaliyetlere yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 2: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin yurt binasında birlikte yaptıkları faaliyetler (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Yurtta bir şey yapmıyoruz.	3	1	Türk: Öyle yurdun içinde yaptığımız bir faaliyet yok. (K-31-T-K)/ ... pek vakit geçirmiyorum etkileşim yok. (K-37-T-K)/ Kürt: Bi faaliyette bulunmuyorum. (K-23-K-E)/ Bir şey yapmıyoruz, hiçbir şey bir paylaşımımız yok daha doğrusu. (K-36-K-K)
Spor faaliyetleri	6	10	Türk: ...spor var, pilates, hep beraber ona gidiyoruz...(K-18-T-K)/ ...yurt içinde yürüyüşe çıkıyoruz...(K-42-T-K)/ ...basketbol, futbol falan oynuyoruz... (K-44-T-E)/ Kürt: Futbol, masa tenisi... (K-2-K-E)/ Dedğim gibi mesela ıg futbol maçları halı saha maçları ... (K-3-K-E)/ Yürüyüş yapıyoruz...(K-39-K-E)/ ... genel olarak voleybol oynarız, veyahut basketbol oynarız...(K-41-K-E)/
Kağıt oyunları, tavla, okey vb.	2	2	Türk: ...kart oyunları oynuyoruz mesela. (K-20-T-K)/ Yani tavla oynama,k sadece tavla sohbet ortamı oluyor... (K-22-T-E)/ ...Biraz sefer oyun oynamıştık...(K-42-T-K)/ Kürt: ...tavla oynuyoruz... (K-24-K-E)/ ... okey falan oynarız arada. (K-3-K-E)
Dışarıda gezme	1	4	Türk: Genelde dışarıda birlikte geziyoruz...(K-40-T-K) Kürt: ... beraber haftasonu gezmeler arada bir oluyor... (K-3-K-E)/ ...pikniğe gittiğim oldu... bazen de toplanıp gezi. (K-24-K-E)
Birlikte yemek yeme	9	7	Türk: ... İşte yemeğe hep beraber gidiyoruz, kahvaltıya hep beraber gidiyoruz, akşam yemeğime hep beraber gidiyoruz. (K-18-T-K)/ ...yemek kahve beraber yapıyoruz yemeklerimizi beraber yiyoruz... (K-20-T-K)/ ...Yemekhaneye beraber gidiyoruz. (K-42-T-K)/ Kürt: ...ıhh yemekhanede yemek yiyebiliyoruz... (K-4-k-K)/ ...kahvaltı yapma...(K-26-K-K)/ ...birlikte yemeğe falan gidiyoruz... (K-33-K-K)/
Sohbet etme	10	8	Türk: ...gıybet yapıyoruz, başımıza gelen sorunları konuşuyoruz paylaşıyoruz, yani bir şeyleri. (K-19-T-K)/ Dışarıda oturuyoruz genelde sohbet ediyoruz, bu şekilde... (K-20-T-K)/ ...dertleşiyoruz. (K-35-T-K)/ ...çekirdek alıp bahçede oturabiliyoruz, çok ufak şeylerden mutlu oluyoruz...(K-38-T-K)/ ...kitaplar hakkında konuşuyoruz. Kişisel yaşantımız ve siyaset konularında muhabbet ediyoruz...(K-42-T-K)/ sohbet etmek, ... ıh dertlerimizi paylaşmak... (K-5-k-K)/ İğ, valla beraber oturup sohbet etmek ... (K-10-T-E) Kürt: ... konuşuyoruz oyunlar oynuyoruz ıg özel şeylerimizi de anlatıyoruz... (K-25-K-K)/ Eğ şöyle genellikle abur cubur alıp sohbet etme...(K-26-K-K)/ ...düşüncelerimizi birbirimizle paylaşmak muhabbet etmek. (K-43-K-E)/ ...kahve içip fal bakıyoruz... (K-9-K-K)/

Film seyretme	4	7	Türk: ...bizim haftada iki gece film gecemiz var odaca komple o onu yapıyoruz...(K-18-T-K)/ Film izliyoruz...(K-42-T-K)/ Kürt: ...beraber film izliyoruz... (K-9-K-K)/ ... dizi, Türk film falan izleyebiliyoruz. (K-21-K-K)/ Genelde bir yerde oturup film izleriz...(K-30-K-K) Türk: İletişim kursumuz var ona gidiyoruz...(K-18-T-K)/ ... Ders çalışacağımızda bile birbirimizi teşvik edip gidiyoruz ... (K-38-T-K)/ Kürt: ...bazen ders çalıştırıyoruz ortak konularımız varsa ortak derslerimiz ... (K-14-K-K)/ Ders çalışırız...(K-45-K-K)/
Akademik faaliyetler	3	5	Türk: Bağlama çalıyoruz, türkü söylüyorum...(K-35-T-K)/ Kürt: ...Müzik açarken her yöreninkini ayrı ayrı sırayla açarız. (K-30-K-K)/...müzik dinleriz, şarkı söyleriz beraber Türkçe, Kürtçe. (K-45-K-K)
Müzik	1	2	
Toplam	39	46	

Tablo 2’de görüldüğü gibi, üniversite yurtlarında aynı odada kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin yurt binasında yaptıkları faaliyetler dokuz ana kategorinin etrafında toplanmıştır. Bunlar “yurtta bir şey yapmıyoruz”, “spor faaliyetleri”, “kağıt oyunları, tavla, okey vb.”, “dışarıda gezme”, “birlikte yemek yeme”, “sohbet etme”, “film seyretme”, “akademik faaliyetler” ve “müzik”tir. Öğrencilerin yanıtları frekans düzeyinde karşılaştırmalı olarak incelendiğinde sosyal kimlik farkı gözetmeksizin benzer faaliyetler öne çıkmaktadır. Öğrencilerin birlikte yurt binasında yaptıkları faaliyetlerin başında; sohbet etme, birlikte yemek yeme, spor faaliyetleri, film seyretme ve akademik faaliyetler gelmektedir. Öğrencilerin yanıtları bir bütün olarak değerlendirildiğinde her bir öğrencinin birden fazla faaliyeti ifade ettiği görülmektedir. Dolayısıyla, öğrencilerin farklı oranlarda da olsa, yurt binasında birlikte yaptıkları faaliyetler nitelik açısından bir zenginlik içermektedir. Faaliyetlerin içeriği dikkate alındığında ise, her bir faaliyetin birlikte karma olarak gerçekleştirilebilecek faaliyetler olduğu görülmektedir. Öğrencilerin sosyal kimlik farkını dikkate almaksızın, diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşlarıyla birlikte etkinlikler örgütledikleri anlaşılmaktadır. Sürecin anlamlı tarafı ise, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin benzer oranda etkinlikleri birlikte gerçekleştirdiklerini ifade etmiş olmalarıdır. Aynı zamanda, öğrencilerin belirttikleri karma etkinlikler, hem akademik, hem sportif, hem de sosyal ve kültürel öğeler içeren çeşitliliktedir.

Tablo 3’te Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip aynı yurt odasını paylaşan üniversite öğrencilerinin, yurt binasının dışında takılıp takılmadığı, takılıyorlar ise gerçekleştirdikleri faaliyetlere ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 3: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin yurt binasının dışında, birlikte yaptıkları faaliyetler (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Takılmıyorum	2	2	Türk: Takılmıyorum. (K-27-T-E)/ Yurt binası dışında kolay kolay takılmıyorum...(K-44-T-E) Kürt: yok takılmıyorum hiç. (K-23-K-E)/ ...çok takılmıyorum. (K-26-K-K)
Takılıyorum	18	19	Türk: Evet dışarda takılıyorz... (K-7-t-K)/ ... İğ bir ara dışarı çıkmıştık...(K-15-T-K)/ Takılıyorum...(K-22-T-E)/ Kürt: Takılıyorum...(K-1-k-e)/ Takılıyorum evet okulda arkadaşlar var... (K-3-k-e)/ Takılıyorum tabi ki ikimizin de seveceği etkinliklere katılıyorz...(K-4-k-K)/
Spor aktiviteleri	4	3	Türk: ...Bisiklet sürüyoruz... (K-11-T-E)/ ... voleybol oynuyoruz... (K-29-T-K)/ ...Hasanağa bahçesine gidip top oynama... (K-31-T-K) Kürt: En fazla bowling oynuyoruz... (K-6-K-K)/ ...yürüyüşe gidiyoruz, iğ voleybol oynamaya gidiyoruz...(K-14-K-K)/ ... deniz kenarında yürüyüş yapıyoruz. Bisiklet sürüyoruz... (K-36-K-K)
Yemek yemeye gitme	6	7	Türk: Kahvaltıya gidiyoruz...(K-11-T-E)/ ...bir şeyler yemeğe gidiyoruz... (K-15-T-K) ... balık ekmek, kokoreç yemeye gidiyoruz... (K-28-T-E) Kürt: Evet, ıh beraber yemek yemeye gidiyoruz...(K-9-K-K)/ Kafeye gidiyoruz genelde...(K-12-K-K)/
Akademik faaliyetler	1	6	Türk: ...onların derslerine giriyorum... (K-17-T-K)/ Kürt: ...beraber ders çalışıyoruz...(K-1-k-e)/ ...Bu seminer, konferans olabilir...(K-4-k-K)/ Ana derslerin dışında seçmeli dersleri de birlikte seçiyoruz... (K-21-K-K)/ ... ders çalışıyoruz beraber. (K-25-K-K)/ ...daha çok ödev için buluşuyoruz... (K-33-K-K)
Yurt binası dışında gezme	2	13	Türk: ...piknik yapıyoruz... (K-22-T-E)/ ...aslında aklımıza gelebilecek her yere gezmek de olabilir... (K-35-T-K) Kürt: ...geziyoruz, eğleniyoruz ... (K-1-k-e)/ ...gezmeye dolaşmaya çıkıyoruz, deniz kenarında oturmaya gidiyoruz. (K-14-K-K)/ ... izmiri gezebiliyoruz geçen seneden beri... (K-21-K-K)/ ...piknik, mangal türü ızgara... (K-41-K-E)/ ...Arada da çimliklerde oturup muhabbet etmek. (K-41-K-E)/ ...Onun dışında şehir dışına gezilerimiz oluyor...(K-43-K-E)
Kafelerde oturma	8	7	Türk: ...cafeye gidip oturuyoruz, eğlenmeye gidiyoruz. (K-20-T-K)/ ...dışarı bir cafeye falan oturup tabu tarzında oyunlar oynarız... (K-31-T-K) daha çok bir cafede oturup bir şeyler içmek için ... (K-37-T-K)/ Kürt: ...Bazen ığ ders bitiminde kafelerde oturabiliyoruz. Sohbet ediyoruz...(K-3-k-e)/ ...cafede oturup 101, okey oynamak... (K-41-K-E)

Kültürel etkinliklere katılma	8	8	Türk: ...sinemaya gidiyoruz... (K-7-t-K)/ ...tiyatroya sahile herhangi bir sosyal etkinliğe birlikte katılıyoruz. (K-7-t-K)/ ... bir de topluca festivallere katılıyoruz, kitap okuma festivalleri falan. (K-18-T-K)/ ... konuşuyoruz etkinliklere gidiyoruz birlikte. (K-28-T-E)/ ... Birlikte sinemaya ...falan gidiyoruz. (K-32-T-K)/ ... konsere gidiyoruz... (K-35-T-K)/ ...konuşma, söyleşi ya da hoşumuza giden bir etkinliği birbirimize haber verip gitmeye çalışıyoruz. (K-42-T-K) Kürt: ... Birlikte film de izleyebiliyoruz... (K-4-k-K)/ ...sinemaya tiyatroya gidiyoruz...(K-14-K-K)/ ...Konsere gideriz. (K-36-K-K)/ ...müzik dinlemeye gideriz. (K-45-K-K)
Alışveriş yapma	5	2	Türk: ...birlikte alışveriş yapıyoruz... (K-7-t-K)/... alışverişe çıkıyoruz...(K-20-T-K) Kürt: ...alışveriş yapıyoruz... (K-6-K-K) Türk: ...beraber okula gidip geldiğim zamanlar oluyor. (K-34-T-E)/ okula gidiyoruz beraber... (K-19-T-K) Kürt: Okula beraber gidip gelebiliyoruz... (K-43-K-E)
Okula birlikte gidip gelme	2	1	
Toplam	56	68	

Tablo 3’te görüldüğü gibi her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerden ikişer kişi birlikte takılmadıklarını, geri kalan tüm öğrenciler ise yurt binası dışında da diğer sosyal kimlikten arkadaşlarıyla takıldıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin, yurt binası dışında yaptıkları faaliyetlerin çeşitliliğine bakıldığında ise, öne çıkan faaliyetlerin başında, “kültürel etkinliklere katılma”, “kafelerde oturma”, “yemek yemeye gitme”, “sportif aktiviteler”, “yurt binası dışında gezme”, “akademik faaliyetler” ve “alışveriş yapma” gelmektedir. Öğrencilerin genelde sosyal kimlik farkı olmaksızın benzer etkinlikleri öne çıkarmalarına karşın, iki etkinlikte belirgin farklılık söz konusudur. Bunlardan, “yurt binası dışında gezme” ve “akademik faaliyetler” kategorilerini, genelde Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ifade ederken; “alışveriş yapma” kategorisini ise Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler öne çıkarmıştır. Öğrencilerin öne çıkardığı etkinlikler genel olarak değerlendirildiğinde, tüm etkinlikler yine bir önceki tabloda olduğu gibi spor, yemek, gezmek, alışveriş, kültürel ve sosyal etkinlikler ile akademik etkinlikler olmaları yönünden oldukça geniş bir çeşitlilik sunmaktadır. Öğrencilerin bu etkinlikleri yaygın olarak ifade etmeleri, gruplar arası arkadaşlıkların hem niceliği hem de niteliği açısından oldukça anlamlıdır ve dikkat çekicidir.

Tablo 4’te farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrencilerin etkileşimlerini ne ölçüde gönüllü gerçekleştirdiklerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 4: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip Üniversite öğrencilerinin birlikte etkileşime ne ölçüde gönüllü girdikleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Zorunlu	1	1	Türk: ...oda arkadaşım ile olan tanışıklığım da bir zorunlulukla başladı ...ama 2. Sene kendi seçimimle iki kişilik odaya çıkmaya onun da isteğiyle karar verdik ama bu seçimim de Kürt olmasının herhangi bir etkisi olmadı. (K-13-T-K) Kürt: Türk-Kürt olarak değil de geçen sene iki kişilik odada olduğumuz için mecburen zaman geçiriyorduk istesek de istemesek de tek olduğumuz için...(K-6-K-K)
Her zaman gönüllü	10	9	Türk: Her zaman öyleyim, her zaman onlarla bir şey yapmakta istekliyim. Konuşmak da aynı zamanda. (K-38-T-K)/ Hepsini, çünkü gündelik hayatımda bir şeyi istemezsem yapmam. (K-42-T-K)/ Hep gönüllü gerçekleştiriyorum. Türk-kürt olarak zaten ayırmıyorum iletişimde...(K-32-T-K)/ Tamamıyla kendi isteğimle gerçekleştiriyorum. Birbirimize iyi gelmediğimizi düşündüğümüz zaman muhatap olmuyoruz zaten. (K-35-T-K)/ Tamamını, ...onlar yemek yerken sohbet ederken bir şeyler içerken Kürt değil de benim oda arkadaşım konumundalar...(K-18-T-K) Kürt: Ben hiçbir zaman zaten gönülsüz bir etkileşimde bulunmam hiç kimseyle. O yüzden yaptığım etkileşimlerin tümü gönülmecedir. (K-43-K-E)/ Her zaman gönüllü gerçekleştiriyorum. İradem dışında herhangi bir etkinlik söz konusu değil. (K-4-K-K)/ Zaten hep gönülmce onlarla sevdiğim için onları sorun olmuyor... (K-12-K-K)/ Yaptığım her şeye gönüllü katılıyorum onlarla bir şey yapmaktan çok zevk alıyorum. Bu sene üçü de mezun oluyor çok üzgünüm. (K-30-K-K)/ Onlarla gayet severek isteyerek etkileşim geçiriyorum aynen bu kadar. (K-8-K-K)/
Çoğunlukla gönüllü	3	3	Türk: Çoğunlukla gönüllü gerçekleştiriyorum iş ama bu Kürt olmalarından kaynaklı değil o anki durumdan kaynaklı istememe durumu. (K-11-T-E)/ Çoğunlukla gönüllüyüm. Zaten bu birbirimizin istediği şeyleri yapmaya çalışıyoruz. (K-40-T-K) Kürt: Çoğu gönüllü oluyor. Gönüllü olmasa da yardımcı olmaya oluyorum...(K-24-K-E)/ Çoğunu gönüllü gerçekleştiriyorum. Sevdiğim insanlarsa sevdiğim bir etkinlikse onlara eşlik ederim. (K-36-K-K)
Genellikle gönüllü	3	4	Türk: ...Mutluysam gönüllü yapabiliyorum. Bir Türk için de aynı şey geçerli. (K-15-T-K)/ Bu daha çok kökenden ziyade kişilikleriyle alakalı bir durum eğer kafa dengiyse uzlaşması güç olmayan bir kişiye gönüllük esasında herhangi bir pürüz olmadan etkileşimler gerçekleştirilebilir.(K-28-T-E)/ Genelde hepsini gönüllü olarak yapıyorum yani. Zaten arkadaşımı sevdiğim için onunla öyle vakit geçirmeyi severim. (K-31-T-K) Kürt: Genelde içten konuşurum her zamanda etnik grup önemli değil...(K-2-K-E)/ İhm ih genellikle gönüllü gerçekleştiriyorum...(K-5-K-K)/ İstemediğim bir şeyi yapmam bu nedenle onlarla etkileşim kurduğum hep gönüllü olurum. Çünkü onlarla vakit geçirmeyi seviyorum. Onlarla birlikte olduğum zaman sıkılmıyorum. (K-21-K-K)/ Konuşurken o insanın Kürt olduğunu Türk olduğunu bilmiyorum bile o yüzden gönüllü gerçekleştiriyorum iletişimlerimi. (K-25-K-K)

Samimiyet durumu	1	1	Türk: Eğer samimi olduğum biriye iletişim kurduğum istekli biçimde gerçekleştiriyorum. Samimi olmadığım biriye zaten pek etkileşim kurmamaya çalışıyorum. (K-37-T-K) Kürt: Karşımdakiyle içten konuşmasam kendim istemem samimi bir iletişim yoksa iletişim kurmam. (K-2-K-E)
Toplam	18	18	

Tablo 4’te görüldüğü gibi öğrenci yanıtları beş kategorinin etrafında toplanmıştır. Bunlar “zorunlu”, “her zaman gönüllü”, “çoğunlukla gönüllü”, “genellikle gönüllü” ve “samimiyet durumu” kategorileridir. Her iki sosyal kimliğe sahip birer öğrenci, zorunlu kategorisine yönelik ifadelerde bulunmuştur. Onun dışında diğer öğrenciler, farklı düzeylerde olmak kaydıyla, etkileşimlerini gönüllü olarak gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir. Her iki sosyal kimlikten öğrencilerin neredeyse yarısına yakını, her zaman gönüllü kategorisini ifade etmiştir. “Her zaman”, “çoğunlukla” ve “genellikle” gönüllü kategorilerine ait ifadeler birlikte değerlendirildiğinde, öğrencilerin sosyal kimlik farkı söz konusu olmaksızın, etkileşimlerini gönüllü olarak gerçekleştirdikleri söylenebilir. Çoğunlukla ve genellikle olmak üzere birbirine yakın kategorilerin olmasının temel nedeni öğrencilerin ifadelerinde nicel sıklık açısından farklılık göstermesidir. Bu üç kategoriye ait ifadelerde öne çıkan vurgu ise, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin, etkileşimlerini gönüllü ve içten olarak gerçekleştirdiklerini vurgulamış olmalarıdır. Bu süreçte öne çıkan gerekçelerin;

“Türk/Kürt olarak zaten ayırmıyorum (K-32-T-K); onlar yemek yerken, sohbet ederken, bir şeyler içerken, Kürt değil benim oda arkadaşım konumundalar (K-18-T-K); daha çok kökenden ziyade kişilikleriyle alakalı bir durum eğer kafa dengiyse; etnik grup önemli değil (K-28-T-E); konuşurken o insanın Kürt olduğunu Türk olduğunu bilmiyorum bile, o yüzden gönüllü gerçekleştiriyorum iletişimlerimi (K-25-K-K)”

şeklinde ifade edilmiş olması çok anlamlıdır. Öğrenciler, sosyal kimlikten çok, kişiliği ve üst kimlik olarak insan kimliğini öne çıkarmışlardır. Aynı odada kalan öğrenciler zamanla etkileşimlerinde sosyal kimliği arkaya atarak, insan üst kimliğini ya da kişisel özelliklerini daha çok öne çıkarmışlardır.

Tablo 5’te aynı yurt odasını paylaşan, farklı sosyal kimlikteki (Türk/Kürt) üniversite öğrencilerinin, diğer sosyal kimliğe sahip öğrenciler tarafından, kabul edilme düzeyine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 5: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrenciler tarafından kabul edilme düzeyi (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Kabul edilmiş hissettim	10	12	Türk: İh genelde her konuda onların içinde hissediyorum kendimi...(K-7-T-K)/Kabul ettiklerini hissediyorum. Ben istediğim zaman yanlarında her şekilde bulunabiliyorum... (K-11-T-E)/ Beni aralarına diğer normal kendi normal arkadaşları nasılsa o derece alıyorlar...(K-28-T-E)/ Kürt arkadaşlarım beni diğer arkadaşlardan hiçbir şekilde ayırt etmiyorlar. Nitekim ben de onları ayırt etmiyorum. (K-34-T-E)/ ...Ortak paylaşımlar olduğu sürece kişinin etnik kökeni bizim açımızdan hiçbir sorun oluşturmaz. (K-40-T-K)/ Normal arkadaş olarak alıyor, öyle ayrımcılık olmuyor. (K-31-T-K)/ Dışlanmadım, normal arkadaşlarıymış gibi herkes gibi davranıyorlar zaten. (K-20-T-K)/ Ya bi topluluk olarak gezmiyoruz zaten Kürtler Türkler karışık geziyor bi ayrımcılık yapmıyorlar... (K-29-T-K) Kürt: Yani Türk arkadaşlarım benle zaman geçirmekten ıı baya zevk alıyorlar gördüğüm kadarıyla genelde hep beraber etkinlik yapalım diye ya da beraber takılıp bir şeyler yapalım diye ararlar beni. (K-3-k-e)/ Türk olan arkadaşlarla Kürtlere oranla sadece birimizin Türk birimizin Kürt olduğu gibi bir fark var başka da yok. Sanırım iki yılı doldurduğumuz için sanırım öyle Kürt-Türk ayrımı vesaire yok...(K-8-K-K)/ Herhangi bir ayrıma uğramadım. Kendi Türk arkadaşlarına ne derece yakınsa bana karşı da o derece yakın. Ben de Kürt arkadaşlarıma ne kadar yakınsam onlara da o derece yakınım. (K-4-k-K)/ Ya öyle bir ayrımcılıkla hiç karşılaşmadım Türk arkadaşlarını ne kadar içlerine alıyorlarsa beni de o kadar etnik köken ayrımı yapmıyorlar. Nerden geldiğimin dini inanışlarımın ya da etnik kökenimin hiçbir önemi olmuyor. Kafa yapımız uyuyorsa beraber vakit geçirirken eğleniyorsak benim açımdan da onlar açısından da bir sorun yok. (K-21-K-K)/ ...kendimi hiç dışlanmış hissetmedim, tam tersi Diyarbakır'dan geldiğimi öğrenince çok sevindiler. Arkadaşlarım olsun hocalarım olsun beni aralarında gördüklerine mutlu ettiler... (K-33-K-K)/ Yine çoğunlukla kabullendiğimi hissettim ve genelde ya çoğunluk tarafındaydım ya da eşittik belki de bundan kaynaklanıyor. (K-36-K-K)/ İğ hiç dışlandığımı hissetmedim oda arkadaşlarımla Türk ya da Kürt olduğum için anlaşıyoruz daha çok kafalarımız uyduğu için bu yüzden herhangi bir dışlanma hissetmedim şimdiye kadar. (K-25-K-K)/ Hiçbir zaman dışlandığımı hissetmedim her zaman içlerindeydim öyle hissettim. Bir de bu hani insanların arasındaki sohbetle alakalı bir şey olduğunu düşünüyorum. Çünkü bir şeyler paylaştıkça bağlanıyorsun çünkü ailen yok her durumda yanında onlar oluyor...(K-26-K-K)/ ...ilk yurda geldiğimde uzun bir süre yaklaşık bir aya yakın Kürt olduğumu bilmiyorlardı. Babam telefon açtığında ben Kürtçe konuştum arkadaşlar dikkatini telefonlarıma ve iste dikkatleri okudukları yazıdayken ben konuşmaya başlayınca dikkatleri dağıldı. Bunu biraz garipsediler bu durumu. Kürt olduğumu öğrendiler o anda. Ama hiçbir zaman ırkımı sormadılar. Te ırkımı bilmeden önceki tavırları ile ırkımı öğrendikten sonra bana karşı olan tavırlarında herhangi değişiklik hissetmedim. Her türlü faaliyette davet ediyorlar mesela. (K-16-K-E)

Yurt ortamına adaptasyon	1	4	Türk: ... Yurda ilk geldiğim sıralarda doğal olarak her insan mesafeli oluyor birazcık birbirine. Zamanla birbirimizle konuştukça tanıdıkça daha fazla samimi oluyoruz birbirimizi tanıyoruz... (K-10-T-E)/ Kürt: İlk tanıştığımızda genelde çekmiyorlar hani Kürt olduğumuz için Kürt insanlara karşı ön yargıları oluyor genelde ama birbirimizi tanıdığımızda daha çok kaynaşıyorum, Kürt insanlardan daha çok yakın oluyorlar bana. Bitti. (K-12-K-K)/ İlk yılımda hiçbir şekilde beni aralarına almadıklarını düşünüyordum dışladıklarını... (K-30-K-K)/ İlk yılımda hiçbir şekilde beni aralarına almadıklarını düşünüyordum dışladıklarını. ama iki yıldır olan oda arkadaşlarım tamamıyla beni benimsemiş durumdalar her türlü. tüm düşüncelerimi anlayışla karşılıyorlar. (K-30-K-K)/ İlk başta ığ mesafeli olarak yaklaştılar bize hatta birisinde ırkçı bir davranış izledim, gördüm. Daha sonra birbirimize karşı daha farklı izlenimler oluşturduk. Kardeş olduğumuzu defalarca oturup konuştuk. Şu an ise birbirimize olan dostluğumuz pekişmiş durumda ve ırkçı davranışı biraz daha minimum seviyeye düşü. Hatta birisi de bizi tanıdıktan sonra Kürtlere olan ön yargısı bittiğini söyledi. (K-41-K-E)
Dışlanmış hissettim	2	1	Türk: ... sadece bazen kendi aralarında Kürtçe konuştukları zaman biraz dışarda hissediyorum kendimi. Ama hemen bana açıklama yapıyorlar ne konuştuklarına dair....(K-7-T-K)/ ... Çok mesafeli durabiliyor bazen. ... (K-38-T-K) Kürt: Siyaset ya da etnik yapı söz konusu olduğunda kesinlikle dışlanmış hissediyorum...(K-45-K-K)
Örtük dışlama	3	1	Türk: ... ama bazı konularda kendilerini kendi kökeninden insanlara daha yakın gördüklerini söyleyebilirim....(K-28-T-E)/ ... Ama yakınlık olarak bir Türk arkadaş var odada onla yakınım genel olarak. (K-32-T-K)/ Aralarına almama gibi bir durum söz konusu değil ama tabi bir Kürtle kurdukları kadar yakın iletişim kuramıyorlar. (K-37-T-K)/ Kürt: ...İlk geldiğim zamanlar Kürt olan arkadaşımın daha yakın daha samimi buldum bu da çünkü Türk milliyetçisi olan insanlarla karşılaşmayı istemediğim için hmm onları sevmediğim için karşılaşmaktan korkuyordum. (K-8-K-K)
Toplam	16	18	

Tablo 5’te görüldüğü gibi öğrencilerin yanıtları dört kategorinin etrafında toplanmaktadır. Bunlar: “Kabul edilmiş hissettim”, “yurt ortamına adaptasyon”, “dışlanmış hissettim” ve “örtük dışlama”dır. Öğrencilerin yarısından fazlası “kabul edilmiş hissettim” kategorisine ilişkin yanıtlar vermişlerdir. Farklı olarak, “yurt ortamına adaptasyon” kategorisi, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından; “örtük dışlama” ise Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından diğer sosyal kimliğe göre daha fazla öne çıkarılmıştır. Öğrencilerin diğer sosyal kimliğe sahip öğrenciler tarafından kabul edilmeye yönelik öne çıkardıkları kategoriler içerik olarak incelendiğinde oldukça çarpıcı temalara rastlanmaktadır. Öğrenciler sosyal kimlik farkı gözetmeksizin sıklıkla, “kabul edilmiş hissettim” kategorisinde, “ayrı

etmiyorlar; ayrımcılık olmuyor; ayrıma uğramadım; ayrımcılıkla hiç karşılaşmadım; kendimi hiç dışlanmış hissetmedim; çoğunlukla kabullendiğimi hissettim; paylaştıkça çoğalıyorsun” gibi ifadelerini öne çıkarmışlardır. Dolayısıyla, her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin birbirlerine ilişkin bu olumlu ifadeleri çok dikkat çekicidir. Bu ifadelerden farklı olarak, “Türk ya da Kürt olduğum için anlaşılmıyoruz, daha çok kafalarımız uyuştugu için” gibi sosyal kimlik yerine kişilik özelliklerinin öne çıkarılması da çok dikkat çekicidir. Farklı olarak, gruplar arası arkadaşlığın önemi ve olumlu etkisi de öne çıkarılmıştır. Örneğin bir Kürt öğrencinin;

“İlk tanıştığımızda genelde çekmiyorlar, hani Kürt olduğumuz için Kürt insanlara karşı ön yargıları oluyor genelde ama birbirimizi tanıdığımızda daha çok kaynaşıyoruz, Kürt insanlardan daha çok yakın oluyorlar bana...(K-12-K-K);iki yıldır olan oda arkadaşlarımın tamamıyla beni benimsemiş durumdalar...(K-30-K-K)”

gibi başlangıçta yaşanan olumsuz duyguların zamanla arkadaşlığın gelişmesine koşut olarak yakın ve samimi arkadaşlığa ve dostluğa evrildiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla, gruplar arası arkadaşlığın niceliği ve niteliği arttıkça “sosyal kimlikten”, “kişisel kimliğe” yönelik bir odaklanma farklılaşma söz konusudur.

Bu ifadelerden farklı olarak, sadece üç kişi dışlanmış hissettiğini vurgulamıştır. Benzer biçimde, üç Türk ve bir Kürt sosyal kimliğe sahip öğrenci diğer sosyal kimliğe sahip öğrenciler tarafından örtük ayrımcılığa maruz kaldıklarını vurgulamışlardır. Diğer gruba ait arkadaşlarının, kendi sosyal kimliğine ait iç grup arkadaşları ile daha yakın ilişki kurduklarını ve iç grup üyesi arkadaşlarını daha yakın gördüklerini vurgulamışlardır.

Tablo 6’da aynı yurt odasını paylaşan, farklı sosyal kimlikteki (Türk/Kürt) üniversite öğrencilerinin, diğer sosyal kimliğe sahip öğrencilerle etkileşimlerini, ne kadar samimi bulduklarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 6: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin birbirlerini samimi görme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Samimi bulmuyorum	3	-	Türk: Samimi bulmuyorum, samimi olacak bir sohbet de gerçekleştiriyorum. Yüzeysel. (K-32-T-K)/ Yani kendilerini birazcık ayırttıklarını düşünüyorum bizden. Bu yüzden bazen samimiyet yakalayamıyorum onlarla. (K-37-T-K) Kürt:

Samimi buluyorum.	13	14	Türk: Vakit geçirdiğim hemen hemen hepsinde samimi buluyorum, çünkü onlarla olan arkadaşlık ilişkilerimizde birbirimize karşı açık ve netiz. (K-7-t-K)/ Genellikle samimi davranıyorlar. Birazcık da karşımdaki insanlarla alakalı bir şey. Benden yaşça büyük oldukları için daha samimi davranıyor daha anlayışlı karşılıyorlar beni. (K-10-T-E)/ Yani gayet samimi yani yapmacık olarak değil içimden geldiği için vakit geçiriyorum arkadaşlarımla. (K-31-T-K)/ Çok samimi buluyorum. Belki de kalabalık bir aileden geliyor olmanın etkisiyle sevdiği insanları kardeş gibi benimsiyor. Benim oda arkadaşım için. (K-35-T-K)/ Oda arkadaşım ile oldukça samimiyim. Annemle babamla o kadar konuşmuyorum... (K-40-T-K) Kürt: Samimi, ya hiçbir zaman samimiyetten şüphe duymadım benim için samimi geliyor. (K-4-K-K)/ İhm ıh genellikle yakın olduğum insanlarda samimi buluyorum ihm birisiyle samimi olabilmem için çok zaman geçirmem lazım bu kadar olsun. (K-5-K-K)/ Kaldığım yurttaki Türk arkadaşlarım gayet sıcak insanlar oldukları için onları çok fazla samimi buluyorum. (K-8-K-K)/ Çok samimiyimdir onlarla. Zaten en yakın arkadaşlarım Türk oluyor genelde. Bu kadar. (K-12-K-K)/ Baya iyi bence samimiyet düzeyimiz, yani ailelerini tanımak illa ki bir samimiyet göstergesi olmayabilir ama bunu birbirimize birbirimizin hayatı hakkında daha fazla bilgi sahibi olmak için de yapmıştık. (K-14-K-K)/ Her konuda tanıştığımız zamandan beri her konuda bana açıklar ya hiçbir zaman benden bir şeyleri saklayarak konuştuklarını görmedim...(K-21-K-K)/ Gayet samimi buluyorum iletişimlerini, çünkü çevremdeki insanlar etnik kökenin insan kişiliğini belirlemediğinin farkında olmadıkları zaman da anlaşılıyor zaten. O yüzden iletişimimde gayet samimiyim. (K-25-K-K)/ Siyaset dışında konuşulduğundan yaptığımız etkileşimlerin samimi olduğunu düşünüyorum. (K-43-K-E)/ 3. Sınıf hemşire arkadaşım onunla daha uzun tanıştığım için onunla daha fazla samimi sohbetlerimiz var. Yeni gelen iki arkadaş yeni oldukları için onlarla çok fazla samimi olamıyoruz. (K-16-K-E)
Örtük ayrımcılık	4	2	Türk: Hani bu konuda dürüst olmak gerekirse bir adım geride bir samimiyet düzeyiyle etkileşimler gerçekleştirildiğini savunabilirim. Fakat bu da yine karakteristik özelliklerle alakalı olduğu için Kürt kökenli arkadaşlarla ruh eşi diye tabir ettiğimiz bir samimiyet düzeyine gelemeyeceğimizi göstermiyor. (K-28-T-E)/ Yüzde olarak %90 samimi buluyorum. Ne kadar olsa da kültür farkı var. (K-34-T-E)/ Onların biraz rahatsız olduğunu hissediyorum çünkü azınlıklar, yanlış anlaşılma korkusu var bu yanlış anlaşılma sonucu, muhabbetimiz eskisi gibi olmayabilir. Benim açımdan bakacak olursak, %90 kendi istediğim için muhabbet ediyorsam, %10 onlar kendini iyi ve ait hissetsinler diye dahil oluyorum. (K-18-T-K)/ Gerçek bir arkadaşlık kurmayı denemediğim için hani bulunduğum seviyede ne kadar samimi hissedebiliyorsam o kadar samimiyiz. (K-27-T-E) Kürt: Yani Kürt kökenli arkadaşlarla samimiyetimden bir nebze daha az. (K-23-K-E)/ %30 diyebilirim... (K-36-K-K)
Toplam	20	16	

Tablo 6’da görüldüğü gibi öğrencilerin, diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşlarıyla yaşadıkları etkileşimleri ne ölçüde samimi bulduklarına ilişkin ifadeleri üç temel kategorinin etrafında toplanmıştır. Bunlar: “Samimi bulmuyorum”, “samimi

buluyorum” ve “örtük ayrımcılık”tır. Türk sosyal kimliğe sahip sadece üç öğrenci etkileşimlerini samimi bulmadıklarını ifade etmiştir. Hem Türk hem Kürt sosyal kimliğe sahip öğrencilerin büyük bir bölümü ise, etkileşimlerini samimi bulduklarını belirtmişlerdir. Dolayısıyla, öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun ilişkilerini samimi ve içten buldukları söylenebilir. Bundan farklı olarak, dört Türk ve iki Kürt sosyal kimliğe sahip öğrenci ise, örtük ayrımcılığı işaret etmiştir. Her iki sosyal kimliğe sahip öğrenciler de diğer grup üyesi kişilerle ilişkilerinde samimiyet olsa bile, dış grup üyesi kişilerin kendi sosyal kimliklerinden gelen iç grup üyesi kişilerle daha özel bir yoğunluk ve nitelikte samimiyet yaşadıklarını belirtmişlerdir.

3.2. GRUPLAR ARASI OLUMLU VE OLUMSUZ TEMAS

Bu bölümde, farklı sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, aynı yurt odasını paylaşırken yaşadıkları gruplar arası olumlu ve olumsuz temas deneyimleri incelenmektedir. Bu bağlamda, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken, birbirleri ile etkileşimlerinden ne ölçüde memnun oldukları, birbirleriyle hangi sıklıkla samimi sohbetler ettikleri, birbirlerinden ne ölçüde destek aldıkları, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini ne ölçüde, rahatsız, kaygılı ve kızgın hissettikleri incelenmektedir.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip aynı yurt odasını paylaşan üniversite öğrencilerinin birbirleri ile etkileşimlerinden memnuniyet düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinden memnuniyet düzeyi (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Memnun değilim	2	2	Türk: Kürt olduğu için beni rahatsız eden hiçbir durum yok. Ama benim arkadaşım kendi ağızıyla sürekli Türklere karşı içinde bir kin olduğunu sadece bu beni zaman zaman rahatsız ediyor...(K-35-T-K) Kürt: Çok büyük memnun memnun değilim... (K-24-K-E)/ ... ben yurttaki hiçbir insandan tam olarak memnun olamam herhalde büyüdüğümüz yerler açısından alışkanlıklarımız farklı... (K-33-K-K)
Memnunum	12	12	Türk: Genel olarak memnun olduğumu söyleyebilirim. Daha önceden çok fazla Kürt kökenli arkadaşım yoktu zaten odaya ilk geldiğim zamanlarda birazcık daha ön yargılı olduğumu söyleyebilirim. Karşımdaki insanların hani anlayışlı olduğunu gördüğüm zamanlar da bu

ön yargıların da gereksiz bir şey olduğunu fark ettim. (K-10-T-E)/ Benden farkı olmadığı için normal bir arkadaşla nasıl sohbet kurabiliyorsam onla da sohbet kurabilirim önemli olan insanların birbirine saygı duyması. (K-22-T-E)/ Genellikle memnun kalıyorum kavgamız gürültümüz olmuyor pek. (K-29-T-K)/ Siyasi konulara girmediğimiz sürece bir anlaşmazlık olmuyor memnunum gayet sohbetten. (K-32-T-K)/ Çoğunlukla memnun oluyorum... (K-42-T-K)

Kürt: ... genel anlamda memnunum. (K-2-k-e)/ Olabildiğince ıh yaptığımız etkinlikler olsun ya da sohbetler bana çok zevk verir hatta bazen dozunu bile aşabiliyoruz....(K-3-k-e)/ Daha çok samimi oluyorum onlarla, onları kendime daha çok yakın hissediyorum... (K-12-K-K)/ Şakalaşma, espri dışında birbirimize takılma dışında bir problemimiz olmuyor. (K-39-K-E)/ Orta düzeyde memnun olurum. (K-23-K-E)/ Çoğunlukla oluyorum, memnunum. Arada çatlaklıklar da olabiliyor tabi. Farklı düşünmemiz için farklı inanışa sahip olduğumuz için. (K-36-K-K)/

Türk: Ben bunu etnik köken farklılığına vurmuyorum yani bu konunun Kürdü veya Türkü olmaz diye düşünüyorum. Önemli olan insanlık ve Kürt olan arkadaş da Türk olan arkadaş da insanlık çizgisinde bana yaklaşıyorlar. (K-19-T-K)/ Bunu da Kürt ya da Türk diye ayırmayım yani onunla vakit geçirirken etnik kimliğiyle değil de onun kişiliğiyle vakit geçiriyorum. Genele gayet memnun oluyorum. (K-18-T-K)/Dediğim gibi normal arkadaşlar olduğu için hepsi yurt ortamında bir müddet sonra etnik kökene bakılmıyor çünkü. Aynı odanın içinde olunca ailemiz gibi oluyor. Kökenden çok insani değerler öne çıkıyor. (K-28-T-E)

Üst kimlik 5 5

Kürt: ... sohbet ederken iletişim kurarken konuştuğum kişinin Türk olması ya da Kürt olması bir şey değiştirmiyor benim için. O yüzden beni memnun eden şey karşımdaki insanın düşünceleridir. (K-25-K-K)/ Türklüğe, Kürtlüğe bakmam kafa denkliğine bakarım eğer insanları etnik kimliğine göre ayırmıyorsa ve dünya görüşü aynıysa daha iyi anlarız. (K-1-k-e)/ Yani ben zaten sosyal etnik ayrımı yapmayan bir insanım. Hani Türk olsun Kürt olsun yurdumuzda bulunan yabancılar olsun girdiğim etkileşimlerden onlarla yaptığım paylaşımlardan kendimi iyi hissederim, mutlu olurum. (K-43-K-E)/ Dediğim gibi etnik kökenin bir önemi yok. Bir Kürt arkadaş ya da bir Türk arkadaş beni ne derece anlıyorsa ben de iletişimimizden o derece memnun olurum. (K-21-K-K)/

Toplam 19 19

Tablo 7’de görüldüğü gibi, aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrencilerin birbirleriyle olan etkileşimlerine ait memnuniyet düzeyleri üç ana kategorinin etrafında toplanmıştır. Bunlar; “memnunum”, “memnun değilim” ve “üst kimlik” kategorileridir. Kırk beş öğrenciden 4 tanesi diğer sosyal kimlik grubuna üye oda arkadaşıyla girdikleri etkileşimlerden memnun olmadığını ifade etmiştir. Verilen yanıtlara bakıldığında en çarpıcı yanıt “1” öğrencinin olumsuz teması öne çıkarmasıdır. Farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasında, sosyal etkileşimlerinde deneyimlenen olumsuz temas ve etkileşimin, ilişkilerde olumsuz

alguların, duyguların ve olumsuz tutumların ortaya çıkmasına vesile olduğu anlaşılmaktadır.

Her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin yarısından fazlası etkileşimlerinden memnun olduklarını belirtmişlerdir. Ancak farklı öğrenciler, memnuniyetlerinin gerekçesi olarak farklı temaları öne çıkarmışlardır. Bir öğrenci aynı yurt odasını paylaşmaktan dolayı gruplar arası ön yargı bağlamındaki dönüşümünü şöyle vurgulamıştır:

“... Daha önceden çok fazla Kürt kökenli arkadaşım yoktu. Zaten odaya ilk geldiğim zamanlarda birazcık daha ön yargılı olduğumu söyleyebilirim. Karşımdaki insanların hani anlayışlı olduğunu gördüğüm zamanlar da bu ön yargıların da gereksiz bir şey olduğunu fark ettim. (K-10-T-E)”.

Bu ifade oldukça çarpıcıdır, çünkü aynı mekanı paylaşan ve yaşayan kişilerin ön yargılarındaki dönüşüme ilişkin ilham verici bir söylem sunmaktadır. Aynı şekilde, bir öğrenci gruplar arası etkileşimlerini kurarken dikkatli olduklarını ve seçici olduklarını şu şekilde ifade etmiştir: *“Siyasi konulara girmediğimiz sürece bir anlaşmazlık olmuyor memnunum gayet sohbetten. (K-32-T-K)”*.

Bunlardan farklı olarak, öğrenciler memnuniyetlerini üst kimlikler üzerinden de ifade etmişlerdir. Örneğin, her iki sosyal kimliğe ait öğrenciler de memnuniyetlerini ifade ederken sosyal kimliğin ötesine geçerek hem insan kimliği hem de kişisel kimlikler üzerinden nasıl yol aldıklarını vurgulamışlardır. Örneğin, iki öğrenci memnuniyetlerini ifade ederken sosyal kimliğin ötesine nasıl geçtiklerini şöyle vurgulamışlardır: *“Bunu da Kürt ya da Türk diye ayırmıyorum yani onunla vakit geçirirken etnik kimliğiyle değil de onun kişiliğiyle vakit geçiriyorum. Genelde gayet memnun oluyorum; önemli olan insanların birbirine saygı duyması (K-18-T-K)”*. Öğrencilerin ifadelerinde de görüldüğü gibi, birbirlerine sosyal kimliklerinin penceresinden değil, onun ötesine geçerek, karşılarındaki bireyin kişiliği üzerinden ve saygı temelinde temas kurduklarını vurgulamışlardır. Benzer biçimde, birçok öğrenci sosyal kimlik yerine bir üst kimlik olarak “insan kimliği” ve “kişisel kimlikte” nasıl buluştuklarını şöyle vurgulamışlardır:

“Önemli olan insanlık ve Kürt olan arkadaş da Türk olan arkadaş da insanlık çizgisinde bana yaklaşıyorlar. (K-19-T-K); yurt ortamında bir müddet sonra etnik kökene bakılmıyor çünkü. Aynı odanın içinde olunca ailemiz gibi oluyor. Kökenden çok insani değerler öne çıkıyor (K-28-T-E); sohbet ederken iletişim kurarken konuştuğum kişinin Türk olması ya da

Kürt olması bir şey değiştirmiyor benim için (K-25-K-K); Türklüğe, Kürtlüğe bakmam, kafa denkliliğine bakarım eğer insanları etnik kimliğine göre ayırmıyorsa ve dünya görüşü aynıysa daha iyi anlarız (K-1-K-E)”

Bu ifadelerde de görüldüğü gibi, aynı odayı paylaşan farklı sosyal kimliğe sahip öğrenciler, zamanla birbirlerini sosyal kimlikleri ile değil, bir ortak üst kimlik olan insan kimliği ve insani ortak değerler üzerinden görmeye başladıklarını vurgulamışlardır. Burada, kişisel benzerlik ve kafa denkliliği olarak ifade edilen görüşlerdeki ortaklık ve benzerliklerin vurgulanması oldukça anlamlıdır. Bu verilere dayalı olarak aynı yurt odasını paylaşan öğrencilerin, zamanla birbirlerini “Türk” ya da “Kürt” olarak görmenin ötesine geçip temel insani değerlerdeki ortaklıklar, kişilik ve görüş benzerlikleri üzerinden birbirlerine yaklaştıkları anlaşılmaktadır. Ancak buradaki anahtar öge, gruplar arası olumlu temastır. Kişiler arası temas ve etkileşimler tersine dönüp olumsuzlaşmaya başlayınca, öğrenciler hem birbirlerini sosyal kimlikleri ile örtüşük olarak görmeye başlayacak hem de memnuniyetleri azalacaktır.

Tablo 8’de yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile samimi sohbet etme sıklıklarına ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 8: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile samimi sohbet etme sıklık düzeyi (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Sıklıkla	12	9	Türk: Haftanın çoğu günleri yaparız. (K-11-T-E)/ Sık yaparım. (K-20-T-K)/ Her gece yaparım kendi odamdakilerle... (K-28-T-E)/ Her zaman daimi onlarlayım zaten. Ben 7 yıl Kürtlerin içerisinde kaldım, Tunceli’de de çok iyi anlaşıyordum onlarla. (K-29-T-K)/ Çok sık, boş bulduğumuz bütün zamanlar, yemekhanede yemek yerken mesela. Dışarda bir yerde oturduğumuzda öyle. (K-38-T-K)/ Kürt: Her gün sohbet ediyoruz zaten oda arkadaşlarım Türk olduğu için ve onlarla çok iyi anlaştığım için sıklıkla sohbet ediyorum onlarla (K-1-k-e)/ ...sohbet ettiğimiz zaman gayet samimi sıcak sohbetlerimiz oluyor. (K-8-K-K)/ Genelde zaten arkadaşlarım hep Türk olduğu için hep onlarla sohbet ediyorum. Onlarla daha çok samimiyim bu kadar. (K-12-K-K)/ Her yurda geldiğimde akşamları geldiğimde hep karşılıklı sohbet ederim en az bir 10-15 dakika ne yaptın nettin hayattan. (K-26-K-K)/ Haftada mutlaka üç gece...Türk kahvesi yapıp sohbet ediyoruz. (K-30-K-K)/ Türk: Eğ iki üç günde bir samimi sohbetler ediyorum diyebilirim...(K-10-T-E)/ Çok nadir. 1 ya da 2 kere olmuştur. (K-27-T-E) Kürt: İh yani Kürt arkadaşlarla oranla ih daha az, ih daha az sohbet ederim çünkü Kürt arkadaşlarla her türlü konuda sohbet edebilirken Türk arkadaşla aynıysa olmayabiliyor bazen ... (K-3-k-e)/ ... İh haftada bir ih oturup kola cips eşliğinde birbirimizle sohbet ederiz ih gülüp eğlenip birbirimizle vakit geçiririz. (K-5-k-K)/ 2 günde bir yapıyoruzdur. (K-14-K-K)/ Orta düzeyde. (K-23-K-E)/ Nadir diyelim ya konu açılırsa ya da sıkıntısı olursa sorun olursa konuştuğumuz oluyor paylaştığımız. (K-24-K-
Ara sıra /bazen	9	8	

E)/ Genel olarak karşılaştığımızda oturup muhabbet ederiz, hatta bazen sabahlara kadar muhabbet ettiğimiz olur. (K-41-K-E)

Türk:

Siyasi
konular - 3

Kürt: ... Az önce dediğim gibi işte ıh kız meselesi ya da arkadaş meseleleri hakkında çok konuşmuşluğumuz var. Ama iş siyasete dönünce samimi sohbetler ortaya çıkmıyor. (K-3-k-e)/ ...yalnız bu sohbetler genelde sınırlı oluyor, siyasi olarak sohbet konusu açıldığında bu arkadaşlarımın geri adım attığını görüyorum. Sohbetlerimiz genel olarak spor üzerine okul üzerine gelecekteki kişisel yaşantılarımız üzerine oluyor. Siyaset konusu açıldığında sohbetlerin samimi olmadığı kanısına varıyorum. (K-43-K-E)/ Siyaset söz konusu olmadığı sürece son derece samimiyiz. (K-45-K-K)

Türk:

Üst kimlik - 5

Kürt: Karşımdakine Kürt müsün Çerkeş misin Arap mısın demeden etnik kökenine bakmadan sohbet ediyorum. Güzel fikirleri olan benim için her zaman makbuldür. (K-2-K-E)/ Sohbet ederken samimileşirken herhangi bir iç ırk ayrımı falan mevzuu olmaz bizde. O an için sadece aynı ülkenin vatandaşı gibi konuşuruz. (K-16-K-E)/ Samimi sohbetlerimi Türk arkadaşlarla yaparım çünkü yurttaki Kürt arkadaşım yok. Eğer olsaydı onunla da yapabiliirdim. Arkadaşta aradığım ölçüt onunla anlaşabilmem. Onlar da beni anlıyorlarsa rahat iletişim kurabilirim. Ama eğer yurttaki Kürt arkadaşım olsaydı ikimizde aynı bölgeden geldiğimiz için yurttaki kaldığımız ilk zamanlarda daha yakın olabilirdik. Ama diğer arkadaşları tanıdıkça bunun bir önemi kalmazdı. Bunun etnik köken ile bir alakası yok sadece aynı yerlerden geldiğimiz için yaşam tarzlarımız benziyor olurdu. Farklı ve hiç görmediğimiz bir yerde ikimizde yabancı olduğumuz için birbirimizle rahat rahat iletişim kurardık. Ama bu tamamıyla bir varsayım. (K-21-K-K)/ Sohbet ettiğim insana Kürt ya da Türk gözüyle bakmıyorum genelde o kişinin Kürt ya da Türk olduğunu da bilmiyorum zaten o yüzden normal bir arkadaşla nasıl konuşuyorsam onlarla da öyle konuşuyorum. (K-25-K-K)/ %40 oranında samimi sohbetler yapılıyor. Yine eklemek istiyorum, sorun onların etnik kökeninin farklı olması değil aramızdaki yakınlığın oranından kaynaklanıyordur. (K-36-K-K)

Toplam 21 25

Tablo 8’de görüldüğü gibi aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin birbirleri ile sohbet etme sıklık düzeyleri dört temel kategorinin etrafından toplanmıştır. Bunlar: “Sıklıkla”, “ara sıra”, “siyasi konular” ve “üst kimlik”. “Sıklıkla” ve “ara sıra” kategorileri, görüşme sıklıklarına ilişkin açıklayıcı sonuç sunarken, diğer iki kategori sohbetlerin içeriğine ilişkin bilgi sunmaktadır.

Farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrencilerin neredeyse yarısına yakın kısmı “sıklıkla” ifadesini kullanmışlardır. Sosyal kimlik farkı olmaksızın öğrenciler şu ifadeleri sıklıkla kullanmışlardır: “*Haftanın çoğu günleri; Her gece; Her*

zaman; Çok sık; Her gün; Genelde; Her yurda geldiğimde Haftada mutlaka üç gece". Bu ifadelerden anlaşılmaktadır ki aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliğe sahip öğrenciler sıklıkla birbirleri ile olumlu temas ve etkileşim kurmaktadır. Öğrencilerin belirli bir bölümü ise, "ara sıra/bazen" yanıtını vermişlerdir. Bu öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan vurgular ise şunlardır: *"İki üç günde bir samimi sohbetler ediyorum; Çok nadir; Ih haftada bir; 2 günde bir; Orta düzeyde."*. Bu ifadelerden de anlaşılmaktadır ki öğrencilerin önemli bir bölümü sıklıkla görüşürken, geri kalan kısmının ise seyrek de olsa tesadüfler eşliğinde görüşmeler yapıp, birbirleriyle olumlu temas ve etkileşim kurmaktadır.

Özellikle, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler, Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler ile gerçekleştirdikleri samimi sohbetlerin içeriğine dair iki kategoriye ilişkin veri sunmuşlardır. Bunlar siyasi konular ve üst kimliktir. Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler siyasi konuların konuşulması sürecinde sohbetin samimiyetine ilişkin sorun yaşadıklarını vurgulamışlardır. Siyasi konuları vurgulamak için şu ifadeleri belirtmişlerdir:

"...iş siyasete dönünce samimi sohbetler ortaya çıkmıyor (K-3-K-E); siyasi olarak sohbet konusu açıldığında bu arkadaşlarımın geri adım attığını görüyorum Siyaset konusu açıldığında sohbetlerin samimi olmadığı kanısına varıyorum (K-43-K-E); Siyaset söz konusu olmadığı sürece son derece samimiyiz. (K-45-K-K)"

Bu ifadelerde de görüldüğü gibi öğrenciler sohbetlerinde siyasete girdiklerinde birbirlerinden uzaklaştıkları ve konuşamadıkları, olumlu nitelikli temasın azaldığı anlaşılmaktadır. Benzer biçimde, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin öne çıkardığı bir başka tema ise üst kimliktir.

"Karşımdakine Kürt müsün Çerkez misin Arap mısın demeden etnik kökenine bakmadan sohbet ediyorum (K-2-K-E); Sohbet ederken samimileşirken herhangi bir ırk ayrımı falan mevzusu olmaz bizde. O an için sadece aynı ülkenin vatandaşı gibi konuşuruz (K-16-K-E); Arkadaşta aradığım ölçüt onunla anlaşabilmem. Onlar da beni anlıyorlarsa rahat iletişim kurabilirim (K-21-K-K); Sohbet ettiğim insana Kürt ya da Türk gözüyle bakmıyorum; sorun onların etnik kökeninin farklı olması değil aramızdaki yakınlığın oranından kaynaklanıyordur. (K-25-K-K)"

Yukarıda yer verilen alıntılardan da anlaşıldığı üzere, öğrencilerin aynı yurt odasını paylaştıkları arkadaşlarını sosyal kimliklerinden bağımsız olarak, daha üst bir kimlik çerçevesinde birbirlerini algılamaya daha yönelimli oldukları görülmektedir.

Samimi sohbet söz konusu olduğunda, öğrencilerin birbirlerini sosyal kimliklerinden bağımsızlaştırarak, insani ortaklıklar, anayasal vatandaşlık ya da kişisel nitelik bağlamında değerlendirmeyi tercih ettikleri ve birbirlerini değerlendirirken bir üst kimliğe ait lens kullanarak birbirlerini algıladıkları ve gördükleri anlaşılmaktadır.

Tablo 9’da yurtlarda aynı odada birlikte kalan, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirlerinden yardım istediklerinde diğer gruptan bir öğrenciden destek alma düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 9: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin yardım istediklerinde diğer gruptan bir öğrenciden destek alma düzeyi (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Genellikle	-	5	Türk: Kürt: ... genellikle tavsiye alıyorum ıh bir sıkıntım olduğunda beni dinleyip bana moral vereceklerini biliyorum... (K-5-K-K)/ Orta düzeyde yardım talebinde bulunuyorum zaten ve alıyorum. (K-23-K-E)
Büyük ölçüde	11	6	Türk: İhm büyük ölçüde destek alabiliyorum...Yani genel olarak yardım istediğim her konuda yardımcı oluyor. (K-7-T-K)/ Yani yapabileceği her şeyi yapıyor hiçbir yardımını esirgemiyor. (K-27-T-E)/ Her türlü yardım ediyorlar maddi manevi ne istersem yanımdalar her zaman. (K-29-T-K)/Valla sonuna kadar destek oluyor. Bu her zaman destekçi ne zaman ne istesem yanımda. (K-38-T-K) Karşımdaki benim arkadaşım o yüzden yani her istediğimi yapmaya tabii ki de çabalıyor. (K-15-T-K)/ Kürt: Alabiliyorum evet. Karşılıklı yardım alabiliyoruz. Onun yardımı olduğunda o benden istiyor. Benim yardımım olduğunda o benden (K-12-K-K)/ Çok fazla yani, beklentilerimin düzeyinde. (K-14-K-K)/ Her yardım istediğimde hep bir karşılığını buldum..(K-26-K-K)/ Çok fazla destek alıyorum her konuda yardım istediğimde maddi manevi her konuda. (K-30-K-K)/
Elinden geldiği kadar	7	7	Türk: Yapabilecekleri bir şey varsa ellerinden geleni yapıyorlar. (K-28-T-E)/ Sonuna kadar destekliyorlar. Ellerinden gelen her şekilde bana yardım etmeye çalışıyorlar. En azından benim arkadaşlarım öyle. (K-40-T-K) Kürt: Yapabildiği ölçüde yardım edebiliyorsa ediyor tabi ki. (K-6-K-K)/ ... imkan dahilinde isteğimi sonuna kadar yerine getiriyorlar. Ellerinden geleni yapıyorlar. (K-39-K-E)/ Ellerinden geleni yapıyorlar, bir sorun yok ya aramızda. Hatta bazen onları daha çok seviyorum... (K-2-k-e)
Üst kimlik	2	5	Türk: Bir fark olmuyor ki Türk birinden istememle Kürt birinden istemem arasında. (K-18-T-K)/ Yani normal bir arkadaşına nasıl bir ricada bulunuyorsam ondan da rica ettiğimde karşılıksız yardımda bulunabiliyor. (K-22-T-E) Kürt: Bir Türkmüşüm gibi yardım ediyorlar (K-1-k-e)/ ... diğer Kürt arkadaşlarıma göre hemen hemen aynı; pek bi fazla fark yok. Iğ bir de

şey var hatta bazen daha fazla destek aldığım da oluyor... (K-3-k-e)/ Her ölçüde destek alabiliyorum maddi manevi fark etmiyor. Yardım isterken etnik kökenleri ne diye bakmıyorum ki. (K-21-K-K)/ Ya normal bir arkadaştan ne kadar destek alırsam o kadar alıyorum arkadaşlarım Türk ya da Kürt olduğuma bakmıyor. (K-25-K-K)/ ... bizim yardım beklentimiz aslında onlardan daha düşük olmasına rağmen şaşırtıcı bir derece de iyi niyetle ve bir karşılık beklemeden yaptığını gördük. (K-41-K-E)

Toplam	20	23
--------	----	----

Tablo 9’da görüldüğü gibi aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin birbirlerinden yardım istediklerinde, diğer sosyal kimlik grubundan bir öğrenciden destek alma düzeylerine ilişkin sonuçlar dört temel kategorinin etrafında toplanmıştır, bu kategoriler; “genellikle”, “büyük ölçüde”, “elinden geldiği kadar” ve “üst kimlik”tir. Öğrencilerin tepkileri sosyal kimliğe bağlı olarak farklılık göstermektedir. Örneğin “genellikle” kategorisi sadece Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından öne çıkarılmıştır. Yirmi üç öğrenciden beşi genellikle yardım alabildiğini belirtmiştir. Benzer şekilde “büyük ölçüde” kategorisi ise her iki sosyal kimliğe ait öğrenciler tarafından belirtilmiştir. Ancak, Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yarısı büyük ölçüde destek aldığını belirtirken, bu kategori Kürt öğrencilerin yarısından azı tarafından vurgulanmıştır. Öğrencilerin ifadelerine bakıldığında, bu kategoride öne çıkardıkları temalar şunlardır:

“genel olarak yardım istediğim her konuda yardımcı oluyor (K-7-T-K); Yani yapabileceği her şeyi yapıyor hiçbir yardımını esirgemiyor (K-27-T-E); Her türlü yardım ediyorlar maddi manevi ne istersem yanımdalar her zaman; her istediğimi yapmaya tabii ki de çabalıyor (K-29-T-K); Çok fazla yani, beklentilerimin düzeyinde (K-14-K-K); Her yardım istediğimde hep bir karşılığını buldum.. ..(K-26-K-K); her konuda yardım istediğimde maddi manevi her konuda (K-30-K-K)”

Yukarıdaki alıntılarda da görüldüğü gibi sosyal kimlik farkı olmaksızın hem Türk hem de Kürt kimliğine sahip öğrencilerin yardım ihtiyaçları olduğunda, birbirlerine büyük ölçüde yardım ettikleri anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde, sınırlı olsa da hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğe sahip öğrencilerin bir kısmı elinden geldiği kadar kategorisine yönelik ifadeleri öne çıkarmışlardır. Bu öğrencilerin hayır yanıtından farklı olarak öne çıkardıkları temalar şunlardır: *“yapabilecekleri bir şey varsa ellerinden geleni yapıyorlar (K-28-T-E); ellerinden gelen her şekilde bana yardım etmeye çalışıyorlar (K-40-T-K); yapabildiği ölçüde yardım edebiliyorsa ediyor (K-6-K-K); ellerinden geleni yapıyorlar. (K-2-K-E)”* Bu ifadelerde de

görüldüğü gibi öğrencilerin sosyal kimlik farklılığına takılmaksızın, ellerinden geldiği ölçüde birbirlerine yardım etmeye çalışmakta oldukları anlaşılmaktadır.

Aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten bir öğrenciden yardım alabilmekle ilgili olarak, sınırlı da olsa, birlikte öne çıkardığı bir başka kategori ise, üst kimlik kategorisidir.

“Bir fark olmuyor ki türk birinden istememle kürt birinden istemem arasında (K-18-T-K); ondan da rica ettiğimde karşılıksız yardımda bulunabiliyor (k-22-t-e); bir türk’müşüm gibi yardım ediyorlar (K-1-K-E); diğer kürt arkadaşlarıma göre hemen hemen aynı (K-3-K-E); yardım isterken etnik kökenleri ne diye bakmıyorum ki. (K-21-K-K); arkadaşlarım türk ya da kürt olduğuma bakmıyor. (K-25-K-K)”

Yukarıdaki alıntılarda da görüldüğü gibi, sosyal kimlik farkının bazı öğrenciler için bir anlam ifade etmediği görülmektedir. Öğrencilerin sınırlı da olsa bir kısmı, sosyal kimlik farkının ötesine geçerek, birbirlerine yardım edebilmektedirler. Bu süreçte, insana ve arkadaşına bakış tarzında niteliksel bir farklılık söz konusudur. İlişkilerin bu düzeye gelebilmesi için belki de uzun süre kişiler arası olumlu temasın gerçekleşmesi ve öğrencilerin, sosyal kimlik farklarını aşarak, birbirlerini insani ortaklıklar, ortak değerler ve kişisel özellikler üzerinden görmeye başlamaları gerekmektedir.

Tablo 10’da yurtlarda aynı odada birlikte kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini rahatsız hissetme düzeylerine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 10: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini rahatsız hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Rahatsız hissediyorum	4	4	Türk: Ya bazı bilmediğim konular olabiliyor. Onlar bir şey iddia edebiliyor. Bunda rahatsız olurum işte... (K-15-T-K) Kürt: Bazen hissediyorum, o da eşyalarımın çok fazla izinsiz kullanılıp, ığ ilk hali aldıkları gibi bırakmamalarından kaynaklanıyor. (K-14-K-K)/ ...beni anlamıyorlarsa her konuda bu o zaman rahatsız olabilirim. Ama bunu dediğim gibi her etnik kökene mensup insan yapabilir. (K-21-K-K)/ Bazen rahatsız hissediyorum. Ellerinde olmadan şaka yaptıklarını düşünerek bazı şeyler söylüyorlar ama geçen seneye oranla çok daha azaldı bu durum. (K-30-K-K)/ Herhalde çok fazla benimle alakalı soru sorunca kendimi rahatsız hissederim herhalde. Çünkü çok fazla meraklı ve soru soran insanlardan hoşlanmıyorum. (K-33-K-K)
Rahatsız hissetmiyorum.	14	12	Türk: Şu ana kadar odada kendimi rahatsız hissettiğim bir durum içerisinde bulunmadım. Kendini odada rahatça ifade edebildiğin zaman onlar da saygı duyuyorlar zaten. (K-10-T-E)/ Yetişme tarzından dolayı anlaşmazlık çıkmadığı sürece rahatsızlık hissetmiyorum. (K-35-T-K)/ Çok rahatım hiç rahatsız hissetmiyorum. İstedikimiz her şeyi rahatça söyleyebiliyorum. (K-38-T-K) Kürt: Rahatsız hissetmiyorum kendimi hiçbir problem yok (K-2-k-e)/ Sırf milliyetlerinden dolayı kendimi rahatsız hissetmem... (K-4-k-K)/ Rahatsız hissetmem. Tabi onlar da benim gibi düşünüyorsa beni anlıyorlarsa beni yormadan iletişim kuruyorlarsa benimle beni rahatsız etmez etnik kökenleri. ... (K-21-K-K)/ Şimdiye kadar etnik kimlikle ilgili bir rahatsızlık yaşamadım hem kendim açısından hem arkadaşlarım açısından. (K-39-K-E)
Kişisel konular	1	5	Türk: Aramızda bir sorun yaşandığında rahatsız hissederim. Ama bu sadece onlara özel bir şey değil, karşımda kim olursa olsun aynı şey yaşanıyor. Sonuçta herkes farklı bir karaktere sahip, kimse bir diğerrinin ne zaman ne yapacağını ne düşünemeyeceğini bilemeyebilir o yüzden saygı duymak gerek bence. (K-40-T-K) Kürt: ...sadece, eğer konu benim özel hayatım ya da gergin olabileceğim bir konuya belki rahatsız olabilirim. (K-4-k-K)/ Bazen hissediyorum, o da eşyalarımın çok fazla izinsiz kullanılıp, ığ ilk hali aldıkları gibi bırakmamalarından kaynaklanıyor. (K-14-K-K)/ Ama beni anlamıyorlarsa her konuda bu o zaman rahatsız olabilirim. Ama bunu dediğim gibi her etnik kökene mensup insan yapabilir. (K-21-K-K)/ Herhalde çok fazla benimle alakalı soru sorunca kendimi rahatsız hissederim herhalde. Çünkü çok fazla meraklı ve soru soran insanlardan hoşlanmıyorum. (K-33-K-K)/ Herhangi bir düşünceme saygısızlık boyutunda karşılık verildiğinde kendimi rahatsız hissederim. Çünkü her bireyin bir düşüncede olduğunu ve farklı doğrularının olduğunu düşünüyorum. (K-43-K-E)
Siyasi ve etnik konular	2	5	Türk: Herhangi bir terör propagandası yapacak bir tavır yoksa rahatsız olmam. (K-22-T-E)/ Bazen ister istemez Kürtçe konuşabiliyorlar o zamanlarda rahatsız hissediyorum. Bir de onlar etnik kökene en azından benden daha fazla önem veriyorlar. Bu yüzden Türklük kürtlük ayrımı yaptıklarında rahatsız hissediyorum. (K-37-T-K) Kürt: İnandığım şeyleri ıh anlatırken kendimi ifade etmeye çalışırken zorlanabiliyorum... (K-6-K-K)/ Genelde siyaset konuşulurken rahatsız hissediyorum kendimi. (K-12-K-K)/ ... bir ırk mevzuu olursa tabi ki kendimi rahatsız hissederim bunu oda arkadaşım yapmaz ama kantin

veya yemekhanede ıř ırkçılık yapabilen kişilere rastladım. Tabi ki ırk ayrımı yüzünden insan çok mutsuz olabiliyor bu konuda. (K-16-K-E)/ Geçen dönem odamda sürekli kendimi rahatsız hissediyordum sanki ben teröristmişim gibi yaklaşıyordu. Bu yüzden odada çok rahatsızdım. (K-1-k-e)/ Ya siyaset hariç işte ıh bulunduğumuz bütün anlarda ıh kendimi pek daha doğrusu hiç rahatsız hissetmem... (K-3-k-e)/

Dil ve kültürel farklılıklar	1	1	Türk: Odamda Kürt arkadaşlarım var. Başka odadan bizim odaya başka Kürt arkadaşlar geliyor ve kendi aralarında Kürtçe konuşuyorlar. Anlamadığım için rahatsız olabiliyorum. (K-44-T-E) Kürt: ...Bir de gelenekler ve kültür çatışmaları yaşanıyor bazen çok sık olmasa da. (K-9-K-K)/
Toplam	22	27	

Tablo 10’da görüldüğü gibi, aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini rahatsız hissetme düzeyine ilişkin sonuçlar beş temel kategorinin etrafında toplanmıştır: “Rahatsız hissediyorum”, “rahatsız hissetmiyorum”, “kişisel konular”, “siyasi ve etnik konular”, “dil ve kültürel farklılıklar”.

Farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrencilere birbirleriyle etkileşimlerinde kendilerini ne ölçüde rahatsız hissettikleri sorulduğunda, her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin de %20’si kendilerini rahatsız hissettiklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin ifadelerindeki içerik dikkate alındığında şu temalar öne çıkmıştır: “bir konuda iddialarda bulunmak; eşyaların izinsiz kullanılması; mizah farklılığı; kişisel sorular sorulması, kişisel merak.” İfadelere içerik olarak bakıldığında, rahatsızlıklara neden olabilecek temel konular arasında, mizah kültürünün farklılığı ve kişisel merak sayılabilir. Onun dışındaki ifadelerde, sosyal kimlikleri işaret eden temel bir vurguya rastlanmamıştır.

Bu kategoriden farklı olarak, her iki sosyal kimliğe (Türk/Kürt) sahip öğrencilerin yarısından fazlası, kendilerini rahatsız hissetmediklerini belirtmişlerdir. Ancak, öğrencilerin öne çıkardıkları bazı vurguların üzerinde de durulmasına gereksinim vardır. Örneğin, aşağıdaki söylemler oldukça çarpıcıdır:

“Kendini odada rahatça ifade edebildiğin zaman onlar da saygı duyuyorlar zaten (K-10-T-E); anlaşmazlık çıkmadığı sürece rahatsızlık hissetmiyorum (K-35-T-K); İstedğimiz her şeyi rahatça söyleyebiliyorum (K-38-T-K) ; Sırf milliyetlerinden dolayı kendimi rahatsız hissetmem; beni anlıyorsa beni yormadan iletişim kuruyorlarsa benimle beni rahatsız etmez etnik kökenleri (K-21-K-K)”

Farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin aynı yurt odasını paylaşırken yaşadıkları deneyimler göz önüne alındığında, öğrencilerin sahip olmaları gereken kişisel becerilerin sosyal kimliğin önüne geçmekte olduğu görülmektedir. Eğer öğrenciler kendilerini rahatça ifade edebiliyorlarsa, farklılıklara saygı var ise, anlaşmazlıklar doğru yollarla yönetilebiliyorsa, birbirleri ile empati kurabiliyor ve birbirlerini anlayabiliyorlar ise ve son olarak da doğru yöntemlerle iletişim kurabiliyorlar ise, kendilerini sırf diğer öğrenci farklı sosyal kimliğe sahip diye rahatsız hissetmeyeceklerini ifade etmişlerdir. Dolayısıyla, aynı mekanı paylaşırken odaklanılması gereken temel konunun sosyal kimliklerdeki farklılık değil, kişilerin farklılıkları yönetmedeki yeterlilikleri, sahip olunan sosyal beceriler ve yaşam becerileri olduğu bu ifadelerden anlaşılmaktadır.

Sadece Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerde belirgin olarak öne çıkan, ancak Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin belirtmediği iki kategori dikkat çekicidir. Bunlar “kişisel konular” ve “siyasi ve etnik konularda rahatsız hissetme” kategorileridir. Kişisel konularla ilgili olarak öğrencilerin öne çıkardığı ifadeler şöyle ifade edilebilir:

“eğer konu benim özel hayatım ya da gergin olabileceğim bir konuysa belki rahatsız olabilirim (K-4-k-K); eşyalarımın çok fazla izinsiz kullanılması; beni anlamıyorlarsa (K-14-K-K); çok fazla meraklı ve soru soran insanlardan hoşlanmıyorum (K-33-K-K); düşünceme saygısızlık boyutunda karşılık verildiğinde kendimi rahatsız hissedirim (K-43-K-E)”

Alıntılardan da görüldüğü gibi, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler, daha az sayıda olmalarından dolayı daha çok kendilerine ve kişisel alanlarına odaklı tepkilerden ve müdahalelerden rahatsızlıklarını ifade etmişlerdir. Benzer biçimde, yine daha çok Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler siyasi ve etnik konular paylaşılırken yaşadıkları rahatsızlıkları vurgulamışlardır. Bu ifadelere örnek olarak şunlar verilebilir:

“ Herhangi bir terör propagandası yapacak bir tavır yoksa rahatsız olmam (K-22-T-E); Türklük Kürtlük ayrımı yaptıklarında rahatsız hissediyorum (K-37-T-K); siyaset konuşulurken rahatsız hissediyorum kendimi (K-12-K-K); bir ırk mevzuu olursa tabi ki kendimi rahatsız hissedirim (K-16-K-E); odamda sürekli kendimi rahatsız hissediyordum sanki ben teröristmişim gibi yaklaşıyordu. (K-1-K-E)”

Bu ifadelerde de görüldüğü gibi, aynı yurt odasında kalan üniversite öğrencileri, sohbet konusu sosyal kimlikler ve bunlar üzerinden gerçekleştirilen güncel siyaset olduğunda ve güncel ve tarihsel siyasete ve ayrımların ilişkin olumsuz algıların ve olumsuz tutumların odadaki arkadaşlarına döndürülmesi, odaklanması ve tepki verilmesinin öğrencileri rahatsız etmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Bu ifadelerden farklı olarak, birer kişinin ifade ettiği dil ve kültürel farklılıklara ilişkin olumsuz ifadeler de üzerinde durulması gereken bir başka konudur. “*Bizim odaya başka Kürt arkadaşlar geliyor ve kendi aralarında Kürtçe konuşuyorlar. Anlamadığım için rahatsız olabiliyorum (K-44-T-E); Bir de gelenekler ve kültür çatışmaları yaşıyor (K-9-K-K)*”. Bu ifadelerde de görülmektedir ki, farklı sosyal kimliklere sahip kişilerin birarada yaşadığı mekanlarda ve sosyal ortamlarda, çok kültürlülük ve kültürel hassasiyetlere ilişkin vurguya gereksinim bulunmaktadır. Aksi durumda, kültürel hassasiyetler, öğrencilerin olumsuz etkileşimleri doğrudan yaşamalarına vesile ve gerekçe olabilecek bir potansiyele sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 11’de yurtlarda aynı odada birlikte kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini kaygılı hissetme düzeylerine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 11: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini kaygılı hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Kaygılı hissetmem	6	10	Türk: Hissetmem yakın bir arkadaşım sonuç olarak. (K-22-T-E)/ Genelde kaygılı hissetmiyorum, cana yakınlar çünkü cana yakın ve saygılılar. (K-29-T-K)/ Vallahi hiçbir zaman kaygılı hissetmedim sadece ilk geldiğim zamanlar. (K-34-T-E)/ Kürt: Pek kaygılı değilim, beni kabul edecekler mi etmeyecekler mi hiçbir zaman düşünmem. Kendimi insanlara olduğu gibi gösteririm. İsteyen kabul eder isteyen kabul etmez. (K-1-k-e)/ ... bütün arkadaşlıklarda Kürt-Türk olsun olsun kendimi pek kaygılı hissetmem... (K-3-k-e)/ ... ee kaygılı hissetmem Arkadaşlarımla olabildiğince rahat hissederim... (K-4-k-K)/ ... ırk yüzünden kaygıya pek düşmüyorum diyebilirim. (K-16-K-E)/ Hiç öyle kaygılandığım bir ilişki olmadı aynen. Kaygılanacak bir durum yaşamadım yani. (K-24-K-E)/

			Türk: ... Onlara karşı siyasi görüşümüzü belli etmemek iyi olabilir. Kendimizi ifşa etmemek önemli. (K-44-T-E)/ ... Karşı taraf için yanlış anlaşılacak için biraz kaygı durumu oluşuyor. (K-10-T-E)/ ...Eğer rahatsız olacaklarını düşündüğüm bir şey varsa sürekli yanlış anlamayın diyorum. Bu da kaygımı uyanık tutuyor. (K-18-T-K)/ Nadiren kaygılı hissediyorum. (K-42-T-K) Kürt: Çoğu zaman kaygılı hissediyorum onları kırcam diye. Hani onları kırmamak için dikkat ederim...(K-33-K-K)/ Beni yanlış anlayıp, ön yargılı bana karşı ön yargılı olabileceklerini düşündüğümde kaygılanırım. (K-43-K-E)/ Çoğunlukla kaygılı hissediyorum. Çünkü rahat biriyim ağızdan her şey çıkabilir. Bu da karşıdakini rahatsız edebilir bu da beni tedirgin kılıyor. (K-45-K-K)/ ... bir konu hakkında konuştuğumuz zaman acaba acaba yanlış anlar mı? acaba söylediklerimi başkalarına yanlış anlatırsa çarpıtır diye bazen kaygılanırım. (K-5-k-K)/ İlk başta onlarla konuşurken genelde çekingen oluyorum daha sonra sorun olmuyor...(K-12-K-K)/ ... bir miktar hissedirim kendimi sınırlandırılmış hissedirim. (K-23-K-E)/ Bazı durumlarda diyelim. Acaba yanlış bir şey söyledim mi diye düşünüyorum bazen. Ama onları artık çok iyi tanıdığım için kaygı durumum da azalmış durumda. (K-30-K-K)/
Kaygılı hissedirim	5	8	
Siyasi konularda kaygılı hissedirim	3	2	Türk: İğm konuşmalarına dikkat etmek zorundaymışım gibi hissediyorum. Çünkü herhangi bir siyasi özellikle terör olayları karşısında verdiğim tepkilerde onun kırılıp kırılmayacağını düşünerek daha dikkatli eleştiriler yapıyorum. Bu da ister istemez kendimi kasmama ve kullandığım cümleleri daha seçerek konuşmama neden oluyor... (K-13-T-K)/ Şimdi konuştuğumuz konuya bağlı bu da bir nevi. Kürt olaylarını konuşuyorsak daha dikkatli konuşurum. Kırılmasından ya da yanlış anlamasından çekinirim bazen... (K-38-T-K) Kürt:...Sadece konu siyaset olduğunda karşımdakini kırmamak adına daha dikkatli olurum. Onu kırma kaygısı taşıyım. Onun dışında herhangi bir kaygım yok. (K-4-k-K)/ ... Siyaseti konuşmaktan kaygı yaşıyım. Nasıl bir tepki alacağımı öngöremeyeceği için. Her şeyi rahatlıkla konuşamayız tabi. (K-36-K-K)
Gruplar arası arkadaşlık	2	1	Türk: ...lisede çok milliyetçi ve ırkçı söylemler kullanıyordum, hakaret olarak ve Kürt iğ arkadaş da bulunmadığı için bu durum normalleşmişti. Daha sonra üniversiteye gelince Kürt bir yakın arkadaşımın olması, işte bu oturmuş söylemleri de değiştirmeme sebep oldu ama bu değişim sürecinde de zorlandım. (K-13-T-K)/ Vallahi hiçbir zaman kaygılı hissetmedim sadece ilk geldiğim zamanlar. (K-34-T-E) Kürt: Bazı durumlarda diyelim. Acaba yanlış bir şey söyledim mi diye düşünüyorum bazen. Ama onları artık çok iyi tanıdığım için kaygı durumum da azalmış durumda. (K-30-K-K)
Toplam	16	21	

Tablo 11’de görüldüğü gibi aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini kaygılı hissetme düzeylerine ilişkin sonuçlar dört temel kategorinin etrafında toplanmıştır. Bunlar: “Kaygılı hissetmem”, “kaygılı hissedirim”, “siyasi konularda kaygılı hissedirim”, “gruplar arası arkadaşlık” şeklindedir.

Tablo 11’de görüldüğü gibi farklı sosyal kimlikteki öğrencilerin kategorilere verdikleri tepkiler belirgin bir odaklanma göstermemektedir. Hem sosyal kimlik açısından bir odaklanma olmazken hem kategoriler açısından bir odaklanma sözkonusu değildir. Ancak, bazı kategoriler daha çok öne çıkmaktadır. Örneğin, “kaygılı hissetmem” kategorisi en çok belirtilen bir kategori olmuştur. Özellikle, Kürt sosyal kimliğe sahip öğrencilerin yarısı “kaygılı hissetmem” demiştir. Ancak Türk sosyal kimliğe sahip öğrencilerde bu durum biraz daha düşüktür. Benzer bir dağılım “kaygılı hissederim” kategorisinde de sözkonusudur. Beş Türk ve sekiz Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenci “kendimi kaygılı” hissederim demiştir. Bu öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar şu şekildedir:

“Onlara karşı siyasi görüşümüzü belli etmemek iyi olabilir (K-44-T-E); Karşı taraf için yanlış anlaşılmamak; sürekli yanlış anlamayın diyorum (K-10-T-E); kaygılı hissediyorum onları kırıcım diye (K-33-K-K); bana karşı ön yargılı olabileceklerini düşündüğümde kaygılanırım (K-43-K-E); söylediklerimi başkalarına yanlış anlatırsa çarpıtırsa diye bazen kaygılanırım (K-5-k-K); Acaba yanlış bir şey söyledim mi diye düşünüyorum (K-30-K-K)”

Yukarıdaki alıntılarda da görüldüğü gibi, öğrencilerin iki temel kaygıları mevcuttur. Bunlardan birincisi, ülkede reel olarak yaygın olan sosyal kimlik temelli siyasetin yurt odasına taşınma ihtimali ve ayrımcılığa maruz kalma kaygısının yol açtığı siyasi söylemlere yönelik vurgu; diğeri ise, sosyal ve kültürel farklılıklardan dolayı yanlış anlaşılma kaygısıdır. Aslında her iki vurgunun da ortak paydası ilkökul, ortaokul ve lise yıllarında diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile sıkça sosyal kimlikler görünür ve belirgin olacak şekilde olumlu temas kurulmadığında, onlarla doğrudan etkileşime girilmediğinde, gecikmiş doğrudan temasların bazı öğrenciler için kaygı verici algılanması söz konusu olabilir. Kaygılı hissetmem kategorisinde yer alan içerikle bu kategorideki içerik karşılaştırıldığında niteliksel olarak farklılık göze çarpmaktadır.

Sınırlı da olsa her iki sosyal kimliğe de sahip toplamda beş öğrencinin siyasi konularda kendimi kaygılı hissederim söylemi de bu bağlamda değerlendirilebilir. Türk ve Kürt öğrencilerin bu bağlamdaki ifadeleri oldukça ilgi çekicidir:

“...herhangi bir siyasi özellikle terör olayları karşısında verdiğim tepkilerde onun kırılıp kırılmayacağını düşünerek daha dikkatli eleştiriler yapıyorum (K-13-T-K); ...Kürt olaylarını konuşuyorsak daha dikkatli konuşurum... (K-38-T-K); ...sadece konu siyaset olduğunda karşımdakini

kırmamak adına daha dikkatli olurum...(K-4-k-K); Siyaseti konuşmaktan kaygı yaşarım...(K-36-K-K)”

Yukarıda yer verilen alıntılarda da görüldüğü gibi, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ortak kaygılara sahiplerdir. Aynı yurt odasını paylaşan öğrenciler, doğrudan kişiler arası temas kurmalarından dolayı, ayrıştırıcı potansiyeli olan siyasi söylemleri paylaşırken hem dikkatli davrandıkları hem de yanlış anlaşılma kaygısı yaşadıklarını vurgulamışlardır.

Her iki sosyal kimlik grubundan üç farklı öğrenci tarafından öne çıkarılan bir başka kategori de gruplar arası arkadaşlık kategorisidir. Sıklık düzeyi düşük olmasına rağmen, farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin yaşadıkları arkadaşlıkların ve doğrudan olumlu temaslarının dönüştürücü etkisine yönelik çok çarpıcı ifadeler öne çıkmıştır.

“...lisede çok milliyetçi ve ırkçı söylemler kullanıyordum, hakaret olarak ve Kürt ...arkadaş da bulunmadığı için bu durum normalleşmişti. Daha sonra üniversiteye gelince Kürt bir yakın arkadaşımın olması, işte bu oturmuş söylemleri de değiştirmeme sebep oldu ama bu değişim sürecinde de zorlandım. (K-13-T-K).”

Bu ifade de, üzerinde çok tartışılması ve incelenmesi gereken bir içeriğe sahiptir. Arkadaşlığın ve olumlu temasın, sosyal kimliklere dayalı gruplar arası ön yargılar, dışlama ve ayrımcılık açısından, dönüştürücü etkisine yönelik olarak, üzerinde dikkatlice düşünülmesi gereken bir içeriğe sahiptir.

Tablo 12’de yurtlarda aynı odada birlikte kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini kızgın hissetme düzeylerine ilişkin sonuçlar yer almaktadır.

Tablo 12: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini kızgın hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Kızgın hissetmem	5	7	Türk: ... bu arkadaşlarım da genelde düşünceli davranıyor bana karşı. Bu yüzden bir sorun yaşamıyoruz. (K-7-t-K)/ ... beni kızdırabilecek herhangi bir olay yaşamadım. (K-13-T-K)/ Kürt: Açıkçası kızgın olsam bile bunu pek dışa vurmam kişiliğim gereği... (K-3-k-e)/ Sürekli aynı yerde bulunmamızdan dolayı içimde çoğu zaman bir kızgınlık oluyor ama onları sevdiğim ve iyi anlaştığımızı düşündüğüm için onlara yansıtmıyorum. (K-14-K-K)

Kişisel uyumsuzluk	4	6	Türk: İğ hoşuma gitmeyen bir şey yaptığında hani kızabiliyorum. Onun dışında hani çok kızmıyoruz birbirimize. (K-17-T-K)/ Beni çok kızdıracak bir şey yaptıkları zaman yine diğer arkadaşlarımda olduğu gibi. (K-20-T-K)/ Birkaç kere oldu dediğim gibi eşyalarımı izinsiz kullandığı zaman biraz sinirlenmişim doğal olarak. (K-27-T-E)/ ... benim öz alanıma girerse kızgın olurum. (K-35-T-K)/ Beni rahatsız eden bir davranışları yoksa onlara karşı kızgın olmam. (K-37-T-K) Kürt: ... bazen eh odada hoşlanmadığım davranışlardan dolayı ani ih ani bir öfke yaşarım yaşıyorum ama bu pek sık olmaz. (K-5-k-K)/ Eğer aynı fikirleri paylaşıyorsak beni anlamıyorlarsa iletişim kurmamayı tercih ederim. Eğer gayri ihtiyari bir araya geliyorsak mesela oda arkadaşımın bazı hareketleri beni sinir edebilir. Ama bunu bir Türk arkadaş da yapabilir. (K-21-K-K)/ ... biraz kızgınlık, neşelilik çok ırka göre bakmıyorum o konuda hiç düşünmedim aramızdaki ilişkiye bakıyorum kimlikten çok. (K-24-K-E)/ İh eğer konu beni rahatsız ederse kızgın olurum ama çok nadiren kızgın olurum. (K-4-k-K)/ Karşımdaki insanın konuştuğu şeylere bağlı, saygısızlık yaparsa ya da aşağılayıcı cümleler kurarsa kızgınlık seviyem de ona göre artar veya azalır. (K-25-K-K) Türk: Çok nadiren, o da iğ siyasi ve ırkçı ifadelerden kaynaklı olarak olur bu kadar. (K-11-T-E)/ Arkadaşımın kökeni Kürt diye bir olaya olan kızgınlığım daha fazla olmaz. Fakat eğer bu ayrımcılığı karşıdan görürsem bu durum beni de kızdırır. (K-28-T-E) Kürt: ...benim dünya görüşüme ya da etnik kimliğime saygısızlık yapıldığında sinirlenirim...(K-1-k-e)/ ... bazı Türk arkadaşlar Kürtleri insan yerine koymadığını üzülerek görüyorum ve buna karşıyım ırkçılığa karşıyım. Bu Kürtler için de geçerli Kürtler aynı şeyi yapsa ona da karşıyım. (K-9-K-K)/ ... Şahsıma, etnik kökenime yapılmış bir saldırı varsa benim de kızgınlığım kaçınılmaz olur. (K-36-K-K)/ ... onların ırklarını göz önünde bulundurarak yaptığım herhangi bir davranış kesinlikle olmaz. Onlar ırkçı davranmadığı sürece herhangi bir problem yaşanmaz. Farzı misal öyle bir durumda aramızdaki muhabbetimizi kapatırız. (K-41-K-E)/ Yani Türk-Kürt dediğiniz için sosyal etnik üzerine yaptığımız konuşmalarda ırkçı söylemlerin olduğunu fark ettiğimde kişisel olarak değil de genel insanlık açısından doğru olduğunu bildiğim davranışın karşısını gördüğümünden kızgın hissederim ve bunu karşımdaki kişiye iletirim. (K-43-K-E)
Sosyal kimliğe saygısızlık	2	5	Türk: Şimdiye kadar hiç kızgın olmadım ama dediğim gibi siyasi konularda genellikle anlaşıyoruz o yüzden hiç girmemeye çalışıyorum zaten. (K-32-T-K)/ ...üniversitelerdeki terör yapılanmaları söz konusu olduğunda oldukça kızgın oluyorum, çünkü bu konular konuşulurken barışçıl söylemler kullanılmıyor. Arkadaşlık ilişkilerine ideolojiler de katıldığı zaman konu biraz sarpa sarıyor, böyle bir şey olduğu zaman da ben ortamı terk ediyorum. Çünkü eğer kalıp konuşursam susmayacam bu kez onları kırıcım. Yüz yüze baktığım insanları da kırmak istemiyorum açıkçası. Çünkü o konular kapandığı zaman da o hala benim arkadaşım olmaya devam edecek. (K-18-T-K) Kürt: ... İşte geçen sene şu siyasi görüşümü öğrendikten sonra kız eleştirmeye başlamıştı onunla aramızda ufak bir tartışma olmuştu...(K-6-K-K)/ ...karşı tarafa görüş benimsetmek en sevmediğim şey. Bunu yapan biri olduğunda içimden nefret ederim ama karşı tarafa belli etmem. (K-26-K-K)
Siyasi görüş farklılığı	2	4	
Toplam	13	22	

Tablo 12’de görüldüğü gibi aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini

kızgın hissetme düzeylerine ilişkin sonuçlar dört temel kategorinin etrafında toplanmıştır: “Kızgın hissetmem”, “kişisel uyumsuzluk”, “sosyal kimliğe saygısızlık” ve “siyasi görüş farklılığı”. Tabloda görüldüğü üzere kategorilerin frekansları hem düşük bir dağılım göstermekte hem de sosyal kimliğe yönelik belirgin bir ayrışma söz konusu değildir.

Farklı sosyal kimliğe sahip öğrencilerin neredeyse %40’ı “kızgın hissetmem” kategorisine yönelik yanıtlar vermişlerdir. Bununla birlikte, öne çıkardıkları birkaç tane anlamlı tema da söz konusudur. Bunlar: “*Genelde düşünceli davranıyor bana; onları sevdiğim; İyi anlaştığımızı düşündüğüm için*”dir. Bu kategoride öne çıkan düşünceli davranma, sevgi ve anlaşılabilirlik temaları çok anlamlı üç sözcük olup, kişiler arası arkadaşlıkların da temelinde yatan temalardır.

Bundan farklı olarak, aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliğe sahip öğrencilerin öne çıkardığı diğer bir kategori ise “kişisel uyumsuzluk” kategorisidir. Bu kategoride de sosyal kimlikten öte kişisel uyumsuzluklar çok daha belirgindir. Örnek verilecek olunursa; “*hoşuma gitmeyen bir şey yaptığında; eşyalarımı izinsiz kullandığı zaman; benim öz alanıma girerse; odada hoşlanmadığım davranışlardan dolayı; beni rahatsız ederse; konuştuğu şeylere bağlı, saygısızlık yaparsa ya da aşağılayıcı cümleler kurarsa.*” Bu alıntılarda da görüldüğü gibi farklı sosyal kimliğe sahip öğrenciler aynı odayı paylaşıırken, kişiler arası uyumu ve kişisel alana saygıyı daha belirgin olarak vurgulamışlardır. Bir önceki kategori ile bu kategori birlikte değerlendirildiğinde farklı sosyal kimliğe sahip öğrenciler aynı odayı paylaşıırken, düşünceli, saygılı, sevgi dolu, kişisel alanın farkında olan davranışlar gösterdiklerinde kızgınlık duygularını yaşamadıklarını, ancak bu alanlar geçilmeye başlandığında kızgınlık duyguları hissetmeye başladıkları anlaşılmaktadır.

Bu ifadelerden farklı olarak, diğer iki kategori sosyal kimliğe saygısızlık ve siyasi görüş farklılığı sınırlı düzeyde ifade edilse de üzerinde durulması gereken konular olarak dikkat çekmektedir. Çünkü farklı sosyal kimliğe sahip öğrencileri kızdıran temel davranışlar bu kategorilerde saklıdır. Örneğin, “*siyasi ve ırkçı ifadeler; ayrımcılığı karşıdan görürsem; etnik kimliğime saygısızlık; Şahsıma, etnik kökenime yapılmış bir saldırı; Onlar ırkçı davranmadığı sürece; yaptığımız konuşmalarda ırkçı söylemler*” gibi sosyal kimliği ve varoluşu doğrudan hedef alan yıkıcı söylemlerin öğrencileri kızdıran temel konuların başında geldiği anlaşılmaktadır. Benzer şekilde,

“siyasi konularda genellikle anlaşıyoruz; arkadaşlık ilişkilerine ideolojiler de katıldığı zaman; siyasi görüşümü öğrendikten sonra kız eleştirmeye başlamıştı; karşı tarafa görüş benimsetmek” gibi siyasi ifadeler ve konumlanışlar kişiler arası ilişkilerde fazlasıyla görünür olmaya başladığında, aynı odayı paylaşan öğrenciler arasında kızgınlığın yaşanmasına neden olduğu anlaşılmaktadır.

3.3. GRUPLAR ARASI EMPATİ TABLOLARI

Bu bölümde, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken birbirlerinin bakış açılarını, dünyayı nasıl gördüklerini ne ölçüde anladıkları; diğer sosyal kimliğe sahip sıkıntı çeken, haksızlığa uğrayan ve üzgün olan bir arkadaşlarını gördüklerinde neler hissettikleri ve neler yaptıkları öğrenilmeye çalışılmıştır. Böylece, hem bilişsel hem de duyuşsal empati düzeylerine ilişkin veri toplanmıştır.

Tablo 13’te Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, birbirlerinin bakış açılarını anlama düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 13: Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Birbirlerinin Bakış Açılarını Anlama Düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Anlayamıyorum	2	2	Türk: Ya anlayamıyorum ama kimseninkini anlayamam ki ben. (K-19-T-K)/ Şimdi tabi ben onların yaşadıklarını birebir yaşamadığım için tam olarak tabii ki de anlayamam ... (K-27-T-E)/ Kürt: ...uç olanlarınkini hiç anlayamıyorum...(K-23-K-E)/ Her zaman anladığım söylenemez...(K-30-K-K)
Anlamaya çalışıyorum	5	2	Türk: Dediğim gibi araştırmaya çalışıyorum. Hemen kestirip atmıyorum...(K-15-T-K)/ Zamanla beraber konuştukça onları da onların bakış açıları da ve neden böyle düşündüklerini daha fazla anlamaya başlıyor insan. (K-10-T-E)/ Elimden geldiğince anlamaya çalışıyorum. Türkçe konuştukları sürece anlıyorum. Lakin Kürtçe konuşturlarsa anlayamam...(K-44-T-E) Kürt: ...genelde anlamaya çalışırım (K-3-K-E)/ Onları anlamaya çalışıyorum (K-5-K-K)
Anlayabiliyorum	11	19	Türk: Hemen hemen çoğu konuda anlıyorum (K-7-T-K)/ Ben büyük ölçüde anlayabiliyorum. Özellikle oda arkadaşım ile tanıştıktan sonra anlama oranımın arttığını düşünüyorum. (K-13-T-K)/ Onu anladığımı düşünüyorum. Ama bakış açımız onunla sanırım farklı. (K-17-T-K)/ İyi anlıyorum. Bazı gelenekleri garip geliyor ama anlamaya çalışıyorum genellikle. (K-20-T-K)/ Genelde anlıyorum çünkü onlarla birlikte büyüdüm,

hissettirmediler Türk olduğumu... (K-29-T-K)/ Çevremdeki insanlardan daha iyi anladığımı düşünüyorum. Çünkü benim yurdun dışında da en yakın arkadaşlarımdan birisi Kürt. Bu yüzden bakış açıları çok iyi bildiğimi düşünüyorum. (K-35-T-K)/ Kürt öğrenciler birazcık daha doğu batı ayrımı gibi bir ayrım görüyorum. Genelde doğu bakış açısına sahipler. Ben de o bakış açısıyla büyütüldüğüm için birazcık daha anlayabiliyorum. (K-37-T-K)/ Genel olarak onlarla empati kurmaya çalışıyorum...(K-40-T-K)/ ...yeteri kadar anladığımı düşünüyorum çünkü ne zaman bir sohbete girsem bir Kürt arkadaşla hani olumlu yorumlar alıyorum. Onları bir nebze anladığımı söylüyorlar. (K-27-T-E)/ Yüksek oranda çünkü yaşadığım bölgede Kürt vatandaş sayısı Türklere göre daha fazlaydı. Bu yüzden hayatımda onlarla etkileşimde bulunduğum için onların nelerden sakınabileceklerini tahmin edebiliyorum. (K-42-T-K)/

Kürt:Onları anlayabiliyorum, yurttaki sürekli iletişim halindeyiz ve bu sırada gözlem yapabiliyorum bu durum biraz zaman alsa da bakış açıları gayet iyi anlayabiliyorum. Çünkü sürekli iletişim kuruyoruz. Her konuda konuşuyoruz empati kurduğum zamanlarda olaylara onların pencerelerinden de bakabiliyorum. (K-21-K-K)/... Bazen onların gözünden olaya bakabiliyorum.. Türkleri anlayabiliyorum. (K-5-K-K)/ genel olarak bakış açıları anlayabiliyorum. (K-8-K-K)/ Büyük ölçüde anladığımı zannediyorum...(K-14-K-K)/ Empati kurduğum için ve kurmaya çalıştığım için onları çok iyi anlayabiliyorum...(K-16-K-E)/ Çoğunlukla anlıyorum çünkü yani şey yurda gelmeden önce hepsinden her bakış açısından iş bakış açısına sahip insanla karşılaştım önceden ailemin içinde de vardı...(K-26-K-K)/ ... onların bakış açıları ne kadar da birilerinin düşüncesini bağlı olduğunu tasvip etmesem de saygıyla karşılıyorum ve anlayabiliyorum. (K-43-K-E)

Toplam	19	23
--------	----	----

Tablo 13’te görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin verdikleri yanıtlar üç temel kategorinin etrafında öbeklenmiştir. Bunlar, “anlayamıyorum”, “anlamaya çalışıyorum” ve “anlayabiliyorum” kategorileridir. Hem Türk hem de Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin yanıtları karşılaştırmalı olarak incelendiğinde verilen yanıtlar daha çok “anlayabiliyorum” kategorisinde toplanmıştır. “Anlayamıyorum” kategorisi en seyrek tercih edilen kategori olmuştur. Öğrencilerin yanıtları birlikte değerlendirildiğinde, “anlayabiliyorum” kategorisinde öne çıkan ifadeler, çocuklukla diğer sosyal kimlikten kişiler ile birlikte büyüme, yurdun dışında da diğer sosyal kimlikten arkadaşına sahip olma ve arkadaşlık sürdürme, diğer sosyal kimliği tanıma, diğer sosyal kimliğin kültürüne yakın yetiştirilme, diğer sosyal kimliğe sahip kişilerle sık etkileşimde ve iletişimde bulunma, diğer sosyal kimliğe sahip kişilerle etkileşime girme konusunda istekli ve becerikli olma, akrabalar içinde diğer sosyal kimliğe sahip kişilerin olması gibi temalardır. Tüm bu ifadelerin,

kişilerin diğer sosyal kimliğe sahip bireyleri daha iyi anlama ve sosyal gerçeği onların gözünden görme konusunda motive eden ifadeler olduğu söylenebilir. Özellikle, geçmişte diğer sosyal kimlikten kişilerle olumlu temas kurulmasının ve etkileşime girilmesinin, onların yurtlarda karşılıklı olarak gruplar arası empatiyi ve dünyayı diğerinin gözünden görebilme yeterliğini olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 14'te Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, birbirlerinin dünya görüşlerini anlama düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 14: Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Birbirlerinin Dünya Görüşlerini Anlama Düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Anlayamıyorum	4	4	Türk: Pek anlayamıyorum aslında, onların anlattıkları kadar anlamaya çalışıyorum ama bu da sınırlı kalıyor... (K-7-T-K)/ Tam anlamıyla anladığımı söyleyemem tabii ki farklı bir kültürde yetişiyorlar farklı bir kültürleri var...(K-10-T-E)/ Onu hiç anladığımı düşünmüyorum ... (K-27-T-E) Kürt: ...yetiştiğim çevreden dolayı çok iyi anlayamıyor olabiliriz. (K-2-K-E)/ ... hepimiz farklı görüyoruz ama onların nasıl gördüğünü bilmiyorum yani. (K-8-K-K)/ Anladığım söylenemez... (K-26-K-K)
Anlamaya çalışıyorum	3	1	Türk: Anlamaya çalışıyorum... (K-40-T-K)/ ... Herkesin bir dünya görüşü var. Bana yansıttığı derecede anlamaya çalışıyorum. (K-15-T-K)/ Pek anlayamıyorum aslında, onların anlattıkları kadar anlamaya çalışıyorum ama bu da sınırlı kalıyor... (K-7-T-K) Kürt: Tam anladığım söylenemez ama anlamaya çalışıyorum çaba sarf ediyorum...(K-30-K-K)
Anlayabiliyorum	1	6	Türk: Diğer insanları ne kadar anlıyorsam ... (K-20-T-K)/ Kürt: Onları tanıdıkça anlayabiliyorum. Onlarla daha çok vakit geçirerek... (K-12-K-K)/ Büyük ölçüde anlıyorum. Çünkü bir arada yaşıyoruz ... (K-23-K-E)/ Karşılaştığım Türk arkadaşlar dünya görüşlerini söylemekten çekinmiyorlar. O yüzden benim anlamam gerekmeden onlar sunuyor bana o bilgiyi. (K-25-K-K)/ Siyasi olarak Türk arkadaşlar fikirlerini açıkça beyan ediyorlar bu yüzden karşıdakinin fikrini anlamama gibi bir problemim hiç olmadı. (K-

39-K-E)/ Olan tüm çıplaklığıyla anlayabiliyorum, çünkü bu Türk olmasıyla alakalı değil kişiliğiyle alakalı, belirttiği görüşleriyle alakalı. (K-45-K-K)

Toplam	8	11
--------	---	----

Tablo 14’te görüldüğü gibi, üniversite yurtlarında aynı odada kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirlerinin dünya görüşlerini anlamaya yönelik ifadeleri üç ana kategorinin etrafında şekillenmiştir. Bunlar: “Anlayamıyorum”, “ anlamaya çalışıyorum” ve “anlayabiliyorum”dur. Öğrencilerin yanıtları frekans düzeyinde karşılaştırmalı olarak incelendiğinde “anlayabiliyorum” yanıtını daha çok “Kürt” sosyal kimliğine sahip olan öğrenciler kullanırken, Türk öğrencilerin yanıtları “anlamaya çalışıyorum”da yoğunlaşmıştır. Aynı zamanda, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin de anlamlı düzeyde “anlayamıyorum” yanıtını vermesi dikkat çekicidir. Görüşme yapılan öğrencilerin çoğu bu soruya yeterli miktarda yanıt vermezken, verilen yanıtların ise “anlayamıyorum” kategorisinde öbeklenmesi anlamlıdır.

Öğrencilerin vermiş oldukları yanıtlar içerik olarak incelendiğinde, en dikkat çekici yanıt olan “anlayabiliyorum” temasında öbeklenen, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtlarında öne çıkan içerikler: Vakit geçirme, birarada yaşama, kendini sunma, kendini olduğu şekliyle açma gibi gruplar arası temas içeren temalardır. Dolayısıyla, farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasında, bilişsel empati açısından birlikte geçirilen kaliteli zamanın ve etkileşimin öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 15’te Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde hissettikleri duygulara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 15: Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Sıkıntı Çektiğini Gördüklerinde Hissettikleri Duygular (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Üzüntü duyma	2	9	Türk: Benim de kendi başıma gelmiş gibi üzülüyorum...(K-7-T-K)/ Üzülüyorum...(K-38-T-K) Kürt: onlar üzgün olduğu zaman ben de gerçekten çok üzülüyorum çünkü çok eskiden başkasının üzüntüsüyle üzülür mutluluğuyla sevinirdim. (K-1-K-E)/...eğer ki kırılmışsa kalbi ben de derin bir

			üzüntüye kapılabilirim. (K-3-K-E)/ İhm ben Türk-Kürt olarak ayırt etmeden herhangi bir insanın ıh sıkıntısını gördüğümde üzülürüm. (K-5-K-K)/ Onu üzen bir durumsa insanız sonuçta, ya, sevmiyor bile olsak, yakın arkadaş olarak görmesem bile üzülürüm...(K-8-K-K)/ Yurt arkadaşım sıkıntı çekiyorsa maddi manevi fark etmez ben de üzülürüm...(K-21-K-K)/ Ağladığında kendimi kötü hissedirim. Çünkü onların sıkıntılarını da anlayabiliyorum...(K-33-K-K)/ Arkadaşlardan birinin sıkıntı çekmesi tabi ki beni üzer... (K-39-K-E)
Empati kurma	5	6	Türk:En az onun canının sıkıldığı kadar sıkılıyorum...(K-17-T-K)/ Normalde sıkıntı çeken birisini gördüğümde ne kadar canım sıkılıyorsa aynı derecede sıkılır... (K-27-T-E)/ Bu tamamen aradaki samimiyete bağlı, samimi olduğum biriye benim de aynı ölçüde canım sıkılıyor... (K-37-T-K)/ Eğer yakın arkadaşım ise sorunu kendi sorunum olarak algılıyorum. Eğer yakın değil normal arkadaşım ise sorununa göre empati kurmaya çalışıyorum. (K-42-T-K) Kürt:...Arkadaşımın canı yandığında benim de canım yanar Türk olsa da Kürt olsa da... (K-9-K-K)/ Kişiliğimden dolayı hiçbir arkadaşımın ıg sıkıntıda olmasını istemem, onun sıkıntısı bana da yansıyor diyebilirim...(K-16-K-E)/ ...Türk olması ya da Kürt olması benim için sıkıntı olmaz. Eğer oda arkadaşım ya da yurttaki yakın arkadaşım sıkıntı çekiyorsa neredeyse aynı derecede sıkıntı çekeriz. Yakın olduğumuz için onun sıkıntıları ya da benim sıkıntılarım gibi bir ayrım olmaz... (K-21-K-K)/ Sevdiğim bir arkadaşsa canım en az onun kadar sıkılır...(K-25-K-K)/ Sıkıntı çekenin kim olduğunu çok önemsemiyorum. Birinin üzülmesi beni de üzer... (K-36-K-K)/
Can sıkıntısı hissetme	5	4	Türk:Arkadaşım sıkıntı çekiyorsa benim de canım sıkılır...(K-20-T-K)/ Normalde sıkıntı çeken birisini gördüğümde, ne kadar canım sıkılıyorsa aynı derecede sıkılır...(K-27-T-E)/ Genelde canım sıkılıyor. Çünkü Türk arkadaşlarım bir süre “onlar zaten Kürt” diye bir cümle kullanıyor. Bu çok sıkıcı bir durum. (K-29-T-K) Kürt: İg etnik fark etmeksizin birileri tarafından sıkıntıya uğratılan birini gördüğüm zaman, çok fazla canım sıkılıyor.../ (K-23-K-E)/ Üzgün birini gördüğümde canım çok sıkılır... (K-26-K-K)/ ... karşımda sıkıntı çeken biri olduğu zaman huzursuz olurum...(K-6-K-K)
Toplam	12	19	

Tablo 15’te görüldüğü gibi öğrencilerin diğer sosyal kimliğe sahip bir arkadaşları sıkıntı çektiğinde hissettikleri duygular üç ana kategorinin etrafında odaklanmıştır. Bunlar: “Üzüntü duyma”, “empati kurma” ve “can sıkıntısı hissetme”dir. “Üzüntü”, anlamlı düzeyde Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından vurgulanırken, “empati kurma” ve “can sıkıntısı hissetme” her iki sosyal kimliğe sahip öğrenciler tarafından da dile getirilmiştir. Öğrencilerin yanıtları üç kategoride de sosyal kimlik farkı gözetmeksizin benzer bir yönelim göstermektedir.

Tablo 16’da Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde gösterdikleri davranışlara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 16: Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Sıkıntı Çektiğini Gördüklerinde Gösterilen Davranışlar (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategori	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Yardım etme	8	11	Türk:...daha pozitif bakmaları için hayata, destek veriyorum. (K-7-T-K)/ ...elimden geliyorsa, yardım etmeye çalışıyorum ama bu Kürttür şu Türktür ben şuna yardım edeyim gibisinden bir şey yok yani. Karşımdaki bir insan. (K-15-T-K)/ Arkadaşım bir sıkıntı çekiyorsa onun için elimden geleni yapmaya çalışırım. (K-31-T-K)/ ...Yapabileceğimiz bir şey varsa birlikte yapıyoruz. Bunu yaparken Kürt olduğunu aklıma bile getirmiyorum. (K-35-T-K)/ ... samimi olmadığım biri de olsa elimden geleni yapmaya çalışırım. (K-37-T-K) Kürt:Bütün insanlarda olduğu gibi yardım edebildiğim kadar etmeye çalışıyorum... (K-6-K-K)/ ... Elimden geldiğince destek olmaya çalışırım...(K-25-K-K)/...Ama sevdiğim arkadaşlar arasında hem maddi hem manevi sıkıntı çeken bir olduğunda onlara gerçekten yardım etmeye çalışırım; çünkü memleketinden farklı bir yerde yaşamak her zaman zordur. (K-33-K-K)/ ... sıkıntı çeken kişinin bana ne kadar yakın veya uzak olduğu önemli olmaz, benim için o sıkıntıyı aşması için elimden gelen ne varsa yaparım. (K-43-K-E)
Diyalog kurma	5	11	Türk:...üzgün olduğu zaman elinden geldiğince konuşup sorunu anlamaya çözmeye çalışıyoruz. (K-10-T-E)/ ...hemen yanına gidip konuşmak istiyorum...(K-38-T-K)/ Kürt:derdini paylaşıyorum. (K-5-K-K)/ ...konu hakkında konuşup sonrasındaysa mutlu olmalarına çalışıyorum... (K-14-K-K)/ ...onun derdini sıkıntısını dinlemeye çalışırım ...(K-26-K-K)/ ... Gidip sebebini sorarım, anlamaya çalışırım... (K-36-K-K)/ ...İğ anlatabileceği çok özel bir konu olmadığı sürece dinlemek isteriz, çözümler üretiriz... (K-39-K-E)/ ...Onlarla konuşuyorum, anlatıyorum...(K-33-K-K)/
Çözüm yolu arama	4	5	Türk:...çözüm üretmek için baya kafa yorduğum zamanlar oluyor. Onları dinliyorum öneriler sunuyorum... (K-7-T-K)/ konu hakkında konuşup elimizden gelen ne varsa genelde bu tabi tavsiye vermek oluyor sorunu halletmeye çalışıyoruz. (K-10-T-E)/ Kürt:İh bir çözüm yolu bulmaya çalışırım. (K-5-K-K)/ ...Yapabileceğimiz bir şey varsa birlikte çözüm üretmeye çalışırız... (K-26-K-K)/
Psikolojik destek	6	11	Türk:O kişiyi seviyorsam yanında bulunuyorum. Kanım almadıysa Kürt-Türk fark etmiyor benim için. (K-19-T-K)/ ...mutlu etmek için bir şeyler yapıyorum. (K-38-T-K)/ Eğer yakın arkadaşım, sorunu kendi sorunum olarak algılıyorum. Eğer yakın değil normal arkadaşım, sorununa göre empati kurmaya çalışıyorum. (K-42-T-K)/ O da benim samimi arkadaşım olduğu için derdine derman olmaya çalışırım. (K-22-T-E) Kürt:...onu yalnız bırakmam. Yanında olduğumu hissettirim kendisine...(K-9-K-K)/ ...Yani kafalarını dağıtmak için elimden gelen her şeyi yapıyorum... Ama hep yanlarında olmaya çalışıyorum. (K-30-K-K)/ ...onu eğlendirmeye çalışıyorum genel anlamda onlar da aynı şekilde davranıyorlar yani beni sıkıntılı gördüklerinde (K-2-K-E)
Toplam	23	38	

Tablo 16’da görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde gösterdikleri davranışlar dört ana kategorinin etrafında yoğunlaşmaktadır. Bunlar: “Yardım etme”, “diyalog kurma”, “çözüm yolu arama” ve “psikolojik destek”tir. Öğrencilerin verdiği yanıtlar sıralanım bakımından sosyal kimliğe göre farklılaşmazken yanıtlarda içerik açısından belirli temalar anlamlı düzeyde öne çıkarılmıştır. Özellikle, “yardım etme” kategorisinde, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler, sosyal kimlikten çok, bir “üst kimlik” olarak “insan kimliğini” öne çıkararak, her koşulda yardım edebileceklerini özellikle vurgulamışlardır. “Psikolojik destek” temasında Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin yanıtları nispeten farklılaşmaktadır. Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler, sıkıntı çeken öğrenciye yönelik gösterilen davranışlarda sevgi, yakın arkadaş olma, samimi arkadaş olma gibi temaları önkoşul olarak vurgularken, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin ifadelerinde herhangi bir önkoşul söylemi öne çıkmamıştır. Benzeri şekilde, hem çözüm yolu arama hem de diyalog kurma temalarında sosyal kimlik farkı gözetmeksizin benzer söylemler vurgulanmıştır.

Tablo 17’de Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde hissettikleri duygulara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 17: Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Haksızlığa Uğradığını Gördüklerinde Hissettikleri Duygular (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Kötü hissetme	-	1	Türk: Kürt:Yapılan her haksızlığa karşı etnik köken önemli olmadan kendimi kötü hissederim (K-2-K-E)
Öfke ve kızgınlık hissetme	7	2	Türk:...gerçekten çok sinirlenirdim çünkü bu konuda baya hassasım özellikle onların incinmesine sırf bu kökenden kaynaklı olmasını istemem... (K-7-T-K)/ Çok kızıyorum diyebilirim...(K-17-T-K)/ ...etnik kimliği nedeniyle haksızlığa uğrarsa kızarım. Kürt arkadaşına da kızarım demek ki kendini yeterince ifade edememiş ya da bunu yapan kişilere fırsat verdiği için kızarım. (K-18-T-K)/ ... Haksızlığa uğrayan bir Türk ayrımı gördüğümde ne kadar kızırıysam o kadar kızıyorum. (K-37-T-K) Kürt:Aslında şöyle bir anım da var lisede sınıfımızda kız bir Türk arkadaş vardı. Ihm sınıftaki çoğu kişi onun zayıflıklarıyla her türlü

açıyla dalga geçerlerdi, aşağılıyorlardı buna her şahit olduğumda öfkeden deliye dönerdim. (K-5-K-K)/ Haksızlık, haksızlığa uğramak ya da haksızlığa uğrayan birini bir arkadaşımı görünce çok kızıyorum. İğ zira hayatta en sevmediğim konuların başında haksızlık gelir...(K-16-K-E)/

Rahatsız olma	-	3	Türk: Kürt: ...Haksızlığa uğrayanı görmek, haksızlığa uğramaktan, daha fazla rahatsız eder beni. (K-16-K-E)/...Haksızlığa hiç tahammül edemem sevmem. (K-9-K-K)
Toplam	7	6	

Tablo 17’de görüldüğü gibi diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde öğrencilerin hissettikleri duygular üç ana kategorinin etrafında şekillenmektedir. Bunlar: “Kötü hissetme”, “öfke ve kızgınlık hissetme” ve “rahatsız olma”dır. “Kendini kötü hissetme” ve “rahatsız olma”kategoriler sadece Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından ifade edilirken, “öfke ve kızgınlık hissetme” kategorisi, her iki sosyal kimlikten öğrenciler tarafından; ama yoğun olarak Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından vurgulanmıştır. Öğrenciler sosyal kimlik farkı gözetmeksizin, aynı odada kalan diğer sosyal kimlikten herhangi bir arkadaşları haksızlığa uğradığında, olumsuz hissedeceklerine ilişkin ifadelerlerde bulunmuşlardır.

Tablo 18’de Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde gösterdikleri davranışlara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 18: Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimlikten Arkadaşlarından Birinin Haksızlığa Uğradığını Gördüklerinde Gösterilen Davranışlar (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Haklı tarafı savunma	1	3	Türk: ...haklının yanında olurdum... (K-27-T-E)/ Kürt: Türk ya da Kürt olması benim için fark etmez. Örnek vercek olursak bir Kürt ve Türk arasında geçen bir olayda eğer haklı olan Türkse tabi ki türkü savunurum. (K-1-K-E)/ ...Hangisi haklıysa onu savunurum. (K-12-K-K)/
Haksızlığa uğrayan tarafı savunma	8	11	Türk: Sonuna kadar savunurum ki savundum da daha başka zamanlarda yani yurdun dışı da buna dahil. (K-13-T-K)/ Hepimiz yurt çatısı altında eşit olduğumuzdan dolayı o eşitlikten herkesin faydalanması için onun hakkını savunurum. (K-22-T-E)/ Eğer gerçekten haksızlığa uğradığını düşünüyorsam onu savunmaya geçiyoruz elimden geldiğince haklılığını ispatlamaya çalışıyorum...(K-38-T-K)/ ... ezilenin yanında oluyorum... (K-42-T-K)/

Haksızlığa karşı mücadele etme	2	3	Kürt:...her zaman hım diğer insanlara karşı, onu savunur, onla arkadaşlık ederdim. Ona hakaret eden insanlara ağzının payını verirdim. Bu şekilde. (K-5-K-K)/ hiç tanımadığım insanlar olsa bile savunurum haksızlığa uğrayanları. (K-6-K-K)/ Onu savunma ihtiyacı duyarım ya onu savunma onun yanında olma ihtiyacı duyarım. Bunun için elimden geleni de yaparım. (K-8-K-K)/ ...Haksızlığa uğrayan arkadaşım veya arkadaşlarımla hakkını sonuna dek savunurum....(K-16-K-E)/ Öyle bir durum olursa arkadaşımı kendimden daha çok savunurum. Ya tabii ki benim de onu haklı görmem şartıyla elimden geldiğince kimsenin hakkını yedirmemeye çalışırım. (K-25-K-K) Türk:...Olmaması için elimden geleni yaparım. (K-7-T-K)/ ...haklıysa savaşmasını tavsiye ederim. Ben de yanında bulunurum. Ama haklı olduğuna inanmam lazım. (K-19-T-K) Kürt:Haksızlığı kimin yaşadığı önemli değil. Önemli olan bir haksızlık olması. Böyle durumlarda önemli olan da haksızlığa karşı mücadele etmek ve mümkün mertebe mücadele etmeye çalışırım. (K-4-K-K) Türk:İğ haksızlığa uğrayan bir insanı etnik kökenine göre değil uğrayıp uğramamasına göre değerlendiriyorum. Eğer haksızlık varsa ortada, elimden geldiğince destek oluyorum. (K-11-T-E)/ Ya dediğim gibi karşımdaki bir insan haksızlığa uğramışsa da ona yardım etmeye çalışıyorum. (K-15-T-K)/ ...onunla konu hakkında konuşuyoruz ve birlikte buna neden olan konuyu çözmeye çalışıyoruz. Çoğunlukla onu sakinleştirmeye çalışırım. (K-17-T-K)/...o arkadaşına kendini üzmemesini söylerim. (K-34-T-E)/ Kürt:Haksızlığa uğrayan insanlara karşı tutumum her zaman aynıdır yardımcı olabilirsem elimden geleni yaparım. (K-9-K-K)/...konuyu iyice anlamaya çalışıp, sonra yapabileceğim bir şey varsa onu yapmaya çalışıyorum. Yoksa da arkadaşımı bilinçli bir sakinliğe ulaştırmaya çalışıyorum. (K-14-K-K)/... çözüm yolu arıyorum genellikle. (K-24-K-E)/ Öncelikle eğer yapabiliyorsam ona destek çıkmaya çalışırım ama elimden bir şey gelmiyorsa da manevi olarak destek çıkarım. (K-41-K-E)/ Türk: Kürt:Haksızlık gördüm mü bu Kürt ya da Türk fark etmiyor benim için direk müdahale ederim...(K-12-K-K)/Ortada bir haksızlık varsa, kendime engel olamam mutlaka müdahale ederim... (K-6-K-K)/ Haksızlığa uğrayan kişinin etnik kökeni benim için önemli değildir, her türlü haksızlığa karşı çıkarım. (K-43-K-E)/
Yardımcı olma	6	8	
Haksızlığa müdahale etme		3	
Toplam	17	28	

Tablo 18’de görüldüğü gibi öğrencilerin gösterdikleri davranışlar beş ana kategorinin etrafında şekillenmektedir. Bunlar: “Haklı tarafı savunma”, “haksızlığa uğrayan tarafı savunma”, “haksızlığa karşı mücadele etme”, “yardımcı olma” ve “haksızlığa müdahale etme”dir. Öğrencilerin ifadeleri iki ana kategoride yoğunlaşmaktadır: “Haksızlığa uğrayan tarafı savunma” ve “yardımcı olma”. Öğrenciler sosyal kimlik farkı gözetmeksizin, aynı odada kalan ve diğer sosyal kimliğe sahip haksızlığa uğrayan bir arkadaşları ile karşılaştıklarında, haksızlığa uğrayan tarafı savunmaya yönelik ifadeleri olmuştur. İfadelerin içeriğine bakıldığında, her iki sosyal kimliğe sahip öğrenciler de benzer temaları öne çıkarmışlardır. Benzer

bir durum, “yardımcı olma” kategorisinde de söz konusudur. Öğrenciler sosyal kimliklere odaklanmaksızın, haksızlığa uğrayan arkadaşları için ellerinden geleni yapmaya yönelik ifadeleri benimsedikleri görülmüştür. Tüm tablo birlikte ele alındığında dört kategoride de bazen açık, bazen örtük olarak, alt sosyal ve kültürel kimliklerden çok bir üst kimlik olarak “insan kimliğinin” öne çıkarılmasına ve sorun karşısında hak temelinde hareket edildiğine yönelik bir vurgu söz konusudur.

Tablo 19’da Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşlarından birisinin üzgün olduğunu gördüklerinde hissettikleri duygulara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 19: Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimliğe Sahip Arkadaşlarından Birisinin Üzgün Olduğunu Gördüklerinde Ne Hissettikleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Sorumluluk hissetme	-	1	Türk: Kürt:...aynı ortamda olduğum insanlara karşı kendimi sorumluluk altında hissedirim... (K-2-K-E)
Empati kurma	6	2	Türk:...Onun üzüntüsünü kendi üzüntüm bilirim ve bunu kim olursa olsun yaparım. (K-35-T-K)/ Çok üzülüyorum, birkaç kez gördüğüm zaman benim de gözlerimin dolduğu anlar oldu...(K-7-T-K)/ Onun kadar olmasa da o hüznün duygusu bulaşıyor birazcık...(K-10-T-E)/ Normal üzgün bir arkadaş gördüğümde ne kadar üzülürsem aynı derecede üzülürüm... (K-27-T-E) Kürt:İhm, arkadaşım üzülürse tabi ki ben de üzülürüm...(K-4-K-K)/ İh, aslında üzgün birini gördüğümde ben de üzülürüm...(K-5-K-K)
Üzüntü duyma	9	13	Türk:Çok üzülüyorum, birkaç kez gördüğüm zaman benim de gözlerimin dolduğu anlar oldu...(K-7-T-K)/ Onun kadar olmasa da o hüznün duygusu bulaşıyor birazcık...(K-10-T-E)/ Yakın bir arkadaşsa üzülüyorum... (K-11-T-E)/ Normalde de zaten birisi üzüldüğünde bir arkadaşım üzüldüğünde ben de çok üzülürüm onunla da aynı şekilde. (K-17-T-K)/ Normal üzgün bir arkadaş gördüğümde ne kadar üzülürsem aynı derecede üzülürüm...(K-27-T-E)/ Aynı şekilde yine samimiyetime bağlı samimi olduğum biriye daha fazla üzülüyorum...(K-37-T-K)/ Yakınlığım ölçüsünde üzülüyorum...(K-42-T-K) Kürt:Türk ya da Kürt olsun benim için fark etmiyor insanlar. Onlar üzüldü mü ben de onlar için üzülüyorum...(K-12-K-K)/ Ben de üzülürüm onun kadar olmasa bile...(K-8-K-K)/ Samimiysek onun kadar üzülürüm...(K-9-K-K)/ Karşı tarafın o anki ruh hali bana da yansıyor... (K-16-K-E)/ Bir insan üzüldüğü zaman ister istemez ben de üzülürüm... (K-21-K-K)/ Çok fazla üzülüyorum ister istemez...(K-30-K-K)/ Üzülen birini gördüğümde her zaman çok üzülürüm... (K-45-K-K)/
Toplam	15	15	

Tablo 19’da görüldüğü gibi her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin duyguları üç ana kategori içerisinde gruplanmıştır. Bunlar: “Sorumluluk hissetme”, “empati kurma” ve “üzüntü duyma”dır. “Sorumluluk hissetme” sadece bir Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenci tarafından ifade edilmiştir. “Empati kurma” söylemi ise, çoğunlukla Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından ifade edilmekle birlikte, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler tarafından da ifade edilmiştir. Her iki sosyal kimliğe sahip öğrenciler sınırlı da olsa empati duyduklarına ilişkin vurgu yapmışlardır. Bununla birlikte, esas söylem “üzüntü duyma” kategorisinde yoğunlaşmaktadır. Her iki sosyal kimliğin temsilcileri de diğer gruptan bir arkadaşları üzüldüğünde kendilerinin de üzüldüğünü vurgulamışlardır. Ancak, öğrenci ifadelerinde sosyal kimlik yerine, bir üst kimlik olarak insan kimliği öne çıkarılmıştır. İlave olarak da, eğer geçmişte diğer sosyal kimliğe sahip bireylerle samimiyetleri, arkadaşlıkları ve ilişkileri var ise, üzüntülerinin yoğunluğunun da arttığına ilişkin ifadeler söz konusudur. Dolayısıyla, farklı sosyal kimliğe sahip kişiler arasındaki arkadaşlığın ve dostluğun karşılıklı duygudaşlıkta önkoşul olmasına yönelik ifadelere yer verildiği Tablo 19’da görülmektedir.

Tablo 20’de Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşlarından birisinin üzgün olduğunu gördüklerinde gösterdikleri davranışlara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 20: Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Öğrencilerin, Diğer Sosyal Kimliğe Sahip Arkadaşlarından Birisinin Üzgün Olduğunu Gördüklerinde, Gösterilen Davranışlar (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Diyalog kurma	7	9	Türk:Sorunları her ne ise bunun üzerinde konuşuyoruz...(K-7-T-K)/...Yani yapabildiğim tek şey konuşmak oluyor genelde...(K-10-T-E)/ Bir sorun mu var diye soruyorum. ...(K-32-T-K)/ ...En azından derdinin ne olduğunu sorarım. (K-37-T-K)/ Kürt:Gidip şakalaşmaya çalışıyorum, soruyorum...(K-2-K-E)/ ...hemen diyaloga geçerim...(K-4-K-K)/ ..Onla konuşurum neden üzüldüğünü öğrenmeye çalışırım onu dinler ve anlamaya çalışırım. (K-8-K-K)/ ...konuşurum ve hayatta hiçbir şeyin ondan daha kıymetli olmadığını söylerim. (K-9-K-K)/ ... Etnik fark etmeksizin üzülen bir insan gördüğümde ona gidip sebebini sorarım...(K-23-K-E)/ Eğer yakın arkadaşımса gider konuşur sıkıntısını çözmeye çalışırım...(K-41-K-E)

Yardımcı olma	10	15	Türk:...kafalarını dağıtmalarına yardımcı oluyorum. Davranışlarımla ve sözlerimle yanlarında olduğumu ve onları önemseydiğimi açıkça belli ediyorum. (K-7-T-K)/ ...hem de oldukça moral olarak destek olmaya çalışıyorum...(K-11-T-E)/ Yanında bulunmaya çalışırım...(K-19-T-K)/ Samimi bir arkadaşımın derdine derman olurum. (K-22-T-E)/ ...Keyfini yerine getirmeye çalışırım. Yine elimden geleni yaparım. (K-20-T-K)/ ...Onlara destek vermeye çalışıyorum, onları mutlu etmeye çalışıyorum. Farklı olmadıklarını anlatmaya çalışıyorum. (K-29-T-K)/ Yapabileceğim bir şey varsa yardım ediyorum...(K-32-T-K)/ ...çözüm bulmaya çalışıyorum sıkıntılarına. (K-38-T-K)/ ...Eğer çözüm üretebilecek gücüm varsa desteğimi sakınmam. (K-42-T-K)/ Kürt:...Hangi etnik kimlikte olursa olsun onun için elimden geleni yaparım. (K-1-K-E)/ ...onun moralinin düzelmesi için çözüm arayışlarına giderim. (K-3-K-E)/ yardımcı olmaya çalışırım. (K-16-K-E)/ ...üzgün oldukları için tabii ki destek olurum. Çünkü etnik köken ayırt etmeksizin onları seviyorum. (K-21-K-K)/ Valla işte durumuna ortak olmaya çalışıyorum. Yaşadığı durumuna her neyse yani. Beraber sıkıntı neyse çözüm bulmaya çalışıyoruz. (K-24-K-E)/ ...Mutlu olmaları için elimden gelenin fazlasını yapmak isterim yapmaya çalışırım. (K-30-K-K)/ ... Dedğim gibi kabul ettiği sürece yanında olur, destek sağlarım. Netice de o da bir insan. (K-36-K-K)/ ...Bu yüzden arkadaşımın elimden geldiğince yardımcı olmaya çalışırım. (K-39-K-E)/ ...Üzülmediği konuya göre bir çözüm yolu bulup, mutlu olmasını sağlamaya çalışırım. (K-43-K-E)/ Türk:Yakın arkadaşlarımdansa acısını üzüntüsünü paylaşıyorum. Türk arkadaşlardan bir farkı yoktur. (K-28-T-E)/... Sorunları her ne ise bunun üzerinde konuşuyoruz ve kafalarını dağıtmalarına yardımcı oluyorum. Davranışlarımla ve sözlerimle yanlarında olduğumu ve onları önemseydiğimi açıkça belli ediyorum. (K-7-T-K)/ Samimi bir arkadaşımın derdine derman olurum. (K-22-T-E) Kürt:...onun derdine ortak olurum... (K-3-K-E)/ ... her zaman onun yanında olduğumuzu hissettiren şeyler yaparız doğum gününü kutlar, hediyeler alır hep yanına gideriz. (K-26-K-K)/ ...aynı ortamda olduğumdan dolayı üzüntüyü, sevinci de elimizden geldiğince birbirimizle paylaşıyoruz...(K-39-K-E)/
Derdini paylaşma	5	5	
Toplam	22	29	

Tablo 20’de görüldüğü gibi, öğrencilerin diğer sosyal kimliğe ait bir arkadaşlarını üzgün olarak gördüklerinde gösterdikleri davranışlar üç ana kategorinin etrafında gruplandırılmıştır. Bunlar: “Diyalog kurma”, “yardımcı olma” ve “derdini paylaşma”dır. Öğrencilerin en çok vurguladıkları davranışlar sırasıyla “yardımcı olma”, “diyalog kurma” ve “derdini paylaşma”dır. Öğrenci ifadelerinde sosyal kimlik vurgusundan çok, bir üst kimlik olarak insan kimliğinin öne çıktığı görülmektedir. Diğer sosyal kimlikten üzgün bir arkadaş ile karşılaşıldığında, öğrenci davranışlarının genel yöneliminin, diyalog kurma ve yardımcı olma davranışlarının etrafında yoğunluk göstermekte olduğu saptanmıştır. Öğrenci ifadelerinde öne çıkan örüntü

kimlik farkı olmaksızın, diğer sosyal kimlikten arkadaşın duygularına dokunma ve ona iyi gelecek bir faaliyete yönelme şeklinde vurgulanmıştır.

Tablo 21’de Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, aynı yurt odasında belli bir sosyal kimliğe (Türk/Kürt) sahip tek kişi olarak birlikte kaldıkları diğer sosyal kimlikten öğrencilerle doğrudan etkileşime girdiklerinde hissettikleri duygulara ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 21: Belli Bir Sosyal Kimliğe (Türk/Kürt) Sahip Tek Kişi Olarak, Aynı Yurt Odasında Birlikte Kaldıkları Diğer Sosyal Kimlikten Öğrencilerle Etkileşime Girildiğinde Hissedilen Duygular (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Olumlu	7	14	Türk: Ben rahat hissedirim çünkü ön yargım yok. Ama, onların eğer değişik davranışları olursa, bu davranışlar aynı etnik kökenden olmalarına dayanırsa rahatsız hissedirim. (K-13-T-K)/Ortak dil kullandıktan sonra ortada etnik köken veya millet ilişkisi ortadan kalkar ve ben rahat hissedirim. (K-22-T-E)/ ... Kendimi kötü hissetmezdim yine iyi hissederdim sonuçta onların içinde büyüdüm. Onlar böyle bir ayırım yapmıyor beni yalnız hissettirmezlerdi. (K-29-T-K)/ Eğer ortak bir alan yaratabiliyorsam rahat hissederdim. Daha önceden Kürt kültürüne yakın olduğum için çok sorun olacağını düşünmüyorum. (K-42-T-K)/ Benim açımdan yani sıkıntı olmazdı... Karşılıklı etkileşim sağlıklı olduğu sürece herhangi bir sıkıntının olacağını zannetmiyorum...(K-44-T-E) Kürt: Hiç çekinmezdim hemen projeyi anlatırdım katılıp katılmayacaklarını sorardım. Dediğim gibi Türklerle çok şey paylaştım bu yüzden hiç çekinmem...(K-1-K-E)/ ...Arkadaşlarımla ihm iletişim kurmayı seven birisiyim. Bu yüzden Türk arkadaşlarımla sorunum olmuyor pek. (K-5-K-K)/ Rahat hissederdim. Kimlikleri fazla umrumda olmazdı. Hatta hiç umrumda olmazdı. (K-14-K-K)/ ...Birçok şey yaptık birlikte ve ben bunların hepsinde çok rahattım. İlk tanıştığımız andan şu zamana kadar hiçbir sorunla karşılaşmadım. (K-21-K-K)/ Yurt odasında zaten tek Kürt öğrenci benim diğer arkadaşlarımla gayet iletişim ve etkileşim içerisindeyim ve iyi hissediyorum. (K-43-K-E)/Kendimi yurda ilk gelmiş gibi hissederdim, biraz heyecan olsun ya da faklı duygular, ortak yaşayabilirdim...(K-3-K-E)/ Çok bir şey değişeceğini zannetmiyorum ben yine kendimi olduğu gibi ifade ederdim. Asla aramızda herhangi bir fark görmezdim...(K-6-K-K)/ Sanırım aynı hissederdim benim için bir problem yaratmazdı çünkü arkadaşlarım bana böyle yaklaşmıyor etnik kökenimden insan olarak sevildiğimi hissediyorum. (K-26-K-K)
Olumsuz	14	4	Türk: ...eğer çok ılgır ırkçılarsa kendimi güvende hissetmem...(K-17-T-K)/Farklı hissederdim, ...yabancı hissedebilirdim. (K-19-T-K)/ ...odada bana tek Türk olduğumu hissettirecek davranışlar içerisine girerlerse bu durum benim de onlara yaklaşımıma farklı bir boyuta taşıyabilir. (K-28-T-E)/ Rahat hissetmezdim. ılgır her iki taraf için de söylüyorum bence odalarda Türk-Kürt öğrenci sayısı eşit olmalı, elden geldiğince. Çünkü kültürlerimiz farklı azınlık olabilir ama tek bir rahat edemem. (K-32-T-K)/ Kendimi biraz kötü hissederdim. Dışlanma korkusu yaşayabilirdim. İletişimimde biraz daha çekingen davranırdım. Bu da beni rahatsız ederdi. Çünkü onlar etnik kökene

daha fazla önem verdikleri için kendilerinden farklı olan insanı ayırmaya biraz daha müsaitler. (K-37-T-K)

Kürt: ...hepsi Türk olsaydı kendimi birazcık kötü hissedebilirdim ya da bu kadar rahat olmazdım diye düşünüyorum... (K-8-K-K)/ ...Yalan değil farklı hissederdim... (K-9-K-K)/ İlk başta biraz dışlanmış hissederdim ama ilerde onları tanıdıkça ve kendime yakın hissettikten sonra sorun olmaz bu. (K-12-K-K)/ Başlangıçta belki biraz bu durum ben de kaygı uyandırabilir, azınlıkta olduğum için... (K-36-K-K)/

Türk: Türk arkadaşlarımla olan etkileşimimden daha farklı hissetmezdim. Çünkü onlarla vakit geçirdiğim zaman etnik kökenlerimizin farklı olduğunu unutuyoruz. Benim için herkes gibi eşit oluyorlar. Sadece insan kimliğimle yaklaşıyorum. (K-7-T-K)/ Bazen kendimi yalnız hissettiğim olur sonuçta çoğu vaktimi, onlarla geçiriyorum çoğu zamanımı ama bu benim için büyük bir problem olmaz anlaştığım sürece... (K-11-T-E)/ Pek bir şeyi değiştirmezdi diye düşünüyorum. Arkadaşlık kurabiliyorsam onun Kürt olması ya da Türk olması bir şeyi değiştirmiyor. (K-15-T-K)/ ... dışlamadıkları sürece herhangi bir rahatsızlık duymazdım. (K-27-T-E)/ Yani üçü birlikte Kürtçe falan konuşsalar bir tedirgin olurum yani ne diyorlar falan diye merak ederdim. Ama ortak dili kullandıkları zaman da onlardan rahatsız olmaz normal arkadaşlık ilişkime devam ederdim. (K-31-T-K)/ Onların bana karşı davranışlarında sorun olmadığı sürece ben de bir sorun çıkartmazdım... (K-40-T-K)

Kürt: Kötü hissetmem, fakat insanların kendi ana diliyle konuşabileceği insanların olması insanı mutlu eder. (K-2-K-E)/ Kendimi ne kötü hissederdim ne de herhangi bir şekilde mutlu hissederdim... (K-4-K-K)

Nötr 10 3

Toplam 31 21

Tablo 21’de görüldüğü gibi öğrencilerin farklı sosyal kimlikten kişilerle aynı odada tek kişi olarak kaldıklarında hissettikleri duygular üç ana kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar: “Olumlu”, “olumsuz” ve “nötr”dür. Öğrencilerin söylemleri frekans düzeyinde incelendiğinde, Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerden farklılaştığı görülmektedir. Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtları “olumsuz” (14) ve “nötr” (10) kategorilerinde odaklanırken, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtları “olumlu” (14) kategorisinde odaklanmıştır. Bununla birlikte, her bir kategorideki ifadeler içerik olarak farklılaşmaktadır.

“Olumlu” kategorisinde öne çıkan temalara bakıldığında, Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler, ortak dilin kullanılmasının önemini, geçmişte Kürt sosyal kimliğine sahip kişilerle birlikte zaman geçirmiş olmanın önemini, Kürt kültürüne yakın bir ilişki geçmişinin olmasını, ortak bir faaliyet kurgulayabilmenin önemini, onları tanıyor ve biliyor olmayı ve iletişimin önemini vurgulamışlardır. Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise, benzer biçimde, geçmişte Türk sosyal kimliğine sahip

öğrencilerle ortak deneyimlerin varlığını ve onları tanıyor ve biliyor olmayı, iletişimin önemini, tek Kürt olarak benzeri deneyimleri geçmişte de yaşadıkları için bir şeyin değişmeyeceğini ve Kürt sosyal kimliği yerine, bir üst kimlik ögesi olarak insan üst kimliğinin öne çıkarılmasını vurgulamışlardır.

“Olumsuz” kategorisinde ise, Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler, kendilerini güvensiz, yabancı, rahatsız ve kötü hissedeceklerini, dışlanma korkusu yaşayabileceklerini ve çekingen davranabileceklerini vurgulamışlardır. Benzer biçimde, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise kendilerini kötü, farklı, dışlanmış ve kaygılı hissedebileceklerini vurgulamışlardır. Dolayısıyla, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin, benzer biçimde aynı yurt odasında tek bir kişi olarak farklı sosyal kimlikten kişilerle kalmayı, anlamlı miktarda olumsuz olarak algılamakta oldukları söylenebilir.

“Nötr” kategorisine bakıldığında ise, yine Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler farklı içeriklere vurgu yapmışlardır. Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler, olumlu vakit geçirildiğinde etnik kimliğin unutulduğunu, birbirlerine insan kimliği ile yaklaştıklarını, arkadaşlık kurulabildiği takdirde etnik kimliğin önemini kaybettiğini ve ortak dilin önemini vurgulamışlardır. Benzeri biçimde, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise, aynı odada kendi anadillerini konuşacak bir kişinin daha olmasının önemini vurgulamışlardır.

3.4. GRUPLAR ARASI TUTUM TABLOLARI

Bu bölümde, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken diğer sosyal kimlik grubu üyesi arkadaşını ne ölçüde dürüst, arkadaş canlısı, yardımsever, güvenilir, bencil, kaba, tembel ve saldırgan bulduklarına yönelik sorularla, arkadaşları hakkında düşüncelerine ilişkin veri toplanmıştır.

Tablo 22’de Türk ve Kürt sosyal kimliğine üye öğrencilerin, dış grup üyesi arkadaşlarını ne ölçüde dürüst olduklarına dair düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 22: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “dürüst” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Dürüst değiller	2	3	Türk: Zaman zaman iç tepki çekeceği bir şey yaptıysa küçük yalanlar söylediğine şahit olurum (K-35- T-K)/kendilerini toplumdan biraz ayrı görüyorlar. etnik kökenlerini çok sahipleniyorlar ama kabul görmeme korkusu da var. bu yüzden bazı düşündüklerini çarpıtarak aktardıklarını düşünüyorum. (K-37- T-K)/ Kürt: ...bazen beni üzmemek için dürüstlükten ödün verebilirler diye düşünüyorum. (K-1- K-E)/ Hiçbirinin dürüst olduğunu sanmıyorum iki kişi hariç. Bizzat kendimin tanık olduğu olaylar var. Ama daha sonra bunları inkar ediyorlar. Bence sadece bize değil ailelerine karşı da dürüst değiller. Olduğundan içim farklı gösteriyorlar. Söyledikleriyle davrandıkları birbirlerini tutmuyor. (K-33- K-K)/ ... oda arkadaşlarımdan birinin etnik yapısını saklamasından dolayı dürüst bulmuyorum. Diğer arkadaşımın sosyalist görünüp türk milliyetçiliği söz konusu olduğunda ateşlenmesinden dolayı dürüst bulmuyorum. diğerlerinin ise milliyetçilik söz konusu olduğunda insanlığı göz ardı etmeleri dürüstçe değil. (K-45- K-K)/
Dürüstler	15	17	Türk: Her konuda dürüst olduklarına inanıyorum. Zaten böyle olmasaydı, sağlam bir dostluk kuramazdık. (K-7- T-K)/ ... dürüst olduklarını düşünüyorum bir de yalan söylemenin dışında görüşlerini tam anlamıyla söyleme konusunda da dürüstler. (K-10- T- E)/ çok dürüst olduğunu düşünüyorum. çünkü içindeki dışındaki her şeyi olduğu gibi söyler. yalan söylediğine hiç şahit olmadım. (K-17- T-K)/ Tamamiyle dürüsttür. Sadece bazı konularda fikrini belirtmez. Bu da onun tercihi. (K-18-T-K)/ çok dürüst olduğunu düşünüyorum, içi neyse dışı da o. (K-29- T-K)/ her ölçüde dürüst olduklarını düşünüyorum. aksini gösteren bir olay yaşamadım. (K-34- T- E)/ dürüstlük kişiden kişiye göre değişir. ben onlara dürüst davrandığım sürece onlar da bana bu şekilde davranıyor. samimiyetlerine güvendiğim için dürüstlüklerine de güveniyorum. (K-40- T-K)/ Oldukça, bana dürüst davranıyorlar. Fikirleri neyse onu söylüyorlar diye düşünüyorum. (K- 11-T- E)/ Kürt: İkisi de aslında gayet dürüstler... (K-1- K-E)/ Dürüst olduklarını düşünüyorum ya da ben kötü insanlarla karşılaşmadım (K-2- K-E)/ Daha önce de dediğim gibi ılgı bulduğum arkadaşlıklarda genelde güvenilir bir kişi kabul gördüğümde bana karşı dürüst olmayı yeğlediklerini görüyorum... (K-3- K-E)/Samimiyetlerinden, doğruluklarından şüphe duymadım. (K-4- K-K)/ Arkadaşlarımdan dürüst olduğundan eminim. Zira sohbet ederek insanları daha iyi tanıyorum. (K-16- K-E)/ Gördüğüm en dürüst insanlardan biridir. Bana karşı her zaman çok dürüst oldu. Samimiyetsiz durumuna hiç rastlamadım. Her zaman birbirimize karşı açık olduk. (K-21- K-K)/ Odada birbirimize karşı dürüstüz. Kimsenin yalan söylediğini düşünüyorum. (K-26- K-K)/ Oda arkadaşlarımdan dürüstlüğü konusunda hiç şüphe etmedim. Açıklayacağımız fikirlerimizin odanın dışına çıkmayacağından emin olduğumuz için birbirimizin dürüstlüğünden şüphe etmeyiz. (K-39- K-E)/ Oda arkadaşlarımdan bana karşı çok dürüstler çünkü rahatsız oldukları bir konuyu benimle rahatça

			paylaşabileceklerinin farkındalar. Bu yüzden dürüst olduklarını düşünüyorum. (K-25-K- K)/ fazlasıyla dürüstler yani sadece benle ilgili değil genel olarak beğenmedikleri davranışları falan söylüyorlar çok dürüstler. belki de bu kadar iyi anlaşmamızın nedeni budur birbirimize dürüst olmamız. (K-30- K-K)/ Bugüne kadar bir şey görmedim dürüstlüklerinde hiç kandırmadılar yani. (K-24- K-E)/ Türk: ... dürüstlüğü ırklarıyla ilgisi olmadığını düşünüyorum iki kürt arkadaş da kendi kişiliklerinden dolayı gayet dürüst ve arkadaş canlısı olduğu söylenebilir. (K-28- T-E)/ Dürüst olup olmamasının ırkıyla ilgisi yok. (K-13- T-K) Kürt: ... Bu Kürt ya da Türk olsun arkadaşım ile konuşurken ilk başta biraz güvensiz oluyorum onlara karşı. İlla ki Türk ya da Kürt arkadaşlarım için geçerli değil dürüst olması. Ben onları tanıdıkça onlara güveniyorum. (K-12- K-K)
Üst kimlik	2	1	
			Türk: ... Din konusunda ister istemez dürüst olunuyor. Fakat konu ülke sorunlarına geldiğinde kendi düşünceleri olmayan havadan sudan şeylerle karşıdakini kandırmaya çalışıp, kendi ideolojilerini devam ettirmeyi sürdürüyorlar. (K-44- T-E)/ Kürt: ... Siyasi anlamda çok dürüst olduğunu düşünmüyorum. Buna da olumlu yaklaşım aramızın bozulmaması için yapıldığını düşünüyorum. (K-6- K-K)/ Oda arkadaşım çok inançlı bir insan. Doğruluk dürüstlük gibi şeylere çok önem verir. Ki davranışlarında da ben görüyorum bunu. Bu yüzden fazlasıyla dürüst olduğunu düşünüyorum. (K-8- K-K)/ siyasi konularda çekimser davranıyorlar, onun dışında dürüst olduklarını düşünüyorum. (K-43-K- E)/
Din ve siyaset	1	3	
Toplam	20	24	

Tablo 22’de görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin birbirlerini ne ölçüde dürüst gördüklerine ilişkin algıları dört kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar; “dürüst değiller”, “dürüstler”, “üst kimlik” ve “din ve siyaset” kategorileridir.

Hem Türk (2 kişi) hem de Kürt (3 kişi) öğrencilerin çok azı diğer gruptan yurt oda arkadaşının dürüst olmadığına ilişkin görüş belirtmiştir. Buna karşın önemli sayıda hem Türk (15 kişi) hem de Kürt (17 kişi) öğrenci diğer sosyal kimliğe sahip oda arkadaşlarının dürüst olduklarına ilişkin çarpıcı ifadelerde bulunmuşlardır. Öğrencilerin birbirlerinin dürüstlüklerine ilişkin öne çıkardıkları temalar ise şunlardır: Yalan söylememe, görüşlerini tam anlamıyla söyleme, içinin ve dışının bir olması, samimi davranma, doğru davranma, sır tutma, rahatsızlıklarını rahatça paylaşma vb. Bununla birlikte yine sınırlı sayıda hem Türk (2) hem de Kürt (1) öğrenci “üst kimliği” öne çıkaracak ifadelerde bulunmuşlardır. Örneğin, dürüstlüğün ırkla diğer bir ifade ile etnik kimlik ile ilgisinin olmadığı belirtilmiştir. Benzer şekilde yine sınırlı sayıda Türk (1) ve Kürt (3) öğrenci “din” ve “siyaset” kategorisinde çarpıcı ifadelerde

bulunmuşlardır. Bu kategoride diyaloglarda konu siyasi konulara döndüğünde öğrencilerin birbirlerinin dürüstlüklerine ilişkin algılarının olumsuzlaşmaya ve temasın içeriğinin olumludan olumsuza dönüştüğüne ilişkin ifadeler yer almaktadır. Bu nedenle farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasındaki etkileşimlerde konunun hem birleştirici hem de ayrıştırıcı olabilmesi açısından etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 23'te Türk ve Kürt sosyal kimliğine üye öğrencilerin, dış grup üyesi oda arkadaşlarını ne ölçüde arkadaş canlısı bulduklarına dair düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 23: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “arkadaş canlısı” bulduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Arkadaş canlısı değil	2	2	Türk: Arkadaş canlısı değil, ilişki kurabilmek için çabalayan taraf hep biz olduk.... (K-18- T-K)/ ...diğeri tam tersi soğuk nevale. (K-42- T-K) Kürt: fazla arkadaşları olmadığı için arkadaş canlısı olmadıklarını düşünüyorum. (K-45- K-K)/ diğeri hiç arkadaş canlısı değil arkadaş bile değil. (K-23- K-E)
Arkadaş canlısı	17	16	Türk: Bu kişilik özelliklerini farklılığa rağmen odada samimi bir arkadaş ortamı olduğunu düşünüyorum. (K-10- T-E)/ Bana karşı arkadaşça davranıyorlar. Diğer ilişkileri nasıldır bilemem. (K-11- T-E)/ Samimiyet, yani samimiysek arkadaş canlısı olabiliyorlar. ... (K-15- T-K)/ yakın bir arkadaşım olduğu için bana karşı arkadaş canlısı olduğunu düşünürüm. (K-22- T-E)/ Gayet sıcakkanlı biri insanlarla kolay iletişime geçebiliyor. (K-31- T-K)/ Benden daha çok arkadaş canlısı olduklarını düşünüyorum, pek çekinmeden çoğu ortama uyum sağlayabiliyorlar. (K-7- T-K)/ Fazla arkadaş canlısı olduğunu düşünüyorum ve yalnızlığı hiç sevmemesi bunun bir sebebi olabilir. (K-35- T-K)/ Kürt: Bana karşı yeterince arkadaş canlısı olduklarını düşünüyorum bunu bana karşı olan samimiyetlerinden anlayabiliyorum. (K-5- K-K)/ Arkadaşlarımla sıcakkanlı ve arkadaş canlısı olduklarını düşünüyorum. bunun nedeni konuşurken veya sohbet ederken samimi olduklarını olmalarının nedenidir. (K-16- K-E)/ Beklediğimden daha arkadaş canlısı çıktı oda arkadaşlarım. Her konuda paylaşımcı ve destekleyiciler ve ortamdan dışlanmış hissetmememi sağlıyorlar. Bu yüzden de minnettarım. (K-25- K-K)/ Çok sıcakkanlı sohbet etmeyi seviyor ve birlikte çok fazla vakit geçirdiğimiz için onunla fazlasıyla arkadaş canlısı olduğunu düşünüyorum. (K-8- K-K)/ çok fazla arkadaş canlısılar bence. ya ikisi de sohbet etmeyi sosyal olmayı ve çevrelerinde fazla insan olmasını seven uyumlu insanlar. (K-14- K-K)/ Benim şansımın sınırım şu anda odada kaldığım iki arkadaş da çok arkadaş canlısı dışadönük yalnız kalmaktan hoşlanmayan benim gibi insanlar. (K-26- K-K)/ İkisi de çok iyi düzeyde arkadaş canlısılar. Sıcakkanlılar, iyi kızlar. Ne kadar çatışsak da zaten tamamen anlaşabilseydik sorun olurdu. (K-36- K-K)/

Yardımsaver	2	1	Türk: Gayet arkadaş canlısı davranıyor. Çünkü herhangi bir istek veya ricada bulunduğumda şu ana kadar geri çevirdiğini görmedim. Onun dışında kendi eşyaları vs bizlerle paylaşmaktan hiç çekinmiyor. (K-27- T-E)/ Çok arkadaş canlısı. Benim için çok şey yaptı. Yardım etti, harika bir insandır. (K-19- T-K)/ Kürt: Gerek espri yapmalarıyla, gerek ikramda bulunmalarıyla, gerekse de samimi davranışlarıyla arkadaş canlısı olduklarını düşünüyorum. (K-41- K-E)
Kendi sosyal kimliğine dönükler	3	1	Türk: İyi arkadaş edinmekten hoşlanıyorlar ama tercihleri kendileriyle aynı etnik kökene sahip kişilerden yana. buna rağmen gayet samimi tavırlar sergiliyorlar. (K-37- T-K)/ Bizim bulunduğumuz ortamda çok sıcakkanlılar ama okul ortamında sadece Kürtlerle arkadaşlık kuruyor bir tanesi. (K-38-T-K)/ Gayet arkadaş canlısılar ama kendi aralarında daha samimiler bunu da göz ardı edemeyiz. (K-32- T-K)/ Kürt: Kürtler kadar olmasa da arkadaş canlısılar. En azından büyük tartışmalar yaşamadık büyük sorunlarımız olmadı. (K-9- K-K)/ Türk: Aslında her şey çıkar ilişkisine bağlı, istisnalar illa ki var bunu illa Kürtlerle sınırlandırmak maalesef ki yanlış, sonuçta Türk ırkından olan insanlar da çıkarıcı işlerine geldiği gibi davranan kişiler. (K-44- T-E)/
Üst Kimlik	1	2	Kürt: Bu bir nevi insanların huyuyla ilgili bence. Arkadaş canlısı olması hani onun Kürt ya da Türk olmasıyla ilgili değil. İnsanlarla samimi olmak isteyen ya da arkadaş olmak isteyen her zaman arkadaş oluyor. Bu kadar. (K-12- K-K)/ Sıcakkanlı ve soğukkanlı arkadaşlarımız da var. Ama bunun etnik kimlikle bir alakası yok. Bu durum tamamen arkadaşlarımızın yapısıyla alakalı. (K-39- K-E)/
Arkadaşlık zamanla geliyor	2	2	Türk: İyi, başta biraz utangaçtı oda arkadaşım zaman geçirdikçe çok arkadaş canlısı bir insan olduğunu gördüm. Sadece yeni tanıştığı insanlara karşı biraz soğuk davranıyor. Zaman geçirdikçe ısınıyor. (K-20- T-K)/ ikisi de farklı bölgelerden geldikleri için urfalı arkadaş daha cana yakın daha kolay iletişim kurulabilir bir yapıya sahipken diğer ağırlı arkadaşla şu an olduğumuz düzeye gelmem daha uzun sürdü. bunun sebebi de inanıyorum ki onun yetiştiği ortamda daha az bir nüfusun olması. (K-28- T-E)/ Kürt: bu geçirdiğimiz vakitle alakalı olabiliyor. 3 sene beraber kaldığım arkadaşla bu sene aynı odayı paylaştığım arkadaş arasında tabi ki fark oluyor. (K-43- K-E)/ İlk başta bir tedirginlik mi desem soğukluk mu desem var arada ama zaman geçtikçe fazlasıyla samimi oluyoruz olduk. (k-6- k-k)
Toplam	27	24	

Tablo 23'te görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin birbirlerini ne ölçüde arkadaş canlısı olarak gördüklerine ilişkin algıları beş kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar; “arkadaş canlısı değiller”, “arkadaş canlısı”, “kendi sosyal kimliğine dönükler”, “üst kimlik” ve “arkadaşlık zamanla geliyor” kategorileridir.

Çok az sayıda Türk (2) ve Kürt (2) sosyal kimliklerine sahip öğrenci dış grup üyesi arkadaşlarının arkadaş canlısı olmadığını belirtmişlerdir. Buna karşın çok sayıda

Türk (19) ve Kürt (17) öğrenci ise diğer grup üyesi arkadaşlarının arkadaş canlısı olduklarını söylemişlerdir. Burada dikkat çeken konu ise öğrencilerin dış grup üyesi arkadaşlarına ilişkin vurguladıkları temalardır. Öne çıkan temalar ise, diğer grup üyesinin samimi, sıcakkanlı, kolay iletişime geçen, destekleyici, yardımsever ve minnettarlık duyulan kişiler olduğunu belirtmişlerdir.

Bununla birlikte az sayıda Türk (3) ve Kürt (1) öğrenci birbirlerinin kendi sosyal kimliklerine daha dönük davrandıklarını da vurgulamışlardır. Özellikle Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin, Kürt öğrencilerin arkadaş canlısı olmalarına karşın kendi iç gruplarına ayrı bir özen gösterdiklerini belirtmişlerdir. Benzer şekilde Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencide Türk öğrencilerin arkadaş canlısı olmalarına karşın, kendi iç grup üyesi Kürt arkadaşlarının daha bir özel olduğunu vurgulamışlardır.

Farklı olarak az sayıda Türk (1) ve Kürt (2) öğrenci sosyal kimliklerin ötesine geçerek, arkadaş canlısı olmanın Türk ya da Kürt olmakla ilgili olmadığını belirtmişlerdir. Sosyal kimlik yerine kişisel çıkarlar ve kişisel mizaç öne çıkarılmıştır.

Benzer şekilde az sayıda Türk (2) ve Kürt (2) öğrenci, ilişkilerin zamanla olumlu yönde dönüştüğünü belirtmişlerdir. Başlangıçta olumsuz olan ilişkilerin birlikte yapılan faaliyetlerin niceliği ve niteliği arttıkça, ilişkilerin geliştiği ve daha arkadaş canlısı olduklarını vurgulamışlardır.

Tablo 24’te Türk ve Kürt sosyal kimliğine üye öğrencilerin, dış grup üyesi oda arkadaşlarının ne ölçüde yardımsevere olduklarına dair düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 24: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “yardımsever” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Pek yardımsever degiller	2	3	Türk: Yardımsever davranıyorlar ama aşırı bir ılgı fayda sağlayan bir arkadaşlık ilişkileri yok. ... (K-11- T-E)/ Sevdiği insanlara fazla yardımsever, ama sevmedikleri pek umrunda olmaz. (K-35- T-K)/ Kürt: Yabancılar karşı muhtaç durumda olanlara değil de başka odalardan gelip bir şey isteyenlere karşı daha olumsuz ve mesafeli. (K-6- K-K)/ manevi olarak çok yardımcı ama maddi olarak çok yardımcı olduklarını söylemicem. Maneviyat daha önemli tabi ki de ancak Kürtlerin daha centilmen ve cömert olduklarını düşünüyorum. En azından karşıma çıkan Kürtlerin. (K-9-K-K)

			Türk: Büyük ölçüde hiç çekinmeden yardım ihtiyacım olduğu zaman yardım isteyeceğim ilk kişiler. (K-7- T-K)/ ... neye ihtiyacımız olsa elinden geleni yapıyor. Muhabbeti olmayanlarla bile. (K-18- T-K)/ benim derdime ortak olduğu için benim gözümde yardımcıdır. bana karşı yardımcıdır. (K-22-T- E)/ bu konuda ikisi de takdir ettiğim insanlar çünkü yapabilecekleri bir şey istendiğinde ikisinden de olumsuz cevap duymadım. (K-28- T-E)/ bana elimden geldiği kadar gücü yettiği kadar yardım ediyor. Maddi manevi esirgemiyor (K-29- T-K)/ Ortalamanın biraz üzerinde yardımsever olduklarını düşünüyorum. Genellikle kalabalık ailelerden gelip yokluğu bildikleri için paylaşmanın değerini biliyorlar. (K-42- T-K)/ Çok yardımsever, deli gibi yardımsever. Hani kendinden bir şeyleri vermeyi devamlı istiyor. Bir sorunum olduğunda çözene kadar yanımda bulunuyor. Ama bu Kürtlükle mi alakalı onu bilemem. (K-19- T-K)/ Çok yardımsever bir sıkıntım olduğunda elinden geleni yapar. Hasta olduğumda ilgilenir (K-20- T-K)
Yardımseverler	17	20	Kürt: Ufak tefek yardım istediğim zaman hiçbir zaman reddedilmedim. İhm yurt hayatından zaten herkes herkesten bir şeyler istiyor ve çoğunlukla da bu istekler reddedilmiyor. Mümkün mertebe yardım edilmeye çalışılıyor. Türk arkadaşım da gayet yardımsever. (K-4-K-K)/ Her insanda olması gerektiği kadar yardımsever olduklarını düşünüyorum. Ne çok ne az ama odada ellerinden geldiğince yardımsever olmaya çalışıyorlar. (K-5- K-K)/ yardımsever insanlar zorda insan gördüklerinde ya da yaralı bir köpek gördüklerinde ya da ben onlardan bir yardım istediğimde ellerinden geleni yapmaya çalışırlar. (K-14- K-K)/ ... yardımseverler canım. Sağ olsunlar her işe koşarlar. (K-45- K-K)/ Çok fazla yardımsever olabileceğini düşünüyorum. Öyle olmasalardı tüm kötü zamanlarımda veya yardıma ihtiyacım olduğu zamanlarda yanımda olmaz yardım etmeye çalışmazlardı. (K-8- K-K)/ Bana karşı ve gözlemlerime göre diğer arkadaşlarına karşı her zaman yardımsever elinden geldiği ölçüde insanlara yardım eder. Hatta çoğu zaman o insanı tanıyıp tanımaması önemli değildir. (K-21- K-K)/ İkisi de çok yardımsever. Ben İstanbul da yaşarken yardımsever olmanın her zaman iyi bir şey olduğunu düşünmezdim güvenlik açısından. Burada koşulsuz olarak hepimiz birbirimize yardım ediyoruz her türlü konuda. (K-26- K-K)/ çok fazla yardımseverler bu konuda haklarını yiyemem. yani zor durumda olsam hangi koşulda olurlarsa olsunlar geleceklerini biliyorum, yardım edeceklerini biliyorum. (K-30-K-K)/ Çok yardımseverlerdir, paylaşımcıdır, istemek yeterli. (K-36- K-K)
Üst kimlik/ kişilik	2	2	Türk: Bazı Türk arkadaşlardan daha yardımseverler. Yardıma ihtiyaç birini gördüklerinde Türklük Kürtlük ayrımı kesinlikle yapmıyorlar. (K-37- T-K) Kürt: Yardımsever insanlar ellerinden geleni yaparlar, tabi bu insandan insana değişir. Her Türk her Kürt böyle diye bir şey yok (K-2- K-E)/ Etnik kimlik ıg ya da arkadaş canlısı olmalarıyla alakası yok, bu durumun odadaki herhangi birinin bir şeye ihtiyacı olduğunda diğer arkadaşlarımız olarak elimizden geldiğince yardım ederiz. (K-39- K-E)/
Toplam	21	25	

Tablo 24’te görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin birbirlerini ne ölçüde yardımsever olarak gördüklerine ilişkin algıları 3 kategorinin

etrafında gruplanmıştır. Bunlar; “pek yardımsever değiller”, “yardımseverler” ve “üst kimlik” kategorileridir.

Türk (2 kişi) ve Kürt (3 kişi) sosyal kimliklere sahip öğrencilerin sadece çok azı odalarını paylaştıkları diğer sosyal kimliğe sahip öğrencilerin yardımsever olmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak önemli bir kısmı (17 Türk ve 20 Kürt öğrenci) odalarını paylaştıkları diğer sosyal kimliğe sahip öğrencilerin yardımsever olduklarını ifade etmişlerdir. Öğrencileri diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşları için oldukça çarpıcı ifadelerle yer vermişlerdir. Örneğin, yardım isteyeceğim ilk kişiler, gücü yettiği kadar, ortalamanın biraz üzerinde, deli gibi yardımsever, gayet yardımsever, elinden geleni yapmaya çalışır, her işe koşar ve istemek yeterlidir gibi samimi ifadeler belirtilmiştir.

Bu ifadelerden farklı olarak az sayıda Türk (2 kişi) ve Kürt (2 kişi) öğrenci, üst kimliği öne çıkarmıştır. Yardımseverlik ile Türk ya da Kürt olmanın diğer bir ifade ile sosyal kimliğin ilgisi olmadığını vurgulamışlardır. İnsan olarak gereksinimi olmanın yeterli bir koşul olduğu vurgulanmıştır

Tablo 25’te Türk ve Kürt sosyal kimliğine üye öğrencilerin, dış grup üyesi oda arkadaşlarını ne ölçüde güvenilir olduklarına dair düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 25: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “güvenilir” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Güvenilir değiller	3	5	Türk: Güven konusunda kendim problem yaşıyorum insanlara güvenmem. Ona da güvenmiyorum doğal olarak. (K-19- T-K)/ sonuçta bunların hepsi benim yeni tanıdığım insanlar illa ki bir güven problemi oluyor. Ama bunun etnik kökenle bir ilgisi yok. (K-37- T-K) Kürt: ...çok fazla güvenmiyorum çok rahat yalan söyleyebildiğini düşünüyorum. (K-6- K-K)/ Açıkçası Kürtlere daha çok güveniyorum bana daha yakın geliyorlar. Güven konusunda Türklerden zaman zaman şikayetçiyim. (K-9- K-K)/ Kendi tarafımdaki arkadaşlarımı saymazsak diğer 3 arkadaşımın pek de güvenilir olduklarını düşünmüyorum. Çünkü paylaştığın an hemen arkandan konuşuyorlar. Çünkü bunu bizzat kendim duydum. (K-33- K-K)/
Güvenilirler	17	15	Türk: Tamamıyla güvenilir olduklarını düşünüyorum... (K-7- T-K)/ Güvenilir insanlar olduklarını düşünüyorum. Beraber zaman geçirdikçe beraber bir şeyler yaptıkça ve konuşmalarından az çok anlaşılabilir... (K-10- T-E)/ aynı oda altında birbirimize sahip çıkmamız gerektiğinden dolayı kendimi ona karşı güvende hissedirim. (K-22- T-E)/ her ölçüde güvenilir olduklarını

düşünüyorum. bu konuda en ufak bir problem yaşamadım (K-34- T-E)/ Güvenilir olduğunu düşünüyorum, çünkü bunu sarsacak hiçbir şey yapmadı yanında rahat konuşabiliyorum. (K-35- T-K)/ Yeterince güvenilir olduklarını düşünüyorum. Özellikle bir tanesine çok güveniyorum, onunla her şeyi rahatça paylaşabiliyorum. (K-38- T-K)/ Genel güvenirim. Hatta bu yüzden her biri odadaki kişisel dolaplarını kilitleyip dışarı çıkarken ben kilitlemem. Bir şeye ihtiyaçları olduğunda çekinmeden almalarını söylerim (K-44- T-E)/ Ortak konularda oldukça güvenilir. Henüz kişisel fikirler içeren konularda da bir sorun görmedim. (K-18- T-K)/ ya çok güveniyorum. Bunu Kürt-Türk diye ayırmak istemiyorum ama Kürt arkadaşlara daha çok güveniyorum diyebilirim. (K-29- T-K)/

Kürt: Birbirimizi iki yıldır tanıdığımız için ve birbirimizi sevdiğimiz için fazlasıyla güveniyoruz birbirimize. (K-8- K-K)/ Güvenilir olduklarını düşünüyorum. Tanıdığım kadarıyla. (K-5- K-K)/ Tanıdığım kadarıyla güvenilir olduklarını düşünüyorum. Çünkü daha önce güvenimi sarsacak bir söz ve fiilde bulunmadılar. (K-16- K-E)/ İlg o hence güvenilir bana göre daha doğrusu. Bir sorunum olduğunda birçok kişiden önce onla konuşurum. bu da ona güvendiğim bir göstergesi. (K-21- K-K)/ Valla şu ana kadar güvendim hepsine güven konusunda bir sıkıntı yaşamadık. Karşılıklı hem onların bana güvendiği konular oldu hem benim onlara. (K-24- K-E)/ Şimdiye kadar karşılıklı olarak birçok sırrımızı paylaştık ve hayal kırıklığına uğratmadılar o yüzden güvenebileceğim insanlar olduklarının farkındayım. (K-25- K-K)/ Güvenilirler. İkisinin de öyle bir güvenilmeyen tarafı sebebim yok güvenmemek için. (K-26- K-K)/ İkisi de çok güvenilir insanlar. Eskisi de bir bakıma güvenilir sayılırdı. Ona anlattığım şeyleri kimseye söylemezdi fakat, anlattıklarım üzerinden beni sinirlendirebilirdi. (K-1- K-E)/

Toplam	20	20
--------	----	----

Tablo 25’te görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin birbirlerini ne ölçüde güvenilir olarak gördüklerine ilişkin algıları 2 kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar; “güvenilir değiller” ve “güvenilirler” kategorileridir.

Tablo 25’te görüldüğü gibi Türk (3 kişi) ve Kürt (5 kişi) sosyal kimliklere sahip öğrencilerin çok azı odalarını paylaştıkları diğer sosyal kimliğe sahip öğrencilerin güvenilir olmadıklarını ifade etmişlerdir. Buna karşın, öğrencilerin önemli bir kısmı (17 Türk ve 15 Kürt öğrenci) odalarını paylaştıkları diğer sosyal kimliğe sahip öğrencilerin güvenilir olduklarını vurgulamışlardır. Bu duygularını belirtmek için de oldukça çarpıcı ifadelerle yer vermişlerdir. Örneğin, “beraber zaman geçirdikçe, beraber bir şey yaptıkça konuşmalarından anlaşılıyor, güvende hissedirim, yanında rahat konuşabiliyorum, her şeyi rahatça paylaşabiliyorum, bunu Türk-Kürt diye ayırmak istemiyorum, güven konusunda bir sıkıntı yok, birçok sırrımızı paylaştık ve hayal kırıklığına uğratmadılar” gibi ifadeler belirtilmiştir. Bu ifadelerden de anlaşıldığı gibi sosyal kimlik farkı gözetmeksizin hem Türk hem de Kürt sosyal

kimliğe sahip öğrenciler aynı yurt odasını paylaşırken ve birlikte yaşarken birbirlerine karşı güven duygusu geliştirdikleri söylenebilir.

Tablo 26’da Türk ve Kürt sosyal kimliğine üye öğrencilerin, dış grup üyesi oda arkadaşlarının ne ölçüde bencil olduklarına dair düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 26: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “bencil” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Bencil değiller	14	13	Türk: Bencil olduklarını düşünmüyorum. Elimizde ne varsa hep beraber kullanıyoruz...(K-11- T-E)/ Bencil değil, aksine oldukça paylaşımcı kendinden çok başkalarını düşünen bir insan. (K-18-T-K)/ Bencil olduğumu düşünmüyorum. Çünkü şu ana kadar hep yardımsever davrandı. Hiçbir zaman bizi dışlamadı. (K-27- T-E) / bencil olduklarını düşünmüyorum çok paylaşımcılar tam tersi yattığı yatağa kadar paylaşıyor benimle. (K-29- T-K) / Bencil olduklarını kesinlikle düşünmüyorum. Hiç böyle şey olmadılar, ben odaklı olmadılar yani. (K-38- T-K)/ Kürt: Bencil değiller. Ortaklaşa bir alanda yaşıyoruz ve gerektiğinde hepimiz kendimizden taviz verebiliyoruz. (K-1- k-e)/ Bencil olduklarını düşünmüyorum. Tabi bu benim karşılaştığım insanlara bağlı (K-2- k-e)/ Birçok konuda bencil davranmadığını düşünüyorum, genelde fark etmez, sen nasıl istersen tarzında cümleler kurar dışa vurulmuş bir bencilliğini görmedim. (K-6- k-K)/ Bence bencil bir insan değil. 6 yıl yurttta kaldım ve çok fazla bencil bir insan gördüm bencil insanlara tahammül edemem ve ister istemez saygım azalır. Bencil olmadığı için aramızda bir problem olmadı. (K-21- K-K)/ Sonuçta ortak yaşam alanı paylaşıyoruz onlar da haklı olarak başkasından önce kendilerini düşünüyorlar ama bunun dışında bencil olduklarını düşünmüyorum. (K-25- K-K)/ aslında şu ana kadar hiç bencilliklerini görmedim, hatta kıyaslama yapılacaksa onlar değil ben bencilim bence. (K-30- K-K)/ Samimi bir ortamımız var. Çok özel kıyafetlerimiz dışında kıyafetlerimizi dahi birbirimizle paylaştığımız için bencillik gibi bir problem olmadı. (K-39- K-E)/ yani odada uyku saatlerinde ışığın açık tutulup veya kapatılması gürültü ortamının olmaması durumlarından dolayı en azından o ortam için bencil davranmadıklarını söyleyebilirim. (K-43- K-E) /
Benciller	6	5	Türk: diğer arkadaşlardan daha bencil bir yapıda olduklarını düşünüyorum. (K-28- T-E) / Fazla bencil olduğumu düşünüyorum ama ben bütün insanların özünde bencil olduğunun farkındayım. Ama bu toplu yaşamayı biraz zorlaştıran bir şey. (K-35- T-K)/ biraz bencil olabilir, bazen iç çok ilgi bekliyor. bu kadar. (K-17- T-K)/ Bu belki bir ihtimal para yönünden veya aldıkları yiyecekleri paylaşmama durumu olabilir. Ayrıca odada alınan kararlara ara sıra uymayıp kendi çıkarına göre hareket eden bireyler de var. (K-44- T-E) Kürt: Maddiyat konusunda benciller bence mesela örnek veriyim ortak bir şey alacağımızda Kürtler daha iyi destek veriyorlar. Bir yere gideceğimiz zaman Kürtler daha istekli ve aktif oluyorlar. Bu

konularda Türkler daha soğukkanlı bence.(K-9- K-K) / ooo çok fazla, kendileri her zaman her şeyden önce geliyor. Başkası için kendilerinden feragat ettiklerini çok görmedim. Genelde menfaatleri doğrultusunda hareket ediyorlar ve menfaatlerini korumaya çok açıklar. (K-14- K-K)/ Evet kesinlikle benciller. Yurdun toplumsal bir alan olarak diğer insanların da yaşadığının ve onlara saygı gösterilmesinin farkında olmaları gerekiyordu. Yani ortak kullanım alanları düzgün ve temiz bir şekilde kullanılmalı. (K-33- K-K)/ Yine bunun için çok şey diyemem ama ıg yaşadığımız bir olaydan yola çıkarak bencillik sergilediğini söyleyebilirim. Üstelik yapabileceği farklı alternatifleri varken. O davranışı sergilemesi bencilliğin bir göstergesiydi bence. (K-36- K-K)/ Bazen eşya alıp vermede bencillik olduğunu gözlemledim. (K-41- K-E) /

Toplam	20	18
--------	----	----

Tablo 26’da görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin birbirlerini ne ölçüde bencil olarak gördüklerine ilişkin algıları 2 kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar; “bencil değiller” ve “benciller” kategorileridir.

Tablo 26’da görüldüğü gibi Türk (6 kişi) ve Kürt (5 kişi) sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin neredeyse %25’i odalarını paylaştıkları diğer sosyal kimliğe sahip öğrencilerin bencil olduklarını ifade etmişlerdir. Farklı olarak, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler, dış-grup üyesi oda arkadaşlarının bencil olduğunu ifade ederken, aynı zamanda iç grup üyesi Kürt arkadaşlarının ise, daha dayanışmacı, daha istekli, daha destek veren gibi ifadelerle vurgulamışlardır.

Türk (14 kişi) ve Kürt (13 kişi) sosyal kimliğine sahip öğrenciler odalarını paylaştıkları diğer sosyal kimliğe sahip arkadaşlarının bencil olmadıklarını vurgulamışlardır. Bu oran neredeyse tüm öğrencilerin %75’idir. Öğrenciler görüşlerini ifade ederken, diğer grubun üyesi oda arkadaşları için oldukça çarpıcı ifadelerde bulunmuşlardır. Örneğin, “elimizde ne varsa beraber kullanıyoruz, paylaşımcı, yardımsever, bencilliğini görmedim, aramızda problem olmadı, bencil olduklarını düşünmüyorum, kıyafetlerimizi dahi birbirimizle paylaşıyoruz” gibi yardımseverliği, paylaşımı ve bütünleşmeyi öne çıkaran vurgularda bulunmuşlardır.

Tablo 27’de Türk ve Kürt sosyal kimliğine üye öğrencilerin, dış grup üyesi oda arkadaşlarını ne ölçüde kaba bulduklarına dair düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 27: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “kaba” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Düşünceler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Kaba değiller	14	14	Türk: Bana karşı kaba değil. (K-31- T-K)/ Kaba olduklarını düşünmüyorum... (K-11- T-E)/ Olumlu söylem: Kaba olduklarını düşünmüyorum. Gerçekten ince düşünceli ve temiz kalpli olduklarını düşünüyorum. (K-7- t-K)/ Kaba olduğunu düşünmüyorum çünkü muhabbet ettiğimizde hep ılımlı bir dil kullanıyor. Durduk yere bir musibet çıkarma gibi bir amacı olduğunu düşünmüyorum. Zaten şu ana kadar da olmadı. (K-27- T-E) / kaba değiller, saygı duyuyorlar, anlayışlı karşılıyorlar. İnsancıl yaklaşıyorlar. (K-29- T-K) / şu ana kadar bana karşı hiçbir kabalıklarını görmedim olabildiğince iyi davranmaya çalışıyorlar. (K-40- T-K) / Ön yargı: Kaba değil. Ama okulda kaba olduğunu düşündüğüm insanlar genelde doğu kökenli oluyor bu da şiveyle ilgili bir durum galiba. (K-13- T-K) / Kişisel özellikler: Kaba olduğunu düşünmüyorum. Hatta yanlış bir şey gördüğünde iğm onu dile getirmez. Surat asar ve buradan bir şeylerin yanlış olduğunu anlayabiliriz. (K-20- T-K)/ herhangi bir kaba davranışını görmedim ama bazen ruh haline göre insanlar küçük de olsa kötü bir şey yapabilirler. (K-22- T-E)/ Kaba olduklarını düşünmüyorum. Sadece çok sinirliler, sinirlenince gözleri bir şey görmüyor. (K-38- T-K) / Kürt: Biz hiç birbirimize karşı kaba değiliz. (K-26- K-K)/ oda arkadaşlarımdan hiçbiri kaba değil. Belki de aralarında en kaba olan kişi benimdir. (K-43-K- E)/ Kaba bir insan değil. Kaba bir insanla günlük hayat çekilmez olabiliyor. Kaba bir insan olsaydı 2. Yıl onla aynı odada kalmak istemezdim.(K-21- K-K)/ Olumlu söylem: Kaba değiller, yani dediğim gibi benim karşılaştığım insanlar ya da ben şanslıyım (K-2- k-e) /İhm hiçbir kaba davranışını görmedim bu zamana kadar zaten karakteri itibariyle insanları kıran biri değil bana karşı da başkalarına karşı da kabaca davranmadı. (K-4- k-K)/ hiç, hiç kaba olduklarını düşünmüyorum. Aksine çok nazik ve çok nazik insanlar. Bir söz söylemeden önce düşünüyorlar fazlasıyla ama hiç kaba olduklarını düşünmüyorum. (K-30-K-K)/ Kişisel özellikler: Beni alındırtacak, alınmama neden olacak bir kabalıkları yok. Ama odada fazla rahat olduğumuz için bazen kibarlıktan çok uzaklaşabiliyorlar. (K-14- K-K)/ Kaba değiller ya böyle vardır ya çıkırdırdım çocuklar olur nazik, hep öyleler ama bu bana yapay geliyor. Doğal davranmıyorlar kendilerinden farklı bir şekilde davranıyorlar. Görünüşte anlaşılabilir insanlar oldukları poz veriyorlar ya da öyle göstermeye çalışıyorlar. Bilmiyorum belki de bana öyle geliyor. (K-33- K-K)/ Türk: Kişisel özellikler: Az önce söylediğim gibi birazcık dikkatsizlikler. Aynı yaşam alanını paylaştıklarını insanlara karşı birazcık daha dikkatli davranmaları gerektiğini düşünüyorum. Ama bu dikkat onlar da fazla olmuyor. (K-37- T-K)/ Tartışmalar da bazen kabalık oluyor. Ayrıca ağızlardan küfür eksik olmuyor. Bu durum canımı sıkıyor. (K-44- T-E)/ Yemek yerken çok kaba, yapma diyorum yapıyor. (K-19- T-K)/biraz kaba olabilir, çünkü insanları sert eleştiriyor.(K-17- T-K) Kültürel kategoriler: Kaba demeyelim de alışılmış nezaket kurallarının birazcık dışında diyelim. Bu sadece Kürt olan arkadaş değil büyüdüğü ortam farklı olan
Kabalar	8	7	

Türk arkadaşlarım için de geçerli. (K-18- T-K)/ belki yetiştirilme tarzları gereği zaman zaman bazı olaylar karşısında türk kökenli arkadaşlara kıyasladığımız zaman daha kaba tepkilerde bulunduklarını söyleyebilirim. (K-28-T- E)/

Kürt:

Kişisel özellikler: Kaba oldukları durumlar oluyor bazen ya bunun da bencillikten kaynaklanan bir şey olduğunu düşünüyorum. (K-24- K-E) / Kabalık anlayışım farklılık gösterebilir, bir başkasına göre bazen benim düşünemediğim incelikleri sergilerken bazen ise yapılması gereken bariz davranışları yapmaması gariplik uyandırmıyor değil. (K-36- K-K)/ bir tane karadenizli dışında, karadenizli çok kaba, sinirli biri, erkek gibi, genellikle idare ederler. (K-45- K-K) /

Görüş farklılığı: Kaba oldukları konular var tabi ki bunlar daha önce verdiğim cevaplarda dediğim gibi senin savunduğun fikirlere oldukça kaba yaklaşabiliyorlar veya odadaki herhangi küçük bir sıkıntıdan dolayı az da olsa kabalık görülebilir. (K-3- k-e)/Bazen düşüncelerinde kaba olduğunu gördüm. Toplu yaşam sahası olan odamızda yapılmaması gereken davranışlar sergilediğini gördüm. (K-41- K-E)/

Toplam	22	21
--------	----	----

Tablo 27’de görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin birbirlerini ne ölçüde kaba olarak gördüklerine ilişkin algıları 2 kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar; “kaba değiller” ve “kabalar” kategorileridir.

Türk (8) ve Kürt (7) sosyal kimlikliğine sahip öğrencilerin neredeyse %30’u karşılıklı birbirlerini kaba olarak gördükleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin birbirlerini ne ölçüde “kaba”algıladıklarına yönelik ifadelerinde öne çıkardıkları temalar ise, “dikkatsizler, ağızlarından küfür eksik olmuyor, alışılmış nezaket kuralların biraz dışında, senin savunduğun fikirlere oldukça kaba yaklaşıyorlar” gibi daha çok kişisel sosyal beceriler ve yeterlikler üzerinden belirtilen görüşlerdir.

Farklı olarak, farklı sosyal kimliğe sahip öğrencilerin (14 Türk ve 14 Kürt) neredeyse %70’e yakını birbirlerini kaba olarak algılamadıklarını ifade etmişlerdir. Türk ve Kürt öğrencilerin birbirlerine ilişkin ifade ettikleri olumlu cümlelere bakıldığında öne çıkan temalar şunlardır:

“İnce düşünceli ve temiz kalpli, ılımlı bir dil kullanıyor; saygı duyuyorlar (K-7- t-K); anlayışlı karşılıyorlar, insancıl yaklaşıyorlar (K-29- T-K); birbirimize karşı kaba değiliz (K-26- K-K); hiçbiri kaba değil, çok nazik ve çok nazik insanlar (K-43-K- E); bir söz söylemeden önce düşünüyorlar (K-30-K-K)”

gibi kişiler arası ilişkilerde yapıcı ve olumlu tutum ifadeleri öne çıkarılmıştır. Öğrencilerin her iki kategoriye verdikleri yanıtlar birlikte değerlendirildiğinde, farklı sosyal kimliklere sahip olmalarına karşın birbirlerine karşı oldukça olumlu, yapıcı, sevgi ve saygı dolu oldukları söylenebilir.

Tablo 28’de Türk ve Kürt sosyal kimliğine üye öğrencilerin, dış grup üyesi oda arkadaşlarını ne ölçüde tembel bulduklarına dair düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 28: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “tembel” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Tembel değiller	12	8	Türk: Tembel olduklarını düşünmüyorum. Bir tanesi mimarlık okuyor. Sürekli ödevlerle uğraşıyor genelde sabahlıyor. Bunların dışında da sosyal etkinliklere de katılıyor. Pek boş görmüyorum onu genelde yoğun oluyor. (K-7- t-K)/ Birisinin diğerine göre daha çalışkan olduğunu düşünüyorum. Tıp bölümü okudukları için birazcık daha sıkı çalışmaları gerekiyor... (K-10- T-E)/ Sonuçta hepsi belli başlı yerlere gelmiş insanlar çalışarak gelmiş insanlar yani iş bunu yapabilen birilerinin tembel olabileceğine inanmıyorum... (K-11- T-E)/ Tembel benim, o değil. (K-13- T-K)/ onun tembel olduğunu düşünmüyorum. Çünkü hukuk okuyor. bölümü zor bir bölüm ve çalışması gerekiyor. Çok da çalıştığını düşünmüyorum. (K-17- T-K)/ Tembel olduğunu düşünmüyorum. Çünkü kendisi gayet aktif birisi sürekli spor yapıyor maddi açıdan sıkıntısı olduğu zaman da bir işe girip çalışmaktan çekinmiyor. (K-27- T-E)/ İş oda arkadaşım şehir planlamacılık okuyor. Gayet çalışkan biri dediğim gibi buyurgan hiçbir tavırları da yok. (K-32- T-K)/ bir kere tembel insanlar değiller öncelikle onu söyleyim. Benden daha iyi bölümlerde okuyorlar. Benim görüşüm bu. (K-34- T-E) / Çok çalışkan bir insan olduğunu düşünüyorum. bu sadece dersler konusunda, iş güc konusunda da çalışkan bir insan. (K-35- T-K) / Kendileri için bir şeyler yapmaları gerektiğini düşünüyorlar. Toplumdan dışlandıklarını düşünmek onları biraz daha çalışkan olmaya itiyor. (K-37- T-K) Kürt: Tembel değiller bence, hatta azimli olduklarını düşünüyorum hatta azimliden öte hırslılar bence ... (K-9- K-K)/ Tembel bir insan değil. Ben oda konusunda dağınık olmayı sevmem bu konuda beni hiç zorlamadı. Üşengeç bir insan olmadığı için de hiçbir zaman sıkıntı çıkarmadı. (K-21- K-K)/ bence tembel değiller tam tersine çok çalışkan insanlar. Türk: Tembel değil, sorumluluklarının bilincinde olan biri sadece arada üşeniyor o kadar. (K-18-T-K)/ bazen bazı konularda Türk kökenli arkadaşlara kıyasla daha umursamaz olabiliyorlar. (K-28-T-E)/ biraz tembeller ama o kişilikten dolayı Kürt olduğu için değil. Benim kadar olmasa da tembeller. (K-29- T-K) / Yok tembel değil ama biraz üşengeçlik vardır. (K-31- T-K) / ders konusunda değiller ama genel bir tembellik hepimizde var. Bence bunun asıl sebebi üşengeçlik. Üşendiği için yapmıyor herhangi bir şeyi mesela bu da buyurganlığa giriyor, başkasına söylüyor. (K-40- T-K) / Kürt: ... arkadaşlarımdan kafa yapısı açısından düşünce yapısı açısından tembel olduklarını pek düşünmüyorum ama uş üşengeç oldukları durumlar var... (K-3- k-e) / Biraz tembel olduklarını düşünüyorum. İh gerek oda işlerinde gerekse okul derslerinde öyle olduklarını düşünüyorum... (K-5- k-K)
Biraz/Bazen tembeller	5	2	

			Türk: Çoklukla, çünkü çok odayı temizlemiyorlar ya da ben çok titizim. (K-42- T-K)/ ... Bir tanesinin tek yaptığı okula gidip sonra yurda dönmek ve yatağına uzanıp saatlerce telefonla bilgisayarla takılmak. (K-4-T-E) /Çok, aşırı derecede tembel. Ekstrem bir olay olmadığı sürece kesinlikle yerinden kıılmamıyor. Ama Kürtlükle mi alakalı kişisel mi bilmiyorum. (K-19- T-K) Kürt: Odacak bir tembelliği seviyoruz ya biz. Öyle olduğu için bulaştırdım galiba. (K-8- K-K)/Tembel olduklarını düşünüyorum aslında zira odanın içi dağınık arkadaşım oda düzenine pek önem vermezler buna ben de dahilim. (K-16- K-E) / Sonuna kadar tembeller sonuna kadar üşengeçler. Yatakları falan toplamıyorlar. (K-33- K-K) / Aslında tembel olduğunu söyleyebilirim gözlemlerim sonucu...(K-36- K-K)/ Gece gündüz yataklarından çıkmayıp film izlemeleri kitap okumaları, çok az sayıda ders çalışmalarında dolayı tembel olduklarını düşünüyorum. (K-41- K-E) / ay hepsi çok tembel. ben de tembelimdir. Ama ben dersi derste çok iyi dinliyorum ve İngilizceyi çok seviyorum. (K-45- K-K)/ bir arkadaşın çok fazla tembel olduğunu düşünüyorum, bunu ama kendisi de kabul ediyor zaten. Okula gitmeye bile üşeniyor. Ama onu her haliyle seviyorum. (K-30- K-K)
Tembeller	4	14	
Toplam	21	24	

Tablo 28’de görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin birbirlerini ne ölçüde kaba olarak gördüklerine ilişkin algıları 3 kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar; “tembel değiller (12 Türk ve 8 Kürt)”, “biraz/bazen tembeller (5 Türk ve 2 Kürt)” ve “tembeller (4 Türk ve 14 Kürt)” kategorileridir.

Türk ve Kürt öğrencilerin birbirlerinin ne ölçüde tembel olduklarına ilişkin algıları birbirlerinden farklılaşmaktadır. Çok sayıda Türk öğrenci, Kürt öğrencilerin tembel olmadıklarını aksine çalışkan olduklarını söylerken; çok sayıda Kürt öğrenci Türk öğrencilerin tembel olduklarını düşünmektedir. Tablo 28’de yer alan frekanslara bakıldığında, Türk ve Kürt öğrencilerin birbirlerine ilişkin algıları niteliksel olarak farklılık göstermektedir.

Bununla birlikte, “tembeller” ve “biraz/bazen tembeller” kategorisinde öğrencilerin birbirlerine yönelik benzer temaları öne çıkardıkları saptanmıştır. Öne çıkan ifadeler şunlardır: “Üşeniyor, umursamaz, üşengeç, tembel, aşırı derecede tembel, yerinden kıılmamıyor, tembeller”vb.

Farklı olarak öğrencilerin “tembel değiller” kategorisinde öne çıkardıkları ifadeler ise şunlardır: “Tembel olduklarını düşünmüyorum, genelde sabahlıyor, genelde yoğun oluyor (K-7- t-K); gayet çalışkan (K-32- T-K); çok çalışkan (K-32- T-K), hırslılar, çok çalışkan insanlar (K-9- K-K),”vb.

Tablo 29’da Türk ve Kürt sosyal kimliğine üye öğrencilerin, dış grup üyesi oda arkadaşlarını ne ölçüde saldırgan bulduklarına dair düşünceleri yer almaktadır.

Tablo 29: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, diğer gruptan öğrencilerin ne ölçüde “saldırgan” olduklarına dair düşünceleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Saldırgan Değiller	15	19	Türk: Ay hiç saldırgan değil. (K-13- T-K) / Benim karşılaştıklarımda böyle bir şey görmedim. (K-15- T-K) / hiçbir şekilde saldırgan olduğunu düşünmüyorum. (K-17- T-K)/ Saldırgan olduğunu düşünmüyorum. Çünkü şu ana kadar bunun bir örneğine rastlamadım. Aksine saldırganlaşabileceği bir durumda sırf kavgadan kaçınmak için olayı kapattığına şahit oldum. (K-27- T-E) / odamdaki arkadaşlarım saldırgan bir tutum sergilemiyorlar fakat onların Kürt arkadaşları odaya ziyarette bulunduğu anda iğneleyici sözlerde bulunabildiklerini gözlemledim. (K-28-T-E)/ saldırganlıkları yok hatta dışlanmamak adına biraz daha sakın davranmaya çalışıyorlar. (K-37-T- K) / saldırgan olduklarını düşünmüyorum direk yani. kolay kolay saldırganlık seviyesine gelecek kişiler değiller. (K-40- T-K) / Saldırgan olduklarını düşünmüyorum genel olarak siyasi şeyler de bazen saldırgan tutum sergilediklerini düşünüyorum. Bu kadar. (K-11- T-E) Kürt: Düşünmüyorum, saldırgan olduklarını düşünmüyorum saldırgan değiller (K-2- k-e) / Iğ saldırgan olduklarını şu ana kadar hiç düşünmedim. Belki yanlış düşüncelere sahip olabilirler bana göre tabi. Ama bu ille de onlar saldırgandır anlamına gelmez. (K-3- k-e) / Saldırgan değil aksine uzlaşmacı ve uysal bir karaktere sahip. (K-4- k-K) / Bence saldırgan değiller. Saldırgan olmalarını gerektirecek bir durumla karşılaşmadım. (K-5-k- K) / Fiziksel veya sözel bir saldırganlığına şahit olmadım sinirini de üzüntüsünü de sessiz, sakın yaşar. (K-6- k-K) / Aramızda bir sıkıntı olmuyor veya oda arkadaşımın başkasıyla bir sıkıntısı olmuyor. Pek bir saldırganlığına şahit olmadım. (K-8- K-K) / Saldırgan bir insan değil. Karşısındaki insana ve fikirlerine her zaman saygı gösterir. Ona karşı saldırganlık yapıldığında ya da saygısızlık yapıldığında sert bir savunmaya geçebilir. Bu durumda ben onu saldırgan diye niteleyemiyorum. Çünkü kimse kendisine saygısızlık yapılmasını istemez. (K-21- K-K) / Bana karşı hiçbir saldırganlıklarını görmedim ama gerektiğinde kendilerini savunabileceklerini biliyorum. (K-25- K-K) / Hepimiz birbirimize o kadar kibarız ki çok kibarız saldırgan bir tavır görmedim... (K-26- K-K) / Hiç saldırgan değil, öyle bir şeyle karşılaşmadım çünkü ve zaten kendisi de bunu dile getirmişti. (K-36- K-K) / Sürekli aynı ortamdayız, ailemizden çok birbirimizi görüyoruz. Bu yüzden birbirimize elimizden geldikince iyilikle yaklaşmaya çalışırız. Neredeki art niyet ya da saldırganlık.(K-39-K-E) Türk: Bir tanesi biraz daha saldırganlığa yönelik gibi ama çabuk sinirlenen bir yapıdan ve hiçbir şekilde ne pahasına olursa olsun ezilmek istemediğinden dolayı olduğunu düşünüyorum. Zaten şu ana kadar onu sinirlendiren bir olay karşısında kendine hakim olmayı başarabilmiştir. (K-7- t-K) / İlgiyi çok seven bir insan olduğu için kendini ilgisiz hissettiği zaman saldırganlaşır ve de kendisine saygısızlık yapıldığında. (K-35- T-K) / Saldırgan olduklarını düşünmüyorum genel olarak siyasi şeyler de bazen saldırgan tutum sergilediklerini düşünüyorum... (K-11- T-E) / ya sen onlar hakkında kötü düşünürsen kötü yorum yaparsan savunuyorlar haliyle. Kimse
Saldırganlar	6	3	

kendi kültürüne diline laf ettirmek istemez açıkçası ondan dolayı. (K-29- T-K) / Çok sinirliler, haksızlığa gelemiyorlar. Bazen saldırganlaşıyorlar. (K-38- T-K) / O da her insan gibi onun için önemli olan konular söz konusu olduğunda ve konu hakkında kötü bir tavır sergilendiğinde saldırgan olabiliyor, her insan gibi tabi. (K-18- T-K)

Kürt: haklarını aramayı iyi biliyorlar bence o yüzden gerekli durumlarda dozunda bir saldırganlıkları oluyor. Ama sözlü eylemsel değil. (K-14- K-K) / Saldırgandan ziyade biraz asabi oldukları zaman olabiliyor bu da öfke kontrolündendir herhalde öfke kontrolünden dolayı diyelim bazen kontrol edemiyorlar. (K-24- K-E) / Odamdaki bir arkadaşın öfke kontrolü sorunu var bunu kendi ağızıyla söyledi ve öfkeli olduğunda gözü hiçbir şey görmüyor. Telefonla görüştüğü kişiyle bir uyuşmazlık yaşadığında argo kullanıyorlar. Ama bana böyle davranmadılar daha. (K-33- K-K)

Toplam	21	22
--------	----	----

Tablo 29’da görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin birbirlerini ne ölçüde saldırgan olarak gördüklerine ilişkin algıları 2 kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar; “saldırgan değiller (15 Türk ve 19 Kürt)” ve “saldırganlar (6 Türk ve 3 Kürt)” kategorileridir.

Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin sınırlı bir kısmının birbirini saldırgan olarak gördüğü saptanmıştır. Ancak bu sınırlı sayıda tepki yine karşılaştırmalı olarak incelendiğinde daha çok Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencileri saldırgan olarak algıladığı saptanmıştır. Öğrencilerin birbirlerine yönelik belirttikleri ifadeler ise şunlardır:

“Çabuk sinirlenen, ezilmek istemediğinden (K-7- t-K); ilgisiz hissettiğin an saldırganlaşıyor (K-35-T-K), kendi kültürüne laf ettirmek istemez (K-29-T-K), haksızlığa gelemiyor (K-29-T-K), gerekli durumlarda dozunda saldırganlık oluyor (K-14- K-K), uyuşmazlık anında argo kullanıyor (K-33- K-K)”

Benzer biçimde Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin önemli bir bölümü birbirinin saldırgan olmadığını düşünmektedirler. Ancak burada Kürt öğrenciler, Türk öğrencilerin saldırgan olmadığını daha çok dile getirmişlerdir. Öğrencilerin birlikte birbirlerine yönelik ifadeleri ise şunlardır:

“Saldırgan değil, böyle bir şey görmedim (K-36- K-K); saldırgan olduğunu düşünmüyorum, bir örneğine rastlamadım, sırf kavgadan kaçınmak için olayı kapattığına şahit oldum (K-27- T-E); dışlanmamak adına sakın davranıyor (K-37-T-K), saldırgan değiller (K-2-K-E), uzlaşmacı ve uysal bir karaktere sahip (K-4-k-K), saldırganlığına şahit olmadım (K-6- k-K), saldırgan bir insan değil (K-8- K-K), birbirimize karşı kibarız saldırgan bir tavır görmedim. (K-26- K-K),”

Her iki kategori birlikte değerlendirildiğinde; Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirlerine ilişkin algılarından genel yönelim açısından nispeten farklılık olduğu söylenebilir.

3.5. GRUPLAR ARASI KAYGI TABLOLARI

Bu bölümde, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken diğer sosyal kimlik grubu üyesi arkadaşını ne ölçüde dürüst, arkadaş canlısı, yardımsever, güvenilir, bencil, kaba, tembel ve saldırgan bulduklarına yönelik sorularla, arkadaşları hakkında düşüncelerine ilişkin veri toplanmıştır.

Tablo 30’da Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirleri tarafından ne ölçüde kabul görmüş hissetme düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 30: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, kabul görmüş hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Çoğunlukla Kabul görürüm	15	15	Türk:...beni tamamen kabul ettiklerini düşünüyorum...(K-10-T-E)/ tamamen kabul görmüş hissedirim bana orda türk olduğumu farklı olduğumu hissettirmiyorlar...(K-29-T-K)/ ... fikirlerimiz çok uyduğu için ona karşı kendimi çok kabul görmüş hissediyorum...(K-38- T-K) Kürt:Çoğunlukla kendimi kabul görmüş hissediyorum...(K-1-k-e)/... yapmak istedikleri her şeyi benimle birlikte yapmak istiyorlar. Bu yüzden kabul gördüğümü düşünüyorum... (K-5-k-K)/ ... genellikle kabul gördüğümü düşünüyorum...(K-9-K-K)/ hep kabul görmüş hissediyorum... (K-14-K-K)/ Ben kendimi hiç dışlanmış hissetmedim ki hep kabul görmüş hissettim...(K-26-K-K)/ Türk: benim görüşlerime düşüncelerime saygı gösteriyorlar önem veriyorlar... (K-40- T-K)/ Kürt:... Çünkü Türk arkadaşlarım düşüncelerime önem veriyorlar, merak ediyorlar. Genellikle saygı duyuyorlar... (K-9-K-K)/...Günlük hayatta bir şeyler paylaşırken beni her zaman dinliyorlar, bana değer veriyorlar bunu hissediyorum. Bu nedenle kabul görmüş de hissediyorum. (K-21-K-K)/...benim düşüncelerime fikirlerime saygı duyarlarsa kabul edilmiş hissederim... (K-33- K-K)/
Saygı duyma	1	3	Türk: ... kabul edilmiş hissederim ama bu benim ırkımdan değil kişiliğimden dolayı olduğunu düşünüyorum. (K-11-T-E)/...insanlara
Üst kimlik	3	4	Türk: ... kabul edilmiş hissederim ama bu benim ırkımdan değil kişiliğimden dolayı olduğunu düşünüyorum. (K-11-T-E)/...insanlara

			etnik kimliğiyle değil sadece insan olarak görüyoruz. (K-17-T-K)/ ..sadece samimiyet kaynaklı iletişim oluyor. Etnik köken farklılığı söz konusu olmuyor. bu yüzden gayet kabul görüyorum. (K-37- T-K)/ Kürt: Öyle bir problem yok, karşımdakinin hangi ırktan olduğunu düşünmüyorum, hangi ırktan diye kasmıyorum kendimi. (K-2-k-e)/...normal bir arkadaş nasıl hissediyorsa ben de öyle kabul görmüş hissediyorum kendimi. ... (K-25-K-K)/...insan olduğum için kabul ettiklerini kabul gördüklerini düşünüyorum hissediyorum. (K-36-K-K)
Diyalog kurabilme	3	3	Türk: Benim onla bir iletişimim varsa onun da benimle iletişimi varsa ikimiz de birbirimizi kabul etmişizdir varlığımızı. (K-31- T-K)/ ...bunu da yaptığım konuşmalarda sohbetlerde konuşmalarından ve mimiklerinden anlayabiliyorum az çok. (K-10-T-E) Kürt: ...kafalarımız uyuşuyor her zaman olmasa da genel olarak birbirimizi anlayabiliyoruz ve arkadaşlığımıza değer veriyoruz. (K-14-K-K)/... Bu şekilde de alakalı olabilir farklı bir görüş gördüğümde alttan almasını, onun ağzıyla konuşmayı iyi bilirim...(K-26-K-K)
Siyasi konulara girmeme	-	2	Türk: Kürt: ...Bunun nedeni arkadaşlarla olan ilişkilerimizde herhangi bir Kürtlük veya Türklük üzerine sohbetlerimizin nerdeyse hiç olmaması. (K-16-K-E)
Kaçınmacı ön yargı	2	1	Türk: kendimi %100 kabul görmüş hissetmediğim zamanlar oluyor. çünkü aynı kökenden oldukları için birbirlerini sahiplenme içgüdülerinin daha yüksek olduğunu düşünüyorum. (K-28-T-E) Kürt: gene aynı şekilde Kürt kökenli arkadaşlarla kurduğum diyalogdan bir nebze daha az. bunun sebepleri geldiğimiz kültürler, sahip olduğumuz ideolojiler, dünya görüşlerimiz ve kişisel farklılıklarımız sayılabilir. (K-23-K-E)/ Türk: Genelde sevmediği bir şey duyduğu zaman onu söyleyenin ırkına bağlıyor bunu. Bu yüzden onun tarafından çok kabul görmüş hissetmiyorum. (K-35- T-K)/ Şöyle diyim bir tanesiyle fikirlerimiz çok uyuştugu için ona karşı kendimi çok kabul görmüş hissediyorum. Öbüründe öyle bir şey yok ama. Bunun nedeninin de aile yapısından kaynaklı olduğunu daha doğrusu çok ön yargılı yaklaştığı için öyle olduğunu düşünüyorum. (K-38- T-K)
Kabul görmüş hissetmem	2	-	Kürt:
Toplam	26	28	

Tablo 30’da görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde kabul görmüş hissetme düzeylerine ilişkin algıları yedi kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bunlar;“Çoğunlukla kabul görürüm”, “saygı duyma”, “üst kimlik”, “diyalog kurabilme”, “siyasi konulara girmeme”, “kaçınmacı ön yargı” ve “kabul görmüş hissetmeme” kategorileridir.

Kürt sosyal kimlik grubunda yer alan hiçbir öğrenci, Türk sosyal kimlik grubundan arkadaşlarıyla etkileşime girdiğinde kabul görülmediğini ifade etmemiştir. Buna karşın çok az sayıda Türk sosyal kimliğine sahip öğrenci, Kürt arkadaşları

tarafından kabul görülmüş hissetmediklerini ifade etmiştir. Cevaplarında öne çıkan temalar ise, dış grup üyesinin sevmediği bir davranışı karşıdakinin etnik kimliğine bağlama ve aile yapısından kaynaklı kültürel farklılıkların yarattığı ön yargı temaları öne çıkmaktadır.

Önemli sayıda hem Türk (15 kişi) hem de Kürt (15 kişi) öğrenci, diğer sosyal kimliğe sahip oda arkadaşları tarafından “çoğunlukla kabul görüldüklerine” yönelik önemli ifadelerde bulundukları görülmektedir. Cevaplarda öne çıkan temalar ise, tamamen kabul edilmek, fikirlerin çok uyuşması, her şeyi birlikte yapmak isteme vb. Bir Türk öğrencinin “... fikirlerimiz çok uyuştugu için ona karşı kendimi çok kabul görmüş hissediyorum... (K-38- T-K)” fikirlerin uyuşması yönelik yaptığı vurgu oldukça dikkat çekicidir.

Sınırlı sayıda Türk (3) ve Kürt (4) öğrenci “saygı duyma” söylemini öne çıkaracak ifadeler kullanmışlardır. Bu kategoride öne çıkan temalar ise, düşüncelere saygı, düşüncelere verilen önem, karşıdakini dinlemek vb. Dış grup üyesi arkadaş ile yapılan her türlü paylaşımın yapılabilmesi ifadeler arasında öne çıkmakta ve bireyin kabul görülmüş hissetmesi üzerindeki etkisini gösterdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan Türk (3) ve Kürt (4) öğrencilerin bir kısmı da “üst kimlik” kategorisini öne çıkaracak ifadeler kullanmışlardır. Üst kimlik kategorisinde öne çıkan temalar ise, kişilikten dolayı kabul edilmiş hissetme, insan olarak görme, samimi iletişim vb. olduğu görülmektedir. Her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerde de, insan olarak görülme ifadelerinin ön plana çıkması, “insan” üst kimliğinde buluşmanın vurgulanması oldukça çarpıcıdır.

Hem Türk (3) hem de Kürt (3) öğrencilerin bir kısmı da “diyalog kurabilmeyi” öne çıkaracak ifadeler kullanmaları oldukça dikkat çekicidir. Diyalog kurabilme kategorisinde öne çıkan temalara bakıldığında ise: Karşılıklı iletişim kurma, kafa uyuşması, alttan alma vb. cevapların ön plana geldiği görülmektedir.

Sadece Kürt öğrencilerin (2) küçük bir kısmında “siyasi konulara girmeme” kategorisini ön plana çıkarmakta, siyasi ve etnik sohbetlere girilmediği koşulda dış grup üyeleri tarafından kabul görmüş hissetme ile ilgili sıkıntı yaşanmadığı ifade edilmektedir.

Son olarak hem Türk (2) hem de Kürt (1) öğrencilerin çok küçük bir kısmı da “kaçınmacı ön yargı” kategorisini ön plana çıkarmışlardır. Kaçınmacı ön yargı kategorisinde ön plana çıkan ifadelere bakıldığında ise iç grup yanlılığı, kültürel ve ideolojik konulardaki farklılaşmalar olduğu görülmektedir. Her iki grupta da iç grup

yanlılığını baz alan ifadelerin kullanılması gruplar arası temas ve farklı sosyal kimlik grup üyelerinin birbiriyle etkileşime girebilmesi açısından oldukça önemlidir.

Tablo genel olarak incelendiğinde, “*ideolojik farklılıklar, dünya görüşleri, aile yapısı, kişisel farklılıklar*” farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin birbiriyle etkileşimlerinde kabul görülmemeyi etkilediği saptamıştır. Öğrencilerin geneline bakıldığında ise, “*saygı duyma, değer verme, kişilik, samimiyet, insan olma*” gibi ifadelerin öğrencilerin farklı sosyal kimlik grubu üyesiyle etkileşime girdiğinde kabul görülmeyi etkilediği gözlenmiştir.

Tablo 31’de Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde güvende hissetme düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 31: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, güvenderhisetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Güvende hissetmiyorum.	1	5	Türk: Onlarla güvende hissetmediğim için siyasi ideolojik ve etnik konulara girmem çünkü bana bir kere faşist dediler...(K-18-T-K) Kürt:Kaldığım yurttta kendimi hiç güvende hissetmiyorum...(K-1-K-E)/... yurt ortamında insanlara yafta yapıştırmak çok kolay oluyor. Bu yüzden konuşurken %100 güvende hissetmiyorum. (K-25- K-K)/ bana çok yakın olan arkadaşlarım aynı sosyal etnik grubundan arkadaşlarım, en çok onlara güvenirim. Yani birine güvenmem gerekiyorsa. (K-43- K-E)
Güvende hissediyorum	11	11	Türk: Kendimi güvende hissedirim, çünkü onlardan zarar gelmeyeceğini bilirim hatta zarardan çok yararları dokunur. (K-7- t-K)/İğ tamamen güvenli hissedirim, iğ çünkü onu çok iyi tanıdığımı düşünüyorum...(K-17- T-K)/Çok samimi hissettiriyorlar bana bir Türk’ten daha samimi olduklarını düşünüyorum bazen. (K-19- T-K)/Türk arkadaşlar nasılsam onlarlayken de aynı derecede güven duygusuna sahibim...(K-28-T-E)/ Onlarla iletişime geçince ayrı bir güvensizlik falan oluşmaz diğer arkadaşlarla nasılsa onlarla da öyle. (K-31-T-K) Kürt:Güven gibi bir problem yok zararsız insanlar yani. (K-2- k-e)/Hım arkadaşlarımla yakın olduğum için ih etkileşime girdiğimiz zaman kendimi güvende hissediyorum...(K-5- k-K)/Daha önce dediğim gibi onları kendime çok yakın görüyorum iyi insanlar olduklarını düşünüyorum çok da sıcaklar. Bu yüzden güvende hissediyorum. (K-8- K-K)/Arkadaşıma her konuda güveniyorum. Nedeni arkadaşlar tarafından daha önce herhangi bir güvensizlik yaşamadım. Güvenimi kırmadılar. (K-16- K-E)/... okuldan arta kalan zamanlarımı yurttta geçiriyorum ve hep oda arkadaşım ile birlikteyim onun yanında güvende hissediyorum... (K-21-K-K)/Her şeyimi anlatıyorum ya, ailemizin bilmediği şeyleri onlar bilir yani. Tam günümü özet

geçtim arkadaşlar var yurttta günlük gibi kullanıyorum onları güveniyorum. (K-26- K-K)

Gruplar arası arkadaşlığa bağlı güven	4	4	Türk: Arkadaşım olduğu için güvendiğim ölçüde bunun etnik kökenle de pek bir alakası yok yani. (K-15- T-K)/... çünkü hiçbir tanıdığım Kürt arkadaşımın bana art niyetli olduğunu görmedim. (K-34- T-E)/... İyi anlaştığımız içindir belki. (K-38- T-K) /...bana ıg karşı olan samimiyetlerine güvenerek şuna inanıyorum, en ufak bir sorunda bile veya sorun olmaya da bilir herhangi bir şeyde. Herşekilde bana yanımda olurlar, oluyorlar. (K-40- T-K) Oda arkadaşım dışında herhangi bir Kürt grupla etkileşime girsem çok da rahat olmayacağımı düşünüyorum... (K-13- T-K) Kürt:İlk başta güvende hissetmiyordum daha sonra birbirimizle konuştuktan sonra birbirimizle samimi oluyoruz. Bu bir nevi aile ortamından kaynaklanıyor bence bu kadar. (K-12- K-K)/ Hım arkadaşlarımla yakın olduğum için ih etkileşime girdiğimiz zaman kendimi güvende hissediyorum. Ih yakın olup etkileşime girdiğimiz için zaten bu güven problemini de aşmışızdır. Yani birbirimize güvenebiliyoruz. .. (k-5- k-k)
Kişisel kimlik	2	1	Türk: ... çünkü yurt ortamında daha öncede bahsettiğim gibi etnik kökenden ziyade kişilik özellikleri birinci plana çıktığı için aynı derecede güvende hissedirim. (K-28- T-E)/ya bu Kürt-Türk değişmiyor kendime güvendiğim için hep güvende hissedirim... (K-29- T-K) Kürt:Öncelikle Türk olması hiç önemli değil. Güvende olduğumu hissetmem için onun karakterini tanımış olmam gerekiyor. Ona göre davranırım. (K-41- K-E)
Toplam	18	21	

Tablo 31’de görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde güvende hissetme düzeylerine ilişkin algıları dört kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bu kategoriler: “Güvende hissetmiyorum”, “güvende hissediyorum”, “gruplar arası arkadaşlığa güven” ve “kişisel kimlik” kategorileridir.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde “güvende hissetmiyorum” kategorisinde bulunan Türk (1) ve Kürt (5) öğrencilerin vurguladıkları ifadelerde belirgin farklar olduğu göze çarpmaktadır. Türk öğrencilerin cevap verme sıklığının Kürt öğrencilere göre gözle görülür oranda daha düşük olması oldukça çarpıcıdır. “Güvende hissetmiyorum” kategorisinde yer alan Türk öğrencinin cevabında öne çıkan temalar incelendiğinde; dış grubun kendisine yönelik siyasi ve etnik kimliğe dayalı ifadeleri nedeniyle güvende hissetmediklerini vurguladıkları görülmektedir. Kürt öğrencilerin cevaplarındaki temalar incelendiğinde ise, yurt ortamında güvende hissetmeme ve

aynı sosyal etnik gruptan arkadaşlarının yanında güvende hissetme gibi dikkat çekici söylemler öne çıkmaktadır. Bir Kürt öğrencinin “...yurt ortamında insanlara yafta yapıştırmak çok kolay oluyor. Bu yüzden konuşurken %100 güvende hissetmiyorum. (K-25- K-K)” cevabı yurtlarda yapılan bir çalışmada, yurt ortamından kaynaklı bir güvende hissetmeme hissi, oldukça önemli ve çarpıcı bir ifadedir.

Buna karşı öğrencilerin önemli bir kısmı (Türk 11, Kürt 11) diğer sosyal kimlik grubuna üye oda arkadaşlarının yanında “güvende hissettiklerini” ifade etmişlerdir. Bu kategoride öne çıkan temalara bakıldığında ise arkadaşını tanımak, samimiyet, yakın hissetmek, birlikte zaman geçirmek gibi ifadelerin her iki grup için de geçerli olduğu görülmektedir. Her iki grubun üyelerinin ifadeleri incelendiğinde “arkadaşın yanında güvende hissetmenin” ön plana çıkması oldukça çarpıcıdır.

Hem Türk hem de Kürt öğrencilere bakıldığında “gruplar arası arkadaşlığa güven” kategorisinin öne çıktığı görülmektedir. Türk öğrencilerin ifadelerinde arkadaşlık vurgusu, oda arkadaşlığı ve iyi anlaşma ön plana çıkarken, Kürt öğrencilerde ise; zamanla gelişen samimiyet, karşılıklı etkileşim ön plana çıkmaktadır. Hem “güvende hissediyorum” hem de “gruplar arası arkadaşlığa güven” kategorilerinde ortak söylemlere bakıldığında temas kurdukça, etkileşime girdikçe farklı sosyal kimlik gruplarına üye arkadaşların ilişkilerinde artan samimiyet ve güven duygusu söylemlerinin ön plana çıkması oldukça önemlidir.

Son olarak az sayıdaki Türk (2) ve Kürt (1) öğrencide “kişisel kimlik” vurgusunun ön plana çıktığı görülmüştür. Türk öğrenciler ifadelerinde öne çıkan temalar incelendiğinde, dış grup üyesinin kişilik özellikleri ve özgüven söylemleri ön plana çıkarırken, Kürt öğrencilerin vurguladıkları temalar ise, karşıdakinin karakterinin öğrenilmesi ön plana çıkarmaktadır.

Tablo genel olarak değerlendirildiğinde, “siyasi ve politik söylemler”, farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin etkileşimlerinde güvensiz hissetmeyi etkilerken, “gruplar arası arkadaşlıklar ve dostluklar, kafaların uyuşması ve kişisel özelliklerin” güvende hissetmeyi temellendirdiği görülmüştür.

Tablo 32’de Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde rahat hissetme düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 32: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, rahathissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Rahat hissetmem	3	1	Türk: onlar kendilerini daha öncede söylediğim gibi bizden birazcık ayırıştırıyorlar... (K-37- T-K)/Hepsiyle aynı rahatlığa sahip değilim... (K-38- T-K) Kürt:Hiçbir zaman kendimi rahat hissetmem... (K-33- K-K)
Rahat hissederim	15	18	Türk: Rahat hissederim büyük anlamda sonuçta rahat hissetmeyeceğim bir arkadaşımın yanında konuşmak istemem... (K-11- T-E)/Oda arkadaşım ile girdiğim etkileşimlerimde çok rahatım normal anne babamla nasılsam, kardeşime kendimi nasıl açıyorsam ona da o şekilde açıyorum. (K-13- T-K)/Çok rahat hissediyorum bana o rahatlığı veren kendileri oluyor. (K-19- T-K)/Şu ana kadar rahatsız hissettiğim olmadı çünkü dediğim gibi oda arkadaşım hep sıcakkanlı davrandı... (K-27- T-E)/...kendimi rahat hissediyorum. ama bu durumun etnik köken ile bir alakası yok... (K-28- T-E)/Samimi bir insan olduğu için kendimi rahat hissediyorum... (K-35- T-K)/Yüksek oranda rahat hissediyorum... (K-42- T-K) Kürt:Rahatım yani genel anlamda sürekli rahatım... .Rahat olmamı engelleyecek bir unsur yok. (K-2- k-e)/... Kendimi rahat hissederim... (K-5- k-K)/Onlar benim yakın arkadaş oldukları için onları yanında saçmalayacak kadar rahatım. (K-8-K-K)/Kendimi çok rahat hissederim sohbetlerimiz çok samimi olabiliyor... (K-16- K-E)/... aynı odada yaşadığımız için odadaki Türk arkadaşlara karşı rahatım...(K-24- K-E)/yani rahat hissediyorum yeterince aslında ama her konuda değil tabi. rahat hissetmemin nedeni de bana o güveni vermeleri. (K-30- K-K)/
Siyasi ve kültürel konular	1	4	Türk: ya siyasi konuşulmadığı sürece genelde rahatım. siyaset yapmayı sevmiyorum da ben. (K-29-T- K) Kürt:İğ şimdi dini ve siyasi konularda pek rahat olamıyorum çünkü bunların hassas konular olduğunu düşünüyorum... (K-9- K-K)/ ... Ayırıştırıcı konulara girmediğimiz sürece. Yine konularabağlı. (K-36- K-K)/...siyaset konuşulduğunda ister istemez diken üstünde oluyorsun. (K-45- K-K)/ Siyaset dışında genel olarak her konuyu konuşuruz. Kendimi de rahat hissederim. Sebebi de onlara güveniyor olmam. (K-41- K-E)
Karşılıklı hoşgörü	1	-	Türk: ...Tabi bunda zamanla onların da bana karşı anlayışlı olmaları ığ Türk – Kürt etnik ayrımı konusunda birazcık da konu hakkında benim gibi düşündükleri için bu durumun herhangi bir problem olmadığını düşündükleri için odada gayet rahat bir ortam var. (K-10- T-E)/ Kürt:
Gruplar arası arkadaşlık	5	5	Türk: Güven, samimiyet, bunlar karşıdaki insanlar kurulabildiği ölçüde rahat hissederim. (K-15-T-K)/... çünkü biz iyi bir arkadaşız ve birbirimize karşı çok anlayışlı olduğumuzu düşünüyorum ve eminim o da rahat hissediyordur. bu kadar. (K-17-T- K)/aynı dili konuşup birbirimizi anladıktan sonra rahat hissederim her türlü. (K-22- T-E)/...Geçen yıldan beri ona alıştığım için onlarla aile gibi olduk yani. (K-31- T-K)/... Zaten yurt ortamı gereği sürekli karşılaşıyoruz.

Birbirimizin odalarında sohbet ediyoruz, film izliyoruz. Bu yakınlık derecesi ilişkilerimizin daha rahat geçmesini sağlıyor. (K-42- T-K)/
Kürt:...çünkü sürekli aynı ortamda bulunduğumuz için birbirimizi büyük ölçüde tanıyoruz. o yüzden davranışlarımda ve konuşmalarımda fazla kaygıya kapılmıyorum... (K-14- K-K)/... Diğer odadaki Türk arkadaşlarla çok samimi olmadığım içinbelki onlara karşı mesafe olabiliyor. (K-24- K-E)/Gayet rahat hissediyorum konuşurken sonuçta Kürt olduğum için rahatsız hissetmemgerektiğini düşünmüyorum. O yüzden gayet rahatım. (K-25- K-K)/ Birbirimizi tanıdıktan sonra zaten rahat hissediyorum kendimi onlarla her türlü şeyi de konuşuyoruz zaten hiç sorun olmuyor. (K-12- K-K)

Toplam	25	28
--------	----	----

Tablo 32’de görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde rahat hissetme düzeylerine ilişkin algıları beş kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bu kategoriler: “Rahat hissetmem”, “rahat hissederim”, “siyasi ve kültürel konular”, “karşılıklı hoşgörü”, “gruplar arası arkadaşlık”dır.

Çalışmaya katılan az sayıdaki Türk (3) ve Kürt (1) öğrenci dış grup üyesi arkadaşlarıyla kurdukları etkileşimlerde rahat hissetmediklerini belirtmişlerdir. Öne çıkan bir ifade olarak bir Türk öğrencinin “iç grup yanlılığı” vurgusu dikkat çekicidir. Buna karşın çalışmaya katılan Türk (15) ve Kürt (18) öğrencilerin önemli bir kısmı dış grup üyesi oda arkadaşlarıyla kurdukları etkileşimde “rahat hissettiklerini” ifade etmişlerdir. Türk öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar incelendiğinde; arkadaşlığın rahatlatıcı etkisi, arkadaşlarla aileymiş gibi yakın olma, sıcakkanlılık ve samimiyet ön plana çıktığı görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar ise, yakın arkadaşlık, samimiyet, rahat hissetmenin verdiği güven duygusu ve aynı odayı paylaşma olmuştur.

Türk (5) ve Kürt (5) öğrencilerin bir kısmının ifadelerinde de gruplar arası arkadaşlık vurgusu ön plana çıkmaktadır. Türk öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar incelendiğinde; güven duygusu, samimiyet, karşılıklı olarak birbirini anlama, aile gibi olma vb. olduğu görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar incelendiğinde ise, birlikte vakit geçirme, rahatlık ve birbirini tanımak vb. olduğu görülmektedir. Bir Kürt öğrencinin “*Birbirimizi tanıdıktan sonra zaten rahat hissediyorum kendimi onlarla her türlü şeyi de konuşuyoruz zaten hiç sorun olmuyor. (K-12- K-K)*” ifadesi gruplar arası temasla birlikte gelişen ilişkinin getirdiği rahatlığı vurgulamaktadır. Hem rahat hissetme hem de gruplar arası arkadaşlık kategorilerinde

arkadaşlık kurma, samimiyet geliştirmenin, farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin etkileşimlerinde öne çıkan ifadeler olduğu görülmektedir.

Türk (1) ve Kürt (4) öğrencilerin bir kısmının ifadeleri incelendiğinde ise “siyasi ve kültürel konular” dışında rahat hissettikleri görülürken, hem Türk hem de Kürt öğrencilerde öne çıkan ortak tema, siyasi konular dışındaki sohbetlerde rahat hissettikleri olmuştur. Ayrıca Kürt öğrenciler dini konulardaki sohbetler ve ayrıştırıcı konular dışındaki konuşmalarda rahat hissettiklerini ifade etmektedirler. Bu kategoride Kürt öğrencilerin ifadelerinin nicelik ve nitelik bakımından farklılık gösterdiği görülmektedir.

Çalışmaya katılan bir Türk öğrenci ise “karşılıklı hoşgörü” ifadesini ön plana çıkartmış, etnik ve siyasi konulardaki karşılıklı hoşgörünün farklı sosyal kimlik grubu üyesiyle etkileşime girdiğinde rahat hissetmesine sebep olduğunu ifade etmiştir.

Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin etkileşimlerinde birlikte rahat hissedebilmelerinin ana kaynağı: “*Gruplar arası arkadaşlıklar ve samimiyet*” olarak görülürken; rahatsızlığın ana kaynağı ise “*siyasi ve dini konuların konuşulması*” olduğu görülmüştür.

Tablo 33’te Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde sakin hissetme düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 33: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, sakin hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Sakin değilim	3	3	Türk: Yapımda sakinlik yok aslında, onların yanındayken de sakin olmuyorum doğal olarak. (K-19-T- K)/... ortam biraz gerildiği zaman fazla yükseliyoruz. Ben ilk bağıra çağıra kavgamı o Kürt arkadaşım ile yaşadım diyebilirim. (K-35-T- K)/Hepsiyle aynı rahatlığa sahip değilim. ... (K-38- T-K) Kürt: ... Uyumsuzluk baş gösterdiğinde ya da anlaşılmadığımı hissettiğimde sakin kalamıyorum. (K-36- K-K)/Konu siyasete geldiği zaman; iç arada bir sakinliğimiz bozuluyor. Fakat asla dostluğumuza zarar gelmiyor. (K-41- K-E)/ yani pek sakin bir insan değilimdir ama dengeyi korumaya çalışırım. (K-45- K-K)
Genellikle sakinim	13	16	Türk: Genelde sakin hissedirim, ih aslında aslında onlara özgü bir yaklaşım değil, genel olarak kişiliğimden kaynaklı bir tavıram. (K-7-t-K)/Genel olarak sakin yapıda bir insanım iç olaylara karşı tepkimi dışarıdan değil genelde içimden veriyorum bu sebeple odada böyle bir sorun yaşamadım şimdiye kadar. (K-10- T-E)/Gene gayet sakin hissediyorum. Çünkü agresif bir dil kullanmıyorum oda arkadaşım. Gayet tatlı bir dille konuşuyor uzlaşmacı yaklaşıyor. (K-27- T-

			E)/Yüksek oranda sakın hissediyorum. Hiddetlensem bile bu sorunu aşabileceğimizi bildiğimden. (K-42- T-K)
			Kürt: Dediğim gibi hep sakınım, o kadar Kürt-Türk olayı yaşadık o odada ben yine de sakinliğimi bozmadım bu tarz sebeplerle de sakinliğimi bozmam.(K-1-k-e)/... kendimi çok sakın hissedirim. Bazen farklı konularda kalpkırmalar olsa bile genelde sakinleşmeye odaklanırım. (K-3- k-e)/Normalde sakın bir insanım yaptığımız muhabbetler değişse bile benim sakinliğim hep aynı kalıyor. (K-8-K-K)/genellikle sakın bir insan olduğumu düşünüyorum o yüzden onlarla olan iletişimimde de sakınım. (K-14- K-K)/Genel olarak sohbetlerimiz esprili ve samimi olur, ciddiyet çok fazla yoktur. Ben dahil herkes sakindir. (K-16- K-E)/... rahat iletişim kurarım onlarla tedirgin olmam, her zaman sakınım. (K-21- K-K)/
			Türk: ...Sonuçta sevdiğim bir insanın yanında sakın olursun olağan bir durum olmazsa. (K-11-E)
Gruplar arası arkadaşlık	1	4	Kürt: ... Çünkü arkadaşlarımlayım, gülüyorum, eğleniyorum, yalnız kalmıyorum ihm ailevi meseleler olmadıkça arkadaşlarımla iletişimim de sakın olur. (K-5- k-K)/ ...Türk arkadaşlarla tartışırken sakinliğimi koruyabiliyorum. Samimiyetten kaynaklandığını düşünüyorum samimi olduğum insanlarla tartışırken daha asabi oluyorum. (K-6- k-K)/
Üst kimlik	3	-	Türk: gayet sakın hissedirim. çünkü diğer arkadaşlardan farklı değilim... (K-28- T-E)/ çok sakın bir insanım aslında kişiliğimden dolayı bu da türkçüfarketmiyor. (K-29- T-K)/ ya normal bir arkadaşım nasılsa onunla da o şekilde öyleyimdir. (K-22- T-E)
Siyaset etkisi	3	2	Kürt: Türk: Siyaset konuşulmadığı sürece çok sakın hissediyorum. (K-13-T-K)/ Siyasi bir konu olmadığı sürece rahat hissedirim... (K-44- T-E)
			Kürt: Konu siyasete geldiği zaman; ıg arada bir sakinliğimiz bozuluyor. Fakat asla dostluğumuza zarar gelmiyor. (K-41- K-E)
Toplam	23	25	

Tablo 33'te görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde sakın hissetme düzeylerine ilişkin algıları beş kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bu kategoriler: “sakın değilim”, “genellikle sakınım”, “gruplar arası arkadaşlık”, “üst kimlik”, “siyaset etkisi”dir.

Çalışmaya katılan az sayıdaki Türk (3) ve Kürt (3) öğrenci dış grup üyesi oda arkadaşlarıyla kurdukları etkileşimlerde sakın olmadıklarını belirtmiştir. Türk öğrencilerin ifadelerine bakıldığında öne çıkan temaların, kişilik özellikleri, ortamla ilgili sebepler ve rahat hissetmeme gibi nedenler olduğu görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde önce çıkan temalar incelendiğinde ise, uyumsuzluk, siyasi konular, kişilik özellikleri gibi sebeplerle sakın hissetmedikleri vurgulanmaktadır.

Buna karşın çok sayıda Türk (13) ve Kürt (16) öğrenci dış grup üyesi oda arkadaşlarıyla kurdukları etkileşimlerde sakın hissettiklerini ifade etmişlerdir. Türk öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar incelendiğinde, sakın bir kişiliğe sahip

olmak, tatlı dil, uzlaşmacı tutumlar, problem çözme kapasitesinin ön plana çıktığı görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde ise, yine Türk öğrencilerde olduğu gibi kişilik özellikleri, mizaç, bunlara ek olarak samimiyet ve etkili iletişim kurmanın ön plana çıktığı görülmektedir. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin söylemlerinde ortak olarak öne çıkan “kişilik özellikleri” vurgusu oldukça dikkat çekicidir.

Çalışmaya katılan Türk (1) ve Kürt (4) öğrencilerin küçük bir kısmı da “gruplar arası arkadaşlık” kategorisini ön plana çıkarmışlardır. Öğrenciler özellikle arkadaşlık kavramını, farklı sosyal kimlik grubundan arkadaşıyla birlikte vakit geçirmeyi, samimi bir iletişimi vurgulayarak sakin hissettikleri ifade edilmektedir. Gruplar arası arkadaşlık kategorisinde Kürt öğrencilerin verdikleri cevapların nicelik ve nitelik bakımından Türk öğrencilere göre oldukça farklı olduğu görülmektedir.

Çalışmaya katılan Türk öğrencilerin az bir kısmı (3 Türk), odalarını paylaştıkları diğer sosyal kimliğe sahip öğrenci arkadaşlarıyla olan etkileşimlerinde üst kimlik vurgusu yaparak, insan kimliği ve kişilik özellikleri temalarını ön plana çıkardıkları görülmektedir. Bu kategoride herhangi bir Kürt öğrencinin herhangi bir söyleminin olmaması oldukça dikkat çekicidir.

Son olarak hem Türk (3) hem de Kürt (2) öğrencilerin bir kısmı konu siyasete gelmediği sürece, siyasi konular konuşulmadığı sürece sakin hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bu söylemde bir Kürt öğrencinin “*konu siyasete geldiği zaman; ığ arada bir sakinliğimiz bozuluyor. Fakat asla dostluğumuza zarar gelmiyor. (K-41- K-E)*” ifadesinde sakinliğin bozulmasına rağmen dostluğa zarar gelmediği vurgusu oldukça dikkat çekicidir.

Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, “*gerilim ve siyasi söylemlerin*” farklı sosyal kimlik grubuna üye öğrencilerin etkileşimlerinde sakin hissetmemesini sağlarken, “*samimiyet, rahat iletişim kurma ve kişiliğin*” sakin hissetmeyi belirlediği görülmüştür.

Tablo 34’te Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde tehdit altında hissetme düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 34: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, tehdit altındahissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Tehdit altında hissedirim.	4	4	Türk:Bazen tehdit altında hissediyorum... (K-35- T-K)/ Kendimi değil de malum ki kız arkadaşım var, ona bir şey olur diye korkuyorum. En basit örnek, bıyık bıraktığımd aocağa ne zaman gidiyoruz gibisinden laflar eden Kürt arkadaşlarım var...(K-44- T-E)/ Geçen sene tehdit altında hissetmişim bu durum onun Kürtlüğünden bağımsız, saldırgan bir tavır takınmasıyla ilgiliydi. (K-13- T-K) Kürt:Kürt arkadaşlarla olan diyalogumun bir miktar daha fazlası tehdit altında hissedirim. (K-23-K-E)/ ...hazırlıktaki oda arkadaşlarımda fazlaca hissettim bu duyguyu. (K-30- K-K)/çok az hissedebilirim. bunun nedeni karşıdakinin tepkisini tam ölçmemek. (K-45- K-K)/ Yanlış düşünüldüğümü fark ettiğimde kendimi tehdit altında hissedirim. (K-41- K-E)
Tehdit altında hissetmem	16	19	Türk:Tehdit altında hissetmiyorum. Çünkü öyle herhangi bir durum olmadı. (K-7- t-K)/Pek böyle hissetmedim açıkçası güvendiğim insanlar olduğu için tehdit altında hissettiğim olmadı. (K-15- T-K)/kendimi tehdit altında hissetmiyorum. çünkü ona güveniyorum ve bunu düşünmemi sağlayacak şekilde davranmıyor. (K-17- T-K)/Hiç hissetmedim hissedeceğimi de düşünmüyorum, inşallah öyle bir şey olmaz. (K-19- T-K)/Tehdit altında hissettiğim olmadı hiç, yurttta olmadı yani... (K-27- T-E)/Kendimi tehdit altında hissetmiyorum onlarla iletişimdayken. (K-31-T-K) Kürt:Kendimi tehdit altında hissetmiyorum. Bunu gerektirecek bir durumla karşılaşmadım. (K-5-k-K)/Bugüne kadar hiç tehdit altında hissetmedim. Öyle olduğunu düşündüğüm insanlara pek de yaklaşmıyorum. (K-9- K-K)/Pek hissetmiyorum aslında insanlarla tanışıkça bu sorun olmuyor. (K-12- K-K)/Tehdit altında hissetmem kendimi hiç hissetmedim. Arkadaşlarıma güveniyorum. Bildiğim kadarıyla tanıyorum... (K-16- K-E)/ Onlarla birlikte olurken tehdit altında hissetmem. Tam tersi güvende hissedirim. (K-21-K-K)/Kendimi daha önce tehdit altında hissetmedim çünkü Kürt olmam kendimi diğerlerinden daha farklı hissetmemi sağlıyor... (K-25- K-K)
Sosyal kimlik	-	1	Türk: Kürt:Eğer onlar ilişkilerinde etnik kökeni baz alsalardı o zaman belki tehdit altında hissedebilirdim. (K-21-K-K)
Gruplar arası arkadaşlık	4	-	Türk: aynı ortamı paylaşan insanlar olduğumuzdan dolayı birbirimize güveniriz onun haricinde normal hissedirim. (K-22- T-E)/ ... Çünkü hepsi ıg gayet açık fikirli fikirlere açık ve saygılılar. Aynı şekilde ben de öyle. Nedeni bu kadar. (K-32- T-K)/ ... Çünkü çoğunlukla güveniyorum. (K-42- T-K) Kürt:
Gruplar arası çeşitlilik	-	1	Türk: Kürt:... Çünkü bilirim ki farklı düşüncelerimizin olabileceğini ve bunun ileriye taşımının sağlıklı bir şey olmadığını anda olan anda kalır. (K-36- K-K)
Toplam	24	25	

Tablo 34’te görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde tehdit altında hissetme düzeylerine ilişkin algıları beş kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bu kategoriler: “tehdit altında hissederim”, “tehdit altında hissetmem”, “sosyal kimlik”, “gruplar arası arkadaşlık”, “gruplar arası çeşitlilik”tir.

Çalışmaya katılan az sayıdaki Türk (4) ve Kürt (4) öğrenci dış grup üyesi oda arkadaşlarıyla kurdukları etkileşimlerde tehdit altında hissettiklerini ifade etmişlerdir. Türk öğrenciler ifadelerinde öne çıkan temaların, siyasi konuları ve siyasi simge olarak algılanan şeyler olması dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra algılanan tehdidi karşıdaki kişinin Kürtlüğüyle ilişkilendirilmeyen ifadelerde bulunmaktadır. Türk öğrencilerin ifadelerinde etnik kimliğe referans vererek değil de siyasi söylem ve kişilik özellikleri üzerinden tehdit algılandığı görülmektedir. Kürt öğrencilerin söylemlerinde öne çıkan temalar incelendiğinde ise, iç grup üyesi arkadaşlarla olan diyalogdan daha fazla tehdit algılama, oda arkadaşlığında daha fazla tehdit hissetme, karşıdan gelen tepkileri tam ölçememe, yanlış anlaşıldığını hissetme vb. ön plana çıktığı görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde Türk öğrencilere göre iç grup yanlılığının bir nebze daha ön plana çıktığı görülmektedir.

Buna karşın Türk (16) ve Kürt (19) öğrencilerin önemli bir kısmı farklı sosyal kimlikten oda arkadaşıyla etkileşime girdiğinde tehdit altında hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Türk öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar incelendiğinde; farklı sosyal kimlik üyesi arkadaşına karşı güven duygusu, yurt ortamının dinamikleri ve karşılıklı iletişim vurguları ön plana çıkmaktadır. Kürt öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar ise, tehdit gelme ihtimali olan kişilerle temas kurmama, güvende hissetme, etnik kimliği tehdit nedeni olarak algılamama gibi ifadeler ön plana çıkmaktadır. Hem Türk öğrencilerde hem de Kürt öğrencilerde dış grup üyesine yönelik var olan güven duygusunun tehdit altında hissetmeme ile ilgili olması oldukça dikkat çekicidir.

Çalışmaya katılan bir Kürt öğrenci farklı sosyal kimlik grubundan bir oda arkadaşıyla olan ilişkisinde etnik köken baz alınırsa tehdit altında hissedebileceğini ifade etmektedir. Var olan bu koşullu tehdit algısı yapılan çalışmanın sonuçları açısından oldukça çarpıcıdır.

Çalışmaya katılan Türk öğrencilerin bir kısmı da (4) geliştirilen “gruplar arası arkadaşlık” neticesinde aynı ortamı paylaştıkları insana yönelik güven, açık fikirli ve fikirlere saygılı oda arkadaşları vb. temaları ön plana çıkararak tehdit altında hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Bu kategoride Kürt öğrencilerin söylem geliştirmemiş olmaması ve temalardan bahsetmemeleri oldukça çarpıcıdır.

Son olarak bir Kürt öğrenci, gruplar arası çeşitlilik, farklı düşünceleri ön plana çıkartarak: “...çünkü bilirim ki farklı düşüncelerimizin olabileceğini ve bunu ileriye taşımanın sağlıklı bir şey olmadığını, anda olan anda kalır. (K-36- K-K)” Tehdit altında hissetmediğini ifade etmektedir. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin çok büyük bir kısmı çeşitli temalar ve ifadeler kullanarak tehdit altında hissetmediklerini ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, “*korku, saldırgan tavırlar ve sosyal kimliklerin*”, farklı sosyal kimlik grubuna üye öğrencilerin etkileşimlerinde tehdit altında hissetmelerini yol açarken, “*güven duymanın, paylaşımda bulunmanın ve arkadaşlığının*” tehdit altında hissetmemeyi belirlediği görülmüştür.

Tablo 35’te Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde kaygılı hissetme düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 35: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, kaygılı hissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Kaygılı hissediyorum	5	10	Türk:... Kürt ve Türk arkadaşlarım bir araya geldiği zaman biraz kaygılanıyorum...(K-7- T-K)/... yanlış anlaşılacak için kaygılı hissettiğimi hatırlıyorum...(K-10- T-E)/Çok az hissederim. O da belki kırılacağı ihtimalini göz önünde bulundurduğum için. (K-42- T-K)/ farklı bir dil konuşmadığı sürece kaygı ortamdan kalkar. (K-22- T-E)/ eğer çevremdeki bir kürt arkadaş benim tutumlarımdan dolayı kendini dışlanmış hissederse bu durumda kişisel bir kaygı duyarım. (K-28- T-E) Kürt:...Kaygıyı hissediyorum özellikle geçen dönem kaygı tehdit güvenlik hep had safhadaydı.(K-1-K-e)/...Aramızda herhangi bir sorun veya tartışma çıkacak diye bazen kaygı duyuyorum. (K-5- K-K)/Daha tanıımıyorken samimi olmamışken inandığımız şeylerin kültürlerimizin zıt olması olacağından kaygı duymuştum ama kaygı tanışmadan önceki aşamada vardı. Sonra gitti. (K-6-K- K)/
Kaygılı hissetmiyorum	15	14	Türk: Onlarla birebir ilişkilerimde kaygılı değilim... (K-7- t-K)/Pek kaygılı hissettiğim olmadı ...(K-27- T-E)/... Genel olarak bir kaygı duymuyorum ...(K-35- T-K)/

Kürt:Çok kaygılı hissetmem kaygılı olmamı gerektirecek bir durum yok çünkü. (K-8- K-K)/Genel olarak çok kaygılı bir insanım. ... ama onlarla iletişimimde de kaygı duymuyorum ya. (K-26- K-K)

Gruplar arası arkadaşlık	3	3	Türk: ... sonuçta onlar da benim bir arkadaşım onlar da arkadaşım. Kaygı verici bir şeyler yapmıyorlar... (K-11- T-E)/... çünkü onlar da benimle aynılar sadece kültür farklılığı görüyorum. (K-37- T-K) tanımiyorsam kaygılı hissederim ama tanıyorsam sıkıntı olmuyor. Türk-Kürt fark etmiyor. (K-29- T-K)/ Kürt:...insanla konuşurken acaba söylediklerimi çarpıtır mı diye bir kaygı duyarım. (K-25- K-K)/ Samimi olduğum arkadaşlarla konuşurken kaygılı hissetmem... (K-25- K-K)
Aile	-	1	Türk: Kürt:... Bu da bence aile ortamından kaynaklanıyor. (K-12- K-K)
Etnik merkezci bakış açısı	-	1	Türk: Kürt:...eski oda arkadaşım ömrümde gördüğüm en kürt düşmanıydı ve bunu tüm kürtlere genelliyordu şu an fazla kaygı yaşamıyorum.(K-1-k-e)/
Toplam	23	29	

Tablo 35’te görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde kaygılı hissetme düzeylerine ilişkin algıları beş kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bu kategoriler: “kaygılı hissediyorum”, “kaygılı hissetmiyorum”, “gruplar arası arkadaşlık”, “aile”, “etnik merkezci bakış açısı”dır.

Çalışmaya katılan Türk Öğrencilerin bir kısmı (5) ve Kürt öğrencilerin önemli bir kısmı (10) farklı sosyal kimlikten bir oda arkadaşıyla etkileşime girdiklerinde kaygılı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Nicel açıdan bakıldığında, Türk öğrenciler ve Kürt öğrenciler arasındaki farkın yüksekliği dikkat çekicidir. Bununla birlikte verilen cevaplardaki öne çıkan temaların arasında da gruplar arasındaki fark göze çarpmaktadır. Türk öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde, iki farklı sosyal kimlik grubundan arkadaşların bir araya gelmesi, yanlış anlaşılma, karşıdaki kişiyi kırmak, Kürt arkadaşın kendini dışlanmış hissetmesi, gibi nedenlerden kaygılandıkları ifade edilmektedir. Türk öğrencilerin ifadelerinde, farklı sosyal kimlik grubundan arkadaşının vereceği tepkiler ve duygularının kendi kaygılarını etki ettiğini belirtmeleri oldukça dikkat çekicidir. Kürt öğrencilerin verdikleri ifadelerinde ise, tehdit algısı, güvenlik, geleceğe yönelik tedirginlik ön plana çıkmaktadır. Bir öğrencinin ifadesinde ilk tanışma aşamasında olan kaygının tanıştıktan sonra bittiğini belirtmesi oldukça dikkat çekicidir. Kürt öğrencileri kaygılandıran unsurlar arasında

olan güvenlik, tehdit ve tartışmanın çıkmasından korkma söylemleri Türk öğrencilerin ifadelerine göre oldukça farklı olması çarpıcı bulunmuştur.

Buna karşın Türk (15) ve Kürt (14) öğrencilerin önemli bir kısmı farklı sosyal kimlikten bir oda arkadaşıyla etkileşime girdiklerinde kaygılı hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Türk ve Kürt öğrencilerin öne çıkan temalar incelendiğinde ise, bire bir ilişki ve iletişim temalarının öne çıktığı görülmektedir. Bir Kürt öğrencinin, kaygılı bir insan olduğunu belirtip, kişilik özelliği olarak kaygılı olmasına rağmen; Türk arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde kaygı duymadığını belirtmesi oldukça çarpıcıdır.

Hem Türk (3) hem de Kürt (3) öğrencilerin küçük bir kısmı da gruplar arası arkadaşlık kategorisini ön plana çıkarmaktadır. Türk öğrencilerin ifadelerinde ön plana çıkan temalar incelendiğinde, arkadaşlık kurma, karşıdaki kişiyi tanıma ve kültürel farklılıkların ön plana çıktığı görülmektedir. Kültürel farklılıklar üzerinden gruplar arası arkadaşlıklar vurgusu yapılması oldukça dikkat çekicidir. Kürt öğrencilerin ifadelerine bakıldığında ise, ilişkideki samimiyet ve söylenenlerin karşı tarafça çarpıtılmasının ön plana çıktığı görülmektedir.

Kürt öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde yalnızca bir öğrencinin geline aile ortamından kaynaklı farklı sosyal kimlik grubundan arkadaşlarıyla olan etkileşimlerinde kaygılı hissedip, hissetmeyeceğini ifade ettiği görülmektedir. Hiçbir Türk öğrencinin buna benzer bir söylem belirtmemesi oldukça dikkat çekicidir.

Son olarak bir Kürt öğrencinin ifadesi incelendiğinde, etkileşime girilen kişinin bir kişiyle olan tanışıklığı ve ilişkisi üzerinden etnik merkezci bir bakış açısı ile tüm gruba genellemesi ve bunun karşı gruptaki kişide yaşattığı kaygı oldukça dikkat çekici ve üzerinde durulması gereken bir konu olarak ifade edilmektedir.

Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, “*yanlış anlaşılma, dışlanma, tehdit hissetme*”, farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin etkileşimlerinde kaygılı hissetmeyi belirlerken, “*arkadaşlık, samimiyet ve iletişimin*” kaygılı hissetmemeyi etkilediği gözlenmiştir.

Tablo 36’da Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde gergin hissetme düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 36: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, gerginhissetme düzeyleri (22 Türk Öğrenci; 23 Kürt Öğrenci)

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Gergin hissederim	4	3	Türk: Çok nadir gergin hissettiğim oluyor...(K-11- T-E)/İğ çok nadir kendimi gergin hissediyorum... (K-17-T-K)/ Kürt: ...gerginlik yaşarım ara sıra. (K-4- k-K)/gergin hissederim... (K-9- K-K)/çok az gergin hissederim...(K-23- K-E)
Gergin hissetmem	16	9	Türk: kendimi gergin hissetmem... (K-28- T-E)/Hiç gergin hissetmedim... (K-32- T-K)/Hiçbir şekilde gergin hissetmem... (K-34- T-E) Kürt: Yapım gereği kendimi hiçbir zaman gergin hissetmem... (K-1- k-e)/Şimdi hassas konular dışında gergin hissetmiyorum. (K-6- k-K)/fazla gergin hissetmiyorum...(K-14- K-K)/
Siyasi konular	3	7	Türk: ... Siyasi içerikli şeyler konuşulduğu zaman...(K-11- T-E)/Daha önce tehditle içlerine dahil etme çabası olmuştu, bu geçmiş yaşadığım olayda yine aynısını yaşayacağım korkusuyla beni geriyor. (K-13- T-K)/... ulusal kimlik ve ayrıştırıcılık söylemleri kullanıldığında oldukça geriliyorum... (K-18- T-K)/ Kürt: Siyasi mevzularda özel hayatla ilgili konularda ıhm doğru zaman paylaşmak doğru zaman olmaması ihtimalinden gelen bir gerginlik yaşarım ara sıra. (K-4- k-K)/İğ karşı olduğum bir düşünce savunulduğunda gergin hissederim ayrıca haksızlık varsa kesinlikle gerilirim haksızlığa hiç gelemiyorum. (K-9- K-K)/Dediğim gibi ilk başta görüş farklılığı olur diye tedirgin oluyorum... (K-12- K-K)/Siyasi konulara girildiğinde gergin hissederim genellikle. Çünkü bir şeyi savunan çok fazla savunuyor. Ortam kızışınca gergin hissederim anlamsız bulurum ya konuyu değiştirmeye çalışırım. (K-26- K-K)/Doğu hakkında yanlış fikirlerinde ısrar ettiklerinde gerginlik oluyor... (K-41- K-E)/ Elimizden geldiğince Türklük Kürtlük konusuna girmemeye çalışıyoruz ama bu konulara girdiğimizde doğal bir savunma içgüdüğü oluşuyor. Karşımdaki kişi de bir fanatikse gerginlik olur biraz aslında. (K-25- K-K)/ Siyasi konulara girildiğinde gergin hissederim genellikle. Çünkü bir şeyi savunan çok fazla savunuyor. Ortam kızışınca gergin hissederim... (K-26- K-K)
Sosyal ve kültürel kimlik	4	3	Türk: kendi aralarında kendi kültürleri hakkında konuşurlarken bilmediğim için gergin oluyorum... (K-29-T-K)/...kendi aralarından biri geldiğinde ortaya selam vermek yerine birbirlerine selam verirler. Bu da insanı gerginleştirir. (K-44- T-E) Kürt: Dediğim gibi Kürtçe müzik çok dinlediğimden bu yönde bazı eleştiriler alabiliyorum ve bu da ortamı gerebiliyor ister istemez, tartışmalara yol açabiliyor....(K-3- k-e)/Karşımdakinin Türk ırkına mensup bir birey olması bende bir gerginlik oluşturmaz. İnsan olarak ortak bir paydada buluşamazsak işte o zaman üzülmüş ve gerilirim. (K-36- K-K)/ Konuştuğumuz konuya bağlı aslında. Elimizden geldiğince Türklük Kürtlük konusuna girmemeye çalışıyoruz ama bu konulara girdiğimizde doğal bir savunma içgüdüğü oluşuyor. Karşımdaki kişi de bir fanatikse gerginlik olur biraz aslında. (K-25- K-K)/
Toplam	27	22	

Tablo 36’da görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde gergin hissetme düzeylerine ilişkin algıları dört kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bu kategoriler: “Gergin hissederim”, “gergin hissetmem”, “siyasi konular”, “sosyal ve kültürel kimlik”dir.

Çalışmaya katılan Türk (4) ve Kürt (3) öğrencilerin bir kısmı, diğer sosyal kimlik grubundan bir kişiyle etkileşime girdiklerinde kendilerini gergin hissetmektedir. Verilen cevaplar incelendiğinde temaların çeşitliliğinden ziyade, gergin hissetme sıklığı üzerine bir vurgu yapıldığı görülmektedir. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin söylemleri incelendiğinde çok nadir, çok az, ara sıra gergin hissederim gibi cevapların ön plana çıktığı görülmektedir.

Buna karşın çalışmaya katılan Türk (16) ve Kürt (9) öğrencilerin önemli bir kısmı, farklı sosyal kimlik grubundan bir kişiyle etkileşime girdiklerinde gergin hissetmediklerini ifade etmektedir. Türk öğrencilerin hemen hepsi gergin hissetmediğini ifade ederken, Kürt öğrenciler ise yapım gereği gergin hissetmiyorum, hassas konular dışında gergin hissetmiyorum gibi söylemleri ön plana çıkarmışlardır. Türk öğrencilerin Kürt öğrencilere göre gergin hissetmem söyleminde daha fazla yoğunlaşmaları üzerinde durulması gereken bir konu olarak dikkat çekici bulunmuştur.

Hem Türk (3) hem de Kürt (7) öğrencilerin önemli bir kısmı siyasi konularda gergin hissettiklerini ifade etmektedir. Türk öğrencilerin söylemlerindeki öne çıkan temalar incelendiğinde, tehditle iç gruba dahil edilme çabası, ulusal kimliğe ve ayrıştırmaya yönelik ifadeler ve siyasi içerikli konuşmaların öne çıktığı görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde ise, siyasi konularla ilgili sohbetlerin zamanlaması, siyasi konular, sosyal kimliğe yönelik savunma isteği, fanatizm, doğu hakkında yanlış fikirler ve ön yargılar haksızlığa uğradığını hissetme, ortamla ilgili faktörlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Türk ve Kürt öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde Kürt öğrencilerde, Türk öğrencilere göre etnik kimlik vurgusu, haksızlığa karşı tepkisellik, ön yargılar ile ilgili söylemlerin öne çıktığı görülürken, Türk öğrencilerde ise Kürt öğrencilere göre, tehdit algısı, ayrıştırıcılık ifadelerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerindeki sıklığının Türk öğrencilere göre daha fazla olması da dikkat çekici bir sonuçtur.

Son olarak hem Türk (4) hem de Kürt (3) öğrencilerin çok az bir kısmı da sosyal ve kültürel kimlikle ilgili konularda gergin hissettiklerini ifade etmektedirler. Türk öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde, farklı sosyal kimlik grubuna yönelik kültürel söylemler, ortak yaşam alanlarında iç grup ayrımcılığının ön plana çıktığı görülmektedir. Türk öğrencilerin etkileşime girdikleri insanların kültürel kodları, ifadeleri ve bunun sonucu olan davranış şekilleriyle alakalı gergin hissettikleri görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde ise, Kürtçe müzik dinlemek, etnik kimlikler hakkında konuşmak, fanatizm ve insan olarak ortak paydada buluşamama ön plana çıkmaktadır. Bir Kürt öğrencinin etkileşime girdiği kişinin etnik kimliğinin sorun olmayacağını belirtip, bir üst kimlikte buluşulamamasının sorun olacağını belirtmesi oldukça çarpıcıdır. Kürt öğrencilerin, Türk öğrencilere göre müzik zevkleri, müziğin dili, ortak bir üst kimlik (insan) paydasında buluşamamak gibi nedenlerle gerginlik yaşayabildiklerini ifade ettikleri görülmektedir.

Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, “*siyasi konular, tehdit, ayrıştırıcı söylemler ve fanatik düşüncelerin*”, farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin etkileşimlerinde gergin hissetmelerine yol açarken, “*siyaset dışı konuların ve kişilik özelliklerinin*” tehdit altında hissetmemeyi belirlediği gözlenmiştir.

Tablo 37’de Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde savunmada hissetme düzeylerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 37: Yurtlarda kalan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin, birbirleri ile etkileşime girdiklerinde, savunmada hissetme düzeyleri

Kategoriler	T	K	Türk ve Kürt Sosyal Kimliklerine Sahip Üniversite Öğrencilerinin İfadeleri
Savunmada hissedirim	11	13	Türk:İğ güncel olayları tartışırken görüş farklılıklarından dolayı savunmada olabiliyorum bazı şeylere... (K-10- T-E)/haklı olduğum konuda her zaman savunmada bulunurum...(K-34- T-E) Suçlayıcı davrandığı zaman ve gereksiz üstüme geldiği zaman savunmada hissediyorum.(K-35- T-K)/ Ya genelde memleketlerimizle ilgili konuşurken herkes kendi memleketini savunmak ister ya o konularda biraz savunmada oluyorum. (K-31- T-K) Kürt:...kendimi savunmada hissedirim. (K-4- k-K)/Yine büyük ölçüde savunmada hissedirim... (K-6- k-K)/Galiba yurttta her daim savunmada olmam gerekiyor bilmiyorum, insanın doğası gereği her zaman savunmacı oluyorsun. (K-33- K-K)/

Savunmada hissetmem	8	4	Türk:Hiç hissetmedim. (K-20- T-K)/o da bir arkadaşım, savunmada hissetmem ...(K-22- T-E)/Gayet güvende hissediyorum çünkü bir husumet olsa oda arkadaşımın bana destek çıkacağından şüphem yok Kürt:Savunma yapacak bir durum yok ortada çünkü varlığını inkar etmiyorlar (K-2- k-e)/...onların yanında çok huzurlu güvende hissediyorum.(K-30- K-K)/yani şimdiye akdarıg kendimi savunmaya ihtiyaç duymadım yurtta. (K-43- K-E)
Sosyal kimlik ve ayrımcılık söylemi	2	7	Türk:İrkçi ifadeler kullanıldığı zaman savunmacı yaklaştığım oluyor. Hatta bu savunmacılığı saldırganlığa dönüştürdüğüm oluyor... (K-11- T-E)/... kendi kökenime doğrudan hakaret ve benzeri ithaflar söz konusu ise, bu durumda savunmaya geçemem diyemem. (K-28- T-E) Kürt:Kürt arkadaşlarla kurduğum diyalogtan daha fazla savunmada hissederim. bunun sebebi ayrıştırılmış olmamız olabilir. (K-23- K-E)/ Şahsıma, aileme, ırkıma, insanlığıma bir saldırı varsa karşımdakinin yine kim olduğunun bir önemi yok. Ben yine kendimi herkese savunurum. Böyle olaylar olduğu sürece savunmacı bir kişilik gösteririm. (K-36- K-K)/ Kürtlere bir saldırıda bulundukları zaman ...kendimi savunmada hissederim. (K-1-k-e)/ ... aşağılama, hakaret gibi ve bunu tüm Kürtlere genelledikleri zaman kendimi savunmada hissederim. (K-1-k-e)/ ... Türk arkadaşlarım baya eleştirmeye başladı mı benim düşüncelerimi kendimi o an savunmada hissederim ve bu da insanı bazen olumsuz etkileyebilir ... (K-3- k-e)/ ...Sanki her an benim Kürt olduğumu bildiklerine rağmen yine de Kürtlere laf söyleyeceklermiş gibi hissediyorum. (K- 5-k- K)/ ... inandığım şeylere hakaret edilme korkusu ben de bir savunma mekanizması yarattı. Bu konuda her zaman diken üstündeyim. (K-6- k-K)
Siyasi, politik ve kültürel söylem	3	4	Türk:...özellikle emin olduğum bir düşüncede benden farklı bir şeyi savunuyorlarsa biraz daha savunmada olmam gerektiğini hissediyorum. (K-37- T-K)/... Siyaset ya da Kürt olaylarını konuştuğumuz zaman onların biraz daha dar görüşlü olduğunu düşündüğüm için kendimi savunma ihtiyacı duyarım... (K-38- T-K) Devlet politikaları gibi bir bağlamda onlar saldırgan bir politika izlerse ben de savunma hattımı güçlendiririm...(K-18- T-K)/ Kürt:Türk Kürt davalarına girildiği zaman veya herhangi bir siyaset konusu açıldığı zaman konu Kürtlere gelecek diye kendimi savunmada hissediyorum... (K- 5-k- K)/İlk başta düşünce farklılığı olur diye biraz çekiniyorum onlarla konuşmaya ama birbirimizi tanıdıkça bu konular sorun olmuyor. (K-12- K-K)/bazen hissediyorum o da tartıştığımız ya da beni anlamadıklarını düşündüğüm konularda oluyor. (K-14- K-K)/... odada siyaset konuşulmasından hoşlanmıyorum konuşulmasın bunu da nedenleriyle açıkladım bu konuda her zaman kendimi savunmada hissederim... (K-26- K-K)/
Haksızlık durumları	2	2	Türk:haklı olduğum konuda her zaman savunmada bulunurum. Bence haklı olduğum konuda neden olarak kişiyi kırmadan haklı olduğumu söylerim. (K-34- T-E)/ Suçlayıcı davrandığı zaman ve gereksiz üstüme geldiği zaman savunmada hissediyorum.(K-35- T-K) Kürt:Tabi, haksızlığa uğradığım zamanlarda sakın bir şekilde kendimi savunurum. Bu kadar (K-16-K- E)/Haklı olduğum konularda sonuna kadar kendimi savunmada hissederim ve konuyu açıklığa kavuşturana kadar kendimi savunurum. (K-41- K-E)
Toplam	26	30	

Tablo 37’de görüldüğü gibi Türk ve Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin birbirleri ile etkileşime girdiklerinde savunmada hissetme düzeylerine ilişkin algıları beş kategorinin etrafında gruplanmıştır. Bu kategoriler: “Savunmada hissedirim”, “savunmada hissetmem”, “sosyal kimlik ve ayrımcılık söylemi”, “siyasi politik ve kültürel söylem”, “haksızlık durumları”dır.

Çalışmaya katılan Türk (11) ve Kürt (13) önemli bir kısmı farklı sosyal kimlik grubundan bir kişiyle etkileşime girdiklerinde kendilerini savunmada hissettiklerini ifade etmişlerdir. Türk öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde öne çıkan temalar, güncel olaylardaki görüş farklılıkları, kendini haklı görmek, diğer grup tarafından suçlanmak, iç grup yanlılığı olduğu görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde öne çıkan temalar ise, yurt ortamının koşulları, kişilik özellikleri ve insan doğası olduğu görülmektedir. Yurt ortamının savunmada hissetme hissi yaratma gücünün vurgulanması açısından oldukça dikkat çekicidir.

Buna karşın hem Türk (8) hem de Kürt (4) öğrencilerin bir kısmı farklı sosyal kimlik grubundan bir kişiyle etkileşime girdiklerinde savunmada hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Türk öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar, arkadaşlık, güvende hissetmek, destek almak olduğu görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar ise, farklı sosyal kimlik grubu üyesi arkadaş tarafında inkar edilmemek, huzurlu ve güvende hissetmek olduğu görülmektedir. Bir Kürt öğrencinin; *“Savunma yapacak bir durum yok ortada çünkü varlığımı inkar etmiyorlar. (K-2-K-E)”* ifadesi oldukça çarpıcıdır. Bir diğer dikkat çekici husus da Türk öğrencilerin Kürt öğrencilere kıyasla nicelik açısından daha fazla savunmada hissetmediklerini ifade etmeleri olmuştur. İfadeler incelendiğinde gruplar arasında farklılaşmaların olduğu göze çarpmaktadır. Savunmada hissetmek ve savunmada hissetmemek kategorileri kendi aralarında değerlendirildiğinde her iki grubun üyelerinin de sıklıkla daha çok savunmada hissettiklerini belirtmeleri Türk ve Kürt gruplarının savunmada hissetme algıları bakımından oldukça çarpıcı bulunmuştur.

Çalışmaya katılan Türk (2) ve Kürt (7) öğrencilerin bir bölümü de farklı sosyal kimlik grubundan bir kişiyle etkileşime girdiklerinde sosyal kimlik ve ayrımcılık söylemini ön plana çıkararak savunmada hissettiklerini ifade etmişlerdir. Türk öğrencilerin ifadeleri, incelendiğinde öne çıkan temalar, dış gruptan gelen ırkçı ifadelerin ve etnik kökene yönelik hakaretin savunma hissetme duygusu yarattığı vb.

olduğu görülmektedir. Bir Türk öğrencinin; *“İrkçi ifadeler kullanıldığı zaman savunmacı yaklaştığım oluyor. Hatta bu savunmacılığı saldırganlığa dönüştürdüğüm oluyor... (K-11-T-E)”* ifadesi oldukça çarpıcı olup, savunmada hissetmenin bir sonraki aşamada saldırganlığa nasıl dönüştüğünü göstermesi açısından dikkat çekicidir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar, iç grupla girdikleri etkileşime göre daha fazla savunmada hissettikleri, aileye ırka, etnik kökene, inanca yönelik bir saldırı, genelleme, aşağılama olduğunda savunmada hissettiklerini ifade etmişlerdir. Bir Kürt öğrencinin; *“Kürt arkadaşlarla kurduğum diyalogtan daha fazla savunmada hissederim. bunun sebebi ayrıştırılmış olmamız olabilir. (K-23-K-E)”* ifadesi oldukça çarpıcıdır. Kürt öğrencilerin, Türk öğrencilere göre ifadelerinde iç grup yanlılığı, kişisel değerlere verilen önem ve tehdit algısı hissetme düzeyinin yüksekliği dikkat çekici görülmektedir. Ayrıca Kürt öğrencilerin ifadelerinde Türk öğrencilere göre nicelik olarak bir farklılık olması da oldukça dikkat çekicidir.

Çalışmaya katılan bazı Türk (3) ve Kürt öğrenciler (4) de siyasi, politik ve kültürel ifadelerin de savunmada hissetmelerine yol açtığını belirtmektedirler. Türk öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar, farklı düşünceleri savunmak, siyasi görüş farklılığı ve devlet politikalarına saldırganlık olduğu görülmektedir. Bir Türk öğrencinin; *“Devlet politikaları gibi bir bağlamda onlar saldırgan bir politika izlerse ben de savunma hattımı güçlendiririm... (K-18- T-K)”* ifadesi, gruplar arası ilişkilerin dinamikleri açısından oldukça çarpıcı bulunmuştur. Kürt öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temalar, Türk-Kürt konusu hakkında konuşmak, karşıdaki tarafından anlaşılmama düşüncesinin oluşması, odada siyaset konuşulması olduğu görülmektedir. Bir Kürt öğrencinin cevabı incelendiğinde; *“İlk başta düşünce farklılığı olur diye biraz çekiniyorum onlarla konuşmaya ama birbirimizi tanıdıkça bu konular sorun olmuyor. (K-12-K-K)”* ifadesi temas arttıkça, sohbet ilerledikçe konuşulan konuların sorun olmaktan çıktığını belirtmesi nedeniyle bu çalışmanın sonuçları açısından oldukça önemli ve tartışılmaya değer bir ifadedir.

Son olarak az sayıdaki Türk (2) ve Kürt (2) öğrenci farklı sosyal kimlik grubundan bir kişiyle etkileşime girdiklerinde, haksızlık durumları ön plana çıktığında savunmada hissettiklerini ifade etmişlerdir. Hem Kürt hem de Türk öğrencilerde öne çıkan ifadelerdeki temalar incelendiğinde, kişinin kendi haklı olma durumu, suçlayıcı

davranışlar, haksızlığa uğramak ifadelerinin yoğunluk kazandığı, her iki grubun üyelerinin de benzer söylemleri dile getirdikleri görülmektedir.

Tablo bir bütün olarak değerlendirildiğinde, “*haklı olmak, haksızlığa uğramak, yurt ortamı, ırkçı ifadeler, siyasi konular, hakaret ve suçlanmak*” gibi faktörler farklı sosyal kimlik grubuna üye öğrencilerin etkileşimlerinde savunmada hissetmelerine yol açarken, “*arkadaşlık, güvende hissetmek, varlığı kabul etmenin*” savunmada hissetmemeyi sağladığı bulunmuştur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇ

Araştırmanın sonuçları bulgular bölümünde olduğu gibi beş başlıkta tartışılacaktır. Bu başlıklar, gruplar arası arkadaşlık, gruplar arası olumlu ve olumsuz temas, gruplar arası empati, gruplar arası tutum ve gruplar arası kaygıdır.

4.1. GRUPLAR ARASI ARKADAŞLIK

Çalışmada, ilk yıl tesadüfi olarak atanarak ya da sonraki yıllarda tercih ederek, aynı yurt odasını paylaşan, farklı sosyal kimliğe (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencileri arasında yaşanan doğrudan ve dolaylı gruplar arası teması, arkadaşlık ilişkilerini ve dinamiğini, empati süreçlerini, birbirlerine yönelik tutumlarını ve var olan kaygılarını, aynı odayı paylaşan öğrencilerin gözünden incelenmektedir.

Araştırmanın gruplar arası arkadaşlık sorularını içeren safhasında, aynı odayı en azından bir yıl paylaşan farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin temas sıklıklarına ilişkin ifadelerinin önemli bölümünün sıklıkla “her gün” düzeyinde olması oldukça anlamlıdır. Hem Türk hem de Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin sıklıkla, her gün, yurttaki süreçte, zamanının çoğu, hemen hemen her gün, odada olduğum bütün süremi, okul dışında kalan bütün zamanımı gibi yanıtları öne çıkarmış olmaları oldukça önemlidir. Benzer şekilde öğrencilerin birlikte yurt binasında sıkça yaptıkları faaliyetlerin başında sohbet etme, birlikte yemek yeme, spor faaliyetleri, film seyretme ve akademik faaliyetler gelmektedir. Öğrencilerin yanıtları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, faaliyetlerin birlikte karma olarak gerçekleştirilebilecek faaliyetler olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin belirttikleri karma etkinlikler, hem akademik, hem sportif, hem de sosyal ve kültürel öğeler içeren çeşitlilikte olduğu bulunmuştur. Aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin zamanla karma etkinliklere sıkça yöneldikleri ve birlikte deneyimledikleri söylenebilir. Öğrencilerin belirtmiş oldukları gruplar arası temas sıklığı ve niteliğine dair ifadeler, gruplar arası temasa yönelik çarpıcı bir görünüm sunmaktadır. Farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin aynı odayı paylaşmaktan kaynaklı olarak, zamanla hem temas sıklıklarının hem de temas

kalitesine yönelik birlikte yaptıkları faaliyetlerinin çeşitliliğinin ve yoğunluğunun arttığı saptanmıştır.

Gruplar arası olumlu temas kuruldukça, ön yargıların azaldığına ilişkin alanyazında yer alan ifadeler (Hewstone, 2009: 243-300; Pettigrew 1997: 173-185, 1998: 65-85; Pettigrew ve Tropp, 2006: 751-783, 2011: 61-97; Turner, Hewstone, Voci, Paolini ve Christ, 2007: 212-255) ile bu çalışmada elde edilen gruplar arası temas sıklığına ve niteliğine ilişkin sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasında zamanla gelişen gruplar arası olumlu temasın sonucu olarak, gruplar arası ön yargıların azalabileceğine ve dönüşebileceğine ilişkin söylemler ve çıkarımlarda da bulunulabilir.

Farklı sosyal kimliğe (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin önemli bir bölümünün yurt binası dışında da diğer sosyal kimlikten arkadaşlarıyla zaman geçirdikleri saptanmıştır. Bu bulgu oldukça anlamlı ve çarpıcıdır. Hem yurt binası içinde hem de yurt binası dışında farklı sosyal kimliğe sahip üniversite öğrencilerinin birlikte takılması, temas sıklığı ve niteliği açısından önemlidir. Benzer şekilde, öğrencilerin yurt binası dışında yaptıkları faaliyetlerin çeşitliliğine bakıldığında öne çıkan faaliyetlerin başında, “kültürel etkinliklere katılma”, “kafelerde oturma”, “yemek yemeye gitme”, “sportif aktiviteler”, “yurt binası dışında gezme”, “akademik faaliyetler” ve “alış veriş yapma”nın geldiği saptanmıştır. Öğrencilerin öne çıkardığı bu etkinlikler genel olarak değerlendirildiğinde, spor, yemek, gezme, alışveriş, kültürel ve sosyal etkinlikler ile akademik etkinlikler olma yönünden oldukça geniş bir çeşitlilik sunduğu saptanmıştır. Öğrencilerin bu etkinlikleri yaygın olarak ifade etmesi, gruplar arası temasın hem sıklığı hem de niteliği açısından oldukça anlamlıdır ve dikkat çekicidir. Hem yurt binasında hem de yurt binasının dışında artan gruplar arası olumlu temas ve arkadaşlık ilişkilerinin alanyazında yer alan artan olumlu temasa bağlı olarak azalan gruplar arası ön yargı (Pettigrew 1997: 173-185, 1998: 65-85; Pettigrew ve Tropp, 2006: 751-783, 2011: 61-115) ve artan gruplar arası olumlu tutum (Chen ve Graham, 2015: 749-764; Davies ve ark., 2011: 200-229) penceresinden bakıldığında, üniversite yurt yaşamının aynı odayı paylaşan farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasındaki ilişkinin geliştirilmesi açısından uygun bir strateji olduğu söylenebilir.

Farklı sosyal kimliğe (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin birlikte gerçekleştirdikleri gruplar arası etkileşimlere ne ölçüde gönüllü olarak girdikleri analiz edildiğinde, hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun etkileşime gönüllü girdikleri bulunmuştur. Her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin ifadelerinde öne çıkan temel vurgu, etkileşimlerini gönüllü ve içten olarak gerçekleştirdikleri vurgusudur. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin sosyal kimlik yerine arkadaşlığı ve insan olmayı öne çıkardıkları öğrenci ifadelerinden de görülmektedir. Bu süreçte öne sürdüğü gerekçelerin,

“Türk/Kürt olarak zaten ayırmıyorum (K-32-T-K); onlar yemek yerken, sohbet ederken, bir şeyler içerken, Kürt değil benim oda arkadaşım konumundalar (K-18-T-K); daha çok kökenden ziyade kişilikleriyle alakalı bir durum eğer kafa dengiyse; etnik grup önemli değil (K-28-T-E); konuşurken o insanın Kürt olduğunu Türk olduğunu bilmiyorum bile, o yüzden gönüllü gerçekleştiriyorum iletişimlerimi (K-25-K-K)”

ifade edilmiş olması da oldukça anlamlıdır. Öğrenciler, sosyal kimlikten çok, kişiliği ve üst kimlik olarak insan kimliğini öne çıkarmışlardır. Aynı odada kalan öğrenciler zamanla etkileşimlerinde sosyal kimliklerinin algısını ve görünürlüğünü bastırarak, insan ve arkadaş üst kimliğini ve kişisel özelliklerini daha çok öne çıkarmışlardır.

Dolayısıyla, zamanla öğrenciler iki farklı sosyal kimlik kategorisinden farklı olarak, yeni üst kategorik ortaklıklar inşa ederek, tek bir ortak üst grup kimliğine dönüşüm geçirmektedirler (Dovidio, Gaertner ve Saguy, 2007: 296–330; Gaertner, Dovidio ve Bachman, 1996: 271-290). Diğer bir ifade ile aynı odayı paylaşan öğrencilerin Türk ve Kürt kimliklerinden ziyade, insan ve yurt oda arkadaşı üst kimlikleriyle birbirlerine yaklaştıkları saptanmıştır. Sonuç olarak, iki farklı kimlikten tek bir ortak üst kimliğe yönelik dönüşüm, öğrenciler arasındaki sosyal kimliğe yönelik örtük ön yargı, gruplar arası yanlılık ve gruplar arası kaygı gibi duyguların azalmasına ve olumlu gruplar arası tutumların (Dovidio ve ark., 2007: 296–330), yardımın, prososyal davranışların, işbirliğinin ve kendini dış grup üyesi kişilere açma davranışının (Dovidio, Gaertner, Validzic, Matoka, Johnson ve Frazier, 1997: 401-420) ortaya çıkmasına vesile olmaktadır. Bu araştırmanın sonuçlarına benzer bir durum West ve arkadaşlarının (2009: 1266-1272) çalışmalarında da yer almaktadır. Bu çalışmada gruplar arası ortaklıkların artmasının bir sonucu olarak arkadaşlık duygularının gelişmesi ve gruplar arası kaygının azalması söz konusu olmuştur. Dolayısıyla, yurt ortamında öğrenciler arasında ortaya çıkan “oda arkadaşı”, “insan”

gibi üst sosyal kimlik kategorilerinin arkasında, aynı yurt odasında gelişen gruplar arası temasın ve etkileşimin sıklığının ve kalitesinin artışı olduğu söylenebilir.

Aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliğe (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin diğer gruptan öğrenciler tarafından kabul edilip edilmedikleri incelendiğinde, her iki kimliğe sahip öğrencilerin yarısına yakının kendilerini kabul edilmiş hissettiklerini ifade ettikleri saptanmıştır. Öğrencilerin, sosyal kimlik farkı gözetmeksizin, sıklıkla, “ayrımcılık olmuyor”, “ayrıma uğramadım”, “ayrımcılıkla hiç karşılaşmadım”, “kendimi hiç dışlanmış hissetmedim”, “çoğunlukla kabullendiğimi hissettim”, “paylaştıkça çoğalıyorsun” gibi ifadeleri öne çıkardıkları bulunmuştur. Bu ifadelerden farklı olarak, “Türk ya da Kürt olduğum için anlaşıyoruz, daha çok kafalarımız uyuştugu için” gibi sosyal kimlik yerine kişilik özelliklerinin öne çıkarılması da çok dikkat çekicidir.

Bundan farklı olarak, öğrencilerin yoğun olarak belirttikleri bir başka ifade de oldukça dikkat çekicidir: “Türk olan arkadaşlarla, Kürtlere oranla sadece birimizin Türk birimizin Kürt olduğu gibi bir fark var başka da fark yok. Sanırım iki yılı doldurduğumuz için öyle Kürt-Türk ayrımı vesaire yok... (K-8-K-K)”. Dolayısıyla, aynı yurt odasında uzun süre birlikte olan öğrencilerin artık birbirlerini sosyal kimliklerinden öte, insan kimlikleri ve kişisel özellikleri ile görmeye başladıklarına ilişkin anlamlı sonuç bulunmuştur. Benzer şekilde, gruplar arası arkadaşlığın önemi ve olumlu etkisi de öne çıkarılmıştır. Örneğin,

“İlk tanıştığımızda genelde çekmiyorlar, hani Kürt olduğumuz için Kürt insanlara karşı ön yargıları oluyor genelde ama birbirimizi tanıdığımızda daha çok kaynaşıyoruz, Kürt insanlardan daha çok yakın oluyorlar bana. (K-12-K-K); iki yıldır oda arkadaş tamamıyla beni benimsemiş durumdalar (K-30-K-K)”

gibi başlangıçta yaşanan olumsuz duygu ve düşüncelerin, zamanla gruplar arası arkadaşlığın gelişmesine koşut olarak yakın ve samimi arkadaşlığa ve dostluğa evrildiği vurgulanmıştır. Dolayısıyla, gruplar arası arkadaşlığın niceliği ve niteliği arttıkça “sosyal kimlikten” “kişisel kimliğe ve üst ortak kimliklere” yönelik bir odaklanma ve farklılaşma söz konusudur. Tüm bu sonuçlar alanyazında yer alan gruplar arası temasın artışına bağlı olarak kişilerin ortak kimlikler inşa ettiğine ve bu ortak üst kimliğin de grup yanlılıklarını, gruplar arası ön yargıları ve ayrımcılığı azalttığına (Dovidio ve ark. 1997: 401-420; Dovidio ve ark., 2007: 296-330; Gaertner

ve Dovidio, 2005: 615-639; Gaertner ve ark., 1996: 271-290) yönelik ifadelerle paralellik göstermektedir.

Aynı yurt odasını paylaşan, farklı sosyal kimlikteki (Türk/Kürt) üniversite öğrencilerinin, diğer sosyal kimliğe sahip öğrencilerle etkileşimlerini ne kadar samimi bulduklarına ilişkin sonuçlar incelendiğinde, her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin yarısından çoğunun birbirleriyle olan etkileşimlerini samimi ve içten buldukları saptanmıştır. Bundan farklı olarak, sınırlı sayıda hem Türk hem de Kürt sosyal kimliğe sahip öğrencinin ise, örtük ayrımcılığı işaret ettiği saptanmıştır. Her iki sosyal kimlikten öğrencilerin diğer grup üyesi kişilerle ilişkilerinde samimiyetleri olsa bile, yine de dışgrup üyesi kişilerin kendi sosyal kimliklerinden gelen iç grup üyesi kişilerle daha özel bir yoğunluk ve nitelikte samimiyet yaşadıkları saptanmıştır.

Sonuç olarak, farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin arkadaşlıkları, temasları ve etkileşim sıklıkları ve nitelikleri arttıkça ve geliştikçe dış grup üyesi arkadaşlarının ait olduğu sosyal kimliğe ilişkin olumsuz algıların, olumsuz duyguların ve olumsuz tutumların zihinsel olarak bastırılmaya başlandığı görülmektedir. Öğrenciler karşılıklı olarak artan gruplar arası temas sıklığına ve niteliğine bağlı olarak dış grup üyesi arkadaşlarının ait olduğu gruba ilişkin genelleyci olumsuz tutumlarından farklı olarak, o arkadaşlarını kişilik özellikleri ve bir üst kimlik olarak insan üst kimliğiyle görmeye başladıkları söylenebilir. Kişilerin, dış grup üyesi kişilerle olan temasları ve etkileşimleri, hem sıklık hem de nitelik olarak arttıkça, bu olumlu ilişkileri ve deneyimlerini, diğer dış grup üyesi kişilere de genellemeye başladıkları söylenegelmektedir (Hewstone, 2009: 243-300). Diğer sosyal kimliğe ait kişilerle olan ilişki, olumludan olumsuza doğru evrilmeye, olumsuz deneyimler ve olumsuz temas artmaya başladığı zaman, zihnin derinliklerinde kilitlenmiş ve bastırılmış olan gruplar arası ön yargı, olumsuz tutum ve olumsuz duygular belirgin olmaya ve yüzeye çıkmaya başlamaktadır. Dış grup üyesi kişi, artık bu olumsuz tutum, duygu ve ön yargılı lenslerle görülmeye ve tanımlanmaya ve kişilerin sosyal kimlikleri ile olumsuz davranışlar ilişkilendirilmeye başlanmaktadır. Bu nedenle, gruplar arası ön yargı, dışlama, olumsuz tutum, olumsuz duygu ve ayrımcılık belki yok edilemez ama gruplar arası arkadaşlığın yatıştırıcı ve bastırıcı etkisi vesilesiyle zihnin derinliklerinde hapsedilebilir.

4.2. GRUPLAR ARASI OLUMLU VE OLUMSUZ TEMAS

Çalışmanın bu safhasında sorulan sorularla, farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken yaşadıkları gruplar arası olumlu ve olumsuz temas deneyimleri incelenmiştir. Bu bağlamda, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken, birbirleri ile etkileşimlerinden ne ölçüde memnun oldukları, birbirleriyle ne derece samimi sohbetler ettikleri, birbirlerinden ne ölçüde destek aldıkları, birbirleri ile etkileşimlerinde kendilerini ne ölçüde, rahatsız, kaygılı ve kızgın hissettikleri incelenmektedir.

Üniversite yurtlarında aynı odada kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile olan etkileşimlerinden ne ölçüde memnun oldukları incelendiğinde oldukça çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Bu araştırmanın bu bölümünün sonucunda, aynı odayı zorunlu olarak paylaşan öğrencilerin genel anlamda birbirleriyle olan temaslarından ve etkileşimlerinden memnun oldukları saptanmıştır. Bu sonuca ilave olarak, çalışmanın çarpıcı sonuçlarından en önemlisi, farklı sosyal kimliklerden gelen öğrencilerin, etnik kimliklere yönelik ön yargılarla birlikte üniversiteye gelmiş olmalarına karşın, aynı odayı günlerce, aylarca paylaşmış olmanın, diğer bir ifade ile gruplar arası olumlu temasın ve arkadaşlığın doğal sonucu olarak, zamanla gruplar arası ön yargıların değiştiğinin, dönüştüğünün ve azaldığının saptanmış olmasıdır. Bu sonuçlar, alanyazında yer alan, gruplar arası olumlu temasın ve arkadaşlığın, gruplar arası ön yargıları azalttığı sonucu ile örtüşmektedir (Hewstone, 2009: 243-300; Pettigrew, 1997: 173-185, 1998: 65-85; Pettigrew ve Tropp, 2006: 751-783, Turner ve ark., 2007: 212-255).

Yine bu sonuçlarla örtüşen bir başka anlamlı sonuç ise, farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin, aralarındaki sohbetlerin ve temasın olumlu olması durumunda, memnuniyetlerine bağlı olarak, birbirlerini sosyal kimliklerin ötesine geçerek, insan üst kimliği ve kişisel kimlikleri üzerinden gördükleri bulunmuştur. Farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasında yaşanan, olumlu temasın ve arkadaşlıkların, öğrencileri, sosyal kimliklerin algılanmasını ve görünürlüğünü bastırmaya ve birbirlerini bir üst kimlik olan, insan kimliği ve kişisel özellikler üzerinden görmeye

ittiği saptanmıştır. Dolayısıyla, gruplar arası olumlu temasın ve arkadaşlığın sosyal kimliklerin görünürlüğü için tampon ve yatıştırıcı görevi gördüğü belirlenmiştir. Öte yandan, öğrenciler politik ve siyasi konuları konuşmaya başladıkları zaman, gruplar arası olumsuz temasın ortaya çıkmasına paralel olarak, tekrar birbirlerini sosyal kimlikleri üzerinden algılamaya başladıkları bulunmuştur. Bu sonuçlar alanyazında yer alan olumlu ve olumsuz temas asimetrisi ve kimlik kategorisi görünürlüğü ile ilgili sonuçlarla örtüşmektedir. Diğer bir ifade ile gruplar arası olumsuz temas arttıkça, kimlik kategorilerinin görünürlüğünün artması, gruplar arası olumlu temas arttıkça, kimlik kategorilerinin görünürlüğünün azalması sonuçları alanyazınla (Barlow, ve ark., 2012: 1629-1643; Brown ve Hewstone, 2005: 255-343; Paolini, Harwood, Rubin, 2010: 1723-1738; Paolini ve ark., 2014: 548-562) örtüşmektedir.

Üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile ne sıklıkla samimi sohbetler yapmakta oldukları incelendiğinde, öğrencilerin sıklıkla birbirleri ile olumlu temas ve etkileşim kurdukları saptanmıştır. Farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler zorunlu olarak aynı mekanı paylaşmaya, orada yaşamaya başladığında, bağlamın yarattığı doğal sonuç olarak, öğrenciler arası olumlu temas ve etkileşimin arttığı bulunmuştur. Ancak öğrencilerin göz önünde bulundurduğu çok anlamlı bir sonuç dikkat çekicidir. Öğrencilerin temasları ve etkileşimleri, siyasi konulara ilişkin yönelim göstermeye başladığında, samimiyetin azalmaya başladığı ve ilişkilerde olumlu temastan, olumsuz temasa yönelik bir dönüşümün söz konusu olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla, öğrencilerin birbirlerinden uzaklaşmaya ve işbirliklerinin azalmaya başladığı belirtilmiştir. Buna karşın, öğrenciler arasında temas niceliği ve niteliği arttıkça, ilişkilerde sosyal kimliğin etkisinin ve görünürlüğünün azaldığı saptanmıştır. Bu sonuçlar, yukarıda da ifade edilen gruplar arası olumlu ve olumsuz temas asimetrisi ve kimlik görünürlüğü yaklaşımı (Barlow, ve ark., 2012: 1629-1643; Brown ve Hewstone, 2005: 255-343; Paolini ve ark., 2010: 1723-1738; Paolini ve ark., 2014: 548-562) ile de örtüşmektedir. Dolayısıyla, gruplar arası samimi arkadaşlığın, sohbetin ve eğlenmenin, insanlarda gruplar arası ön yargı, ayrımcılık ve olumsuz duygulara yönelik, yıkıcı ve olumsuz etkileri yatıştırıcı, sakinleştirici ve tampon etkisi olduğu söylenebilir. Gruplar arası olumlu temasın ve olumlu duyguların, kişilerin algısını olumlu yönde dönüştürücü bir etkisi olduğu da söylenebilir. Gruplar arası

olumlu duygular geliştikçe, kişilerin birbirlerine ilişkin algılarının da değiştiği söylenebilir. Dolayısıyla, gruplar arası duygu ve algı arasında birbirini destekleyen bir ilişki olduğu ve birlikte gelişim gösterdikleri söylenebilir.

Üniversite yurtlarında aynı odada kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler, gereksinim duyduklarında diğer sosyal kimlikten öğrencilerden ne ölçüde destek alabildiklerine yönelik anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Aynı yurt odasını paylaşan Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin yanıtları “elimden geldiği kadar, genellikle ve büyük ölçüde” kategorilerinde toplanmıştır. Dolayısıyla, sosyal kimlik farkı gözetmeksizin öğrencilerin birbirlerine gereksinim duyduklarında yardım ettikleri bulunmuştur. Yardım etme davranışı ile etkileşimlerden memnun olma ve samimi sohbet etme davranışları birlikte ele alınmalıdır. Aynı odayı paylaşan ve etkileşimlerinden memnun olan, samimi sohbet eden farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler, aynı zamanda gereksinim duyduklarında birbirlerine yardım ettikleri bulunmuştur. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin, birbirlerine yardım ederken, birbirlerinin sosyal kimliklerinin ötesine geçerek, diğer sosyal kimliğe ait öğrenciyi, insan üst kimliği ve kişisel özellikleri çerçevesinde algılayarak hareket ettikleri saptanmıştır. Farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasında gözlemlenen, kişisel yardım davranışı ile üst sosyal kimlik algısı arsında bir ilişki olduğu söylenebilir. Öğrenciler, yardım davranışında bulundukları kişiyi, sosyal kimliğinin ötesine geçerek, ona daha üst bir kimlik olan insan kimliği üzerinden tepki verdikleri anlaşılmaktadır. Benzer araştırma sonuçlarına Dovidio ve arkadaşlarının (1997: 401-420) çalışmalarında da rastlanmaktadır. İki farklı sosyal kimlikten, tek bir ortak kimliğe yönelik algısal dönüşüm, kişiler arasında, karşılıklı yardım ve prososyal davranışların gösterilmesine yönelik motivasyonu arttırmaktadır (Dovidio ve ark., 1997: 401-420). Dolayısıyla, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasında olumlu temas arttıkça, sosyal kimliklerin etkisinin zayıfladığı ve yardım davranışlarının karşılıklılık esasına göre arttığı söylenebilir. Benzer biçimde, kişiler arasında temas azaldığında ve olumsuzlaştığında, sosyal kimliğin görünürlüğü ve algısı artarken, karşılıklılık esasına göre, yardım davranışlarının da azalacağını ya da hiç gösterilmeyeceğini de söylemek mümkündür.

Üniversite yurtlarında aynı odada kalan farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt) sahip öğrenciler, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile olan etkileşimlerinde kendilerini

ne ölçüde rahatsız hissettikleri incelendiğinde, her iki sosyal kimliğe ait öğrencilerin yarısından fazlası rahatsızlık hissetmediklerini ifade etmişlerdir. Farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin birbirlerinden rahatsızlık hissetmemelerinin nedeni olarak, aynı odada yaşamaktan dolayı öğrenciler arasında artan temas sıklığı ve niteliğinde ortaya çıkan olumlu dönüşümler olduğu söylenebilir. Buna ek olarak, öğrencilerin zamanla arkadaşlıklarının gelişmesine bağlı olarak, deneyimlenen olumlu temasın doğal bir sonucu olarak diyaloglarında sosyal kimliğin algı eşiğinin düşmesi de gösterilebilir. Öğrencilerin zamanla sosyal kimliklerin ötesine geçerek, birbirleriyle kişisel özelliklerini referans alarak temas etmeye başladıklarında, dikkat çekici bir olumsuz temas içeriği söz konusu olmadığı sürece rahatsızlık hissetmedikleri söylenebilir. Öğrencilerin birbirlerinden çok rahatsız olmamalarının nedeni olarak Brown, Vivian ve Hewstone (1999: 741-764)'ın belirtmiş olduğu “kişilerin çok kültürlü ortamlarda bulunmalarının, onların karşılıklı saygı ve birbirlerine tolerans göstermelerini teşvik ettiği” ifadesi ile de örtüşmektedir. Uzun süre aynı mekanı birlikte kullanan farklı sosyal kimliklere sahip kişilerin, ilişkinin sürekliliği için saygı ve tolerans geliştirmiş olması mümkündür. Benzer biçimde, Van Oudenhoven, Groenewald, Hewstone'ın (1996: 649-662) da belirttiği gibi belirli ortamlarda, gruplar arası işbirliği, farklı etnik kimliklere sahip kişiler arasında, olumlu tutum değişikliğine yol açacaktır. Sosyal kimlikler görünür ve bilinir olduğu zaman da, bu olumlu tutumlar diğer grup üyelerine de transfer edilebilecektir (Brown ve Hewstone, 2005: 255–343).

Çakal, Hewstone, Schwar ve Heath, (2011: 606–627) gruplar arası olumlu temasın yatıştırıcı, teskin edici özelliğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, aynı odayı uzun süre paylaşan Türk ve Kürt kimliğine sahip öğrenciler arasında gelişen olumlu ve işbirliğine dayalı arkadaşlık dinamiklerinin, olası olumsuz ilişki dinamikleri için de potansiyel koruyucu, yatıştırıcı ve teskin edici rolü üstleneceği söylenebilir. Belki de bu nedenle, aynı yurt odasını uzun süre paylaşan öğrenciler arasında rahatsızlık dinamikleri düşük düzeydedir.

Bu ifadelerden farklı olarak, aynı yurt odasını paylaşan öğrenciler arasındaki sohbetler, güncel ülke içi siyasi ve politik konuları içermeye başladığında, odak öğrencilerin kişisel özelliklerine ait dinamiklerinin dışına çıkmakta, doğal olarak da ülke içi reel ayrışmalar ve siyasi temelli olumsuz politik dinamikler yurt odasına taşınmaya başlanmaktadır. Bu kaçınılmaz durumun farklı sosyal kimliklere sahip

öğrencilerin yurt odasındaki ilişkilerinin ve etkileşimlerinin olumsuzlaşmasına, birbirlerinden rahatsız olmalarına ve uzaklaşmalarına neden olduğu söylenebilir. Benzer şekilde, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasındaki ilişki ve temas dinamikleri olumsuzlaşmaya başladığında, öğrencilerin kendilerini ait hissettikleri sosyal kimlikler ile ait hissedilen grubun söylem ve sembollerinin daha görünür olması ve daha yoğun özdeşim kurulması olasıdır.

Üniversite yurtlarında aynı odada kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile olan etkileşimlerinde kendilerini ne ölçüde kaygılı hissettiklerine ilişkin çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Öğrenciler benzer miktarlarda kaygılı hissederim veya kaygılı hissetmem söylemlerinde bulunmuşlardır. Burada en dikkat çekici ifadeler kaygılı hissederim kategorisindedir. Hem Türk hem de Kürt öğrenciler benzer miktarda kaygıya ilişkin ifadeleri öne çıkarmışlardır. Öğrencilerin ifadelerindeki temel vurgu, ülkedeki reel sosyal kimlik temelli siyasi ve politik ayrışmaların yurt odasına taşınma olasılığının vermiş olduğu bir ayrışma kaygısıdır. Aynı yurt odasını en azından bir yıl paylaşmak zorunda kalan öğrencilerin, olumsuz ve ayrılmış ilişki dinamikleri ile aynı odayı paylaşmaları söz konusu olamayacağı için en çok vurgu yaptıkları konu sosyal kimlik temelli siyasi sembollere ilişkin kaygı olmuştur.

Ayrıca, gruplar arası arkadaşlıkların, gruplar arası ön yargıları, olumsuz ve yıkıcı algı ve duyguları “dönüştürücü” etkisine dair ifadelere rastlanması çok dikkat çekici bir bulgu olmuştur. Sıklıkla alanyazında gruplar arası temas sıklığı ve niteliği arttıkça, azalan gruplar arası ön yargılara rastlanmaktadır (Davies ve ark., 2011: 332-351; Hewstone, 2009: 243-300; Pettigrew, 1997: 173-185, 1998: 65-85; Pettigrew ve Tropp, 2006: 751-783, 2011: 77-115; Turner ve ark., 2007: 212-255). Ancak, bu çalışmada, üniversiteye gelmeden önce farklı sosyal kimliğe sahip öğrencilerle arkadaşlık yapmaktan kaynaklanan ön yargıların, olumsuz duygu ve düşüncelerin ve dışlayıcı davranışlarla ilgili olarak, üniversitede aynı yurt odasında farklı sosyal kimliğe sahip öğrencilerle yakın arkadaşlık yaparken deneyimlenen olumlu ve yapıcı dönüşümün vurgulanması çok dikkat çekicidir.

Çalışmada, ayrıca, üniversite yurtlarında aynı odada kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler, diğer sosyal kimlikten öğrenciler ile olan etkileşimlerinde kendilerini ne ölçüde kızgın hissettiklerine ilişkin anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Her

iki sosyal kimliğe sahip sınırlı sayıda öğrenci, kızgın hissetmem ifadesinde bulunmuştur. Benzeri oranda öğrenci ise, kişisel uyumsuzlukları öne çıkarmıştır. Kişisel uyumsuzluk durumunda öğrencilerin kızgın hissedebilecekleri vurgulanmıştır. Ancak, öğrencilerin dörtte biri kadarı “sosyal kimliğe saygısızlığı” ve “siyasi görüş farklılığını” öne çıkarmıştır. Her iki temanın ortak yanı, sosyal kimliğin daha belirginleşmesine, görünürlüğüne, savunulmasına ve iç grup üyeleriyle dayanışmaya; dışgrup üyeleriyle ise, olumsuz temas kurulmasına yol açma potansiyeli olmasıdır. Öğrenciler, sosyal kimlikleri vurgulayacak ya da işaret edecek konularda kolaylıkla kızgınlık hissedeceklerini vurgulamışlardır. Bu nedenle, siyasi ve politik konular ile sosyal kimliğe yönelik konularda sıklıkla temas edilmemesinin bir strateji olarak benimsendiği anlaşılmaktadır. Böyle bir yolun seçilmesinin nedeni olarak, üniversite öğrencilerinin kendilerinden farklı sosyal kimliğe sahip öğrencilerle geçmişte bir arada olmadıklarından, çok kültürlü ortamlarda nasıl ayakta kalabileceklerine yönelik sosyal beceri kazanmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

4.3. GRUPLAR ARASI EMPATİ

Araştırmanın bu safhasında sorulan sorularla, üniversite yurtlarında aynı odada kalan, farklı sosyal kimlik kategorilerine (Türk/Kürt) sahip üniversite öğrencilerinin karşılıklı olarak, birbirleri ile ne ölçüde empati kurabildikleri incelenmiştir. Gruplar arası empati, bilişsel ve duyuşsal empati olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda, iki görüşme sorusu, bilişsel empatiye ilişkin veri toplamak için diğer dört soru ise duyuşsal empatiye ilişkin veri toplamak için sorulmuştur. Öğrencilerin bilişsel empatilerine ilişkin nitel veri toplamak için Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilere, diğer sosyal kimliğe sahip olup, kendisiyle aynı yurt odasında kalan arkadaşlarının bakış açılarını ve dünyayı nasıl gördüklerini ne ölçüde anlayabildiklerine ilişkin iki soru sorulmuştur.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirlerinin bakış açılarını anlayıp anlamadıkları incelendiğinde her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin yanıtları da “anlayabiliyorum” kategorisinde yoğunluk göstermektedir. Diğer sosyal kimliğe ait bireyleri “anlayabiliyorum” ve “anlamaya çalışıyorum” kategorileri birlikte incelendiğinde, farklı sosyal kimliğe sahip öğrencilerin neden birbirlerini daha

iyi anlayabildiklerine yönelik çarpıcı ifadeler görülmüştür. Bu ifadelere bakıldığında, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birlikte aynı sosyal çevrede büyümelerinin, yaşanan sosyal çevrede her iki kimliğe sahip kişilerle sıkça karşılaşmalarının, onlarla etkileşimde ve iletişimde bulunmalarının, diğer gruba mensup kişileri gözlemlemelerinin, aile ve akraba içinde diğer sosyal kimliğe sahip kişilerin de yer almasının, üniversite öğrencilerine diğer sosyal kimliğe ait bireyleri daha iyi anlama konusunda yeterlik kazandırdığı ifade edilebilir.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin birbirlerinin dünya görüşlerini anlayıp anlamadıkları ele alındığında her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin yanıtları hem birlikte hem de karşılaştırmalı olarak incelendiğinde, hem “anlayabiliyorum” hem de “anlayamıyorum” yanıtları öne çıkmaktadır. Türk sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtları genellikle “anlayamıyorum” kategorisinde odaklanırken, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin yanıtlarının hem “anlayamıyorum” hem de “anlayabiliyorum” kategorilerinde odaklandığı saptanmıştır. Öğrencilerin ifadeleri bu farklılığı daha görünür hale getirmektedir. Öne çıkan ifadelere bakıldığında diğer sosyal kimliğin anlaşılmasının nedeni olarak farklı bir kültürde yetişmiş olma durumu öne çıkmaktadır. Birbirleriyle temas etmeden yetişen kişilerin, birbirlerinin dünya görüşlerinin anlaşılmasına imkan vermemeleri de açıktır. Öte yandan “anlayabiliyorum” yanıtlarına bakıldığında ise birlikte vakit geçirme ve birarada yaşama temaları ile kişilerin dünya görüşlerini açıkça ifade etmeleri ve görünür kılmaları öne çıkmaktadır.

Bu bölümdeki, bilişsel empatiye ilişkin her iki soruya ait ortaya çıkan sonuçlar, alanyazın ile de örtüşmektedir. Örneğin, Pettigrew ve Tropp (2008: 922-934), gruplar arası temasın ve özellikle gruplar arası yakınlığın, farklı sosyal kimliklere ait grup üyelerinin, birbirlerinin bakış açılarını kazanmalarına ve endişeleriyle empati kurmalarına yardımcı olabileceğini belirtmektedir. Dolayısıyla, bu yeni bakış açısı, farklı sosyal kimliklere sahip kişilerin, gruplar arası tutumlarının geliştirilmesine katkıda bulunabilir ve bu sayede gruplar arası temas, gruplar arası ön yargının azaltılmasında aracı rolü oynayabilir. Bu görüşleri destekler nitelikte Tropp ve arkadaşları (2012: 257-272) ile Davies ve arkadaşlarının yaptığı farklı çalışmalarda, daha fazla gruplar arası arkadaşlığın olması, gruplar arası ilişkileri geliştirerek gruplar arası tutumların daha olumlu olmasını öngördüğünü belirtmektedir. Benzer şekilde,

Davies ve arkadaşları (2011: 332-351), farklı grup üyeleri arasındaki etkileşimlerin genellikle gruplar arası ilişkileri geliştirdiğini, özellikle gruplar arası arkadaşlıkların, gruplar arası olumlu tutumlara yol açtığını rapor etmektedir. Bu görüşleri destekler nitelikte Turner ve Cameron (2016: 212-246), ise gruplar arası temasın, farklı kökenlerden gelen akranların birlikte çalışma ve gruplar arası arkadaşlıklar geliştirme fırsatlarının mevcut olduğu okullarda özellikle etkili olabileceğini vurgulamaktadır. Aynı zamanda, gençlerin karşıdakinin bakış açısından bakma ve başkaları ile empati kurma, farklılıkları tanıma ve kabul etme becerilerini geliştirmeye odaklanan müdahalelerin, gençlerin sosyo bilişsel becerilerini geliştirmesi nedeniyle gruplar arası arkadaşlıklar kurmalarında yardımcı olacağını belirtmektedir. Bu arkadaşlığın da simetrik olarak kişilerin birbirlerinin dünya görüşlerini ve bakış açılarını anlamalarına imkan vereceği söylenebilir. Jugert ve arkadaşları (2013: 649–662) ise konuya başka bir perspektiften yaklaşarak, empati ile sağlanan bir başka kişinin toplumsal ve duygusal bakış açısını anlama becerisinin, kişilerin etnik gruplar arası dostluklarındaki olası yanlış anlaşılmalara ve kişilerarası çatışmalara ve anlaşmazlıklara karşı da gerekli sosyal becerileri ve dayanıklılığı kazandırabileceğini belirtmektedir.

Sunulan bu araştırma sonuçları ile mevcut araştırmanın sonuçlarının birbirleriyle örtüştüğü görülmektedir. Dolayısıyla, aynı yurt odasında kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasında, birlikte kaliteli zaman geçirme ve doğrudan olumlu temasları ve etkileşimleri nedeniyle, gruplar arası bilişsel empati, diğer bir ifade ile diğer sosyal kimlikten bir kişinin bakış açısını ve dünya görüşünü anlamaya ilişkin olumlu sonuçlar ortaya çıkabileceği söylenebilir.

Türk ve Kürt sosyal kimliklere sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde hissettikleri duygulara ve davranışlara yönelik de çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Hem Türk hemde Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin yanıtları birlikte incelendiğinde, her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin, diğer gruptan bir arkadaşlarının canı sıkıldığında hissettikleri duygular benzer özellikler göstermektedir. Öğrencilerin ifadeleri, can sıkıntısı hissetme, empati kurma ve üzüntü duyma kategorilerinde benzer bir dağılım sunmaktadır. Bununla birlikte, öne çıkan duygulara bakıldığında çarpıcı sonuçlara ulaşılmıştır. Her iki sosyal kimliğe sahip öğrenciler kendilerinin de üzüntü ve can sıkıntısı gibi duygular hissedeceklerini söylemenin yanısıra, “*Türk-Kürt ayırt etmem*”,

“oda arkadaşım”, “yakın arkadaşım”, “sevdiğim arkadaşım olması” gibi ifadeleri öne çıkarmaktadır. Dolayısıyla, öğrenci yanıtlarından, duyguların ortaya çıkmasına eşlik eden temel vurgunun, sosyal kimlikten öte, insan kimliği ve sıkıntı çeken kişinin bir arkadaş, oda arkadaşı ve sevdiği arkadaş olma gibi daha “üst kimlik” özellikleri göstermesi durumu vurgulanmıştır. Öğrencilerin ifadelerinde oda arkadaşlığının, aynı ortamı paylaşmanın öneminin vurgulanması bir aidiyet duygusu yaratması ve oda kavramı üzerinden oluşan bir iç grup, Türk ve Kürt öğrencilerin birbirlerini çektiği sıkıntılara yönelik hissettiği duyguların ana nedeni haline geldiği görülmüştür.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin sıkıntı çektiğini gördüklerinde gösterdikleri davranışlar incelendiğinde, sosyal kimlik farkı belirgin olmaksızın yardım etme, psikolojik destek, “çözüm yolu arama” ve “diyalog kurma” gibi temalarda benzer yönelim gösterdiği saptanmıştır. Öğrencilerin belirtmiş olduğu davranışlara ilişkin sosyal kimlik farkına yönelik belirgin bir yanıt sözkonusu olmazken, genel yönelim sıklıkla olumlu bir örüntü sunmaktadır. Örneğin, öğrencilerin ifadeleri; “yardım etme”, “diyalog kurma”, “çözüm yolu arama”, “psikolojik destek verme” üzerinden öne çıkarken, çarpıcı yegane ifade, sosyal kimlik yerine “insan üst kimliğinin” vurgulanıyor olmasıdır. Benzer biçimde, sosyal kimlik yerine diğer kişiyi sevip sevmeme, yakın arkadaş olup olmama gibi kişisel özellikleri vurgulanmıştır. Dolayısıyla, davranışlara bakıldığında “sosyal kimliğin” bir kenara konularak, “kişisel özellikler” ve “üst kimlik” olarak “insan kimliği” referans alınarak gösterilen davranışlar dikkat çekicidir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular açısından iki sonuç çok önemlidir. Birincisi, öğrencilerin “sosyal kimlik” yerine bir “üst kimlik” olarak “insan kimliğini” öne çıkarıyor olmalarıdır. İkinci bulgu ise, üst kimliğe paralel olarak “yardım davranışlarının” çokça vurgulanıyor olmasıdır. Bu her iki sonuca da alanyazında çok sık rastlanmaktadır. Alanyazında var olan çalışmalarda farklı sosyal kimlikten gelen kişilerin kendi alt kimlikleri yerine bir üst kimlik ile kendilerini tanımlayarak diğer gruplardan kişiler ile temasa ve etkileşime geçtiklerinde; gruplar arası yanlılığın, kişiler arası çatışmaların ve kendi grubunu üstün görme düşüncesinin azaldığı, açık iletişime yönelimin arttığı, gruplar arası temasa kişilerin daha istekli olduğu; benzer biçimde iki farklı kimliği tek bir kimlik çatısı altında birleştirmenin, bireyleri karşılıklı imtiyazlara ve paylaşıma yönelttiğini ifade etmektedir (Dovido ve ark., 1997: 401-

420; Gaertner, Dovidio ve Bachman, 1996: 271-290). Gomez, Dovidio, Huici, Gaertner ve Cuadrado (2008: 1613-1626) ile Vezzali, Stathi, Giovannini, Capozza ve Visintin (2015: 601-615), öğrenciler ile yapmış oldukları çalışmalarda da, farklı sosyal kimlikten gelen öğrencilerin kendilerini bir üst kimlikle, diğer bir ifade ile öğrenci olarak tanımladıklarında; daha az gruplar arası yanlılık gösterdiklerini ve diğer gruptan kişiler ile temas kurma konusunda motive olduklarını belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra ortak kimliğe sahip olmanın dış grup tutumları ile yardım ve temas etme niyeti ile olumlu ilişki içinde olduğunu saptanmıştır. Dovidio ve arkadaşları (2007: 296-330), ön yargıda azalmanın, farklı sosyal kimliğe sahip grupların üyelerinin, alt kimliklere paralel olarak, ortak üst bir grup kimliği geliştirdikleri bir yeniden sınıflandırma sürecini, yani alt ve üst grup kimlikleri eş zamanlı olarak bir arada ifade edilmesini teşvik eden "çift kimlik"li olmayı benimsemeyi önermektedir. Yine Duck (1983), gruplar arası arkadaşlıkların yardım etme ve destek verme gibi olumlu yanlarının olduğunu vurgulamaktadır (aktaran Davies ve arkadaşları, 2013: 200-229). Graber, Turner ve Madill (2016: 338-358), çok sayıda araştırma sonucunu özetleyerek arkadaşlıkların yardım, yakınlık, güvenilir ittifak, kendini doğrulama ve duygusal güvenliğin sağlanması, aidiyet, empati ve karşılıklı bağlılık konularında temel ihtiyaçları destekleyen özellikler gösterdiğini belirtmişlerdir. Aynı şekilde, Batson (2009), başkalarının bakış açılarından bakılarak dünyanın değerlendirilmesinin hoşgörüyü, empatik kaygıları ve yardım etmeyi arttırdığını bulmuşlardır (aktaran, Paluck, 2010: 1170-1185).

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde hissettikleri duygular incelendiğinde oldukça yalın sonuçlar elde edilmiştir. Türk sosyal kimliğe sahip öğrenciler temel olarak öfke ve kızgınlık duygularını öne çıkarırken, Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise, sınırlı düzeyde de olsa, kötü hissetme, rahatsız olma ile öfke ve kızgınlık hissetme duygularını vurgulamışlardır. Ancak, genel olarak bakıldığında kişilerin vermiş oldukları yanıtlar sınırlı kalmıştır. Öte yandan, haksızlığa uğrayan kişinin etnik kimliğinin vurgulanmasının kabul edilemeyeceğine ilişkin vurgular, her iki sosyal kimliğin temsilcileri tarafından da ifade edilmiştir. Buradan yola çıkarak öğrencilerin yine bir “üst kimlik” olarak “insan kimliği” ve kişiden bağımsız olarak haksızlığı öne çıkardığını söylemek mümkündür.

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin haksızlığa uğradığını gördüklerinde gösterdikleri davranışlar incelendiğinde, oldukça çarpıcı ve detaylı sonuçlar elde edilmiştir. Öğrencilerin ifadeleri tematik olarak incelendiğinde genel anlamda “haksızlığa karşı mücadele etme”, “haklı tarafı savunma” ve “yardımcı olma” temaları vurgulanmıştır. Yine benzer olarak, sosyal kimlik özellikle ötelenerek, haklı olma, haksızlığa karşı mücadele etme, yardım etme gibi yardım ve destek temalarının öne çıkması anlamlıdır. Öğrencilerin haksızlık karşısında, sosyal kimliği görmekten çok, “hak kavramı” ve “yardım davranışının” etrafında hareket etmeleri oldukça çarpıcıdır. Farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin bir yıl aynı odayı paylaşımlarının sonucunda birbirleriyle yakın temasın, dış gruba yönelik ön yargı ve olumsuz tutumları azaltması nedeniyle, haksızlık karşısında, kişiden çok “hak” gibi bir “üst” kavramın öne çıkması ve davranışları belirlemesi anlamlıdır.

Pettigrew ve Tropp (2006: 751-783), toplam 250.000'den fazla katılımcıyı temel alan 515 çalışmanın meta-analizi sonucunda, temas ve ön yargı arasında anlamlı derecede olumsuz bir ilişki bulmuştur. Benzer biçimde, Hewstone (2009: 243-300) da temas ve ön yargı arasında anlamlı derecede negatif bir ilişki olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda, gruplar arası temasın ön yargıları azaltmak için etkili bir araç olduğunu da belirtmektedir. Dış grup üyeleriyle arkadaşlık ve iletişim kurmanın da ön yargıları azalttığı bulunmuştur. Dolayısıyla, farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arasında olumlu temas ve iletişim gerçekleştiği takdirde, gruplar arası ön yargının azalacağı saptanmıştır. Bu sonuçlar ile mevcut araştırmada elde edilen bulgular örtüşmektedir. Aynı yurt odasında kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrenciler arasında temas arttıkça, ön yargının azaldığı, dolayısıyla da, öğrencilerin haksızlığa uğrandığında birbirlerinin sosyal kimliklerini gözardı ederek bir “üst kavram” olarak “hak ve haklılık” kavramlarının etrafında hareket ederek, birbirlerine yardımcı olmayı tercih ettikleri söylenebilir. Yazarlar ortak bir üst grup kimliği geliştirmenin, farklı sosyal kimlikteki insanların birlikte yaşadıkları ortamlarda, negatif düşünceleri, duyguları ve davranışları olumlu düşünce, duygu ve davranışlara dönüştürebildiğini ve kişilerin, birbirlerine yardım etme konusunda daha istekli olmalarına yol açtığını bulmuşlardır (Gaertner ve Dovidio, 2005: 615-639).

Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip öğrencilerin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin üzgün olduğunu gördüklerinde hissettikleri duygular incelendiğinde oldukça anlamlı sonuçlar elde edilmiştir. Farklı sosyal kimlikteki öğrenciler benzer sonuçları vurgulamışlardır. Öne çıkan temalar, “empati kurma” ve “üzüntü duyma” temalarıdır. Yine öğrenciler arasındaki en önemli ortaklık, duygularını ifade ederken, sosyal kimlik farklılığından uzaklaşarak yanıt vermeleridir. Ayrıca, bir üst kimlik olarak sosyal kimlik yerine yalın biçimde üzüntünün ve empatinin vurgulanması da anlamlıdır. Benzer biçimde, yurtlarda kalan üniversite öğrencilerinin, diğer sosyal kimlikten arkadaşlarından birisinin üzgün olduğunu gördüklerinde gösterdikleri davranışlar incelendiğinde, oldukça detaylı ve geniş yelpazede bir yanıt silsilesi ile karşılaşmıştır. Öğrenci davranışları üç temel kategorisinin etrafında sırasıyla yoğunlaşmaktadır. Bunlar “yardımcı olma”, “diyalog kurma” ve “derdini paylaşma”dır. Benzer biçimde sosyal kimlikten uzaklaşarak ve farkları görmeksizin, yardım etme hedefli ve odaklı tepkilerde bulunulması geniş şekilde ifade edilmiştir. Her iki sosyal kimliğe sahip öğrencilerin de, diğer gruptan üzgün bir öğrenci gördüklerinde gösterdikleri davranışlar referans alındığında, alt kimlik yerine, insan üst kimliği üzerinden kendilerini konumlayarak, arkadaşlarına yardım etme davranışı gösterdikleri saptanmıştır. Alt kimlikler yerine, üst kimlik üzerinden hareket etme ile diğer sosyal kimlikten bir kişiye yardım etme davranışları arasında bir ilişki saptanmıştır. Buna paralel olarak, Gaertner ve Dovidio (2005: 615-639) ile Nier, Gaertner, Dovidio, Banker, Ward ve Rust, (2001: 299-316) yapmış oldukları çalışmalarda, farklı sosyal kimlik kategorilerine sahip bireylerin paylaştığı bir üst kimlik söz konusu olduğunda, dış grup üyelerinin daha olumlu değerlendirildiği ve daha fazla yardım davranışı sergilendiğini, birçok araştırma sonucunu karşılaştırarak belirtmişlerdir.

Türk ya da Kürt sosyal kimliklerine sahip tek öğrenci olarak aynı yurt odasında birçok öğrenci ile birlikte kalındığında hissedilen duygulara yönelik analizlerde de oldukça çarpıcı sonuçlar elde edilmiştir. Kürt sosyal kimliğine sahip öğrenciler daha çok olumlu ve nötr duyguları öne çıkarırken, Türk sosyal kimliğine sahip öğrenciler ise olumsuz ve nötr duyguları öne çıkarmıştır. Bunun nedeni, üniversite öğrencileri açısından, sosyal kimlik temelli demografik oranın Türk öğrenciler lehine daha fazla olması nedeniyle, farklı sosyal kimlikten öğrencilerin yurt odasında tek bir kişi olarak

kalma durumuna alışık olmamaları nedeniyle daha kaygılı ve olumsuz duygular hissetmeye açık olmalarından kaynaklanıyor olabilir. Kürt sosyal kimliğine sahip öğrencilerin ise, hâlihazırda farklı sosyal kimlikten öğrenciler arasında tek Kürt öğrenci olarak kalma durumu ile sıkça karşılaşılıyor olmaktan kaynaklı, duruma daha hazırlıklı olmaları ve sosyal beceri geliştirmiş olmaktan kaynaklı daha az kaygı yaşıyor olabilecekleri düşünülmektedir.

Öğrenciler, olumlu duygular hissederken gerekçe olarak şunları bildirmişlerdir: “Ortak dili konuşuyor olma”, “birlikte büyümüş ve geçmişte birlikte yaşam deneyimine sahip olma”, “ortak bir alan yaratabilme”, “diğer sosyal kimliğe sahip kişilerin kültürünü bilme ve onları tanıma”, “sosyal kimlikler üzerinden hareket etmeme” ve “diğer sosyal kimlikten kişilerin içinde farklı olarak bulunmaya alışık olma”. Buna karşın, olumsuz duyguların gerekçesi olarak da şunlar vurgulanmıştır: “İrkçi olma”, “odada diğer sosyal kimlikten tek kişi olduğunu hissettirme”, “dışlanma korkusu yaşama ve etnik kökene çok önem verme”. Nötr duyguların gerekçeleri olarak da şunlar vurgulanmıştır: “Birlikte vakit geçirirken sosyal kimliği unutma”, “sadece insan kimliğiyle hareket etme”, “diğer sosyal kimlikten kişilerle arkadaşlık kurabilme”, “dışlanmadıkça rahat olma”, “odada aynı dili konuştuğça sorun yaşamama” ve “odada ortak dili kullanma”.

Sonuç olarak, farklı sosyal kimlikten gelen üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasında birlikte uzun süre kalmaları durumunda, uygun olumlu ilişkiler yapılandırıldığı takdirde, yapıcı ve barışçıl diyalogların, zamanla kişileri sosyal kimliklerinin ötesine ve üstüne geçirerek birbirlerini “insan” kimliği ya da “kişisel” kimlik özellikleriyle görmeye başlamalarına vesile olduğu söylenebilir. Dolayısıyla da farklı sosyal kimliklere sahip (Türk ve Kürt) üniversite öğrencileri yakın arkadaş olmaya başladıklarında, zamanla empati becerilerinin geliştiği, dostluklarının arttığı, zor durumlarda birbirlerine yardım ettikleri, psikolojik destekte bulundukları, diyalog kurdukları, buna karşın ön yargı, dışlama, ayrımcılık ve tehdit algısı gibi olumsuz duyguların da azaldığı söylenebilir.

4.4. GRUPLAR ARASI TUTUM

Farklı sosyal kimlik gruplarına üye Türk ve Kürt öğrencilerin aynı yurt odasındaki doğrudan temas deneyimlerinin sonucunda gerçekleşen tutum değişimlerini incelemek, farklı sosyal kimlik grupları arasındaki ilişkileri anlamak için oldukça önemlidir. Bu bağlamda, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken, birbirlerini ne ölçüde “dürüst” “arkadaş canlısı”, “yardımsever”, “güvenilir”, “bencil”, “kaba”, “tembel”, “saldırgan” gördüklerine ilişkin düşünceleri derinlemesine incelenmiştir.

4.4.1. Olumlu Tutum

Bu araştırmanın sonucunda, aynı odayı en azından bir yıl paylaşan farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt) önemli bir bölümünün, kurdukları doğrudan temas sonucunda, dış grubun üyeleri tarafından çoğunlukla dürüst olarak görüldükleri sonucuna varılmıştır. Hem Türk hem de Kürt öğrenciler, dış grup üyesi oda arkadaşlarını çoğunlukla dürüst olarak nitelerken, samimiyet, görüşlerini açık şekilde ifade etme, doğru davranma, sır tutma gibi, doğrudan olumlu temas sonrasında anlaşılabilecek özellikleri vurgulamaları oldukça dikkat çekicidir. Alanyazındaki var olan çalışmalar incelendiğinde de, uzun süreli doğrudan olumlu temas deneyimlerinin, dış gruba karşı daha olumlu fikirler geliştirme ve tutum değişimlerine yol açtığını göstermektedir (Allport, 1954: 305-384; Turner ve ark., 2007: 369-388; Voci ve Hewstone, 2003: 37-54). Bir Türk öğrencinin: “*dürüstlük kişiden kişiye göre değişir; ben onlara dürüst davrandığım sürece onlar da bana bu şekilde davranıyor; samimiyetlerine güvendiğim için dürüstlüklerine de güveniyorum. (K-40- T-K)*” ifadesinde, dürüstlüğü, sosyal kimlik grubuna has bir özellik olarak vurgulamak yerine, kişiden kişiye değişen bir karakter özelliği olarak vurgulaması oldukça dikkat çekicidir. Bunun yanı sıra başka bir Türk öğrencinin: “*... dürüstlüğü ırklarıyla ilgisi olmadığını düşünüyorum iki kürt arkadaş da kendi kişiliklerinden dolayı gayet dürüst ve arkadaş canlısı olduğu söylenebilir. (K-28- T-E)*” yine dürüstlüğü sosyal kimlik grubuna has bir özellik olarak vurgulamayarak, kişilik özelliklerini ön plana çıkarması ve ortak bir üst kimlik vurgusuyla dürüstlüğü

açıklaması oldukça önemlidir. Benzer üst kimlik vurgularına, Turner, Wildschut ve Sedikides (2012: 130-137) ile Dovidio ve arkadaşları (2007: 296-330) yaptıkları çalışmalarda da rastlanmıştır.

Bununla birlikte farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin, dış grup üyelerini: İç grup yanlılığı, sosyal kimlik görünürlüğünün artması, siyasi konuların kurulan gruplar arası temasta öne çıkması sebebiyle, dürüst olarak görmedikleri bulunmuştur. Bir Kürt öğrencinin kurduğu;

“... oda arkadaşlarımdan birinin etnik yapısını saklamasından dolayı dürüst bulmuyorum. Diğer arkadaşımın sosyalist görünüp türk milliyetçiliği söz konusu olduğunda ateşlenmesinden dolayı dürüst bulmuyorum. Diğerlerinin ise milliyetçilik söz konusu olduğunda insanlığı göz ardı etmeleri dürüstçe değil. (K-45- K-K)”

cümle, doğrudan temas esnasında sosyal kimliğin görünürlüğünün artması ve siyasi ifadelerin yoğunluğunun artmasının, dış grup üyelerine karşı gelişen olumsuz tutumları göstermesi açısından önemlidir. Bir Türk öğrencinin ifade ettiği; *“kendilerini toplumdan biraz ayrı görüyorlar. Etnik kökenlerini çok sahipleniyorlar ama kabul görmeme korkusu da var. Bu yüzden bazı düşündüklerini çarpıtarak aktardıklarını düşünüyorum. (K-37-T-K)”* cümlesi, dış grup üyelerinin sosyal kimliğinin görünürlüğün artmasıyla, iç grup yanlılığı yaptıklarına yönelik algının yükseldiği görülmüştür. Paolini ve arkadaşlarının (2010: 1723-1738) yaptığı çalışmada da, sosyal kimlikler ön plana çıktığında, siyasi ifadeleri temastaki yoğunluğunun ve iç grup yanlılığın artması, gruplar arası olumsuz temasla birlikte, daha olumsuz gruplar arası tutumlara sebep olduğu bulunmuştur. Buna karşın bir Kürt öğrencinin; *“Oda arkadaşım çok inançlı bir insan. Doğruluk dürüstlük gibi şeylere çok önem verir. Ki davranışlarında da ben görüyorum bunu. Bu yüzden fazlasıyla dürüst olduğunu düşünüyorum. (K-43-K-E)”* ifadesinden hareketle din vurgusu önemlidir. Din üzerinden, vurgulanan dürüstlük kavramı, dinin ortak bir üst kimlik faktörü olarak, gruplar arası olumlu tutumları açığa çıkartmasına yardımcı olabileceğini düşündürmektedir. Ülkemizde yapılan bu gruplar arası temas çalışmasında, öğrencilere dini inancı sorulmasa bile, dinin içinde bulunan kültür üzerindeki gücü ve gündelik yaşam pratiği üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, dinin kendi varlığının, ortak bir üst kimlik aracı haline gelebileceğini düşündürmektedir.

Farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt) yurt odalarında kurdukları etkileşimler sonucunda, dış grubun üyesi oda arkadaşlarını

çoğunlukla arkadaş canlısı gördükleri bulunmuştur. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin söylemlerinde arkadaş canlısı olmayı: Kişilik özellikleri, üst kimlik ve olumlu temasla birlikte gelişen arkadaşlık gibi etmenlerle bağdaştırdıkları görüşmüştür. Bir Kürt öğrencinin: *“Gerek espri yapmalarıyla, gerek ikramda bulunmalarıyla, gerekse de samimi davranışlarıyla arkadaş canlısı olduklarını düşünüyorum. (K-41-K-E)”* çeşitli davranışlar ve kişilik özellikleri üzerinden, dış grup üyesi yurt oda arkadaşını, arkadaş canlısı olarak belirtmesi oldukça önemlidir. Başka bir Kürt öğrencinin: *“Bu bir nevi insanların huyuyla ilgili bence. Arkadaş canlısı olması hani onun Kürt ya da Türk olmasıyla ilgili değil. İnsanlarla samimi olmak isteyen ya da arkadaş olmak isteyen her zaman arkadaş oluyor. Bu kadar. (K-12-K-K)”* ifadesi üzerinden, arkadaş canlısı olmayı bir sosyal kimliğe ait özellik olarak değil de, ortak bir üst kimlik özelliği olarak vurgulaması dikkat çekicidir. Barlow ve arkadaşları (2012: 1629-1643) ile Paolini ve arkadaşlarının (2014: 548-562) yaptıkları çalışmalarda olumlu temasla birlikte gelişen üst kimlik vurgusu, gruplar arası olumlu tutumların artmasına örnek olarak gösterilebilir. Bunun yanı sıra zamanla kurulan gruplar arası olumlu temasla birlikte, kişilerin kurdukları gruplar arası arkadaşlığın geliştiği, dış grup üyesi arkadaşına atfedilen özelliklerin daha olumlu olmaya başladığı alanyazındaki benzer çalışmalarda da görülmüştür (Pettigrew, 1997: 173-185; Hewstone, 2009: 243-300). Bir Kürt öğrencinin: *“İlk başta bir tedirginlik mi desem soğukluk mu desem var arada ama zaman geçtikçe fazlasıyla samimi oluyoruz olduk. (K-6-K-K)”* ifadesi zamanla kurulan olumlu temasla gelişen arkadaşlık, gruplar arası olumlu temasa görmek açısından son derece çarpıcı bir örnektir.

Bununla birlikte farklı sosyal kimlik gruplarının bazı üyeleri de (Türk-Kürt), dış grup üyelerinin kişilik özellikleri olarak, kendi sosyal kimlik gruplarına daha dönük olmaları ve iç grup yanlılığı gibi nedenlerle, arkadaş canlısı olarak görmedikleri ortaya çıkmıştır. Bazı Türk ve Kürt öğrencilerin, dış grup üyelerinin arkadaş canlısı olmamasını, kendi karakter özellikleri olarak vurgulamaları da oldukça önemlidir. Arkadaş canlısı olmayı, bir sosyal kimliğe has bir özellik olarak algılamayarak, gelecekte o grubun üyeleriyle kurabilecekleri olası temaslar için, açık kapı bırakılması açısından önemlidir. Hem Kürt hem de Türk öğrencilerin bir kısmının, Kürt öğrencilere yönelik kendi sosyal kimlik gruplarına daha çok yöneliyorlar vurgusu çalışma açısından oldukça çarpıcıdır. Bir Türk öğrencinin: *“Gayet arkadaş canlısılar*

ama kendi aralarında daha samimiler bunu da göz ardı edemeyiz. (K-32- T-K)” ve bir Kürt öğrencinin: “Kürtler kadar olmasa da arkadaş canlısılar. En azından büyük tartışmalar yaşamadık büyük sorunlarımız olmadı. (K-9-K-K)” ifadeleri önemlidir. Çalışmaya katılan her iki sosyal kimlik grubundan bazı öğrencilere göre ise, Kürt öğrenciler kendi sosyal kimlik gruplarına daha çok yönelmekte ve daha çok iç grup yanlılığı yaptıkları düşünülmektedir.

Farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt) yurt odalarında kurdukları etkileşimler sonucunda, dış grubun üyesi oda arkadaşlarını çoğunlukla yardımsever buldukları görülmüştür. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerde, dış grup üyesi oda arkadaşlarını maddi, manevi, koşullar ne olursa olsun, ellerinden geldiğince yardımsever olarak vurgulamaları oldukça çarpıcıdır. Yurt ortamı ve yurttaki yaşamın zorluklarına karşı birlikte başa çıkma yardımlaşmanın önemi vurgusu, hem Türk hem de Kürt öğrencilerin ifadelerinde görülmektedir. Bir Türk öğrencinin: “... neye ihtiyacımız olsa elinden geleni yapıyor. Muhabbeti olmayanlarla bile. (K-18-T-K)” ifadesindeki, “muhabbeti olmasa bile” vurgusuyla, bir Kürt öğrencinin: “Çok fazla yardımsever olabileceğini düşünüyorum. Öyle olmasalardı tüm kötü zamanlarımda veya yardıma ihtiyacım olduğu zamanlarda yanımda olmaz yardım etmeye çalışmazlardı. (K-8-K-K)” ifadesindeki “kötü zamanlarda yardım etme” vurgusu önemlidir. Evinden, ailesinden uzakta olan, yurttaki aynı odayı paylaşan Türk ve Kürt öğrencilerin, yurt ortamının kendine özgü dinamikleri gereği “yardımlaşma” kavramına özel bir önem verdiği hem Türk hem de Kürt öğrencilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra bir Kürt öğrencinin: “Etnik kimlik iş ya da arkadaş canlısı olmalarıyla alakası yok, bu durumun odadaki herhangi birinin bir şeye ihtiyacı olduğunda diğer arkadaşlarımız olarak elimizden geldiğince yardım ederiz. (K-39-K-E)” ifadesi, yardım etmeyi bir sosyal kimliğe özgü bir özellik olarak değil de, aynı yurt odasını paylaşan kişilerin birbirlerine karşı sorumlu oldukları ödevler olarak algılamaları ve bunu bir ortak üst kimlik özelliği olarak vurgulamaları açısından önemlidir. Çalışmanın bu aşamasında, hem Türk hem de Kürt öğrenciler, dış grup üyesi oda arkadaşlarını yardımsever olmamakla ifade etmek yerine, pek yardımsever olmamakla ifade ettikleri görülmektedir. Bu durumun da kişilik özellikleri ve dış grubun üyeleriyle kurulan olumlu temasla alakalı olduğu düşünülmektedir.

4.4.2. Olumsuz Tutum

Farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt) yurt odalarında kurdukları etkileşimler sonucunda, dış grubun üyesi oda arkadaşlarını çoğunlukla güvenilir buldukları görülmüştür. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin ifadelerinde, beraber zaman geçirmek, beraber bir şeyler paylaşmak, sır paylaşmak, aynı ortamı paylaşmak, gibi temaların yoğunluğu dikkat çekicidir. Bir Türk öğrencinin: *“Güvenilir insanlar olduklarını düşünüyorum. Beraber zaman geçirdikçe beraber bir şeyler yaptıkça ve konuşmalarından az çok anlaşılabilir... (K-10-T-E)”* ifadesi oldukça dikkat çekicidir. Alanyazındaki çalışmalarda da vurgulandığı gibi, farklı sosyal kimlik grubunun bir üyesiyle olumlu temas kurulduğunda, dış grup üyesine yönelik tutumların olumlu yönde geliştiği ve dış grup üyesine yönelik duyulan güvenin arttığı görülmektedir (Cardinali ve ark., 2016: 294-301; Feddes ve ark., 2009: 377-390; Voci ve Hewstone, 2003: 37-54).

Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin küçük bir kısmının, dış grup üyeleriyle kurdukları etkileşimlerde güvende hissetmediklerini ifade etmelerine karşın, ifadelerinde vurguladıkları temel noktaların farklılığı dikkat çekicidir. Türk öğrencilerin ifadelerinde, kendi kişilik özelliklerine yönelik bir atıfla güven duymadıklarını ya da henüz yeterince olumlu temas kurmadıkları için güven duymadıklarını ifade ettikleri görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde ise, diğer sosyal kimlik grubu üyelerine çok güvenmediklerini belirterek, kendi sosyal kimlik gruplarına yönelik bir iç grup yanlılığını vurguladıkları gözlenmiştir. Benzer sonuçlara Doyle ve Aboud'un (1995: 229-229) yaptığı çalışmada da ulaşılmıştır. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin güvende hissetmeye yönelik temel atıflarının bu yönde farklılık göstermesi dikkat çekicidir. Yurt odalarında Kürt öğrencilerin sayısının, Türk öğrencilere göre daha az olması nedeniyle daha çok Türk öğrenciyle doğrudan temas etmeleri, sosyal kimliğe yönelik bu atıfın temel nedeni olabilir.

Farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt) yurt odalarında kurdukları etkileşimler sonucunda, dış grup üyesi oda arkadaşlarını çoğunlukla bencil bulmadıkları görülmüştür. Hem Türk hem Kürt öğrencilerin ifadelerinde, yardımseverliğin, yurt odasında oda arkadaşıyla bir şeyleri paylaşmanın, oda olarak bütünleşmenin önemini vurgulandığı görülmektedir. Bir Türk öğrencinin:

“Bencil olduklarını düşünmüyorum çok paylaşımcılar tam tersi yattığı yatağa kadar paylaşıyor benimle. (K-29-T-K)” ifadesi ve bir Kürt öğrencinin: *“Samimi bir ortamımız var. Çok özel kıyafetlerimiz dışında kıyafetlerimizi dahi birbirimizle paylaştığımız için bencillik gibi bir problem olmadı. (K-39-K-E)”* ifadesi, paylaşılan şeylerin niteliği ve kişiler için önemini anlama açısından oldukça önemlidir.

Bununla birlikte hem Türk hem de Kürt öğrencilerin bir kısmı da dış grup üyesi oda arkadaşlarını bencil olarak ifade etmişlerdir. Türk ve Kürt öğrencilerin ifadelerinde dış gruba yüklenen atıflar yönünden belirgin farklılıklar bulunmaktadır. Bir Türk öğrencinin; *“Bu belki bir ihtimal para yönünden veya aldıkları yiyecekleri paylaşmama durumu olabilir. Ayrıca odada alınan kararlara ara sıra uymayıp kendi çıkarına göre hareket eden bireyler de var. (K-44-T-K)”* ifadesinde, bencilliğin daha çok bir kişilik özelliği olarak vurgulandığı, sosyal kimliğe atfedilmediği görülmektedir. Buna karşın, bir Kürt öğrencinin; *“ooo çok fazla, kendileri her zaman her şeyden önce geliyor. Başkası için kendilerinden feragat ettiklerini çok görmedim. Genelde menfaatleri doğrultusunda hareket ediyorlar ve menfaatlerini korumaya çok açıklar. (K-14-K-K)”* ifadesi bencilliği, dış gruba ve üyelerine yönelik bir özellik olarak görmesi nedeniyle dikkat çekicidir. Ayrıca bazı Kürt öğrencilerin, kendi sosyal kimlik grubu üyelerini, dış grup üyelerine göre; daha dayanışmaya açık ve destek vermeye istekli gördükleri, bencil olmamayı ise daha çok kendi sosyal kimlik gruplarına has bir özellik olarak gördükleri, bu nedenle, daha çok iç gruba yönelik oldukları söylenebilir. Kürt ve Türk öğrencilerinin, bencillik üzerine olan görüşlerinin kültürel nedenlerle birtakım farklılıklar gösterdiği de öğrencilerin ifadelerinden çıkarılan bir sonuçtur.

Farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt) yurt odalarında kurdukları etkileşimler sonucunda, dış grup üyesi oda arkadaşlarını çoğunlukla kaba görmedikleri bulunmuştur. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin ifadelerinde, benzer temaların olduğu görülmektedir. Bu temalar: Olumlu söylem ve kişilik özellikleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Olumlu söylemler incelendiğinde, bir Türk öğrencinin: *“Kaba olduğunu düşünmüyorum çünkü muhabbet ettiğimizde hep ılımlı bir dil kullanıyor. Durduk yere bir musibet çıkarma gibi bir amacı olduğunu düşünmüyorum. Zaten şu ana kadar da olmadı. (K-27-T-E)”* ifadesi, kurulan olumlu temasla birlikte gelişen iletişimin, dış grup üyelerine karşı daha olumlu tutumları

ortaya çıkarmasıyla ilişkili olduğu bulunmuştur. Binder ve arkadaşlarının da (2009: 843-856) belirtmiş olduğu gibi, gruplar arası olumlu temasın artması, dış grup üyelerine yönelik daha olumlu tutumların gelişmesine neden olacak, böylelikle zaman içinde gruplar arası arkadaşlığı geliştirecektir. Dış grup üyelerinin algılanan kişilik özelliklerinin de rahat hissetme düzeyine etki ettiği görülmektedir. Bir Kürt öğrencinin: *“Beni alındırtacak, alınmama neden olacak bir kabalıkları yok. Ama odada fazla rahat olduğumuz için bazen kibarlıktan çok uzaklaşabiliyorlar. (K-14- K-K)”* ifadesi, yurt ortamında bazen nezaket kurallarının esneyebileceği, ancak bunun da kurulan olumlu temas sonucu gelişen arkadaşlık ve bu nedenle oluşan rahatlıktan kaynaklandığının ifade edilmesi açısından önemlidir.

Hem Türk hem de Kürt öğrencilerden bazıları, dış grup üyesi oda arkadaşlarının kaba olduklarını ifade etmektedirler. Her iki sosyal kimlik grubunda da, dış grup üyesinin kişisel özelliklerini öne çıkaran vurgularla, kaba olduklarını ifade ettikleri görülmüştür. Bu durumdan farklı olarak bir Türk öğrencinin: *“Kaba demeyelim de alışılmış nezaket kurallarının birazcık dışında diyelim. Bu sadece Kürt olan arkadaş değil büyüdüğü ortam farklı olan Türk arkadaşlarım için de geçerli. (K-18-T-K)”* ifadesi, içinde doğulup, yetişilen kültürel ortamın getirdiği farklılıkların, kabalık olarak algılanabileceğinin belirtilmesi açısından önemlidir. Benzeri kültürel farklılıkların, gruplar arası tutumlar üzerindeki etkisine Brown ve arkadaşlarının (1999: 741-764) çalışmasında da değinilmiştir. Çalışmaya göre çok kültürlü ortamlarda kurulan olumlu temasın, gruplar arası tutumların olumsuzdan olumluya doğru evrilmesini sağladığı ve ortak bir üst kimliğinin oluşmasına destek olduğu belirtilmektedir. Bunun yanı sıra, bir Kürt öğrencinin: *“Kaba oldukları konular var tabi ki bunlar daha önce verdiğim cevaplarda dediğim gibi senin savunduğun fikirlere oldukça kaba yaklaşabiliyorlar veya odadaki herhangi küçük bir sıkıntıdan dolayı az da olsa kabalık görülebilir. (K-3- K-E)”* ifadesinde, kişinin sahip olduğu değerlere yönelik dış gruptan geldiği düşünülen olumsuz tutumları ifade etmesi açısından oldukça önemlidir. Stephan (2014: 239-255) ile Stephan, Stephan ve Gudykunst (1999: 613-628) yapmış oldukları çalışmalarda, değerlere yönelik tehdit ve aşağılamaların, kişilerin dış gruplara yönelik tutumlarında olumsuz etkileri olacağı görülmektedir.

Her iki sosyal kimlik grubunun üyelerinin de, kabalı bir gruba ait bir özellik olarak görmektense, bir kişilik özelliği olarak görmeleri, gelecekte kurulacak olası sosyal temasların işe yararlığı ve dış gruba yönelik olumlu tutumları geliştirmesi açısından oldukça önemlidir.

Farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt) yurt odalarında kurdukları etkileşimler sonucunda, dış grup üyesi oda arkadaşlarının tembel olup olmamalarına yönelik düşüncelerinin büyük farklılıklar gösterdiği görülmektedir. Türk öğrencilerin sıklıkla, dış grup üyesi Kürt öğrencileri çalışkan bulma eğiliminde olduğu görülmüştür. Buna karşın Kürt öğrencilerin ise, sıklıkla dış grup üyesi Türk öğrencileri tembel buldukları görülmüştür. Hem Türk hem de Kürt öğrenciler, dış grup üyesi arkadaşlarını tembel bulmama yönünde görüş bildirimlerinde, yurt oda arkadaşlarının kişilik özellikleri, ders çalışma ritüelleri ve akademik başarılarını ön plana çıkardıkları görülmüştür. Bir Türk öğrencinin: *“Kendileri için bir şeyler yapmaları gerektiğini düşünüyorlar. Toplumdan dışlandıklarını düşünmek onları biraz daha çalışkan olmaya itiyor. (K-37-T-K)”* ifadesi oldukça ilginç olup, üzerinde durulması gereken bir konu olarak göze çarpmaktadır. Dış grup üyesi oda arkadaşının, toplumdan dışlanmamak ve var olan ilişkilerini aynı olumlu düzlemde devam ettirmek için yaptığı bu değerlendirme oldukça önemlidir.

Çalışmaya katılan Türk ve Kürt öğrenciler, farklı sosyal kimlik grubu üyeleri oda arkadaşlarının tembel olma durumunu ifade ederken, biraz-bazen tembeller, tembeller gibi bir sıklık ölçüsüne başvurmaları dikkat çekicidir. Yurt oda arkadaşlarının tembel olarak nitelendirirken, öğrencilerin bu durumu bir sosyal kimlik özelliği değil de, kişilik özelliği olarak ifade etmesi oldukça önemlidir. Bir Türk öğrencinin: *“Biraz tembeller ama o kişilikten dolayı Kürt olduğu için değil. (K-29-T-K)”* ifadesi tembelliğin sosyal kimlikle değil de kişilikle alakalı olduğunu belirtmesi yönünden dikkat çekicidir. Ayrıca, başka bir Türk öğrencinin: *“Çok, aşırı derecede tembel. Ekstrem bir olay olmadığı sürece kesinlikle yerinden kılmıyorum. Ama Kürtlükle mi alakalı kişisel mi bilmiyorum. (K-19-T-K)”* ifadesi var olan tembellik durumunu, sosyal kimliğe atfetmemesi açısından önemlidir. Genel olarak bakıldığında tembel olmanın her iki sosyal kimlik grubu için de, kişilik özellikleri üzerinden

geliştiği düşünöldüğu öğrenciler tarafından ifade edilmiş, sosyal kimlikle alakalı herhangi bir gönderme yapılmamıştır.

Farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt) yurt odalarında kurdukları etkileşimler sonucunda, dış grup üyesi oda arkadaşlarını, çoğunlukla saldırgan bulmadıklarını ifade ettikleri görölmüştür. Öğrencilerin söylemlerinde, kişilik özellikleri, ortam normlarına uyma ve birlikte geçirilen zaman vurgusunun öne çıktığı görölmektedir. Bir Kürt öğrencinin: *“Saldırgan değil aksine uzlaşmacı ve uysal bir karaktere sahip. (K-4-K-K)”* ifadesi kişilik özelliklerinin saldırganlık hissetmedeki etkisini vurgulamaktadır. Başka bir Kürt öğrencinin: *“Sürekli aynı ortamdayız, ailemizden çok birbirimizi görüyoruz. Bu yüzden birbirimize elimizden geldiğince iyilikle yaklaşmaya çalışırız. Neredeki art niyet ya da saldırganlık. (K-39-K-E)”* ifadesi birlikte geçirilen zaman ve olumlu temasla birlikte, gruplar arası olumlu tutumları açığa çıkmasını belirtmesi bakımından oldukça önemlidir. Pettigrew (1997: 173-185) ile Turner ve arkadaşlarının (2007:369-388) çalışmalarında da, dış grup üyeleriyle kurulan olumlu temas ve birlikte zaman geçirmeyle gruplar arası kaygının düştüğu ve olumlu tutumların geliştiği sonucuna varılmıştır. Tüm bunların yanı sıra bir Türk öğrencinin: *“Saldırganlıkları yok hatta dışlanmamak adına biraz daha sakın davranmaya çalışıyorlar. (K-37-T-K)”* ifadesi grup normlarına uyarak dışlanmamak ve karşılıklı olumlu tutumların gelişmesi açısından oldukça önemli görölmüştür.

Hem Türk hem de Kürt öğrencilerden bazıları, dış grup üyesi oda arkadaşlarının saldırgan olabildiklerini ifade ettikleri görölmüştür. İfade sıklığına bakıldığında Türk öğrencilerin, Kürt öğrencilere göre dış grup üyelerini daha saldırgan buldukları görölmüştür. Türk öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde, kişilik özellikleri ve siyasi vurguların öne çıktığı görölmüştür. Bir Türk öğrencinin: *“Ya sen onlar hakkında kötü düşünürsen kötü yorum yaparsan savunuyorlar haliyle. Kimse kendi kültürüne diline laf ettirmek istemez açıkçası ondan dolayı. (K-29-T-K)”* ifadesinde bir etki tepki mekanizmasından bahsederek, dış gruba yönelik olumsuz tutumların, dış grup üyelerinin kendi kültürlerine daha çok yönelmelerine ve sosyal kimliğin görünürlüğünün artmasına sebep olduğunu düşündüğu görölmüştür. Alanyazındaki benzer çalışmalarda da dış gruba yönelik algılanan tehdit düzeyi arttıkça, kaygının arttığı ve olumsuz gruplar arası tutumların belirginleşmeye başladığı görölmektedir

(Stephan ve Stephan 1985: 157-175; Stephan, 2014: 239-255). Kürt öğrencilerin ifadelerinde ise belirgin olarak dış grup üyesinin mizacı ve kişilik özelliklerinin, saldırganlığa sebep olduğu ifade edilmektedir. Bir Kürt öğrencinin: *“Saldırgandan ziyade biraz asabi oldukları zaman olabiliyor bu da öfke kontrolündendir herhalde öfke kontrolünden dolayı diyelim bazen kontrol edemiyorlar. (K-24-K-E)”* ifadesi kişilik özelliklerine yönelik atfedilen ifadeler açısından oldukça önemlidir. Kürt ve Türk öğrenciler, dış grup üyesi oda arkadaşlarını “saldırgan” olmaları yönünde değerlendirdiklerinde, kullandıkları temel argümanların büyük farklılıklar göstermesi dikkat çekicidir.

Farklı kimlik gruplarına üye öğrencilerin (Türk-Kürt) kurdukları gruplar arası temas sonucunda, dış grubun üyelerine yönelik önemli tutum değişimlerinin olduğu gözlenmiştir. Tutum soruları genel olarak incelendiğinde, hem Türk hem de Kürt öğrencilerin yurt odalarında kurdukları doğrudan olumlu temaslar sonucunda dış gruba ve üyelerine yönelik olumlu tutumların geliştiği sonucuna varılmıştır. Alanyazında yapılmış çalışmalara bakıldığında da farklı sosyal kimlik grupları arasında kurulan olumlu temas sonucu, farklı grupların üyelerinin, birbirlerine karşı tutumunun olumlu yönde geliştiği sonucuna ulaşılmaktadır (Bağcı ve Çelebi, 2018: 36-50; Christ ve ark., 2010: 1662-1674; Pettigrew, 1997: 173-185; Turner ve ark., 2007: 212-255).

Tutum soruları genel olarak incelendiğinde; farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin kurdukları olumsuz temas sonucunda, her iki grubun üyelerinin de sosyal kimliklerinin görünürlüğünün arttığı görülmüştür. Sosyal kimliklerinin görünürlüğünün artmasının bir nedeni de, öğrencilerin yurt odalarında güncel siyasi meseleler üzerinde birbirleriyle konuşmaları ve tartışmalarıdır. Derinlemesine incelenen tüm bu ifadelerin sonunda özellikle Kürt sosyal kimliğinden gelen öğrencilerin iç grup yanlılığının arttığı, olumsuz temasla birlikte dış grubun üyelerine karşı daha olumsuz tutumlarının geliştiği gözlenmiştir. Ancak öğrencilerin bir kısmının da dış grup üyelerine karşı olan olumsuz tutumlarının nedenini, sosyal kimliğe bağlamayarak, yurt oda arkadaşlarının kişilik özellikleri, yurt koşulları ve temasın niteliğine bağlamaları oldukça önemlidir. Genel olarak incelendiğinde, dış grup üyelerine yönelik olumsuz tutumların nedeninin, kurulan olumsuz temasla

birlikte sosyal kimliklerin görünürlüğünün artması olabileceği gibi, tamamen kişilik özellikleri ve yurt koşullarından da kaynaklandığı görülmektedir.

4.5. GRUPLAR ARASI KAYGI

Farklı sosyal kimlik gruplarına üye Türk ve Kürt öğrencilerin aynı yurt odasındaki doğrudan temas deneyimlerinin sonucunda gelişen kaygı sürecini gözlemleyerek, incelemek sosyal kimlik grupları arasındaki ilişkileri anlamak açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda, Türk ve Kürt sosyal kimliklerine sahip üniversite öğrencilerinin aynı yurt odasını paylaşırken, birbirleri ile etkileşimlerinde; ne ölçüde kabul görülmüş hissettikleri, ne derece güvende hissettikleri, rahat hissetme düzeyleri, sakın hissetme düzeyleri, tehdit altında hissetme düzeyleri, kaygılı hissetme düzeyleri, gergin hissetme düzeyleri, savunmada hissetme düzeyleri incelenmiştir.

4.5.1. Olumlu Sıfatlar ve Kaygı

Tartışmanın bu bölümünde, aynı odayı en azından bir yıl paylaşan farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt), önemli bir bölümünün kurdukları doğrudan temas sonucunda, dış grubun üyeleri tarafından çoğunlukla kabul görüldüklerini ifade etmeleri önemlidir. Hem Türk hem de Kürt öğrenciler çoğunlukla kabul görme ifadelerinin yanı sıra, saygı duyma, üst kimlik, diyalog kurabilme gibi temaları ön plana çıkartarak, kabul görmüş hissetme düzeylerini ifade etmektedir. Bir öğrencinin *“benim görüşlerime düşüncelerime saygı gösteriyorlar önem veriyorlar...(K-40-T-K)”* ifadesi, fikirler boyutunda hissedilen saygının kabul görülmeyi nasıl etkilediğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Diyalog kurabilme boyutuna bakıldığında bir öğrencinin: *“Benim onunla bir iletişimim varsa onun da benimle iletişimi varsa ikimiz de birbirimizi kabul etmişizdir varlığımızı. (K-31- T-K)”* ifadesi kurulan temasla birlikte gelişen iletişimin kabul görülmeye düzeyini olumlu anlamda etkilediğini göstermektedir. Bu durumun gelişen gruplar arası olumlu temasla birlikte gruplar arası kaygının azalacağını vurgulayan, alanyazında yapılmış çalışmalarla da tutarlı sonuçlar bulunduğu görülmüştür (Stephan ve ark., 2002: 1242-125; Turner ve ark., 2008: 843-860).

Farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin doğrudan gruplar arası olumlu temas deneyimleri sonucunda vurguladıkları insan üst kimliği vurgusu oldukça önemlidir. Bir Türk öğrencinin: *“Kabul edilmiş hissedirim ama bu benim ırkımdan değil kişiliğimden dolayı olduğunu düşünüyorum. (K-11-T-E)”* ve bir Kürt öğrencinin: *“Öyle bir problem yok, karşımdakinin hangi ırktan olduğunu düşünmüyorum, hangi ırktan diye kasmıyorum kendimi. (K-2-K-E)”* ifadeleri oldukça önemlidir. Gaertner ve arkadaşları (1996: 271-290) ile Dovidio ve arkadaşları, (2007: 296–330) yaptıkları çalışmalarla uyumlu bir şekilde sosyal kimliklerin görünürlüğü azaldıkça ve farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri arasında ortak bir üst kimlik kavramı oluştuğunda, dış grup üyeleri tarafından kabul görülme düzeyinin arttığı görülmüştür. Buradaki dikkat çekici nokta farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri arasındaki geliştirilen yeni ortak üst kimliğin temel referansının “insan” olmak olmasıdır.

Farklı gruplardan gelen öğrencilerin, kendi sosyal gruplarına yönelik algıladıkları siyaset ve sosyal kimlik hakkındaki ön yargılı ifadelerin, kabul görülmüş hissetmemeyi etkilediği bulunmuştur. Bir Kürt öğrencinin: *“Bunun nedeni arkadaşlarla olan ilişkilerimizde herhangi bir Kürtlük veya Türklük üzerine sohbetlerimizin nerdeyse hiç olmaması. (K-16-K-E)”* ifadesi, siyasi ve etnik sohbetler olmadığı koşulunda kabul görülmüş hissettiklerini belirtmesi oldukça çarpıcıdır. Bu ifade, alanyazında yer alan sosyal kimlikler belirginleştikçe, gruplar arası olumsuz temasın artacağı ve gruplar arası kaygının artış göstereceği yönündeki görüşlerle tutarlı bulunmaktadır (Barlow ve ark., 2012: 1629-1643; Paolini ve ark., 2014: 548-562). Farklı sosyal kimlik grupları arası temaslarda ön yargı kavramı önemli bir yer işgal etmektedir. Farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin, dış gruba yönelik var olan endişeleri ve kendi sosyal kimliklerine yönelik iç grup yanlılıkları, gruplar arasında kurulan temaslardaki kabul görülme düzeylerini düşürdüğü, kaygıyı artırdığı görülmüştür. Doyle ve Aboud (1995: 209-229) yaptığı çalışmada da, dış gruba yönelik var olan ön yargıların ve kendi sosyal kimlik grubuna yönelik grup yanlılığının, gruplar arası kaygıyı artırdığı görülmüştür.

Farklı sosyal kimliklere sahip üniversite öğrencilerinin (Türk-Kürt), yurt odalarında kurdukları etkileşimler sonucunda yüksek oranda güvende hissettiklerine dair önemli sonuçlar bulunmuştur. Her iki sosyal kimlik grubuna üye öğrencilerin ifadelerinde de; dış grup üyesi arkadaşını tanımak, dış gruba ve üyelerine yönelik

hissedilen samimiyet ve dış grubun üyesi oda arkadaşına yönelik hissedilen yakınlığın, güvende hissetmeyi olumlu şekilde etkilediği görülmüştür. Türk ve Kürt öğrenciler arasındaki olumlu gruplar arası temas arttıkça, samimiyetin, yakın hissetmenin ve güvende hissetmenin arttığı, gruplar arası kaygı ve endişelerin azaldığı görülmüştür. Benzer sonuçlara, Binder ve arkadaşlarının (2009: 843-856) yaptığı başka bir çalışmada da ulaşılmıştır.

Farklı sosyal kimlik grupları arasındaki kurulan temas sonucunda, arkadaşlığın gelişmesiyle birlikte, temas edilen dış grup üyesi oda arkadaşına daha çok güvenildiği, farklı sosyal kimlik grubuna üye Türk ve Kürt öğrencilerin daha güvende hissettiklerini ifade ettikleri görülmektedir. Farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin birbirleriyle olumlu teması arttıkça, etkileşime girdikçe, dış grup üyesi arkadaşlarına yönelik samimiyetlerinin arttığı ve güven duygularının geliştiği alanyazındaki çalışmalarda da ulaşıldığı görülmektedir (Binder ve ark., 2009: 843-856; Islam ve Hewstone, 1993: 700-710).

Bununla birlikte dış grup üyesi kişileri, bir sosyal kimliğin üyesi değil de kendi bireysel kimliğini edinmiş bir kişi, bir insan gibi algılama da, farklı sosyal kimlik grubu üyeleriyle kurulan temasta güvende hissetmeyi etkilemektedir. Buradaki temel “bireysel insan” vurgusu, Gaertner ve Dovidio’nun, (2005: 615-639) yapmış olduğu üst kimlik vurgusuyla benzerlikler taşımaktadır. Bunun akabinde güvende hissetmiyorum temasını öne çıkaran bazı Kürt ve Türk öğrencilerin, dış grubun üyeleriyle olan etkileşimlerinde siyasi ve etnik bagajlarını yanları sıra taşımaları ve iç grup yanlılığını vurgulamaları oldukça önemlidir. Bu hususların vurgulanması, kurulan etkileşimlerde güvende hissetmemeye nelerin neden olduğunu açıklaması açısından önemlidir. Sosyal kimliğin ve siyasi söylemlerin belirginleşip, iç grup yanlılığının arttığı ortamlarda, gruplar arası kaygının artacağına yönelik temel varsayımların, yapılan bu çalışma için de geçerli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Güvende hissetmiyorum temasında, Kürt öğrencilerin ifadelerinin nicel olarak fazla olması, dikkat çekici ve üzerinde durulması gereken bir konudur. Bir Kürt öğrencinin: “... Yurt ortamında insanlara yafta yapıştırmak çok kolay oluyor. Bu yüzden konuşurken %100 güvende hissetmiyorum. (K-25-K-K)” Kürt öğrencilerin ifadelerindeki yurt ortamında, yurdun içinde güvende hissetmiyorum vurgusu, yurt ortamında kurulacak ilişkilerin niteliği ve olumlu temas için var olması gereken asgari

şartların sağlanabilmesi açısından oldukça önemlidir. Bununla birlikte güvende hissetme özelinde Kürt öğrencilerin, Türk öğrencilere göre daha fazla iç grup yanlılığı vurgusu yaptığı ortaya çıkmaktadır. Bu durumun ortamla alakalı faktörler nedeniyle yaşanabilecek bir “güven” sorunu olabileceği düşünülmektedir.

Farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin (Türk-Kürt), yurt ortamında geliştirdikleri olumlu temas ve sonucunda arkadaşlığın gelişmesiyle birlikte, farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleriyle etkileşimlerinde ekseriyetle rahat hissettiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Her iki sosyal kimlik grubu üyelerinin ifadelerinde de, yakın arkadaşlık, samimiyet ve paylaşımda bulunmanın “rahat” hissetmeyi olumlu yönde etkilediği görülmüştür. Bir Türk öğrencinin: *“Oda arkadaşım ile girdiğim etkileşimlerimde çok rahatım normal anne babamla nasılsam, kardeşime kendimi nasıl açıyorsam ona da o şekilde açıyorum. (K-13-T-K)”* ifadesindeki, anne baba vurgusu oldukça çarpıcıdır. Farklı sosyal kimlik grubuna üye olan arkadaş, anne babaya benzetmek kurulan olumlu temasın niteliğinin anlaşılması açısından önemlidir.

Hem Türk hem de Kürt öğrencilerde gözlemlenen “gruplar arası arkadaşlık” temasının dış gruba kurulan ilişkilerde rahat hissetme düzeyini nasıl etkilediği oldukça önemlidir. Bir Kürt öğrencinin: *“...Zaten yurt ortamı gereği sürekli karşılaşıyoruz. Birbirimizin odalarında sohbet ediyoruz, film izliyoruz. Bu yakınlık derecesi ilişkilerimizin daha rahat geçmesini sağlıyor. (K-42-T-K)”* ifadesi üzerinde durulmaya değerdir. Yurt ortamının doğası gereği zamanla kurulan ve gelişen temasla birlikte arkadaşlığın geliştiği ve öğrencilerin dış grup üyeleriyle ilişkilerinde rahat hissetme düzeylerinin arttığı, gruplar arası kaygının azaldığı bulunmuştur. Benzer sonuçlara Hewstone ve arkadaşlarının (2005: 265-292), Voci ve Hewstone’un (2003: 37-54) farklı zamanlarda yaptıkları çalışmalarda da ulaşılmıştır. Bunun yanı sıra karşılıklı hoşgörünün varlığının da farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin ilişkilerinde rahat hissetme düzeyini olumlu anlamda etkilediği görülmüştür.

“Kabul görülmüş hissetme” ve “güvende hissetme” sorularında olduğu gibi “rahat hissetme” sorusunda da siyasi ve kültürel konulara yapılan vurgu dikkat çekicidir. Bu ifadede de kişilerin bireysel kimlikleri yerine, siyasi kimlikleri ve sosyal kimlikleri ön plana çıktığında, kurulan etkileşimlerdeki rahat hissetme düzeyinin düştüğü ve rahatsızlığın başladığı görülmektedir. Bu durum alanyazında var olan

sosyal kimlik görünürlüklerinin artmasıyla, ortak bir üst kimliğin var olma ihtimalinin azalacağı, gruplar arası kaygı ve ön yargıların artacağı görüşüyle tutarlıdır (Brown ve Hewstone, 2005: 255–343; Paolini ve ark., 2010: 1723-1738). Güvende hissetme düzeyinde olduğu gibi rahat hissetme düzeyinde Kürt öğrencilerin ifadelerindeki yoğunluk göze çarpmaktadır. Kürt öğrencilerin: “*Ayrıştırmacı konulara girmedığımız sürece. Yine konulara bağlı (K-36-K-K)*”, “*Siyaset dışında genel olarak her konuyu konuşuruz. Kendimi de rahat hissederim. Sebebi de onlara güveniyor olmam. (K-41-K-E)*” ifadeleri dikkat çekicidir. Siyaset gibi gruplar arası temasta kişilerin sosyal kimlikleri ön plana çıkartacak ve öğrenciler tarafından ayrıştırmacı olarak görülen bir değişkenin varlığının rahat hissetmeyi olumsuz yönde etkileyeceği, ancak bunun dışındaki durumlarda rahat hissetmenin ve güven duymanın değişmeyeceğinin çalışmaya katılan öğrenciler tarafından vurgulanması dikkat çekicidir. Öğrencilerin bu vurgusunu derinlemesine incelemek, yurt ortamındaki farklı sosyal kimlik grupları arası teması anlamak için oldukça önemlidir.

Farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin (Türk-Kürt), birbirleriyle kurdukları etkileşimlerde sakin hissetme düzeylerine ilişkin önemli söylemler geliştirdikleri ve çoğunlukla sakin hissettiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Her iki sosyal kimlik grubu üyesi öğrencilerin ifadelerinde de, kişilik özellikleri ve mizacın, sakin hissetme düzeyi üzerinde olumlu etkisi olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra kişilik özellikleri, etkili iletişim yöntemlerinin olumlu temas deneyimlerinin artmasını sağlayarak, gruplar arası kaygıyı azalttığı ve dış grupla kurulan temaslarda sakin hissetmeyi sağladığı bulunmuştur.

Her iki sosyal kimlik grubuna üye öğrencilerin cevaplarındaki gruplar arası arkadaşlık vurgusu oldukça önemlidir. Bir Türk öğrencinin; “*Sevdiğim bir insanın yanında olmak arkadaşlığı işaret eder. (K-11-T-E)*” ifadesi gruplar arası olumlu temasla birlikte gelişen arkadaşlığın, gruplar arası kaygıyı azaltarak, dış gruba yönelik olumlu tutumların gelişmesi açısından oldukça dikkat çekicidir. Paolini ve arkadaşlarının (2004: 770-786) belirttiği gibi gruplar arası olumlu temasla birlikte, kaliteli zaman geçirme de, arkadaşlığın gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Bu durum farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri arasındaki kaygıyı azaltmakta, kişilerin dış grup üyeleriyle temalarında sakin hissetmelerini sağlamaktadır. Diğer sorularda da olduğu gibi sakin hissetme düzeyinde de üst kimlik vurgusunun öne çıktığı

görülmüştür. Ancak, diğer sorulardan farklı olarak üst kimlik vurgusunun sadece Türk öğrencilerin söylemlerinde görülmesi dikkat çekicidir. Üst kimlik vurgusunda, bir Türk öğrencinin: *“Çok sakın bir insanım aslında kişiliğimden dolayı bu da Türk Kürt fark etmiyor. (K-29-T-K)”* ifadesi çarpıcıdır. Diğer sorularda olduğu gibi, sakın hissetme düzeyi sorusunda da, sosyal kimliğin görünürlüğü yerine kişilik özelliklerinin, bir üst kimlik olarak öne çıktığı görülmektedir. Benzer sonuçlara Turner ve arkadaşlarının (2012: 130-137) yapmış oldukları çalışmada da ulaşıldıkları görülmüştür.

Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin siyasi konular konuşulmadığı sürece sakın hissetmelerini ifade etmeleri önemlidir. Çalışmanın diğer birçok sorusunda olduğu gibi sakın hissetme düzeyi incelendiğinde de, siyasi konular ön plana geldiğinde sosyal kimliklerin görünürlüğünün arttığı ve sakinliğin bozulduğu görülmektedir. Bir Kürt öğrencinin *“Konu siyasete geldiği zaman; iç arada bir sakinliğimiz bozuluyor. Fakat asla dostluğumuza zarar gelmiyor. (K-41-K-E)”* ifadesi oldukça önemlidir. Siyasi konuların, öğrencilerinin birbirleriyle etkileşimlerinde sakinliği bozmasına rağmen, bu durumun dostluklarına herhangi zarar getirmediği vurgusu önemlidir. Her şeye rağmen hem Türk hem de Kürt öğrencilerin, var olan arkadaşlıklarını koruma eğiliminde oldukları görülmektedir.

4.5.2. Olumsuz Sıfatlar ve Kaygı

Farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerinin (Türk-Kürt), birbirleriyle kurdukları etkileşimlerde tehdit altında hissetme düzeylerine ilişkin önemli temaları vurgulayarak, çoğunlukla tehdit altında hissetmediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Her iki sosyal kimlik grubuna üye öğrencilerin de, tehdit altında hissetmediklerine yönelik ifadelerinde, karşılıklı güven duygusu ve iletişimin önemini vurgulamaları dikkat çekicidir. Farklı sosyal kimlik grupları arasındaki ilişkiler geliştikçe, karşılıklı güven duygusunun gelişeceği, gruplar arası kaygının azalacağı ve dış grup üyelerine karşı algılanan tehdidin azalacağı, gruplar arası tutumların gelişeceği alanyazında yapılan diğer çalışmalarda da görülmektedir (Schmid ve ark., 2014: 665-674; Turner ve ark., 2007: 369-388).

Diğer sorulardan farklı olarak, Türk öğrenciler, gruplar arası arkadaşlık vurgusunu ön plana çıkartarak, gruplar arası arkadaşlıklar kurulduğunda dış grup üyelerine yönelik duydukları güvenin arttığını, dış grupların üyelerine yönelik kaygılarının azaldığını, tehdit altında hissetmediklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bir Türk öğrencinin: *“aynı ortamı paylaşan insanlar olduğumuzdan dolayı birbirimize güveniriz, onun haricinde normal hissederim. (K-22-T-E)”* ifadesi dikkat çekicidir. Turner ve arkadaşlarının (2008: 843-860) ile Pettigrew ve Troop’un (2006: 751-783) yaptığı çalışmalarda da, farklı sosyal kimlik gruplarının üyelerinin, birlikte yaptıkları paylaşımların artması ve gruplar arası olumlu temasın gelişmesiyle birlikte, dış gruba yönelik daha az tehdit hissedildiği ve olumlu tutumların geliştirildiği görülmüştür.

Tehdit altında hissederim temasında da, öğrencilerin ifadelerinde değişiklikler olduğu göze çarpmaktadır. Diğer sorularda olduğu gibi siyasi ve politik konular ön plana çıktığında da, öğrencilerin kurdukları etkileşimlerde tehdit altında hissettiklerini ifade ettikleri görülmüştür. Bir Türk öğrencinin: *“kendimi değil de malum ki kız arkadaşım var, ona bir şey olur diye korkuyorum. En basit örnek, bıyık bıraktığımda aa ocağa ne zaman gidiyoruz gibisinden laflar eden Kürt arkadaşlarım var. (K-44-T-E)”* ifadesi bazı simgelerin politik olarak algılanmasının kişiler üzerindeki algılanan tehdidi nasıl arttırdığına yönelik önemli bir örnektir. Bu durum Stephan ve arkadaşlarının (2002: 1242-1254) ifade ettiği grup aidiyetinin gücü ve dış gruptan algılanan soyut tehdidin, dış gruba yönelik kaygıyı nasıl artırdığına yönelik çalışmalarla da tutarlı sonuçlar içermektedir. Bunun yanı sıra algılanan tehdit sadece sosyal kimlik ve siyasi/politik söylemlerle alakalı değildir. Kişilerin sahip olduğu kişilik özellikleri de, farklı sosyal kimlik gruplarıyla olan etkileşimlerde kişilerin tehdit altında hissetmesine neden olmaktadır. Yine bir Türk öğrencinin: *“geçen sene tehdit altında hissetmiştim, bu durum onun kürtlüğünden bağımsız, saldırgan bir tavır takınmasıyla ilgiliydi. (K-13-T-K)”* ifadesi saldırganlığı sosyal kimliğe atfetmektense, kişisel bir özellik olarak görülüp vurgulanması açısından oldukça önemlidir. Türk ve Kürt öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde, algılanan tehdidin, hem sosyal kimlik temelli boyutu hem de kişilik özellikleri boyutu olduğu görülmektedir.

Farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerinin (Türk-Kürt), birbirleriyle kurdukları etkileşimlerde kaygılı hissetme düzeylerine ilişkin çarpıcı ifadelerle sahip oldukları görülmüştür. Her iki sosyal kimlik grubundan öğrencilerin önemli bir

kısımının, dış grup üyeleriyle etkileşimlerinde kaygılı hissetmediklerini belirtmeleri oldukça önemlidir. Öğrencilerin ifadeleri incelendiğinde, farklı sosyal kimlik grubunun üyeleriyle doğrudan temas kurmanın ve iletişimi geliştirici faktörlerin, kişilerin kaygılı hissetmemelerini sağladığı görülmektedir. Bir Kürt öğrencinin: “*Genel olarak çok kaygılı bir insanım. ... ama onlarla iletişimimde de kaygı duymuyorum ya. (K-26- K-K)*” kişilik özelliği olarak kaygılı olduğunu ifade etmesine rağmen, dış grubun üyeleriyle olan etkileşime bunu yansıtmaması, gruplar arası doğrudan temas sonucu, azalan gruplar arası kaygıyı gözlemlemek ve temasın gücünü anlamak açısından son derece önemlidir. Voci ve Hestone (2003: 37-54) ile Pettigrew ve Troop’un (2008: 922-934) yapmış oldukları benzer çalışmalara bakıldığında da doğrudan gruplar arası temasın, kaygı üzerindeki azaltıcı etkisinin boyutları gözler önüne serilmiştir.

Bunun yanı sıra her iki sosyal kimlik grubunun üyelerinin de söylemlerinde gruplar arası arkadaşlık vurgusunun öne çıktığı görülmektedir. Kurulan gruplar arası arkadaşlıkla, karşıdaki arkadaşı tanıma, samimiyetin artması, dış grup üyelerine karşı hissedilen kaygı düzeyini azalmaktadır. Bir Türk öğrencinin: “... *çünkü onlar da benimle aynılar sadece kültür farklılığı görüyorum. (K-37-T-K)*” ifadesi, kültürel farklılıklara rağmen ortak bir üst kimliği vurgulayarak, gruplar arası arkadaşlığın önemini görmek açısından oldukça önemlidir.

Buna karşın hem Türk hem de Kürt öğrencilerin bir kısmı da, dış grup üyesi oda arkadaşlarıyla kurdukları etkileşimlerinde kaygılı hissettiklerini ifade etmişlerdir. Türk ve Kürt öğrencilerin ifadelerinde temel farklılıklar vardır. Türk öğrencilerin ifadelerinde, “yanlış anlaşılma”, “karşıdaki kişiyi kırmak”, “Kürt arkadaşın kendini dışlanmış hissetmesi” öne çıkan başlıklar olmuştur. Görüldüğü gibi Türk öğrencilerin ifadelerinde kaygılı hissetmek daha çok dış gruba, dış grup üyesine ve onun kaygılı hissetmesine bağlanan bir unsur haline gelmiştir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde ise, “*tehdit algısı*”, “*güvenlik endişesi*”, “*geleceğe yönelik tedirginlik*” gibi başlıklar öne çıkmaktadır. Kürt öğrencilerin ifadelerinde, Türk öğrencilerden farklı olarak bir içe atıf, kendi duygularına ve iyilik halinin devamına yönelme olduğu görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde, algılanan tehdit ve güvende hissetmemeye yönelik göndermelerin olması dikkat çekicidir. Bununla birlikte nicel olarak Kürt öğrencilerin kaygılı hissetme sıklıklarının Türk öğrencilere göre daha sık olması, dış gruba yönelik

algılanan tehdidin yüksekliği ve güvenlik kaygılarıyla ilişkili olabilir. Nitekim Stephan'ın (2014: 239-255) yapmış olduğu bir çalışmada da, azınlık grubu üyelerinin çoğunluk grubu üyelerine kıyasla, gruplar arası temas ve bu temasın niteliğine göre daha fazla kaygı ve tehdit hissettiklerini ifade ettikleri gösteren sonuçlar mevcuttur. Tüm bunlar ışığında, yurtlarda yaşayan Kürt öğrencilerin sayısının, Türk öğrencilere göre daha az sayıda olması, hissedilen kaygı sıklığının daha fazla olmasının nedeni olabilir.

Farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerinin (Türk-Kürt), birbirleriyle kurdukları etkileşimlerde gergin hissetme düzeylerine ilişkin çarpıcı ifadeler kullandıkları görülmüştür. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin önemli bir kısmının, dış grup üyeleriyle etkileşimlerinde gergin hissetmediklerini belirtmeleri oldukça önemlidir. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin ifadelerinde siyaset dışı konuşulan konuların, sosyal kimlik grubu üyelerinin kişilik özelliklerinin, gergin hissetmemeyi sağladığı görülmektedir. Bir Kürt öğrencinin: *“Şimdi hassas konular dışında gergin hissetmiyorum. (K-6-K-K)”* ifadesi oldukça çarpıcıdır. Çalışmanın diğer sorularında da görüldüğü gibi siyasi sohbetlerin oluşması, farklı sosyal kimlik grubu üyelerinin sosyal kimliklerinin görünürlüğünün artmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda da dış grup üyeleriyle olan etkileşimde hissedilen gerginliğin arttığı görülmektedir. Brown ve Hewstone (2005: 255–343) ile Paolini ve arkadaşlarının (2014: 548-562) yapmış oldukları çalışmalarda da olumsuz temasla birlikte, sosyal kimliklerinin görünürlüğünün artmasının, gruplar arasındaki kaygının yükselmesine ve olumsuz tutumların artmasına sebep olduğu görülmüştür. Türk ve Kürt öğrencilerin gergin hissetmemeye yönelik ifadelerindeki sıklığın Türk öğrencilerin lehine olması durumunun, çoğunluk grubunda olma ve algılanan tehdidin miktarı ve türüyle alakalı olabileceği düşünülmektedir.

Buna karşın hem Türk hem Kürt sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin ifadelerinde, dış grup üyesi yurt oda arkadaşlarıyla kurulan etkileşimlerde siyasi konuların ve sosyal kimliğin gergin hissetme düzeyini arttırdığı görülmüştür. Siyasi konuların ağırlık kazandığı etkileşimlerde, Türk öğrencilerin ifadelerinde: *“iç gruba yönelik algılanan tehdit düzeyi”, “ayrıştırıcı politik ifadeler”, “siyasi içerikli sohbetler”*; Kürt öğrencilerin ifadelerinde ise, *“sohbetlerin zamanlaması”, “sosyal kimliği savunma isteği”, “ön yargılar”*ın gergin hissetmeye neden olduğu

vurgulanmıştır. Bir Türk öğrencinin: *“Daha önce tehditle içlerine dahil etme çabası olmuştu, bu geçmiş yaşadığım olayda yine aynısını yaşayacağım korkusuyla beni geriyor. (K-13- T-K)”* ve bir Kürt öğrencinin: *“Doğu hakkında yanlış fikirlerinde ısrar ettiklerinde gerginlik oluyor... (K-41-K-E)”* ifadeleri oldukça önemli olup, alanyazındaki bazı çalışmalarla da tutarlı sonuçlar göstermektedir (Stephan, 2014: 239-255; Stephan ve ark., 2002: 1242-1254). Türk ve Kürt öğrencilerin ifadelerinde farklılıklar olmasına rağmen aynı siyasi-politik konuların ve sosyal kimliğin görünürlüğünün artmasının, gergin hissetme üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin kendi aralarında kurdukları sohbetlerde ve beraber yapılan etkinliklerde siyasi konuların ağırlığının artmasının, sosyal kimliğin görünürlüğünün artmasına neden olduğu görülmektedir. Bir Kürt öğrencinin *“Konuştuğumuz konuya bağlı aslında. Elimizden geldiğince Türklük Kürtlük konusuna girmemeye çalışıyoruz ama bu konulara girdiğimizde doğal bir savunma içgüdüğü oluşuyor. Karşımdaki kişi de bir fanatikse gerginlik olur biraz aslında. (K-25-K-K)”* ifadesi sosyal kimliğin görünürlüğünün artmasıyla birlikte ortaya çıkan tutum değişimlerini vurgulaması açısından oldukça önemlidir. Yurt odalarındaki siyasi görüş ve etnik kimlik temelli sohbetlerin sıklığının artması, var olan olumlu gruplar arası teması olumsuz yöne doğru etkilediği görülmüştür.

Farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerinin (Türk-Kürt), birbirleriyle kurdukları etkileşimlerde savunmada hissetme düzeylerine ilişkin çarpıcı ifadeler kullandıkları görülmüştür. Hem Türk hem de Kürt öğrencilerin, farklı sosyal kimlik grubuna üye yurt oda arkadaşlarıyla kurdukları etkileşimlerde çoğunlukla savunmada hissetmediklerini vurgulamaları oldukça önemlidir. Buna karşın Türk ve Kürt öğrencilerin savunmada hissetmemeye yönelik ifadelerinde bariz farklılıklar bulunmaktadır. Türk öğrencilerin ifadelerinde: “Gruplar arası arkadaşlık”, “olumlu gruplar arası temas”, “güvende hissetmek”, “dış grup üyesinden destek alma” başlıklarının ön plana çıktığı görülmektedir. Kürt öğrencilerin ifadelerinde ise, “dış grup üyesi tarafından inkâr edilmeyip kabul edilmek”, “huzurlu ve güvende hissetmek” başlıklarının öne çıktığı görülmektedir. Türk ve Kürt öğrencilerin ifadelerinde görülen bu farklılıkların temel nedeninin, kendi sosyal kimlik gruplarını azınlık ve çoğunluk grubu olarak tanımlamaları etki etmiş olabilir. Alanyazındaki çalışmalarla tutarlı bir şekilde, gruplar arası olumlu temas ve geliştirilen gruplar arası

arkadaşlık neticesinde, güvende hissetmenin, dış gruptan algılanan desteğin artmasıyla birlikte, aynı yurt odasını paylaşan oda arkadaşlarının etkileşimlerinde savunmada hissetmemelerini sağladığı görülmüştür (Binder ve ark., 2009: 843-856; Turner ve ark., 2007: 369-388; Voci ve Hewstone, 2003: 37-54).

Bununla birlikte, her iki sosyal kimlik grubuna üye öğrencilerin savunmada hissetmeye yönelik ifadelerinde, sosyal kimlik ve ayrımcılık söylemi, siyasi, politik ve kültürel konular, haksızlık durumları gibi temel temaların öne çıktığı görülmektedir. Diğer sorularda olduğu gibi, savunmada hissetme düzeyiyle alakalı soruda da sosyal kimliğin öne çıktığı görülmektedir. Bir Türk öğrencinin: *“...kendi kökenime doğrudan hakaret ve benzeri ithaflar söz konusu ise, bu durumda savunmaya geçemem diyemem. (K-28-T-E)”* ifadesi sosyal kimliğe yönelik algılanan hakaretin saldırganlığa yol açtığı, kişinin savunmada hissetmesine neden olduğu ve dış gruba yönelik kaygıyı artırdığı görülmektedir. Benzer şekilde, bir Kürt öğrencinin, *“Şahsıma, aileme, ırkıma, insanlığıma bir saldırı varsa karşımdakinin yine kim olduğunun bir önemi yok. Ben yine kendimi herkese savunurum. Böyle olaylar olduğu sürece savunmacı bir kişilik gösteririm. (K-36-K-K)”* sosyal kimliğe ve değerlere yönelik algılanan saldırganlığın, savunmada hissetmeye yok açtığı bulunmuştur. Her iki sosyal kimlik grubunun ifadeleri genel olarak incelendiğinde, dış gruptan algılanan tehdit düzeyinin artmasıyla, diğer sosyal kimlik grubuna yönelik kaygının artabileceğini gösteren çalışmalarla tutarlı sonuçlar bulunmuştur (Stephan ve ark., 2002: 1242-1254; Stephan ve Stephan, 1989: 203-219)

Her iki sosyal kimlik grubuna üye öğrencilerin siyasi ve kültürel farklılıklara yönelik ifadeleri incelendiğinde ilgi çekici sonuçlar bulunmuştur. Var olan etkileşimlerde siyasi konuların ağırlığının artması, sosyal kimliğin görünürlüğüne artırmakta, insan doğası gereği olabilecek fikir uyuşmazlıklarının bir yerden sonra fikir çatışmalarına dönebileceği öğrencilerin ifadelerinden anlaşılmaktadır. Her iki sosyal kimlik grubunun birbirleriyle etkileşimlerinde, siyasi söylemlerin etkinliğinin artması, dış grubun üyelerine karşı savunmada hissetmeyi artırmakta, bu durum da gruplar arası kaygıyı artırmaktadır. Buna karşın bir Kürt öğrencinin: *“İlk başta düşünce farklılığı olur diye biraz çekiniyorum onlarla konuşmaya ama birbirimizi tanıdıkça bu konular sorun olmuyor. (K-12-K-K)”* ifadesi gruplar arası olumlu temas arttıkça ve arkadaşlık geliştikçe, azalan gruplar arası kaygıyı gözlemleyip anlamak

açısından oldukça çarpıcı bir söylemdir. Turner ve arkadaşlarının (2007: 212-255) yapmış olduğu benzer bir çalışmada da, farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri arasındaki olumlu temas arttıkça, grupların üyeleri arasındaki kaygının azalacağı, olumlu gruplar arası tutumların gelişeceği gözlenmiştir.

Son olarak diğer sorulardan farklı olarak, her iki sosyal kimlik gruba üyeleri de dış grup üyesi oda arkadaşları haksızlığa uğramış hissettiklerinde savunmada hissettiklerini ifade etmişlerdir. Her iki grubun temsilcilerinin bir kısmı, haklı olduklarını düşündüklerinde, haksızlığa uğradıklarında ve suçlandıklarında savunmada hissetme düzeylerinin arttığı görülmüştür. Stephan ve Stephan (1985: 157-175) belirttiği gibi, farklı sosyal kimlik grupları arasında haksızlığa uğramak gibi bir nedenle olumsuz temasın gelişmesi durumunda, dış grup üyelerine karşı savunmada hissetme düzeyi artmakta bunun sonucu olarak da gruplar arası kaygı artmaktadır.

Farklı kimlik gruplarına üye öğrencilerin (Türk-Kürt) kurdukları temas sonucunda gözlemlenen kaygılarını incelemek için sorulan sorularda önemli bilgilere ulaşılmıştır. Sorular genel olarak incelendiğinde, hem Türk hem de Kürt öğrencilerin yurt odalarında kurdukları doğrudan olumlu temaslar neticesinde, dış gruba yönelik kaygılarının azaldığı ve daha olumlu tutumlar geliştirdikleri görülmüştür. Alanyazında yapılmış çalışmalara bakıldığında da, farklı sosyal kimlik grupları arasında kurulan olumlu temas sonucu, gruplar arası kaygının aracı etkisiyle gruplar arası tutumların değiştiği görülmüştür (Binder ve ark., 2009: 843-856; Paolini ve ark., 2004: 770-786; Turner ve ark., 2007: 369-388; Voci ve Hewstone, 2003: 37-54). Çalışma sonucunda elde edilen sonuçlar alanyazınla uyumludur.

Sorular genel olarak incelendiğinde; farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin kurdukları olumsuz temas sonucu, sosyal kimliklerin görünürlüğünün arttığı, iç grup yanlılığının yükseldiği ve dış grubun üyelerine karşı daha olumsuz tutumların geliştiği görülmüştür. Öğrencilerin ifadeleri analiz edildiğinde yurt odalarında; güncel politik siyaset, etnik kimlikle ilgili konuların konuşulduğu durumlarda, bazı Türk ve Kürt öğrencilerin, diğer sosyal kimlik grubuna üye öğrencileri daha olumsuz olarak algılamasına ve daha olumsuz tutumlar sergilemelerine neden olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğrenciler bu konuların konuşmadığında veya bilerek konuşmaktan imtina ettikleri görüldüğünde, gruplar

arası kaygının azaldığı ve dış grup üyelerine karşı daha olumlu tutumlar geliştiği görülmüştür.

SONUÇ

Sonuç olarak, farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin arkadaşlıkları, olumlu temasları ve etkileşim sıklıkları, nitelikleri arttıkça ve geliştikçe dış grup üyesi arkadaşlarının sahip olduğu olduğu sosyal kimliğin görünürlüğünün azaldığı, sosyal kimlik yerine daha üst kimlik olan insan kimliğinin ve kişisel özelliklerinin öne çıktığı görülmektedir. Farklı sosyal kimlik gruplarına üye Türk ve Kürt öğrencilerin yurt odasında karşılıklı olarak gelişen gruplar arası temasının sıklığı ve niteliğine bağlı olarak, dış grup üyesi oda arkadaşlarını kişisel kimlikleri üzerinden tanımlamaya başladıkları ve üst kimlik vurgusunun sosyal kimliğin önüne geçtiği söylenebilir. Bunun sonucunda öğrencilerin diğer sosyal kimlik grubuna üye olan oda arkadaşlarına yönelik empatilerinin arttığı, dış gruba ve üyelerine yönelik kaygıların azaldığı, daha olumlu tutumların ortaya çıktığı bulunmuştur.

Çalışmaya katılan öğrencilerin ifadeleri Allport'un Gruplar Arası Temas Kuramı çerçevesinde genel olarak incelendiğinde; yurt odasında gruplar arası olumlu temas kurulduğunda, yurt odasında ve dışında yapılan faaliyetlerin sayısı ve niteliği arttırıldığında, dış grup üyesi oda arkadaşının gözünden olayları değerlendirilmeye başlandığı, gruplar arası empatinin arttığı, dış gruba yönelik kaygı düzeyinin azaldığı, dış gruba ve üyelerine yönelik daha olumlu tutumların geliştiği, dış gruba ve onun üyelerine karşı var olan ön yargıların azaldığı, sonuç olarak da farklı sosyal kimlik grubu üyesi arkadaşıyla, arkadaşlığının geliştiği görülmüştür. Öğrencilerin tüm ifadelerine bakıldığında, sosyal kimlik perspektifi yerine, ortak bir üst kimlik olan "insanlık", "insan olma" perspektifinden bakılarak, kişisel kimliğin öne çıktığı sosyal kimliğin görünürlüğünün azaldığı, daha fazla gruplar arası olumlu temas kurulduğunda, bunun sonucu olarak dış gruba ve üyelerine yönelik tutumlarının olumlu anlamda değiştiği ve kaygılarının azaldığı görülmüştür.

Farklı sosyal kimlik grubu üyesi olan oda arkadaşıyla kurulan temasta güncel siyasi konuların ve tartışmaların sıklığının artması, etnik kökenle ilgili konuların sıklıkla oda gündemine oturması sonucu, oda sakinlerinin sosyal kimliklerinin

görünürlüğünün artmasına, zihnin derinliklerinde kilitlenmiş ve bastırılmış olan gruplar arası ön yargıların, diğer sosyal kimlik grubuna ve üyelerine yönelik var olan kalıp yargıların su yüzeyine çıkmaya başladığı, dış grup üyesi oda arkadaşına yönelik daha olumsuz tutumların geliştiği görülmüştür. Tüm bunların yanı sıra bazı Türk ve Kürt öğrencilerin, dış gruba ve onun üyesi olan oda arkadaşlarına yönelik kaygıya sahip oldukları, öğrencilerin kendi ifadelerinden anlaşılmaktadır. Dış gruba yönelik kaygıya sahip olan öğrencilerin diğer sosyal kimlik grubundan ve onun üyesi oda arkadaşlarından gelebileceğini düşükleri tehdit algısının daha fazla olduğu; bu nedenle de diğer sosyal kimlik grubuna ve onun üyesi oda arkadaşına yönelik olumsuz gruplar arası tutumlara sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca dış grup üyesi oda arkadaşlarının davranışlarının da, sosyal kimlik ve ön yargı süzgecinden geçirilerek değerlendirildiği ve oda içinde olumsuz gruplar arası tutumlara neden olabileceği öğrenci ifadeleri üzerinden anlaşılmıştır.

Çalışmaya katılan öğrencilerin ifadeleri genel olarak incelendiğinde: Yurt odasında, oda sakini öğrencilerin sosyal kimliklerinin görünürlüğü arttıkça, yapılan sohbetlerdeki güncel siyasi ve politik ifadelerin yoğunluğu arttığı görülmüştür. Bunun sonucu olarak oda içinde kurulan temasın olumsuzlaşmaya başladığı, dış grup üyesi oda arkadaşına yönelik kaygının arttığı ve olumsuz tutumların geliştiği görülmüştür. Farklı sosyal kimlik gruplarının üyeleri arasında ortak bir üst kimliğin inşası yerine, var olan sosyal kimliklerinin etkililiğın ve gücünün artması; kuşkusuz ki daha olumsuz gruplar arası temas, daha az gruplar arası arkadaşlık, dış gruplara yönelik daha olumsuz tutumlar ve daha yüksek kaygıyla ilişkilidir.

Yurt odasında; gruplar arası ön yargı, dışlama, dış grup üyesi oda arkadaşına yönelik olumsuz tutum, olumsuz duygu ve ayrımcılık belki yok edilemez ama gruplar arası arkadaşlığın yatıştırıcı ve bastırıcı etkisi aracılığıyla zihnin derinliklerinde hapsedilebilir. Bu nedenle gruplar arası temasın ve arkadaşlığın sıklığının ve niteliğinin arttırılması için çalışılırken, diğer yandan gruplar arası ön yargının, olumsuz duyguların, dışlamanın ve ayrımcılığın azaltılması için uygulamalı çalışmaların yapılmasına gereksinim vardır. Gruplar arası temas ve arkadaşlıkların arttırılması için yapılacaklar ile gruplar arası ön yargının, dışlamanın ve ayrımcılığın azaltılması için yapılacaklar bazen örtüşebildiği gibi çoğu zamanda farklılaşabilmektedir. Öğrencilerin, gruplar arası temas ve arkadaşlık bağlamında

kurgulanmış karma etkinlikler çerçevesinde davranışları değiştiği zaman, asimetrik olarak, algıları, düşünceleri ve duyguları da dönüşmeye başlayacaktır. Üniversite yurtlarının, gruplar arası temas ve arkadaşlıkların geliştirilmesi için değerli doğal toplumsal ortamlar olduğu görülmektedir.

Bu tez çalışması farklı sosyal kimliklere sahip Türk ve Kürt öğrencilerin aynı yurt odasında kurdukları temas sonucu, birlikte deneyimledikleri yurt yaşamını konu edinmektedir. En az bir yıllık bir süreci aynı oda aynı ranzada geçiren birbirlerinin en özel, en mahrem en duygusal hallerine tanık olan Türk ve Kürt öğrencilerinin bu deneyimlerini paylaşması, çalışmanın en önemli en eşsiz özelliği haline gelmektedir. Bu çalışmayı en değerli yapan husus, nitel bir araştırma yöntemiyle Türk ve Kürt öğrencilerin yurt odasındaki deneyimlerine odaklanmasıdır. Bir Türk kadın katılımcının, oda arkadaşı olan Kürt öğrencinin araştırmaya katıldıktan sonra oda içinde kendisine yönelik tutumlarının olumlu anlamda değiştiğini ifade etmesi, sadece araştırmaya katılmanın bile gruplar arası temas sürecine olumlu anlamda katkı sunduğunun anlaşılması açısından önemlidir. Bunun yanı sıra Kürt kadın katılımcı bir öğrencinin cinsel yönelimi sebebiyle, diğer sosyal kimlik grubu üyesi oda arkadaşlarından bir ayrımcılık ve dışlama görmediğini belirtmesi, bu durumun da dış gruba karşı var olan tutumlarını olumlu anlamda etkilediğini belirtmesi oldukça ilgi çekicidir. Bu tarz öğrenci ifadelerine nitel araştırma yöntemleriyle ulaşmak mümkün olmadığından, Türk ve Kürt öğrencilerinin deneyimlerini anlamak ve bilimsel sayıltılarıyla analiz etmek açısından yapılmış olan bu tez çalışması alanyazındaki önemli bir boşluğu doldurduğu düşünülmektedir. 45 üniversite öğrencisinin hiç tanımadıkları bir araştırmacıya, tamamen bilimsel amaçlarla, en hassas yurt yaşantılarını ve diğer sosyal kimlik grubu üyesi oda arkadaşlarıyla olan deneyimlerini ortalama 120-150 dakikalık bir süreçte yarı yapılandırılmış bir süreçte anlatmaları, ülkemizin sosyal psikoloji alanyazına önemli katkılar sağlayacağı düşünülmektedir.

ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonucunda hem araştırmacılara hem de uygulamacılara birtakım önerilerde bulunulabilir. Araştırmacılar açısından sürece bakıldığında, çalışma nitel çalışma olduğu için sınırlı sayıda üniversite öğrencisi ile görüşülerek elde edilen sonuçların, sadece yurtlarda yaşayan diğer öğrencileri anlamak için

kullanılması söz konusudur. Bu nedenle, çalışmanın genellenebilirliğini arttırmak için ilişkisel tarama çalışmaları ve deneysel ya da yarı deneysel çalışmalarla desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Araştırma nitel bir çalışma olduğu, çalışmaya katılan Türk ve Kürt öğrencilerin sosyal istenirlik düzeyi ölçülememiştir. Türkiye farklı sosyal kimlik gruplarının temasının çalışılacağı nicel çalışmalarda, örtük tutum testleri uygulanarak öğrencilerin sosyal istenirlik düzeyleri düşürülebilir. Ayrıca, aynı yurt odasında kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin gruplar arası temas deneyimleri ile farklı sosyal kimlik grubu üyelerinin ev arkadaşlığı ya da aynı yurt odalarında kalan, aynı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin deneyimlerinin karşılaştırılmasına ihtiyaç vardır. Böylece aynı odada kalan tek bir grubun üyeleri ile aynı odada kalan farklı grupların üyeleri arasındaki farklılıklar daha net anlaşılmış olacaktır. Türkiye gibi farklı sosyal kimliklere sahip insanların sıklıkla birlikte yaşadığı ülkelerde, gruplar arası ön yargı, olumsuz tutum, dışlama ve ayrımcılığın doğasını anlamak ve önleyici programlar geliştirmek için gerçek yaşam temelli veri elde edilmiş olunacaktır.

Bu araştırmanın hem sınırlılığı hem de en güçlü yönü çalışmanın nitel bir çalışma olmasıdır. Araştırmada 45 öğrenci ile görüşme yapılarak derinlemesine ve detaylı zengin nitel veri elde edilmiştir. Çalışmada, Türk ve Kürt öğrencilerin en az bir yıllık yurt oda arkadaşlığı ve bu süreçte edindikleri deneyim çalışılmış ve sonucunda anlamlı sonuçlara ulaşılmıştır. Ancak, bu sonuçların genellenme olasılığı düşüktür. Bu nedenle, araştırma sonuçlarını güçlendirmek için ilişkisel ya da betimsel anket çalışmalarına gereksinim bulunmaktadır. Aynı zamanda, yarı deneysel desen kullanılan çalışmalara da gereksinim vardır. Üniversite yurtlarında farklı sosyal kimliğe sahip olup, aynı odayı paylaşan ve paylaşmayan öğrencilerin çok kültürlülüğe ilişkin algılarında, duygularında ve davranışlarında ortaya çıkan farklılıklar deneysel olarak incelenmelidir.

Çalışma kartopu örnekleme sahip olduğu için; çalışmaya katılan öğrencilerin, diğer sosyal kimlik grubu üyesi yurt oda arkadaşlarıyla görüşme yapılamamış olması, o oda özelindeki farklı sosyal kimlik gruplarına üye öğrencilerin, karşılıklı durumun yapılandırılmış sorularla incelenmemiş olması da çalışmanın bir başka sınırlılığıdır. Öğrencilerin yurda gelmeden önceki duygu ve düşünceleri net olarak bilinmediği için, öğrenci görüşlerinin yurtda yaşarken edinmiş oldukları duygu ve düşünceler mi yoksa

geçmişten getirdikleri duygu ve düşünceler mi olduğuna yönelik sınırlılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle çalışmanın, öğrencilerin yurt ortamına ilk defa girerken ve girdikten sonra edinilen duygu ve düşünceler çerçevesinde deneysel desenler kullanılarak gerçekleştirilmesine gereksinim bulunmaktadır. Böylece yurt ortamının etkilerine yönelik daha gerçekçi sonuçlar elde edilecektir.

Çalışmanın en güçlü yanı en az bir yıl boyunca tesadüfen aynı odayı paylaşan öğrencilerin çalışmaya katılmış olması ve bu öğrencilerin temas deneyimlerinin birinci ağızdan öğrenilmiş olmasıdır. Ancak bu durum yurt odasında başka bir takım nedenler ya da olumsuz temas sonucu odayı terk eden, yurttan ayrılan öğrencilerle görüşme yapılamamasına sebep olmuştur. Bu yüzden bir yıllık süreçte aynı odayı paylaşan ve başka paylaşımlar da öğrencilerin zamanla daha olumlu temas kurma ihtimali ve birbirlerine yönelik daha olumlu tutumlara sahip olma olasılıkları yükselecektir.

Çalışmanın bir diğer güçlü yanı, Türkiye'deki en büyük sosyal kimlik gruplarından ikisi olan Türk ve Kürt gruplarına üye öğrencilerin birbirleriyle kurdukları temasın sonucunda kendilerine ve dış gruba yönelik algılarının, yurt odasındaki yaşantıların bizzat bu deneyimi yaşayan kahramanlardan öğrenilmesidir. Eğer yurt gibi uzun süre bir arada yaşanan mekânlarda farklı sosyal kimlikten gelen kişiler arasında yaşanan olumlu temasın gruplar arası empatiyi geliştirmeye ilişkin olumlu etkisi başka bilimsel çalışmalarla da kanıtlanabilirse, ülkemiz koşullarında farklı sosyal kimliklere sahip yüz binlerce öğrencinin yaşadığı yurtlar için yeni ve olumlu politikaların oluşturulmasına katkı sağlayabilir.

Bu çalışmanın sonucunda uygulamacılar için yapılacak önerilerin başında, kredi yurtlar kurumuna, üniversitelere ve özel kurumlara bağlı yurtlarda kalan farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin aynı yurt odalarında kalmalarının sağlanması gelmektedir. Çok kültürlü ortamlarda, farklı sosyal kimliklere sahip kişilerle birlikte var olma becerileri kazandırmak için kişilere kurgusal ortamlar sağlanmalıdır. Farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin, temas sıklığı ve kalitesinin arttırılması için yurt ortamlarında çeşitli etkinlikler organize edilerek ilişkilerin zenginleşmesi ve derinleşmesi sağlanmalıdır. Bu yolla, gerçek yaşam ortamında gruplar arası ön yargı, dışlama, olumsuz ve düşmanca duyguların, ayrımcılık gibi duygu, düşünce ve davranışların yapıcı ve barışçıl dönüşümüne katkıda bulunulmalıdır.

Uygulamacılar açısından sürece bakıldığında ise, yurtlarda tesadüfi olarak aynı yurt odasını paylaşan farklı sosyal kimliğe sahip öğrenciler arasında ortaya çıkan temas sıklığı ve niteliğinin, çok sayıda olumlu sonucu bulunmuştur. Bu sonuçlara dayanılarak, Türkiye’de yurtlarda, özellikle gruplar arası ön yargıyı, ayrımcılığı, dışlamayı, olumsuz tutumları azaltmak ve dönüştürmek için, farklı sosyal kimliklere (Türk/Kürt, Alevi/Sünni) sahip öğrencilerin aynı yurt odalarını paylaşmaları sağlanmalıdır. Ancak farklı sosyal kimliklere sahip kişilerin aynı yurt odasında barınmalarını sağlamak, her zaman olumlu gruplar arası ilişkileri, teması ve arkadaşlığı geliştirmeyebilir, gruplar arası anlaşmazlıkların ve ön yargıların doğmasına da neden olabilir. Bu nedenle yurtlarda, farklı sosyal kimliklere sahip öğrencilerin olumlu temas ve arkadaşlıkları geliştirebilmeleri için sosyal ortamların yaratılması ve etkinliklerin düzenlenmesi gerekmektedir. Gruplar arası arkadaşlığı teşvik edecek, öğrencileri gruplar arası temasa hazırlayacak etkinliklerin yurt yöneticileri tarafından desteklenmesine gereksinim vardır.

Bu araştırmanın sonucunda elde edilen bilgiler ışığında, farklı sosyal kimlikten gelen üniversite öğrencileri arasında gruplar arası olumlu temasın, tutumun, empatinin, yardımlaşmanın ve güvenin geliştirilmesi; gruplar arası ön yargının, tehdit algısının, olumsuz tutumun, kaygının azaltılması; farklı sosyal kimlikler hakkında doğrudan bilgilerin deneyimsel olarak elde edilmesi için öğrencilerin aynı yurt odalarında en azından dört yıl birlikte kalmalarının sağlanması düşünülebilir. Bu birlikte yaşamının gruplar arası olumsuz temasa dönüşmemesi için de yurt yönetimleri tarafından önlemlerin alınması ve farklı sosyal kimliklere sahip kişiler arası ilişkilerin kurulması ve geliştirilmesi için yurt içinde ve yurt dışında yapılandırılmış programların uygulanmasına gereksinim bulunmaktadır.

KAYNAKÇA

Aberson, C. L. (2015). Positive intergroup contact, negative intergroup contact, and threat as predictors of cognitive and affective dimensions of prejudice. *Group Processes & Intergroup Relations*, 18 (6): 743-760. <https://doi.org/10.1177/1368430214556699>

Aberson, C. L. ve Haag, S. C. (2007). Contact, perspective taking, and anxiety as predictors of stereotype endorsement, explicit attitudes, and implicit attitudes. *Group Processes and Intergroup Relations*, 10(1): 179-201.

About, E. F. ve Brown, S. C. (2013). Positive and negative intergroup contact among children and its effect on attitudes. In G. Hodson & M. Hewstone (Eds.), *Advances in Intergroup Contact* (ss. 176-199). East Sussex: Psychology Press.

About, F., Mendelson, M. ve Purdy, K. (2003). Cross-race peer relations and friendship quality. *International Journal of Behavioral Development*, 27(2): 165-173.

Allport, G.W. (1954). *The nature of prejudice* (N. Nirven, Çev.). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Kültür Yayınları. (Orjinal çalışma basım tarihi, 1979).

Aron, A., Aron, E. N., Tudor, M. ve Nelson, G. (1991). Close relationships as including other in the self. *Journal of personality and social psychology*, 60(2): 241.

Bagci, S. C., ve Çelebi, E. (2017). Cross- group friendships and outgroup attitudes among Turkish–Kurdish ethnic groups: does perceived interethnic conflict moderate the friendship- attitude link?. *Journal of Applied Social Psychology*, 47(2): 59-73.

Bağcı, S. Ç., ve Çelebi, E. (2017). Etnik ve Ulusal Kimlikler ile Dış Grup Tutumları İlişkisinde Çatışma Algısı ve Dış Gruba Sorumluluk Yükleme. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(80): 63-79.

Bagci, S. C. ve Çelebi, E. (2018). Are your cross- ethnic friends ethnic and/or national group identifiers? The role of own and perceived cross- ethnic friend's identities on outgroup attitudes and multiculturalism. *European Journal of Social Psychology*, 48(1): 36-50.

Bagci, S. C., Rutland, A., Kumashiro, M., Smith, P. K. ve Blumberg, H. (2014). Are minority status children's cross- ethnic friendships beneficial in a multiethnic context?. *British Journal of Developmental Psychology*, 32(1): 107-115.

Barlow, F. K., Louis, W. R. ve Hewstone, M. (2009). Rejected! Cognitions of rejection and intergroup anxiety as mediators of the impact of cross-group friendships on prejudice. *British Journal of Social Psychology*, 48(1): 389-405.

Barlow, F. K., Paolini, S., Pedersen, A., Hornsey, M. J., Radke, H. R. M., Harwood, J., Rubin, M. ve Sibley, C. G. (2012). The contact caveat: Negative contact predicts increased prejudice more than positive contact predicts reduced prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 38(1): 1629-1643.

Baysu, G., ve Duman, Y. (2016). Why does identity matter? A two-path model to intergroup forgiveness via in-group bias and outgroup blame. *Psychological Research*, 19(1): 43-51.

Bigler, R. S., Jones, L. C. ve Lobliner, D. B. (1997). Social categorization and the formation of intergroup attitudes in children. *Child development*, 68(3): 530-543.

Bikmen, N. (1999). National identity and ethnic prejudice in a Turkish Sample. *Unpublished master's thesis, Boğaziçi University, İstanbul*. 39-54.

Bilali, R. (2014). The downsides of national identification for minority groups in intergroup conflicts in assimilationist societies. *British Journal of Social Psychology*, 53(1): 21-38.

Binder, J., Zagefka, H., Brown, R., Funke, F., Kessler, T., Mummendey, A. ve Leyens, J. P. (2009). Does contact reduce prejudice or does prejudice reduce contact? A longitudinal test of the contact hypothesis among majority and minority groups in three European countries. *Journal of personality and social psychology*, 96(4): 843-856.

Brown, R. ve Hewstone, M. (2005). An integrative theory of intergroup contact. *Advances in Experimental Social Psychology*, 37(1): 255–343.

Brown, R., Vivian, J. ve Hewstone, M. (1999). Changing attitudes through intergroup contact: the effects of group membership salience. *European Journal of Social Psychology*, 29(1): 741-764.

Cameron, L. ve Rutland, A. (2006). Extended contact through story reading in school: Reducing children's prejudice toward the disabled. *Journal of Social Issues*, 62(3): 469-488.

Cameron, L., Rutland, A. ve Brown, R. (2007). Promoting children's positive intergroup attitudes towards stigmatized groups: Extended contact and multiple classification skills training. *International Journal of Behavioral Development*, 31(5): 454-466.

Cameron, L., Rutland, A., Brown, R. ve Douch, R. (2006). Changing children's intergroup attitudes toward refugees: Testing different models of extended contact. *Child development*, 77(5): 1208-1219.

Cardinali, P., Migliorini, L., Andrighetto, L., Rania, N. ve Visintin, E. P. (2016). Improving academic attitudes among ethnic minority youth at risk for early school leaving: the interactive effects of cross- group friendships and ethnic identity. *Journal of Applied Social Psychology*, 46(5): 294-301.

Chen, X. ve Graham, S. (2015). Cross-Ethnic Friendships and Intergroup Attitudes Among Asian American Adolescents. *Child Development*, 86 (3): 749-764.

Christ, O., Hewstone, M., Tausch, N., Wagner, U., Voci, A., Hughes, J. ve Cairns, E. (2010). Direct contact as a moderator of extended contact effects: Cross-sectional and longitudinal impact on outgroup attitudes, behavioral intentions, and attitude certainty. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36(12): 1662-1674.

Çakal, H., Hewstone, M., Schwar, G. ve Heath, A. (2011). An investigation of the social identity model of collective action and the “sedative” effect of intergroup contact among Black and White students in South Africa. *British Journal of Social Psychology*, 50, 606–627.

Davies, K., Tropp, L. R., Aron, A., Pettigrew, T. F. ve Wright, S. C. (2011). Cross-group friendships and intergroup attitudes: A meta-analytic review. *Personality and Social Psychology Review*, 15(1): 332-351.

Davies, K., Wright, C. S., Aron, A. ve Comeau, J. (2013). Intergroup contact through friendship: Intimacy and norms. In G. Hodson & M. Hewstone (Eds.), *Advances in Intergroup Contact* (ss. 200-229). East Sussex: Psychology Press.

Dixon, J., Levine, M., Reicher, S., Durrheim, K. (2012). Beyond prejudice: Are negative evaluations the problem and is getting us to like one another more the solution? *Behavioral and Brain Sciences*. 35(1): 411-466.

Dovidio, J. F., Eller, A. ve Hewstone, M. (2011). Improving intergroup relations through direct, extended and other forms of indirect contact. *Group processes & intergroup relations*, 14(2): 147-160.

Dovidio, J. F., Gaertner, S. L., Validzic, A., Matoka, K., Johnson, B., Frazier, S. (1997). Extending the benefits of recategorization: Evaluations self-disclosure, and helping. *Journal of experimental social psychology*, 33: 401-420.

Dovidio, J., Gaertner, S. L. ve Saguy, T. (2007). Another view of “we”: Majority and minority group perspectives on a common ingroup identity. *European review of social psychology*, 18 (1): 296–330.

Doyle, A. B. ve Aboud, F. E. (1995). A longitudinal study of White children's racial prejudice as a social-cognitive development. *Merrill Palmer Quarterly*, 41: 209-229.

Dörnyei, Z. ve Csizér, K. (2005). The effects of intercultural Contact and tourism on Language attitudes and Language learning Motivation. *Journal of Language and Social Psychology*, 24 (4): 327-357.

Feddes, A. R., Noack, P. ve Rutland, A. (2009). Direct and extended friendship effects on minority and majority children’s interethnic attitudes: A longitudinal study. *Child development*, 80(2): 377-390.

Festinger, L. (1950). Informal social communication. In L. Festinger, K. Back, S. Schacter, H. H. Kelley and J. Thibaut, (Eds.) *Theory and experiment in social communication* (1st ed.) (3-17). Michigan: Edward Brother.

Festinger, L., Back, K., Schacter, S., Kelley H. H. ve Thibaut, J. (Eds.). (1950). Informal social communication. *Psychological review*, 57(5): 271.

Florack, A., Rohmannb, A., Palcua, J., Mazziottab, A. (2014). How initial cross-group friendships prepare for intercultural communication: The importance of anxiety reduction and self-confidence in communication. *International Journal of Intercultural Relations*, 43: 278-288.

Gaertner, S., L. ve Dovidio, J. F. (2005). Understanding and Addressing Contemporary Racism: From Aversive Racism to the Common Ingroup Identity Model. *Journal of Social Issues*, 61 (3): 615-639.

Gaertner, S. L., Dovidio, J. F. ve Bachman, B. A. (1996). Revisiting the contact hypothesis: The induction of a common ingroup identity. *Journal of intercultural Rel.*20 (3/4): 271-290.

Gomez, A., Dovidio, J. F., Huici, C., Gaertner, S. L. ve Cuadrado, I. (2008). The other side of we. When outgroup members Express common identity. *PSPB*, 34 (12): 1613-1626.

Graber, R., Turner, R. ve Madill, A. (2016). Best friends and better coping: Facilitating psychological resilience through boys' and girls' closest friendships. *British Journal of Psycholgy*, 107 (2): 338-358.

Graf, S., Paolini, S. ve Rubin, M. (2014). Negative intergroup contact is more influential, but positive intergroup contact is more common: Assessing contact prominence and contact prevalence in five Central European countries. *European Journal of Social Psychology*, 44(1): 536-547. [http:// dx.doi.org/10.1002/ejsp.2052](http://dx.doi.org/10.1002/ejsp.2052).

Graham, J. A. ve Cohen, R. (1997). Race and sex as factors in children's sociometric ratings and friendship choices. *Social Development*, 6(3): 355-372.

Hallinan, M. T. ve Williams, R. A. (1989). Interracial friendship choices in secondary schools. *American Sociological Review*, 1(1): 67-78.

Hamm, J. V. ve Faircloth, B. S. (2005). The role of friendship in adolescents' sense of school belonging. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 2005(107): 61-78.

Harwood, J., Raman, P., Hewstone, M. (2006). The family and communication Dynamics of group salience. *The Journal of Family Communication*, 6 (3): 181-200.

Harwood, J. ve Vincze, L. (2011) Mediating second language learning and intergroup contact in a bilingual setting. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, 32 (4): 377-386.

Hayward, L. E., Hornsey, M. J., Tropp, L. R., Barlow, F. K., (2017). Positive and negative intergroup contact predict Black and White Americans' judgments about police violence against Black Americans. *Journal of Applied Social Psychology*, 47(1): 605-615. <https://doi.org/10.1111/jasp.12463>.

Hayward, L. E., Tropp, L. R., Hornsey, M. J., and Barlow, F. K. (2018). How negative contact and positive contact with Whites predict collective action among racial and ethnic minorities. *British Journal of Social Psychology*, 57(1): 1-20.

Hewstone, M. (2009). Living apart, living together? The role of intergroup contact in social integration. *Proceedings of the British Academy*, 16(2): 243-300.

Hewstone, M., Cairns, E., Voci, A., Paolini, S., McLernon, F., Crisp, R. J. ve Craig, J. (2005). Intergroup contact in a divided society: Challenging segregation in Northern Ireland. *The social psychology of inclusion and exclusion*, 265-292.

Hodson, G. ve Costello, K. (2007). Interpersonal disgust, ideological orientations, and dehumanization as predictors of intergroup attitudes. *Psychological science*, 18(8): 691-698.

Hughes, J. M., Bigler, R. S. ve Levy, S. R. (2007). Consequences of learning about historical racism among European American and African American children. *Child Development*, 78(6): 1689-1705.

Hunter, L. ve Elias, M. J. (1999). Interracial friendships, multicultural sensitivity, and social competence: How are they related? *Journal of Applied Developmental Psychology*, 20(4): 551-573.

Husnu, S. ve Crisp, R. J. (2010). Elaboration enhances the imagined contact effect. *Journal of Experimental Social Psychology*, 46(6): 943-950.

Husnu, S. ve Lajunen, T. (2015). Predictors of intergroup bias in Turkish Cypriots. *International Journal of Intercultural Relations*, 44, 63-71.

Husnu, S., Mertan, B. ve Rustemli, A. (2008, June). Intergroup Contact: The Case of Cyprus. In *International Journal of Psychology*. England: Psychology Press. 43(3-4): 142

Islam, M. R. ve Hewstone, M. (1993). Dimensions of contact as predictors of intergroup anxiety, perceived outgroup variability, and out-group attitude: An integrative model. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 19(6): 700-710.

Jansen, P. W., Mieloo, C. L., Dommisse-van Berkel, A., Verlinden, M., Van der Ende, J., Stevens, G., Verhulst, F. C., Jansen, W., Tiemeier, H. (2016). Bullying and Victimization Among Young Elementary School Children: The Role of Child Ethnicity and Ethnic School Composition. *Race Soc Probl*, 8 (1): 271–280.

Joyce, N., Vincze, L. ve Marton, E., J. (2016) Crossing the communication divide: Intergroup contact and the desire to learn the outgroup's language, *Journal of International and Intercultural Communication*, 9 (4): 295-311.

Jugert, P., Noack, P., Rutland, A. (2013). Children's cross-ethnic friendships: Why are they less stable than same-ethnic friendships? *European Journal Of Developmental Psychology*, 10 (6): 649–662. <http://dx.doi.org/10.1080/17405629.2012.734136>

Kawabata, Y. ve Crick, N. R. (2008). The role of cross-racial/ethnic friendships in social adjustment. *Developmental Psychology*, 44(4): 1177-1183.

Kawabata, Y. ve Crick, N. R. (2011). The antecedents of friendships in moderately diverse classrooms: Social preference, social impact, and social behavior. *International Journal of Behavioral Development*, 35(1): 48-57.

Kelly, C. (1993). Group identification, intergroup perceptions and collective action. *European review of social psychology*, 4(1): 59-83.

KONDA, A. (2011). Kürt Meselesinde Algı ve Beklentiler. *İletişim Yayınları*, 87 (1): 19-20.

Küçükkömürler, S. ve Sakallı-Uğurlu, N. Gruplar Arası İlişkileri Düzenlemede Sosyal Temas Kuramları: Gruplar Arası, Yayılmacı ve Hayali Temas. *Nesne Psikoloji Dergisi* 9 (6): 1-31.

Lease, A. M. ve Blake, J. J. (2005). A comparison of majority- race children with and without a minority- race friend. *Social Development*, 14(1): 20-41.

Lee, L., Howes, C. ve Chamberlain, B. (2007). Ethnic heterogeneity of social networks and cross-ethnic friendships of elementary school boys and girls. *Merrill-Palmer Quarterly*. (1982): 325-346.

Mazziotta, A., Rohmann, A., Wrightt C. S., Tezanos-Pintoi, D. P. ve Lutterbach, S. (2015). (How) does positive and negative extended cross-group contact predict direct cross-group contact and intergroup attitudes? *European Journal of Social Psychology*, 45(1): 653-667.

McGarry, J. ve O'Leary, B. (1995). Five fallacies: Northern Ireland and the liabilities of liberalism. *Ethnic and Racial Studies*, 18(4): 837-861.

Mendoza-Denton, R. ve Page-Gould, E. (2008). Can cross-group friendships influence minority students' well-being at historically white universities?. *Psychological Science*, 19(9): 933-939.

Mendoza-Denton, R., Page-Gould, E. ve Pietrzak, J. (2006). Mechanisms for coping with status-based rejection expectations. *Stigma and group inequality: Social psychological perspectives*, 1(1): 151-169.

Meşe, G. (1999). *Sosyal Kimlik ve Yaşam Stilleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı.

Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded Sourcebook*. (2nd ed). Thousand Oaks, CA: Sage.

Moreno, K. N. ve Bodenhausen, G. V. (1999). Resisting stereotype change: The role of motivation and attentional capacity in defending social beliefs. *Group Processes & Intergroup Relations*, 2(1): 5-16.

Munniksma, A., Stark, T. H., Verkuyten, M., Flache, A. ve Veenstra, R. (2013). Extended intergroup friendships within social settings: The moderating role of initial outgroup attitudes. *Group Processes & Intergroup Relations*. 16(1): 752-770.

Navarrete, C. D. ve Fessler, D. M. (2006). Disease avoidance and ethnocentrism: The effects of disease vulnerability and disgust sensitivity on intergroup attitudes. *Evolution and Human Behavior*. 27(4): 270-282.

Nier, J. A., Gaertner, S. L., Dovidio, J. F., Banker, B. S., Ward, C. M. ve Rust, M. C. (2001). Changing interracial evaluations and behaviour: The effects of a common group identity. *Group Processes ve Intergroup Relations*, 4 (4): 299-316.

Operario, D. ve Fiske, S. T. (2001). Ethnic identity moderates perceptions of prejudice: Judgments of personal versus group discrimination and subtle versus blatant bias. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27(5): 550-561.

Ortiz, M., and Harwood, J. (2007). A Social Cognitive Theory Approach to the Effects of Mediated Intergroup Contact on Intergroup Attitudes. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 51 (4): 615-631.

Page-Gould, E. (2012). To whom can I turn? Maintenance of positive intergroup relations in the face of intergroup conflict. *Social Psychological and Personality Science*, 3(4): 462-470.

Pagotto, L., Visintin, E. P., De Iorio, G. ve Voci, A. (2013). Imagined intergroup contact promotes cooperation through outgroup trust. *Group Processes & Intergroup Relations*, 16(2): 209-216.

Paluck, L. E. (2010). Is It Better Not to Talk? Group Polarization, Extended Contact, and Perspective Taking in Eastern Democratic Republic of Congo. *Personality and Social Psychology Bulletin* 36 (9): 1170-1185.

Paolini, S., Harwood, J. ve Rubin, M. (2010). Negative intergroup contact makes group memberships salient: Explaining why intergroup conflict endures. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 36 (1): 1723-1738. <http://dx.doi.org/10.1177/0146167210388667>.

Paolini, S., Harwood, J., Rubin, M., Husnu, S., Joyce, N. ve Hewstone, M. (2014). Positive and extensive intergroup contact in the past buffers against the disproportionate impact of negative contact in the present. *European Journal of Social Psychology*, 44 (6): 548-562. <http://dx.doi.org/10.1002/ejsp.2029>.

Paolini, S., Hewstone, M. ve Cairns, E. (2007). Direct and indirect intergroup friendship effects: Testing the moderating role of the affective-cognitive bases of prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 33(10): 1406-1420.

Paolini, S., Hewstone, M., Cairns and Voci, A. (2004). Effects of direct and indirect cross-group friendships on judgments of Catholics and Protestants in Northern Ireland:

The mediating role of an anxiety-reduction mechanism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(1): 770–786.

Patton, Q. M. (2014). *Qualitative Research & Evaluation Methods* (M. Bütün ve S., B., Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi. (Orjinal çalışma basım tarihi, 2002).

Pettigrew, T. F. (1997). Generalized intergroup contact effects on prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 23, 173-185. Pettigrew, T. F. (2010). Commentary: South African Contributions to the Study of Intergroup Relations. *Journal of Social Issues*, 66(2): 417-430.

Pettigrew, T. F. (1998). Intergroup contact theory. *Annual Review of Psychology*, 49(1):65-85.

Pettigrew, T. F. (2008). Future directions for intergroup contact theory and research. *International Journal of Intercultural Relations*, 32(1): 187-199.

Pettigrew, T. F., Christ, O., Wagner, U. ve Stellmacher, J. (2007). Direct and indirect intergroup contact effects on prejudice: A normative interpretation. *International Journal of Intercultural Relations*, 31(4): 411-425.

Pettigrew, T. F. ve Tropp, R. L. (2006). A Meta-Analytic Test of Intergroup Contact Theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90 (5): 751-783.

Pettigrew, F. T. ve Tropp, R. L. (2008). How does intergroup contact reduce prejudice? Meta-analytic tests of three mediators. *European Journal of Social Psychology*, 38(1): 922-934.

Pettigrew, F. T., Tropp, R. L., Wagner, U. ve Christ, O. (2011). Recent advances in intergroup contact theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 35(1): 271-280.

Pettigrew, T.F. ve Tropp, L. R., (2011). *When groups meet*. The Dynamics of intergroup contact. New York: Psychology Press.

Reimer, N. K., Becker, J. C., Benz, A., Christ, O., Dhont, K., Klocke, U., et al. (2017). Intergroup contact and social change: implications of negative and positive contact for collective action in advantaged and disadvantaged groups. *Pers. Soc. Psychol. Bull.* 43(1): 121-136.

Ortiz, M. ve Harwood, J. (2007). A social cognitive theory approach to the effects of mediated intergroup contact on intergroup attitudes. *Journal of Broadcasting & Electronic Media*, 51(4): 615-631.

Saraçoğlu, C. (2009). İzmirli orta sınıfta Kürt algısı: Mekân, sınıf ve kentsel yaşam. *Praksis*, 21 (1): 17-46.

Savelkoul, M., Gesthuizen, M. ve Scheepers, P. (2011). Explaining relationships between ethnic diversity and informal social capital across European countries and regions: Tests of constrict, conflict and contact theory. *Social Science Research*, 40(2): 1091–1107.

Schmid, K., Ramiah, A. A. ve Hewstone, M. (2014). Neighborhood ethnic diversity and trust: The role of intergroup contact and perceived threat. *Psychological science*, 25(3): 665-674.

Selvanathan, H. P., Techakesari, P., Tropp, L. R., Barlow, F. K. (2017). Whites for racial justice: How contact with Black Americans predicts support for collective action among White Americans. *Group Processes & Intergroup Relations*, 1-20.

Sherif, M., Harvey, O. J., White, B. J., Hood, W. R. ve Sherif, C. W. (1961) . *Intergroup conflict and cooperation: The Robbers Cave experiment*, Norman, OK: University Book Exchange.

Shook, N. J. ve Fazio, R. H. (2008a). Interracial roommate relationships: An experimental field test of the contact hypothesis. *Psychological Science*, 19(7): 717-723.

Shook, N. J. ve Fazio, R. H. (2008b). Roommate relationships: A comparison of interracial and same-race living situations. *Group Processes & Intergroup Relations*, 11(4): 425-437.

Spears Brown, C. ve Bigler, R. S. (2005). Children's perceptions of discrimination: A developmental model. *Child development*, 76(3): 533-553.

Stark, T. H., Flache, A. ve Veenstra, R. (2013). Generalization of positive and negative attitudes toward individuals to outgroup attitudes. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 39(1): 608-622.

Stephan, W. G. (2014). Intergroup anxiety: Theory, research, and practice. *Personality and Social Psychology Review*, 18(3): 239-255.

Stephan, W. G., Boniecki, K. A., Ybarra, O., Bettencourt, A., Ervin, K. S., Jackson, L. A. ve Renfro, C. L. (2002). The role of threats in the racial attitudes of Blacks and Whites. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 28(9): 1242-1254.

Stephan, W. G. ve Finlay, K. (1999). The role of empathy in improving intergroup relations. *Journal of Social Issues*, 55(4): 729-743.

Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (1985). Intergroup anxiety. *Journal of social issues*, 41(3): 157-175.

Stephan, W. G. ve Stephan, C. W. (1989). Antecedents of intergroup anxiety in Asian-Americans and Hispanic-Americans. *International Journal of Intercultural Relations*, 13(2): 203-219.

Stephan, W. G., Stephan, C. W. ve Gudykunst, W. B. (1999). Anxiety in intergroup relations: A comparison of anxiety/uncertainty management theory and integrated threat theory. *International Journal of Intercultural Relations*, 23(4): 613-628.

Stringer, M., Irwing, P., Giles, M., McClenahan, C., Wilson, R. ve Hunter, A. J. (2009). Intergroup contact, friendship quality and political attitudes in integrated and segregated schools in Northern Ireland. *British Journal of Educational Psychology*, 79(1): 239-257.

Swart, H., Hewstone, M., Christ, O. ve Voci, A. (2010). The impact of crossgroup friendships in South Africa: Affective mediators and multigroup comparisons. *Journal of Social Issues*, 66(1): 309-333.

Tajfel, H. (2010). Instrumentality, identity and social comparisons. H. Tajfel (Ed.) *Social identity and intergroup relations*, 483-507. Cambridge: Cambridge University Press

Techakesari, P., Barlow, F. K., Hornsey, M. J., Sung, B., Thai, M. ve Chak, J. L. Y. (2015). An investigation of positive and negative contact as predictors of intergroup attitudes in the United States, Hong Kong, and Thailand. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 46(1): 454-468. [https:// doi.org/10.1177/0022022115570313](https://doi.org/10.1177/0022022115570313)

Titzmann, F. P. ve Brenick, A., (2015). Friendships Fighting Prejudice: A Longitudinal Perspective on Adolescents' Cross-Group Friendships with Immigrants. *J Youth Adolescence* 44(1): 1318-1331.

Tropp, L. R., Hawi, D.R., Van Laar, C. ve Levin, S. (2012). Cross-ethnic friendships, perceived discrimination, and their effects on ethnic activism over time: A longitudinal investigation of three ethnic minority groups. *British Journal of Social Psychology*, 51(1): 257-272.

Turner, R. G. (1978). Effects of differential request procedures and self-consciousness on trait attributions. *Journal of Research in Personality*, 12(4): 431-438.

Turner, J.C. (1982). Towards a cognitive redefinition of the social group. Social identity and intergroup relations, H. Tajfel (Ed.). Cambridge: Cambridge University Press

Turner, R. N. ve Cameron, L. (2016). Confidence in Contact: A New Perspective on Promoting Cross-Group Friendship Among Children and Adolescents. *Social Issues and Policy Review*, 10 (1): 212-246.

Turner, R. N. ve Crisp, R. J. (2010). Imagining intergroup contact reduces implicit prejudice. *British Journal of Social Psychology*, 49(1): 129-142.

Turner, R. N. ve Feddes, A. R. (2011). How intergroup friendship works: A longitudinal study of friendship effects on outgroup attitudes. *European Journal of Social Psychology*, 41(7): 914-923.

Turner, R. N., Hewstone, M. ve Voci, A. (2007). Reducing explicit and implicit outgroup prejudice via direct and extended contact: The mediating role of self-disclosure and intergroup anxiety. *Journal of personality and social psychology*, 93(3): 369-388.

Turner, R. N., Hewstone, M., Voci, A., Paolini, S. ve Christ, O. (2007). Reducing prejudice via direct and extended cross-group friendship. *European review of social psychology*, 18(1): 212-255.

Turner, R. N., Hewstone, M., Voci, A. ve Vonofakou, C. (2008). A test of the extended intergroup contact hypothesis: The mediating role of intergroup anxiety, perceived ingroup and outgroup norms, and inclusion of the outgroup in the self. *Journal of personality and social psychology*, 95(4): 843-860.

Turner, R. N., Wildschut, T. ve Sedikides, C. (2012). Dropping the weight stigma: Nostalgia improves attitudes toward persons who are overweight. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48(1): 130-137.

Van Oudenhoven, J. P., Groenewald, J. T. ve Hewstone, M. (1996). Cooperation, ethnic salience and generalization of inter ethnic attitudes. *European Journal of Social Psychology*, 26(1): 649-662.

Vezzali, L., Cadamuro, A., Versari, A., Giovannini, D. ve Trifiletti, E. (2015). Feeling like a group after a natural disaster: Common ingroup identity and relations with outgroup victims among majority and minority young children. *British Journal of Social Psychology*, 54(1): 519-538.

Vezzali, L. ve Giovannini, D. (2012). Secondary Transfer Effect of Intergroup Contact: The Role of Intergroup Attitudes, Intergroup Anxiety and Perspective Taking. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 22(1): 125-144.

Vezzali, L., Stathi, S., Crisp, R. C., Capozzada, D. (2015). Comparing direct and imagined intergroup contact among children: Effects on outgroup stereotypes and helping intentions. *International Journal of Intercultural Relations* 49(1): 46-53.

Vezzali, L., Stathi, S., Giovannini, D., Capozza, D. ve Visintin, E. P. (2015). And the best essay is Extended contact and cross-group friendship at school. *British Journal of Social Psychology*, 54(1): 601-615.

Voci, A. ve Hewstone, M. (2003). Intergroup contact and prejudice toward immigrants in Italy: The mediational role of anxiety and the moderational role of group salience. *Group Processes & Intergroup Relations*, 6(1): 37-54.

West, T. V., Pearson, A. R., Dovidio, J. F., Shelton, J. N. ve Trail, T. E. (2009). Superordinate identity and intergroup roommate friendship development. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(1): 1266-1272.

Wright, S. C., Aron, A., McLaughlin-Volpe, T. ve Ropp, S. A. (1997). The extended contact effect: Knowledge of cross-group friendships and prejudice. *Journal of Personality and Social psychology*, 73(1): 73-90.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.

